

Зміст

Секція 1

Державна політика і управління в галузі освіти: зміст та сучасні виклики

Бєлай С.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ СКЛАДОВИХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Биркович Т.І. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Бондаренко О.Г. СУТНІСТЬ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРСЬКИХ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Бульба В.Г., Поступна О.В., Степанко О.В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Вавренюк С.А., Палюх В.В. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ДОСЯГНЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЕТАПІ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Вітовецький В.О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Головня А.Ф. ЩОДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Івашина Л.П. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ СУМЩИНИ

Карапиш С.П. ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО У ФОРМУВАННІ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗАКЛАДУ

Карпеко Н.М. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Керницький О.М. ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ СЛУХАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ПІД ЧАС ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Кононович В.Г. РОЗВИТОК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ, ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Кравцова Т.В. Кравцов О.В. Лащенко О.В. СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Кропивницький В.С. ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Пятибрат О.В. ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО: ВІД КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДО АКАДЕМІЧНОЇ АВТОНОМІЇ

Рибкіна С.О. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИМИ КАДРАМИ В ОСВІТІ

Садковий В.П., Баба Гаджи-Баба огли Салаєв СИСТЕМА РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Секція 2

Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст і механізми реалізації

Алієва П.І. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Андросов В.В. ФАКТОРИ ТА ЗАГРОЗИ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Астахов В.Д. ІНШИЙ ПОГЛЯД НА ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ

Барбелюк С.Б. БЕЗПЕКА СВІТУ В ХХІ СТОЛІТТІ І БАЛАНС ДВОХ СИСТЕМ ЦІННОСТЕЙ

Волков І.М. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Гордієнко С.Г. ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЯК ФЕНОМЕН

Домбровська С.М. ГЕНДЕРНИЙ РЕСУРС ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯК СФЕРА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Домбровська С.М., Садковий В.П. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID — 19

Іноземцева О.Б. МІСЦЕ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Кийда Л.І. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Кічера Н.М. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН: МОЖЛИВІ РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Копанчук В.О. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Копанчук О.В. ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кравчук О. В. ЩОДО ПИТАННЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Крюков О.І. ПРОБЛЕМИ ЕНЕГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ «ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ» : ЄС ТА Україна

Кухарець Д.В., Голіна О.Ю. ЩОДО ПИТАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Лавніченко О.В. ЗМІСТ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Махортов П.П. СУСПІЛЬНА БЕЗПЕКА У ДЕРЖАВНО УПРАВЛІНСЬКОМУ АСПЕКТІ

Минько О.В. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІМІДЖУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ СПЕЦІАЛІСТАМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТАРІЮ

СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ІНТЕРЕСАХ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

Новосьолова О.С., Щербина С.І. ФІСКАЛЬНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Односталко Д.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Пересада В.О. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Поліщук Ю.А. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Помаза-Пономаренко А. Л., Порока С.Г., Медведєва Д. О. ПАРАДИГМА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ТА КРАЇНИ

Проданик В.М. ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СТРАТЕГІЯ ТА ТАКТИКА РЕГІОНІВ

Сова В.А. ДО ПИТАННЯ ПРО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЮ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ЯК ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА УМОВ ПАНДЕМІЇ

Тимофєєв С.П. ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Усаченко О. О. ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Фірсова О.Д., Фірсов Л.Ф. МЕХАНІЗМ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН І ДЕРЖАВИ ПРИ ЗАГРОЗАХ БЕЗПЕЦІ СУСПІЛЬСТВА В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19

Худавердієва В.А. ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Шпіньова Ю.О. ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КРИЗИ

Секція 3

Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій

Григоренко Н.В. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЕФЕКТУ ВІД СТВОРЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ

Коробка І.М. ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ЗАГРОЗАМИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Кулешов М.М. ЩОДО СИСТЕМИ ТА МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ

Ляшевська О.І., Соболев О.М. ОСНОВНІ АСПЕКТИ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Ляшевська О.І., Яценко О.А. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РИЗИКУ

Мартиненко В.Ф. ПРЕВЕНТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У ПОПЕРЕЖДЖЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Соболев О.М., Ляшевська О.І. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИЗИКІВ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ТА ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Тютюник В.В., Тютюник О.О., Удянський М.М., Яценко О.А. УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ КОМПЛЕКСНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ТА ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Удянський М.М., Тютюник В.В., Яценко О.А. ЩОДО ВИМОГ ЯКОСТЕЙ КЕРІВНИКІВ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Шойко В.А. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Секція 4

Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально- трудова відносин

Chornomord Ye.Ye. THE ROLE OF THE DIGITAL ECONOMY IN THE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Tarasenko A.V. MECHANISM OF STATE REGULATION OF THE ECONOMY AND CHOICE OF DIRECTION OF ECONOMIC POLICY IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

Балашов І.В. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Батир Ю.Г. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ

Бондаренко А.І. СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Воробій М.О. «РЕЖИМ УКРАЇНА» ЧОМУ ЦЕ ВИГІДНО ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗАРОБІТЧАН

Воронкова А.А., Чуйко Н.В. Мерчанський В.В., Храпач К.Г. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Гончаренко М.В. ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Горник В.Г. СТРАТЕГІЧНЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Дегтяр О.А. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ПЛАНІВ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Дмитренко Р.М. ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ «КЛІМАТИЧНО РОЗУМНОГО» АГРОБІЗНЕСУ

Ігнат О.В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Коваль О.М. РЕСУРСНІ МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО І МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ

Корецька Т.К. ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Крихтіна Ю.О. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У ТРАНСПОРТНІЙ ГАЛУЗІ

Левченко Н.М. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Леоненко Н.А. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Лопатченко І.М. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Лукін С.Ю. ПУБЛІЧНИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА (МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

Маматова Т.В. Чикаренко І.А. Кравцова Т.В. ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ ЛАНКИ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Михайлова Т.М. ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ: ВІД ПОСТРАДЯНСЬКОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФОРМАТУ

Музика Ю.Д. Гуйда О.Г. Музика В.П. МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Платонов О.І. ЗМЕНШЕННЯ ВУГЛЕЦЕВОГО СЛІДУ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЯК МЕЙНСТРИМ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНОЮ ВУГЛЕЦЕВОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ

Полякова Н.О. ПУБЛІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Помаза-Пономаренко А.Л., Бабенко В.Ю. ПРАВОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ У ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ НАУЦІ

Порайко У.М. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ В СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ СУБРЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ УПРАВЛІННЯ

Родченко І.Ю. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Родченко Л. М. ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ

Слободян О. С. ЦИКЛІЧНІСТЬ У РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

Семілетов О.С. РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Федоров І.С. ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Чумак О.В. Дацій О.І. ЗАСАДНИЧІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Шинкарьов А.М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАКОНИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Кручиненко В.А ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЇ СУЧАСНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО МЕХАНІЗМУ

Секція 5

Інформаційна безпека держави: ризики та загрози

Victor Stepanov INFORMATION SECURITY AS PART OF INFORMATION POLICY IMPLEMENTATION

Мукутуик Ю.М. DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF MECHANISMS OF THE STATE POLICY IN THE FIELD OF CIFICATION OF LEGAL REGULATION

Бабков Ю.П. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Васильєва О.О. ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ОПЕРАЦІЯМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Геворкян А.Ю. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВЛАСТИВОСТЕЙ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Грабар Н. С. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Капелюшний С.А. ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО КЕРІВНОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Кізян Р.В. ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Коленко В.В. ЛОБІЗМ ЯК ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА

Курило А.Г. Питання правового регулювання в системі публічного управління у сфері інформаційної безпеки

Ліпатов І. І., Товма М.І. ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯМ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ПІД ЧАС СПЕЦІАЛЬНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Луценко С.М. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Марусенко А.В. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ВИКЛИК СУСПІЛЬНО-ВЛАДНИМ ВІДНОСИНАМ В УМОВАХ УРБАНІЗАЦІЇ

Мороз С.А. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК ПАНДЕМІЇ COVID-19

Нестеренко Д.В. ВИРОБЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Тихоненко О.О. МЕХАНІЗМИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

Торічний В.О. БОРОТЬБА З КОМП'ЮТЕРНИМИ ЗЛОЧИНАМИ, ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Тютюник В.В., Тютюник О.О. ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО

УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНОГО РІВНЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ КІБЕРЗАХИСТУ

Ситник Т.І. ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА
ПОЛІТИКА ЩОДО СТАБІЛІЗАЦІЇ РОБОТИ ПІДПРИЄМЦІВ У ПЕРІОД
КРИЗИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.

Демченко В.М. СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Тогобицька В.Д. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
НА РІВНІ РЕГІОНУ

Краско І. А. МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ МІГРАНТІВ
НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Карпеченкова Г. В. ВЛИВ ДЕРЖАВИ НА ПРОЦЕСИ ПРОТИДІЇ ТА
ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Секція 1

Державна політика і управління в галузі освіти: зміст та сучасні виклики

Белай С.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ СКЛАДОВИХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

В сучасних умовах світового розвитку поява кризових ситуацій є не новим, а навіть постійним явищем. Світ швидко рухається до реалізації ідеї світової економічної та технологічної глобалізації, однак значними перешкодами є розбіжності в релігії, культурі та етнічній належності населення держав. Тому забезпечення державних інституцій сектору безпеки і оборони кваліфікованими кадрами є на часі та актуальним для державного управління.

Дослідженню питання управління змінами в системі вищої освіти складових сектору безпеки та оборони приділяли увагу Б. Бачкало, М. Власк, А. Зельницький, Д. Карафан, В. Коряк, А. Кошемс, В. Марценківський, М. Науменко, О. Неділько, Ю. Приходько, С. Речич, А. Ромін, Б. Семон, В. Телелим, Р. Тимошенко, О. Устименко, Р. Чілкоата, І. Шестаков, В. Ягупов. Однак питанню вивчення досвіду впровадження інновацій в систему вищої освіти сектору безпеки і оборони не приділено достатньої уваги.

За загальноприйнятим визначенням система вищої освіти – це сукупність вищих закладів освіти, які забезпечують фундаментальну наукову, професійну і практичну підготовку, здобуття випускниками освітньо-кваліфікаційних рівнів, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Систему вищої освіти становлять: вищі навчальні заклади всіх форм власності; рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти; галузі знань і спеціальності; освітні та наукові програми; стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти; органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти; учасники освітнього процесу.

Система вищої освіти складових сектору безпеки і оборони – основне джерело підготовки та комплектування Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення висококваліфікованими офіцерськими кадрами.

Об'єктом державного управління змінами в системі вищої освіти складових сектору безпеки і оборони України є академічна і організаційна структури, інфраструктура, методи і технології навчання, педагогічний процес, якість викладацького складу тощо. Державна управлінська діяльність реалізується шляхом застосування відповідних механізмів державного управління. У сучасному суспільстві механізми державного управління відіграють основну роль в державній політиці щодо управління змінами в системі вищої освіти України. В науці державного управління цим механізмам належить особливо важливе місце. Механізми державного управління є нібито «знарядям управління» в устрої держави.

Устименко О. провів дослідження щодо удосконалення механізмів державного управління системою військової освіти України [1]. Під час здійснення аналізу зарубіжного досвіду реформування військової освіти автор встановив, що в Україні прослідковуються загальноосвітні тенденції. Можливо додати, що проведене автором дослідження ґрунтовно розкриває механізми державного управління системою військової освіти України, але воно зосереджено тільки на системі вищої військової освіти, залишаючи поза увагою інші вищі навчальні заклади сектору безпеки і оборони.

В дослідженні «Модернізація механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання» А. Ромін на основі системного й концептуально-порівняльного підходів проаналізовано досвід управління якістю освіти у вищих навчальних закладах в окремих країнах Європи [2]. Також автор виділив певні характеристики, що заслуговують особливої уваги щодо можливого використання позитивних аспектів в процесі реформування системи державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні, а саме: зовнішній контроль за якістю освіти; фінансова допомога студентам через державні гранти; постійний характер наукової роботи студентів як частини освітнього процесу; підвищення ролі роботодавців в підготовці спеціалістів; можливість студентами самостійно обирати перелік дисциплін та спеціалізація за обраною програмою [2]. Цілком погоджуємося з вказаними пропозиціями та додамо, що наразі система вищої освіти взагалі, а у сфері безпеки і оборони зокрема, потребує впровадження інновацій.

Відповідно до [3] під інноваціями слід розуміти новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

На основі аналізу досвіду європейській країн щодо функціонування та розвитку системи вищої освіти складових сектору безпеки і оборони, можливо вказати та актуальність запровадження сценарного моделювання. Сценарій – детально розроблений план проведення якого-небудь заходу, здійснення яких-небудь дій. Сценарій складається з низки можливих ситуацій. Властивостями ситуацій є множинність і неоднорідність вихідних даних. Типові сценарії необхідно накопичувати з метою розроблення всіх найбільш ймовірних сценаріїв розвитку кризових ситуацій. Отже, метод сценарного моделювання можливо використовувати для підготовки фахівців сектору безпеки і оборони. Це надасть змогу формулювати типові сценарії розвитку кризової ситуації в державі за якими можливо буде розробляти перелік дисциплін, якими повинен оволодіти той хто навчається у вищому навчальному закладі сектору безпеки і оборони.

Таким чином, на основі викладеного можливо дійти таких висновків.

В сучасних умовах світового розвитку поява кризових ситуацій є не постійним явищем. Тому забезпечення державних інституцій сектору безпеки і обороні кваліфікованими кадрами є на часі та актуальним для державного

управління.

Наразі система вищої освіти взагалі, а у сфері безпеки і оборони зокрема, потребує впровадження інновацій. На основі аналіз досвіду провідних європейських країн, щодо функціонування та розвитку системи вищої освіти сектору безпеки і оборони, можливо вказати та актуальність запровадження сценарного моделювання.

Напрямки подальших наукових розвідок будуть направлені на розроблення механізмів управління інноваціями в системі вищої освіти інституцій сектору безпеки і оборони.

Література

1. Устименко О. В. Механізми державного управління системою військової освіти України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2012. 23 с.

2. Ромін А. В. Модернізація механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання : автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2016. 36 с.

3. Про інноваційну діяльність : Закон України від від 04.07.2002 р. № 40-IV : станом на 24 берез. 2021 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

Биркович Т.І.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Сьогоднішні виклики пов'язані із поширенням у світі та на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, вимагають в умовах соціального дистанціювання від сучасної мистецької освіти запровадження зрозумілої, доступної та якісної організації освітньої діяльності. У зв'язку з цим в Україні, як і в усьому світі, запроваджені зміни у освітньому процесі.

А саме, розроблено ряд нормативно-правових документів, які визначають основні принципи організації та здійснення дистанційної освіти. Зокрема, відповідно ст. 9 ст. 4 Закону України «Про освіту» однією з можливих форм здобуття освіти є дистанційна форма – індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Відповідно п. 2 наказу Міністерства освіти і науки України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню COVID-19» № 406 від 16.03 2020 р. зазначено, що керівники установ освіти і закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійнотехнічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти на період карантину повинні:

-забезпечити «виконання освітніх програм закладів освіти, зокрема шляхом організації освітнього процесу із використанням технологій дистанційного навчання, що не передбачає відвідування закладів освіти її здобувачами, та у виняткових випадках шляхом ущільнення графіку освітнього процесу, а також виконання працівниками закладів освіти з іншої роботи (організаційно-педагогічної, методичної, наукової тощо) (крім закладів дошкільної, позашкільної освіти та установ освіти);

- *запровадження гнучкого (дистанційного) режиму роботи працівників закладів освіти* відповідно до Методичних рекомендацій щодо встановлення гнучкого режиму робочого часу, затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 04 жовтня 2006 року № 359» [4].

Зокрема, відповідно до «Положення про дистанційне навчання» затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 зазначено: що під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Даним Положенням визначено, що метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників [3].

Положенням про дистанційне навчання окреслено завдання дистанційного навчання – це забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей [3].

Отже, в умовах соціального дистанціювання спричиненого всесвітньою пандемією єдиною можливою формою освітньої діяльності у культурно-мистецьких закладах стала дистанційна форма навчання. Тобто, відбувається трансформація традиційного навчання в дистанційну форму навчання, яка є доступним варіантом навчання під час карантину, однак по якості вона не зможе замінити традиційну, не зможе замінити звичайні людські стосунки та живе спілкування.

Дистанційна форма навчання впроваджена на усіх рівнях в Україні і функціонує з березня 2020 року, тобто вже майже рік. Варто зазначити, що на сьогодні продовжується і надалі процес її адаптації, який потребує багато часу для налагодження системи дистанційного навчання для здобувачів мистецької освіти.

Налагодження процесів дистанційного навчання особливо стосується культурно-мистецьких закладах освіти, оскільки вони мають свою специфіку та

потребують більш самостійної роботи здобувача освіти на опанування навчального матеріалу, який освоїти самостійно, при відсутності прямого контакту викладач-здобувач, є практично неможливим. На заняттях з мистецтва викладач є фасилітатором – забезпечує супровід, підтримку, полегшує шлях до розуміння мистецтва, сприяє формуванню творчих умінь та навичок створює умови для розвитку творчості особистості.

Як зазначає М. Чумаченко, що для культурно-мистецької освіти безпосереднє, живе – *de visu* (лат. «на власні очі») спілкування між здобувачем / здобувачами вищої освіти та викладачем є надзвичайно важливим для набуття загальних та особливо фахових компетентностей [5].

Зокрема, деякі завдання з мистецького предмета практично неможливо реалізувати за допомогою дистанційного навчання. Наприклад, для спеціальності «музичне мистецтво» формування умінь і навичок, музичної складової потребує безпосереднього контакту викладач-здобувач; для спеціальності «хореографічне мистецтво» проведення практичних занять потребує не тільки безпосереднього контакту, а й спеціально обладнаних приміщень; безпосередній контакт викладача та здобувача / здобувачів освіти потрібен під час репетицій театральних колективів, хореографічних ансамблів тощо; для спеціальності «образотворче мистецтво» (архітектура, живопис, скульптура, графіка, декоративно-ужиткове мистецтво, дизайн), практичні та індивідуальні заняття потребують безпосереднього контакту (натура, постановка композиції) що можна забезпечити на базі ЗВО.

Ці приклади не вичерпують кола проблем, що виникають при впровадженні технологій дистанційного навчання у культурно-мистецький освітній простір.

Отже, найважливішим завдання мистецької освіти в умовах дистанційного навчання є створення комфортної емоційної атмосфери, адже студент відчуває психологічний тиск від змін обставин навчання, звичних умов існування, втрати звичних соціальних зв'язків, відсутності спілкування з друзями, однолітками, колегами та педагогами. Оскільки саме мистецтво є джерелом людських почуттів, думок та переживань. Дистанційна система освіти у культурно-мистецьких закладах освіти можлива при викладанні виключно теоретичних дисциплін, а практичні та індивідуальні заняття потребують урахування специфіки навчання здобувача освіти.

Література

1. Закон України Про Вищу освіту : прийнятий 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 20.03.2021).
2. Закон України Про освіту : прийнятий 05 вересня 2017 року № 2145-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.03.2021).
3. Наказ Міністерства освіти і науки України Про затвердження Положення про дистанційне навчання : прийнятий 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 20.03.2021).

4. Наказ Міністерства освіти і науки України Про організаційні заходи для запобігання поширенню COVID-19 : прийнятий 16 березня 2020 року № 406. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/proorganizacijni-zahodi-dlya-zapobiga-pnyu-poshirenyukoronavirusu-s-ovid-19> (дата звернення: 20.03.2021).

5. Чумаченко М. О. Дистанційне навчання як відповідь на виклики сучасності: культурномистецький аспект. Культура і сучасність : альманах. №1. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 43-50.

Бондаренко О.Г.

СУТНІСТЬ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРСЬКИХ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У країнах НАТО активно реалізується системний підхід до підготовки (SAT), який застосовується як у навчанні, так і в індивідуальній підготовці. Це не взаємовиключні процеси чи складові. Елементи навчання та індивідуальної підготовки часто поєднуються задля того, щоби знайти рішення, яке дозволить досягти бажаних результатів діяльності військовослужбовця. Особливо це стосується підготовки офіцерських кадрів, адже офіцери не тільки мають виконувати певну діяльність, у першу чергу щодо управління підрозділом, а і мати відповідні лідерські та вольові якості.

Системний підхід до підготовки офіцерських кадрів для Національної гвардії України (НГУ) має полягати у поєднанні всіх складових процесу підготовки: аналізу потреб НГУ та вихідних даних, що регламентують діяльність офіцера (стратегії, доктрини, статuti, положення, інструкції тощо); визначенні прогалин у підготовці офіцерів; аналізу стандартів діяльності (професійних стандартів); плануванні навчання; розробці програм підготовки та програм навчальних дисциплін; імплементації програм або безпосереднього здійснення підготовки; оцінювання результатів навчання; моніторингу, оцінювання та валідації програм.

Процес аналізу необхідності підготовки підтверджує наявність прогалин в діяльності, яка полягає у різниці між фактичними діями офіцерів та бажаними чи необхідним для виконання відповідних завдань за призначенням. Аналіз діяльності офіцерів, виконання завдань за призначенням підрозділів, недоліки, виявлені при такому аналізі, зміни у керівних та доктринальних документах надають інформацію про прогалини у виконанні професійної діяльності. Результатом аналізу стандартів діяльності (професійних стандартів) має стати розроблення так званого кваліфікаційного стандарту, програми та плану підготовки, що завершується на етапі планування або дизайну програми підготовки.

Важливо при плануванні програми підготовки офіцерів не тільки визначитися із послідовністю викладення матеріалу та проведення практичних занять, а і підготувати систему оцінювання знань та вмінь.

Досягнення максимального результату на етапі імплементації чи безпосереднього здійснення підготовки має забезпечуватися, крім підготовленої навчально-методичної документації, методичної майстерності викладачів або інструкторів, всією необхідною для підготовки матеріально-технічною базою.

Процес оцінювання результатів навчання має бути спрямований на визначення спроможності слухача виконувати свої обов'язки відповідно до стандарту діяльності (професійному стандарту).

Процес моніторингу, оцінювання та валідації програм дозволяє постійно відслідковувати результати підготовки, сильні та слабкі сторони, яким чином враховуються інтереси всього спектру стейкхолдерів, а також вчасно удосконалювати програми та вносити до них необхідні зміни. Такий процес може проводитись як власними силами навчального закладу так і зовнішніми експертами.

Слід зазначити, що в НАТО при підготовці та навчанні офіцерських кадрів широко застосовується система управління якістю підготовки, яка встановлює стандарти якості та сфери відповідальності; визначає функції навчального закладу (планування, впровадження, моніторинг та перевірки підготовки); регламентує організаційну структуру, обов'язки посадових осіб, процеси та процедури підготовки у навчальному закладі; характеризує політику навчального закладу щодо забезпечення якості підготовки та навчання.

Таким чином, нами продемонстровано системний підхід до підготовки офіцерських кадрів для НГУ, який ґрунтується на відповідних стандартах НАТО.

Бульба В.Г., Поступна О.В., Степанко О.В.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Постановка проблеми. Сучасне життя неможливо без інформаційних та інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ), Інтернету, в основі яких лежить інформація сукупність даних, відомостей, знань та засобів інформування суспільства. Інформатизація освіти відбувається в Україні практично з 1990-х років і пов'язана з впровадженням ІКТ в систему освіти, з наповненням інформаційно-комунікативного освітнього середовища електронними науковими, освітніми та управлінськими ресурсами.

Широке впровадження ІКТ суттєво впливає на зміну/оновлення змісту освіти, її організаційних форм, методів навчання та управління освітою, а отже, приводить до зміни в освітній та управлінській діяльності. В даному контексті доцільним є характеристика стану інформаційного забезпечення освіти з метою визначення готовності системи управління реагувати на сучасні виклики та загрози.

Виклад основного матеріалу. Важливим у забезпеченні ІКТ в освіті є його

технічне забезпечення, що представлено сукупністю пов'язаних як між собою, так і з зовнішнім середовищем, різноманітних технічних засобів (обчислювальної та комп'ютерної техніки, комунікаційного та мережевого обладнання, засобів передачі та обміну даними, автоматичного зчитування даних, мультимедіа тощо), за допомогою яких можна збирати, обробляти, передавати, нагромаджувати необхідну інформацію.

Питання використання ІКТ в освітній сфері загострилося ще у березні 2020 р., коли в Україні було запроваджено карантин для закладів освіти в зв'язку зі спалахом хвороби COVID-19. Тоді всі заклади освіти були переведені на дистанційний режим навчання.

У зв'язку з періодичним веденням карантинних обмежень та зонувань території країни, деякі заклади освіти перейшли на змішану форму навчання, в якій поєднали формат очного навчання з різними форматами електронного навчання: асинхронного і/або синхронного. Такий перехід став викликом для суспільства: постало питання щодо можливості та форми проведення контролю (проміжного та/або підсумкового) знань здобувачів освіти, забезпечення об'єктивності цього процесу; посилювався тиск на заклади освіти; дистанційна, домашня (здебільшого дистанційно-домашня) форма навчання дітей/молоді стала викликом для більшості батьків, які виявились не готовими до підтримки цих форм навчання; внаслідок поєднання дорослими людьми дистанційної роботи, на яку вони вимушені були перейти, та догляду за дітьми знизилась продуктивність праці, а отже в економіці відбулися високі втрати; у неблагополучних сім'ях виникли проблеми з доглядом та вихованням дітей; відбулося зростання показників вживання психотропних засобів, імовірності ризиків асоціальної поведінки серед молодих людей, експлуатації праці дітей, поширення насилля серед жінок (дівчаток) та, як наслідок, сплеск вагітності у підлітковому віці; з'явилися випадки стресових проявів серед як учасників освітнього процесу, так і серед батьків; відбулося зростання показників відтоку молоді з закладів освіти.

Сьогодні всі країни світу висловлюють своє занепокоєння щодо ризику неповернення до закладів освіти, що порушує загальноприйнятий принцип рівного доступу населення до освіти, наступності навчання, а також досягнення поставлених освітніх цілей. У цілому це змушує уряди країн корегувати власні політики з метою забезпечення права людини на освіту. Зокрема, розробляються механізми для розширення доступу дітей з уразливих категорій сімей, їх матеріальної та психологічної підтримки, а також зміцнення, стандартизації практики навчання шляхом дистанційної освіти. Все це потребує значного фінансового забезпечення, виділення додаткових коштів для підтримки як в цілому системи освіти, так і окремих категорій населення в справедливому доступі до отримання освітніх послуг.

В Україні, як правило, вчителі та викладачі усіх закладів освіти здійснюють дистанційне навчання за свій власний кошт (власна техніка, доступ до Інтернету), оскільки викладають предмети з дому. Також, як і учні, студенти виходять на дистанційне навчання з дому, але в цьому випадку вони повинні мати відповідну техніку. Як зазначають у звітах центральні органи влади, 3 %

шкіл так і не перейшли на дистанційне навчання, оскільки більшість педагогічного колективу та здобувачів освіти не мають комп'ютерну або відповідну мобільну техніку, доступу до Інтернету; не володіють необхідними комп'ютерними, цифровими компетенціями. В цілому для країни цей відсоток є невеликим, але за ним стоять конкретні діти, які не отримують якісних освітніх послуг або змушені приходити до закладів освіти на навчання, чим наражають себе і своїх рідних на небезпеку – можливість інфікуватись.

Існують чотири головних вимоги для здійснення дистанційного навчання в період карантину, а саме: наявний доступ у всіх учасників освітнього процесу до мережі Інтернет у достатній якості; мати необхідну техніку (комп'ютери, планшети, ноутбуки, смартфони та ін.), відповідні для технічного забезпечення технічні програми; здобувачі освіти й представники педагогічного колективу повинні володіти на достатньому рівні відповідними знаннями, що визначають цифрову грамотність; всі учасники освітнього процесу повинні мати доступ до освітнього контенту в мережі Інтернет.

Для здійснення дистанційного навчання в період карантину – наявність необхідної техніки та відповідного програмного забезпечення – це є головною умовою, яка забезпечує процес здобуття освіти. Оскільки і здобувачі освіти, і педагоги дистанційне навчання здійснюють з дому, то тут потрібно вказати, що мешканці міської місцевості мають суттєві привілеї над сільською, оскільки у містах є волоконно-оптичні мережі, іноді міста мають не одного, а декількох операторів. Унеможлиблює процес здобуття освіти той факт, що понад 17 тис. населених пунктів не мають таких мереж і не мають жодного оператора. У той же час, зазначимо, що вартість підключення до Інтернету є високою, до того ж вона є ще більшою, якщо село знаходиться на великій відстані від оптичних провайдерів. Забезпеченість особистою комп'ютерною технікою та відповідним програмним забезпеченням також є низькою саме у представників сел. Отже, існує значний розрив між місцевим і сільським населенням у доступі до Інтернету, а значить і до доступу до якісних освітніх послуг.

У цілому, серед проблем у реалізації дистанційної форми освіти найпоширенішими є такі: не всі здобувачі освіти виходять на зв'язок із учителем/викладачем під час занять (у тому числі не виконують домашні завдання); не мають досвіду у проведенні занять у дистанційній формі або не мають такого досвіду самі здобувачі освіти і не мають бажання таким чином здобувати освіту; складно зібрати клас/групу в один час на навчання (перевантаження системи); невизначеність і нечіткість у розпорядженнях центральної і місцевої влади щодо тривалості карантину та роз'яснень оформлення всіх навчальних документів (ведення навчальних журналів, планів, звітів тощо); відсутність підтримки й розуміння ситуації з боку родини та ін.

Висновки. Все вище зазначене дає підстави для окремих рекомендацій органам місцевої влади. Так, необхідно: провести аудит кадрових, технічних та фінансових можливостей закладів освіти для впровадження дистанційної/змішаної форми навчання; планувати освітній процес з урахуванням можливості дистанційного навчання (враховувати в планах, програмах, проектах: можливість навчання цифровій грамотності педагогічних

працівників; модернізації матеріально-технічної бази; розробки системи підтримки для сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; впровадження технологій змішаного навчання та ін.); потрібно розробити моделі організації освітнього процесу залежно від рівня можливих показників захворюваності населення, а також тимчасовий порядок організації цього процесу за різними рівнями освіти, встановити нормативи для груп здобувачів освіти, які знаходяться в одному приміщенні; підготувати матеріали (методичних, дидактичних, навчальних, відео та аудіо матеріалів) в електронному форматі; продумати та визначити зону відповідальності за якість дистанційного та/або змішаного навчання (для працівників управлінь/відділів освіти, адміністрації закладів освіти, педагогічного складу, здобувачів освіти, батьків); врегулювати норми оплати праці педагогічним працівникам в умовах вимушеного дистанційного навчання, коригування їх навчального навантаження; запровадження онлайн-консультування як для вчителів, так і для здобувачів освіти, їх батьків, а також для керівників закладів освіти; забезпечення ефективної комунікації педагогічних працівників із батьками здобувачів освіти; застосування інноваційних технологій у навчанні, наприклад застосування електронної освітньої платформи; введення в заклади освіти (де вони відсутні) посади фахівця, який би забезпечував процес впровадження інноваційних технологій навчання, організацію дистанційного навчання; наповнення та оновлення інформації про відкриті освітні ресурси; виготовлення, розміщення наочного матеріалу про засоби із запобігання поширення коронавірусної інфекції, інформування населення через заклади освіти про медичну й психологічну допомогу і підтримку тощо.

Вавренюк С.А., Палюх В.В.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ДОСЯГНЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЕТАПІ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Заклади вищої освіти в Україні слугують основними центрами підготовки фахівців для практичної діяльності в різноманітних областях економіки та соціальної сфери суспільства. Тому від якості підготовленості персоналу буде залежати нормальне функціонування усіх інститутів суспільства та формування соціальної держави. Для того, щоб готувати висококваліфікованих працівників, необхідно здійснювати цю підготовку у відповідності до визначених правил та стандартів, дотримання яких дозволить досягати високого рівня підготовки спеціалістів, тому що дані норми й стандарти встановлюються у відповідності до соціально-економічної ситуації нашої держави, яка існує на даний час та у сучасному суспільстві.

Важливим моментом щодо виконання задач державними органами в області вищої та післявузівської освіти є контроль якості освітніх послуг. Для цього у державі розроблені та встановлені державні освітні стандарти вищої освіти, акредитація закладів вищої освіти, а також ліцензування освітньої

діяльності. Усі ці поняття тісно пов'язані з законодавчими громадянськими нормами, які становлять основу діяльності закладів вищої освіти.

Враховуючи вищесказане, слід відмітити, що саме еволюційний поступовий рух до зрозумілих досяжних цілей, які включають в себе й національні традиції, а також всебічне вивчення міжнародного досвіду, зможе привести до системності та логічності усіх процесів в освітньому просторі. Одночасно дане просування повинне бути постійним, якщо відбуваються зміни, то реакція на них повинна бути своєчасною, тому що суспільство, яке розвивається досить динамічно, постійно потребує нових знань, навиків та умінь. Новітня передова технологія, методика або система, буде актуальна тільки сьогодні, а вже завтра вона стає застарілою, неактуальною та недопустимою, що веде в результаті до явної або скритої корупції.

Питання якості вищої освіти стають однією із найбільш актуальних проблем сучасної української системи освіти.

Однак на сьогодні немає досліджень, які присвячені комплексній оцінці проблем досягнення якості освіти, що виникають в процесі реформування вищої освіти.

На сьогодні в Україні відсутня культура реалізації потреб та прав усіх учасників освітнього процесу у поєднанні із застарілими принципами адміністрування освітньої системи, що приводить до негативних явищ:

- спостерігається відсутність мотивації у студентів, викладачів, працедавців, державних та недержавних організацій до підвищення якості освіти;

- основою національної системи забезпечення якості є застаріла система цінностей, тому при проведенні моніторингу розвитку системи освіти вона не відповідає цілям підвищення якості;

- європейська система забезпечення якості в повному та послідовному розумінні відсутня, заклади вищої освіти частково реалізують її у вигляді процедур моніторингу якості, проводячи дослідження для усіх закладів по однаковим критеріям без урахування їх різнотипності [3];

- система, яка направлена на забезпечення якості, працює не на просування учасників сфери вищої освіти для її ефективного досягнення, а контролює, давить та наказує тих, хто не відповідає встановленим критеріям;

- для забезпечення якості існуючі процедури не є прозорими, як для учасників, так і для зовнішніх спостерігачів, тобто суспільства, промисловості, міжнародних експертів, а також не відсутній зв'язок між контролем якості та прийняттям рішень;

- існує велика кількість органів, що контролюють якість освіти, а також їх непогодженість, та наявність досить багатьох процедур оцінки якості призводять до знецінення даних процедур та мотивації закладів вищої освіти до повноцінної участі в такому процесі[4];

- інформація про освітні процеси, що подається закладами вищої освіти у різних звітах, здебільшого перенасичена та швидко старіє, а статистична природа не відображає реальний стан якості вищої освіти;

- так як держава фінансує усіх учасників системи забезпечення якості, то вони є залежними від неї, тому їх діяльність не викликає достатньої довіри;
- самостійність закладів вищої освіти знаходиться на досить низькому рівні, так як управління вищою освітою здійснюється централізованою адміністративно-командною системою;
- відсутні важелі впливу основних зацікавлених осіб на національну систему забезпечення якості.

Зазначені фактори сигналізують про необхідність до проведення змін. Тому створення довготривалої повноцінної системи забезпечення якості вищої освіти шляхом еволюційних змін є на сьогодні основною метою українського суспільства. Потрібні суттєві структурні перетворення, при цьому участь суспільства в забезпеченні якості освіти обов'язкова.

Підсумовуючи вище сказане, варто зазначити, що визначення сучасного змісту поняття «якість освіти» супроводжується глобалізаційними процесами, що характеризуються переходом від індустріальних до інноваційно-інформаційних технологій.

При виробленні концепції осмислення проблеми підвищення якості вищої освіти в Україні, необхідно включити в неї наступні моменти:

1. становлення нової модернізаційної філософії стандартів вищої освіти;
2. створення системи моніторингу якості освіти;
3. удосконалення критеріїв та процедур забезпечення якості суб'єктів освітнього процесу;
4. адаптацію до вітчизняних основ та існуючих моделей рейтингування закладів вищої освіти;
5. удосконалення традиційних засобів забезпечення якості освіти.

На основі наведених принципів слід розробити основи для практичного удосконалення забезпечення високої якості української вищої освіти, що будуть включати в себе наступні основні напрямки: розроблення та впровадження систем менеджменту якості відповідно до вимог міжнародних стандартів, створення незалежних агентств оцінювання якості освіти, забезпечення тісного зв'язку вищої освіти з науковими дослідженнями, забезпечення повної автономії закладів вищої освіти, при умові збереження кращих традицій фундаментальності української освіти.

Таким чином, система вищої освіти в Україні сьогодні характеризується достатньою відкритістю та гнучкістю по відношенню до процесу змін, які спостерігаються у розвитку вищої школи країни. Однак, не дивлячись на це, є досить багато невирішених проблем досягнення якості освіти. У зв'язку з цим, розробляючи шляхи оптимізації та якості освіти, необхідно активно опиратися на позитивні приклади європейського досвіду, але враховувати принципи демократизації та гуманізації сучасного суспільства нашої держави.

Якість освіти завжди залишається пріоритетним напрямом при реформуванні системи освіти. Це можливо пояснити тим, що для процесу

освіти важливо не виробництво, а надання послуг, разом з цим інформація та знання виступають як основний ресурс виробництва.

Говорячи про перспективи подальших досліджень, зазначимо, що досягнення якості освіти здебільшого залежить від процесу акредитації та моніторингу послуг, які надають вітчизняні заклади вищої освіти. У зв'язку з цим, існує необхідність вивчення та розкриття питань, які пов'язані з цими процесами.

Окрім цього, для перспективи досліджень підвищення якості вищої освіти важливо розглядати також рейтингову систему оцінювання закладів вищої освіти.

Література

1. Вавренюк С.А. Государственное регулирование реформирования высшего образования Украины на современном этапе /С. А. Вавренюк // EAST JOURNAL OF SECURITY STUDIES vol. 2/2, Науковий журнал «Східний часопис безпекових студій», 2018. – С. 15-24.

2. Вавренюк С.А. Підходи та інноваційні технології в освітньому просторі / С.А. Вавренюк // Збірник матеріалів XIV Міжнародної конференції «Стратегія якості у промисловості і освіті», 4-7 червня 2018 р., Варна, Болгарія. – С. 151-154.

3. Вавренюк С.А. Проблеми та напрямки досягнення якості освіти на етапі реформування вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 14. – С. 79-83.

4. Домбровська С.М. Якість освіти як одна з запорук вдалого державного реформування вищої школи України / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. - 2011. - № 1. - С. 149-154

Вітовецький В. О.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку державності України вирішення питання якісного кадрового забезпечення суспільно-політичних та соціально-економічних сфер життєдіяльності України набуло пріоритетного значення. Вироблення та реалізація сучасної кадрової політики України в усіх сферах суспільної діяльності потребує ефективної кадрової системи, що включає сукупність кадрових інститутів та організаційних структур, які здійснюють цілісне управління кадровими процесами, з метою досягнення визначених пріоритетів розвитку суспільства. Дослідження проблеми управління якістю підготовки кадрів цивільного захисту безпосередньо пов'язано з проведенням аналізу самої системи підготовки.

Система підготовки кадрів цивільного захисту складається із сукупності

підсистем, об'єднаних єдиним задумом, концепцією функціонування для ефективного виконання державного замовлення на підготовку кадрів. Її структурними ланками як самостійними підсистемами виступають заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, органи управління і забезпечення. Для досягнення бажаної продуктивності управління якістю підготовки кадрів цивільного захисту потрібне створення концептуальних і технологічних основ ефективного управління всіма процесами в системі підготовки.

Результати теоретичного та емпіричного дослідження системи підготовки кадрів цивільного захисту показують, що вона потребує заходів з її вдосконалення, необхідність яких зумовлена такими чинниками:

- по-перше, реформуванням самої системи підготовки кадрів цивільного захисту, пов'язаним з оптимізацією мережі, місткості і організаційно-штатної структури закладів вищої освіти, а також скороченням переліку спеціальностей і спеціалізацій, що готуються в них;

- по-друге, наявністю суперечностей і недоліків безпосередньо в системі підготовки кадрів цивільного захисту, яка через це не здатна задовольнити потреби силових відомств в кадрах за чисельністю, профілем і спеціальностями підготовки;

- по-третє, прямою залежністю якості підготовки кадрів цивільного захисту від ефективності управління всіма ланками цієї підготовки.

Названі чинники вимагають проведення комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на вдосконалення організаційних, змістовних і технологічних основ підготовки кадрів цивільного захисту [2]. У зв'язку з цим доцільно розкрити основні напрями розвитку системи підготовки кадрів цивільного захисту у контексті вирішення завдань забезпечення якості підготовки кадрів цивільного захисту для Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Відповідно до загальної теорії систем якісний розвиток будь-якої системи, незалежно від її природи і призначення, може бути досягнутий на основі структурного і функціонального складу. Результатом цих змін виступають збереження системою старих (необхідних) і набуття нових (потрібних) властивостей [1]. Як показує аналіз суперечностей і недоліків існуючої системи підготовки кадрів цивільного захисту, у цілях її розвитку необхідно здійснити як структурні, так і функціональні перетворення. Водночас повнота і глибина планованих перетворень залежать від наявності відповідних умов, передусім, соціально-політичних, економічних, організаційно-управлінських, психолого-педагогічних та ін. У зв'язку з цим ефективно вирішення проблеми управління якістю підготовки кадрів цивільного захисту передбачає гармонійне застосування трьох стратегій : мінімальної, максимальної і проміжної (збалансованої).

Суть управління при мінімальній стратегії розвитку системи підготовки кадрів цивільного захисту полягає в збереженні й удосконаленні існуючих її елементів і взаємозв'язків між ними. При цьому стан системи підготовки кадрів для цивільного захисту залежить від ефективності управління якістю

підготовки цих кадрів.

З урахуванням викладеного під управлінням якістю підготовки кадрів цивільного захисту слід розуміти діяльність органів управління та суб'єктів освітнього процесу щодо забезпечення якісної підготовки кадрів цивільного захисту, а також комплекс заходів з виконання кадрового замовлення на підготовку кадрів цивільного захисту відповідно до кваліфікаційних вимог і державних освітніх стандартів. Удосконалення управлінського компонента системи підготовки кадрів цивільного захисту надасть можливість подолати серйозні недоліки, що наявні у процесі підготовки кадрів цивільного захисту України.

Література

1. Бесчастний В.М. Механізми державного управління розвитком вищих навчальних закладів системи МВС України: теорія, методологія та практика : [монографія] / В.М. Бесчастний. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 458 с.

2. Палюх В.В. Політика державного управління науковим процесом у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я : тези доповідей XXVII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2020 р. Ч. IV / за ред. проф. Сокола Є.І. Харків : НТУ «ХПІ». С.348-350.

Головня А.Ф.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Беручи до уваги виклики сьогодення, питання професійного розвитку повинні бути критично переосмислені. Визначаючи загальну системну модель необхідно враховувати багато факторів, що впливають на неї, як на процес довготривалий, так і визначення точок біфуркації, які будуть формувати повний, максимально осяжний, необхідний нам порядок. Встановлені сучасні критерії не надають чітку видимість якісного прогресивного процесу, проте основна мета – досягнення найбільшого професійного розвитку офіцера воєнізованих формувань.

Виклад основного матеріалу. Детально аналізуючи, насамперед, структуру Національної гвардії України (НГУ), виділяється специфіка застосування цього військового формування. Основні функції НГУ в переважній більшості є правоохоронними і вимагають специфічних підходів до їх реалізації, що в свою чергу зобов'язує забезпечити відповідний рівень підготовки. Мається на увазі те, що наприклад, виконання завдань з конвоювання, екстрадиції, охорони підсудних (КЕОП) суттєво відрізняється від охорони громадського порядку (ОГП), а вона в свою чергу від охорони атомних електростанцій (ОАЕС), тощо [1]. Та в свою чергу і КЕОП має види: планове, зустрічне, наскрізне, судове, ешелонне, особливе. І кожен вид є унікальним,

потребує застосування специфічних знань, умінь і навичок. Тож відповідно підготовка фахівця – офіцера цієї справи, його подальший професійний розвиток можна віднести до процесу творчого, а якщо ми приєднуємо сюди мотивуючу компоненту, то виключно загальний підхід не надасть якісний позитивний результат.

Продовжимо розгляд професійної компетентності в співвідношенні до даної функції НГУ. Як показує багаторічний досвід, ВВНЗ не підготовлює офіцера рівня бакалавр в достатній мірі морально та фізично для виконання завдань з КЕОП. Мається на увазі офіцер – організатор, контролер виконання службово-бойового завдання, той, що зможе методично правильно реагувати на ускладнення обстановки, та не допустити загрози життю та здоров'ю підлеглого особового складу. Причина цього не в якості освіти, причина в універсальності освіти. Коли, наприклад, курсант має бажання і напевно знає, що після отримання 1-го рівня вищої освіти його буде розподілено в частину з КЕОП, це ніяк не впливає на організацію та зміст навчального процесу, що з ним проводиться. Йому буде надано той об'єм знань, що й іншим, розподіленим до військових частин з ОГП, ОАЕС, тощо. Хоча було б логічно надати більш вагоме підґрунтя для професійного розвитку в обраному виду діяльності.

Після прибуття до бойового підрозділу з офіцерами випускниками ВВНЗ на протязі 10 днів будуть проведені збори, на цьому офіційна неформальна освіта випускника закінчується. В подальшому іде усвідомлення специфіки службової діяльності та зміна чи модифікація внутрішньої та зовнішньої мотивації. Тут важливу роль грає благонадійність, злагодженість діяльності військової системи, в яку інтегровано офіцера [2].

На основі отриманого досвіду закріплюється необхідність реалізувати себе, як особистість. НГУ надає таку можливість шляхом засвоєння професійної індивідуальної підготовки, враховуючи здатність офіцера до саморозвитку. Потужне та збалансоване поєднання цих компонентів і повинно давати той рівень професійного розвитку, що буде задовольняти потреби як окремої особистості, так і системи вцілому.

Відповідно до керівних документів, навчання офіцерів які зараховані до резерву кандидатів для просування по службі, здійснюється в часи планових занять, самостійної підготовки та на курсах підвищення кваліфікації, які в свою чергу організовуються та проводяться тривалістю до 24 навчальних днів з офіцерами, яких призначено або зараховано до кадрового резерву для призначення на вищі посади, та таких, які потребують підвищення професійного рівня в ході виконання функціональних обов'язків за посадою згідно з планом переміщення військовослужбовців на посади, у вищому військовому навчальному закладі НГУ, навчальному центрі НГУ, та на договірних засадах у навчальних закладах (центрах) ЗСУ, правоохоронних органах спеціального призначення, навчальних закладах системи МВС. Метою курсів підвищення кваліфікації є підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації офіцера за фахом.

На практиці даний механізм є малоефективний за рахунок того, що не

весь особовий склад який претендує потенційно на дану посаду може бути залучений до курсів підвищення кваліфікації, а якщо вид діяльності за вакантною посадою інший, то виникають ще деякі ускладнення. За відсутністю доступного, зрозумілого, сучасного ресурсу перепідготовки за видами діяльності НГУ, що в рамках самовдосконалення може реалізувати офіцер, неможливо підготувати професіонала, що задовольнить вимоги вакантної посади. Як правило, більше враховуються строки отримання чергового військового звання, а не професійна компетентність.

Можливо, при дещо зміненому застосуванні сил і засобів, вдалося б поліпшити стан відбору та підготовки фахівців на необхідні посади. Так, перш за все, потрібна злагоджена і професійна робота Департаменту персоналу, взаємодія його управлінь та відділу по даному питанню на найвищому рівні. Щоб за їх пропозицією на розгляд атестаційної комісії було визначено оптимальну кількість претендентів.

Кожен з претендентів, за наявності сучасної інформаційної бази для службового користування, міг би засвоїти необхідний теоретичний матеріал, а якщо б ресурс включав новітні домисли, розробки, коментарі фахівців з даного виду діяльності, то не заангажований погляд навчаємого офіцера зміг би внести новочасні погляди в існуючу систему.

Щодо практичної підготовки та неупередженого конкурсного відбору, доцільно максимально залучити інструкторів із профільних напрямків застосування, якщо даний захід проходить на тактичному рівні.

При достатній вмотивованості конкурсантів варто максимально знизити термін заходу за рахунок підвищення фізичного і психологічного навантаження, наближення обстановки до критичної. При відборі на вищих рівнях встановлювати відповідно інші критерії, варіюючи за потребою теорією та практикою, знаннями та аналітичними здібностями, тощо.

Висновки. В довгостроковій перспективі це надасть змогу виростити покоління офіцерів компетентних у всіх видах діяльності НГУ, що дадуть кагорту начальників і командирів з гнучким розумом і здатністю якісно командувати підпорядкованими підрозділами. Значну роль в цьому та і в подібних задумах має мотивація. Аналіз та застосування новітніх способів її підвищення є вагомим стимулом до професійного розвитку офіцерського складу.

Література.

1. Закон України «Про Національну гвардію України».
2. Наказ МВС України від 24.12.2019 № 1090. Про затвердження Положення з організації конвоювання військовими частинами Національної гвардії України.

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ СУМЩИНИ

Постановка проблеми. Для успішного впровадження єдиної інформаційної політики розвитку закладів загальної середньої освіти необхідно забезпечити необхідними умовами всі блоки інформаційного простору, розвинути мотивацію до використання інформації у професійній діяльності вчителів, забезпечити формування та підвищення рівня ІК-компетентності керівників, розподілити за кожним виконавцем відповідальність за підтримку елементів інформаційного середовища тощо.

Державна інформаційна політика спрямована на підвищення інтересу до навчання та виховання, покращенню рівня навчальних досягнень учнів, ефективність співпраці вчителів та учнів, адже інформаційні технології є пріоритетним значенням в усіх сферах діяльності, визначають розвиток суспільства, забезпечують умови для подальшої комп'ютеризації закладів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Державна інформаційна політика характеризується розвитком інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти. На сьогоднішній день ефективне функціонування закладів загальної середньої освіти залежить від уміння влади здійснювати оперативний аналіз ситуації, своєчасне її коригування, оптимальне прийняття управлінського рішення та зв'язків між усіма суб'єктами управління, появи нових вимог до професійної діяльності керівного складу закладу загальної середньої освіти та рівня сформованості у них інформаційної компетентності.

Заклади загальної середньої освіти Сумської області перші кроки для створення оптимальних умов розвитку інформаційно-комунікаційних технологій зробили у травні 2013 року, коли приєдналися до Національного проекту «Відкритий світ». Даний проект мав на меті створення єдиного навчально-інформаційного online простору для учнів, вчителів та батьків зі всієї України, до якого кожен учасник мав би постійний та швидкий доступ. Заклад освіти отримав інтерактивні дошки та комплекси, ноутбуки для вчителів, нетбуки й знайпади для учнів. Для реалізації даного проекту необхідно навчитися користуватися цим обладнанням, тому педагоги школи пройшли навчання в рамках програми «Intel. Навчання для майбутнього».

13 липня 2011 року постановою Кабінету Міністрів України №752 створено Єдину державну електронну базу з питань освіти. Документ визначає, що Єдина державна електронна база з питань освіти є автоматизованою системою збирання, реєстрації, оброблення, зберігання та захисту відомостей та даних з питань освіти. Власником Єдиної державної електронної бази з питань освіти є держава, розпорядником – Міністерство освіти і науки України, а технічним адміністратором – державне підприємство «Інфоресурс». Складовою цієї бази є комп'ютерна програма «КУРС: Школа» для загальноосвітніх навчальних закладів та її складові - «КУРС: Школа +» для місцевих органів

управління освітою (відділи, управління, департаменти освіти районних та міських органів влади) і «КУРС: Сайт» для автоматизації передачі даних на WEB-портали верхнього рівня [4].

У 2018-2019 році у м. Суми запровадили проект «ОШКОЛА». Було проведено велику роботу: до системи внесено розклад уроків, дані про вчителів та учнів. Використання даної системи надає змогу оперативно інформувати батьків про успішність учнів, їх поведінку чи відсутність на уроці. Для учителів це додаткове навантаження, проте, виставляти тематичні, семестрові оцінки тощо можна і не в школі, а потім перенести результати у звичайний журнал. Для адміністрації також відкриваються додаткові можливості контролю освітнього процесу.

Використання засобів ІКТ в організації та плануванні діяльності загальноосвітнього навчального закладу має певні переваги, а саме:

- підвищення ефективності освітнього процесу;
- можливість управління з використанням результатів попередньої діяльності;
- прийняття більш ефективних управлінських рішень;
- підвищення об'єктивності в оцінці діяльності вчителів та учнів;
- більш ефективне управління пізнавальною діяльністю учнів;
- можливість прийняття більш виважених рішень, які стосуються підвищення результативності навчання;
- оперативний доступ до організаційної інформації стосовно діяльності освітнього закладу;
- економія як матеріальних, так і людських ресурсів;
- вільний час на вирішення важливих питань;
- скорочення обсягу рутинної роботи [6].

Для підвищення рівня ІКТ компетентності вчителів закладу, було створено творчу групу «Інновації в ІКТ». Методична проблема «Підвищення ефективності освітнього процесу шляхом впровадження інноваційних освітніх технологій». Завдання, які стоять перед групою:

- перехід на новий рівень у використанні комп'ютерної техніки і інформаційних технологій;
- ефективне використання основних можливостей всевітньої мережі Інтернет;
- забезпечення суттєвого росту професійної майстерності педагогів та підвищення якості засвоєння учнями знань, практичних умінь, навичок;
- формування основних груп компетентностей учнів з упровадження сучасних інформаційних технологій та удосконалення управлінської діяльності;
- формування інноваційної культури навчального закладу;
- впровадження освітніх інновацій у навчально-виховний процес;
- створення банку ІКТ-супроводу уроку для широкого використання в освітньому процесі.

Організація єдиного інформаційного простору закладу освіти розпочинається з наступних кроків:

- перший крок - створення внутрішкільної поштової скриньки, яка дозволяє спілкуватися: адміністрація-вчитель, вчитель-вчитель.;
- другий крок - організація файлового сховища через сервіс GoogleДиск для організації даних шкільної документації та віртуальну флешку – Е-диск;
- третій крок - створення документів через безкоштовний мережевий офісний пакет, що включає текстовий, табличний редактор і службу для створення презентацій Google Docs та надання спільного доступу членам колективу до редагування чи їх перегляду;

Висновки. Державна інформаційна політика розвитку закладів загальної середньої освіти потребує розробки та практичного використання науково-методичного інформаційного забезпечення, створення й ефективного застосування засобів і систем комп'ютерного навчання й контролю знань, системної інтеграції цих технологій в існуючі навчальні процеси та організаційні структури.

Таким чином, нові засоби навчання та інформаційні технології забезпечуються високим ступенем підготовленості, навченості і готовності керівників закладів загальної середньої освіти у застосуванні різних досягнень інформаційних технологій, удосконаленні і поширенні знань і навичок у сфері використання інформаційних технологій. Усе це дозволяє забезпечити державну інформаційну політику управління освітою, доступ до якісно нового рівня інформатизації та дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність закладів загальної середньої освіти.

Література

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. К. : Атака/ 2008. 684 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, допю і виправлене Рівне : Волинські обереги 2011. 522 с.
3. Гриценчук О.О. Теоретико-методологічні основи застосування ІКТ в процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін в країнах зарубіжжя та Україні: загальні підходи URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html> .
4. Дишлева С. Інформаційно-комунікаційні технології та їх роль в освітньому процесі URL : <http://osvita.ua/school/technol/6804>
5. Лаврентьева Г.П. Здоров'язбережувальні вимоги до застосування електронних засобів навчального призначення //Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. №2 (22). URL: <http://www.journal.iitta.gov.ua>
6. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103>.

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО У ФОРМУВАННІ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. В умовах динамічних змін зовнішнього середовища заклад освіти має вибудувати систему планів, які б забезпечували не тільки його стабільне функціонування, а й розвиток у перспективі. Для закладів загальної середньої освіти формування внутрішньої системи якості освіти стає необхідною нормою, що потребує розуміння місця й ролі закладу в системі взаємодії державно-громадських зв'язків у галузі освіти. Значний вплив на розуміння такої потреби відбувся впродовж останніх років унаслідок імплементації Закону України «Про освіту» (2017 рік), процесів проведення інституційного аудиту закладів освіти, прийняття Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020 рік). Цими ж документами визначені засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності, серед яких важливе місце займає державно-громадське партнерство.

Виклад основного матеріалу. Нова модель системи управління сферою освіти має бути демократичною та відкритою. У ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, унаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура та стиль центрального й регіонального управління освітою.

Виокремлення зовнішніх (органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські організації, соціальні організації, засоби масової інформації тощо) і внутрішніх (учасники освітнього процесу закладу та ін.) стейкхолдерів та аналіз їхніх очікувань щодо обставин і результатів діяльності закладу дозволить сформувати внутрішню систему забезпечення якості освіти закладу.

Внутрішня система забезпечення якості освіти – це сукупність умов, процедур і заходів у закладі освіти, що забезпечують ефективність освітніх та управлінських процесів, які безпосередньо впливають на якість результатів навчання учнів, забезпечують формування їхніх ключових компетентностей, а також сприяють усебічному розвитку особистості учнів.

На основі аналізу нормативно-правової бази в межах нашого дослідження нами виокремлено основні документи, у яких зафіксована освітня політика держави. Такими на сучасному етапі вважаємо Закон України «Про освіту» (2017) [1], Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020) [2], розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» від 14 грудня 2016 року № 988-р [3], наказ МОН України «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» від 09.01.2019 № 17 [4] тощо.

Міністерство освіти і науки спільно з Державною службою якості освіти розробило Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи

забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти (далі Методичні рекомендації) [5], зорієнтовані на допомогу закладам освіти у внутрішньому забезпеченні якісної освіти. Згідно з Методичними рекомендаціями, внутрішня система забезпечення якості освіти може містити компоненти, перелік яких визначено в ч.3 ст.41 Закону України «Про освіту», а саме: стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти; систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування; інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти.

Зокрема, для забезпечення комплексного розгляду питань, пов'язаних з формуванням внутрішньої системи забезпечення якості освіти, рекомендовано створити робочу групу, до складу якої доцільно включити не лише учасників освітнього процесу а й експертів у сфері загальної середньої освіти та управління, представників місцевої громади тощо. Процедура, компоненти та спосіб їх забезпечення визначено Методичними рекомендаціями.

Проте, нас цікавить формат взаємодії суб'єктів робочої групи у змісті державно-громадського партнерства. На нашу думку, державно-громадське партнерство ефективно тільки у тому випадку, коли всі партнери розуміють цілі один одного і готові працювати разом для досягнення загальної мети.

Взявши до уваги наукові пошуки Драгомирецької Н.М., виділимо найдоцільніші означення державно-громадянського партнерства в умовах взаємодії закладу загальної середньої освіти.

Державно-громадянське партнерство вважають альтернативною моделлю партнерства. Користь від такого партнерства вбачається у тому, що знижуються витрати на вирішення соціальних проблем та забезпечується більш висока суспільна ефективність. Це партнерство ґрунтується на обміні досвідом між партнерами та запровадженні більш успішного досвіду. Державно-громадянське партнерство розглядають як іміджеву складову діяльності партнерів. Вважається, що державно-громадянське партнерство підходить для реалізації інноваційних проектів, які сприяють обміну і повторному використанню ресурсів, а також надання технічних рішень публічного управління [6].

Висновки. Отже, прийняття відповідних управлінських рішень для вдосконалення внутрішньої системи оцінювання якості освіти, визначення пріоритетних напрямів удосконалення освітніх та управлінських процесів закладу освіти та аналіз тенденцій в освітній діяльності закладу освіти може

бути максимально ефективним лише при зацікавленій взаємодії робочої групи (партнерів) - усіх учасників освітнього процесу та громадськості. Подальші наші дослідження будуть спрямовані на визначення векторів внутрішньої взаємодії суб'єктів державно-громадського партнерства та розкриття його змісту в цілому в галузі освіти.

Література.

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145 VIII, із змінами (витяг). *Верховна рада України. Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145_19 (дата звернення 14.04.2021)

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX, із змінами (витяг) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення 14.04.2021)

3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення 14.04.2021)

4. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. Верховна Рада України. *Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (дата звернення 14.04.2021)

5. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/77685/ (дата звернення 14.04.2021)

б. Державно-громадянське партнерство у сфері соціального розвитку : навч. пос. / Н. М. Драгомирецька, Н. В. Піроженко, І. В. Матвеевко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 290 с

Карпеко Н.М.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

На сьогодні у більшості країн світу функціонують національні системи цивільної оборони з чіткою структурою органів, сил та засобів, організовані, як правило, за територіально-виробничим принципом.

У кожній країні функціонують певні системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців оборонних спеціальностей, які істотно відрізняються одна від одної. Для порівняння були вибрані абсолютно різні за своїм державним устроєм, історією та менталітетом такі країни, як США, Республіка Польща, Франція, Німеччина та інші.

Цими країнами у вирішенні даних питань накопичено значний досвід,

створено ефективні освітні системи, які дозволяють якісно підготувати фахівців до дій у надзвичайних ситуаціях.

Сьогодні, як ніколи, суспільство і держава потребують підготовки кваліфікованих фахівців служби цивільного захисту. Для України досвід європейських країн та країн світу щодо організації процесу підготовки фахівців служби цивільного захисту є досить цінним.

Більшість країн Європи та США відносить працівників пожежної охорони до воєнізованих формувань, які підпорядковуються органам виконавчої влади або муніципалітетам та мають спеціальні звання. Кадри для цих підрозділів готуються у спеціальних навчальних закладах, які мають вузькопрофільне спрямування. Терміни підготовки залежать від ступеню складності професійної підготовки майбутніх працівників протипожежних підрозділів або їх керівників.

Питання кар'єри розглядається, як одне з основних у системі кадрового забезпечення протипожежних підрозділів. Розглянемо основні складові кадрового забезпечення, а саме підбір, підготовку професійних кадрів у системах пожежної охорони зарубіжних країн.

Так, залучення на службу у протипожежні або інші рятувальні підрозділи відбувається на різній основі. Так, наприклад, у Великій Британії – на добровільній основі, у Туреччині та Португалії – за призовом, у Німеччині, Франції, Бельгії, Норвегії та Нідерландах – добровільна у поєднанні з обов'язковим призовом певних категорій громадян [1].

Основу формувань цивільної оборони у Німеччині створюють підрозділи служби захисту від катастроф. Вони укомплектовані добровольцями, які зобов'язалися пропрацювати у цій службі 10 років при умові, що будуть звільнені від військового обов'язку. Чисельність особового складу служби при його повному розгортанні досягає 600 тис. чоловік. До цієї структури належать або тісно співпрацюють з нею низка добровільних громадських організацій та самостійних служб, зокрема технічна, допоміжна та протипожежна служби. До заходів можуть залучатися поліція та прикордонна охорона [2].

У Франції корпус цивільної оборони комплектується на базі протипожежної служби. Усього у країні нараховується приблизно 220 тис. пожежних добровольців, 12 тис. професіоналів (використовуються, здебільшого, як інструктори) та 7 тисяч військових пожежних. Формування ЦО Франції залучаються до надання допомоги постраждалим як на своїй території, так і за кордоном. У мирний час чисельність корпусу обмежена. У воєнний час її планується довести до 370 тис. осіб. Особовий склад, необхідний для доукомплектування, знаходиться в резерві міністра оборони і виділяється за заявками міністра внутрішніх справ. Призов у корпус здійснюється як на військову службу. Принцип комплектування в мирний час – змішаний: поряд із добровольцями можуть проходити службу і військовозобов'язані призовного віку. На основі протипожежної служби в період загроз розгортаються навчально-мобілізаційні центри ЦО, особовий склад яких планується використовувати для вирішення завдань з боротьби з пожежами, надання допомоги постраждалим, розчищення завалів, проведення робіт із дегазації,

дезактивації і дезінфекції. За необхідності розгортається до 700 таких центрів [3].

У країнах НАТО значна увага приділяється підготовці кадрів для рятувальних підрозділів у спеціальних навчальних закладах. У Німеччині спеціалістів готує Академія цивільної оборони, у Франції – Інститут цивільної оборони, національний навчальний центр протипожежної охорони і 10 міждепартаментних центрів, у Великій Британії – коледж. У Бельгії, Данії, Нідерландах, Норвегії та Греції існують національні школи та навчальні центри. У США функціонує Інститут правління в НС, головною метою якого є навчання керівників федеральних, місцевих органів управління у надзвичайних ситуаціях.

У Польщі є лише один вищий навчальний заклад, де випускаються дипломовані фахівців у сфері цивільного захисту, – це Головна Школа Пожежної Служби (Szkoła Główna Służby Pożarniczej). Вона є державною та знаходиться під керівництвом Міністра внутрішніх справ [1]. Керує школою ректор, який при виконанні покладених на нього завдань залучає своїх двох проректорів – проректора з науки, школи і навчання та проректора з реагування. Навчання у школі орієнтовано на працю у двох департаментах – Департаменті пожежної безпеки та Департаменті безпеки будівництва. Навчання здійснюється за двома інженерними напрямками: цивільна оборона та пожежна безпека.

У Латвії фахівці, які працюють у Державній пожежно-рятувальній службі не мають вищої освіти, тому що тут освітню функцію за профілем здійснює Коледж пожежної безпеки та цивільного захисту Державної пожежно-рятувальної служби Міністерства внутрішніх справ Латвії [3].

У Латвійській Республіці питаннями запобігання, планування і реагування на надзвичайні та кризові ситуації займається Державна протипожежна та аварійно-рятувальна служба, підпорядкована Міністерству внутрішніх справ Латвії. Діяльність цієї структури спрямована на забезпечення протипожежної безпеки, здійснення аварійно-рятувальних заходів, а також виконання нагляду за станом нормативно-правової бази у контексті врахування положень, що стосуються захисту населення та довкілля.

Так, підготовка керівного складу в США здійснюється в інституті федерального агентства з управління в надзвичайних ситуаціях FEMA; у Бельгії, Данії, Нідерландах – в національних і вищих школах ЦО; у Канаді, Великобританії, Норвегії, Туреччині – у коледжах із відповідного профілю. У цих навчальних закладах проходять підготовку й інші категорії особового складу ЦО. Для підготовки особового складу воєнізованих формувань, рухливих колон, а також місцевих сил цивільної оборони у ряді країн функціонують навчальні центри регіонального і місцевого значення. З метою підвищення рівня кваліфікації офіцерів передбачається активне залучення їх до деяких форм перепідготовки у вищих навчальних закладах. Наприклад, практикується заочна форма підвищення кваліфікації. Термін навчання становить від одного до трьох років зі щорічними двотижневими зборами для підготовки і складання іспитів. Також діють заочні курси вивчення іноземних

мов [2].

Аналізуючи досвід реалізації кадрової політики в зарубіжних країнах, можна відзначити, що її стратегічним напрямком є створення конкурентних умов для вільного використання усіма співробітниками структур цивільного захисту своїх здібностей, їх розвитку і затребуваності в суспільстві. Для цього у західному суспільстві створена сучасна нормативна база, яка повинна постійно оновлюватися відповідно до нових викликів, створена гнучка система відбору, просування по службі (роботі), професійного зростання і обліку усіх категорій фахівців, що отримали засадничі (базові) спеціальні знання і навички в галузі захисту і порятунку людей і територій; проводиться постійна оцінка працівників підрозділів на усіх етапах проходження служби та забезпечення реалізації усього комплексу соціальних прав і гарантій співробітників, передбаченого законодавством.

Література.

1. Ковальчук В. М. Удосконалення системи кадрового забезпечення пожежно-рятувальної служби в Україні в контексті адаптації зарубіжного досвіду / В. М. Ковальчук // Ефективність державного управління. - 2016. - Вип. 1-2(1). - С. 78-84

2. Садковий В. П. Розвиток державного управління у сфері професійної підготовки кадрів професійної підготовки кадрів цивільного захисту: теорія, практика, механізми : монографія / В. П. Садковий. – Миколаїв : Ємельянова Т. В., 2014. – 343 с.

3. Труш О. О. Механізми реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні [Текст] / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – 2010. – № 4. – С. 137–145.

Керницький О.М.

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ СЛУХАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ПІД ЧАС ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Особливе місце серед функцій правоохоронних органів займають завдання, що пов'язані з випадками захоплення заручників, викрадення людей (в тому числі дітей), погроз вчинення збройних нападів, вбивств, вибухів, підпалів тощо. З кожним днем стає все більш актуальною проблема ненасильницьких засобів вирішення конфліктних ситуацій. Тільки з 2019 по 2020 роки в Україні сталося 8 найбільш гучних випадків, що пов'язані з захопленням злочинцями заручників [1]. Саме це і обумовлює необхідність підготовки правоохоронних органів, зокрема військовослужбовців формувань НГУ до взаємодії у конфліктній ситуації, в тому числі й до переговорної діяльності в ситуації захоплення заручників.

Сучасні педагоги та науковці стверджують, що для підготовки майбутніх

фахівців у навчальному процесі слід використовувати як традиційні, так і сучасні методи активізації навчально-пізнавальних дій, що засновані на когнітивних, соціально-рольових та поведінкових засадах

Аналіз цієї проблеми показав, що ефективним методом соціально-культурного проектування і важливим інструментом формування проектного мислення особистості, розвитку індивідуального та самостійного прийняття рішень, мобілізації знань та навичок, розкриття особистісного потенціалу є ігрове моделювання. Перевагою ігор перед традиційними методами навчання є те, що у процесі ігрових занять реалізуються такі психолого-дидактичні закономірності: принцип негайного застосування знань; зведення абстрактних знань і понять на рівень чуттєвого перетворення матеріалу; наближення до практичного розуміння дійсності та варіацій можливих ситуацій; активність та невимущена мобілізація учасників гри, мислення та дії [2].

До проблеми впровадження навчально-педагогічних ігрових технологій навчання у вищій школі звертались такі науковці, як А. Вербицький, Д. Ельконін, В. Платов та інші сучасні педагоги і дослідники. Для наукового обґрунтування використання ігрових моделей навчання важливими вважаємо також теоретичні дослідження В. Єфимова, В. Нікандрова, А. Смолкіна, П. Підкасистого. Дослідження проблеми застосування дидактичної гри у навчальному закладі стосуються здебільшого ділових (А. Вербицький, М. Крюков та інші) та рольових ігор (С. Карпова, О. Пометун та інші науковці).

Найбільш екстремальний характер мають умови ведення оперативних переговорів, що ведуться зі злочинцями, особливо коли мова йде про захоплення ними заручників. Проектування рольової гри «Заручник» для проведення практичного заняття з дисципліни «Прикладна психологія службово-бойової діяльності НГУ» зі слухачами магістратури передбачало визначення мети, спрямованої на засвоєння змісту матеріалу, вибір виду навчально-пізнавальної діяльності та форм взаємодії викладача і магістрів, магістрів між собою під час розігрування ролей (злочинці, заручник, переговорник, керівник операції, снайпери тощо), варіантів розвитку подій. Це вимагало усвідомлення цілей кожного етапу гри, результату, вибору способу діяльності; необхідних засобів інтелектуального, практичного або предметного характеру; наявності чітких знань та уявлень про об'єкт діяльності.

Під час проведення практичного заняття вибудовувалася така ігрова модель, у процесі якої слухачі повинні виконувати збирання, опрацювання (аналіз, синтез, конкретизація, узагальнення), зберігання, представлення та використання інформації в умовах комунікації зі «злочинцями», існування багатоваріантності подій, наявності дефіциту часу, різкої зміни обставин, можливості непередбачуваних та шокуючих подій. Особливістю і основною перевагою такої моделі стало те, що вона дозволяє: по-перше, не боятися негативних наслідків якої-небудь неправильної дії; по-друге, значно прискорювати час перебігу реальних процесів переговорів; по-третє, надає змогу повторювати ті чи інші операції для закріплення навичок їх виконання, а також дозволяє набувати досвіду в умовах гри, спостерігати за вірними або помилковими діями інших слухачів; по-четверте, одразу бачити результати або

своїх вірних кроків, рішень або помилок.

Проаналізовано види та основні структури рольової гри при навчанні слухачів магістратури: організаційна, рольова, часова, методологічна та методична структури гри. Запропоновано ігрову модель під час проведення практичного заняття з магістрами, у процесі якої слухачі повинні виконувати збирання, опрацювання (аналіз, синтез, конкретизація, узагальнення), зберігання, представлення та використання інформації в умовах комунікації зі злочинцями, існування багатоваріантності подій, наявності дефіциту часу, різкої зміни обставин, можливості непередбачуваних та шокуючих подій.

Зазначено, що під час розвитку ситуації викладачем можливі введення різних уявних перешкод, що заважають слухачам досягти успіху, створюють емоційне напруження під час гри, інтелектуальне перевантаження, дискомфорт тощо. Описано процес проектування рольової гри для проведення практичного заняття з дисципліни «Прикладна психологія службово-бойової діяльності НГУ» зі слухачами магістратури Національної академії Національної гвардії України. Визначено дидактичні умови, що забезпечують успішність та реалізацію завдань рольової гри щодо визволення заручників. Сформульовано основні вимоги до таких ігор та загальні помилки магістрів під час проведення практичних занять.

Таким чином, проведена робота щодо проектування та впровадження рольових ігор в практику викладання дисципліни «Прикладна психологія службово-бойової діяльності НГУ» зі слухачами магістратури дозволила сформулювати основні вимоги до таких ігор, а це такі: конкретність об'єкта ігрового моделювання ситуації захоплення заручників; поступовість у побудові моделі службово-бойової діяльності з опрацювання етапів, їх змісту, методів та прийомів ведення переговорів щодо звільнення заручників; доцільність розподілу ролей між учасниками гри та їх своєчасна зміна у випадку відсутності генерування ідей, просування у переговорах, інтелектуального ступору або втраті активності; комунікативність та взаємодія учасників; залученість усієї групи до спільної роботи; колективність при опрацюванні рішень учасниками гри та просування до спільної мети; багатоваріантність рішень та їх відповідність складності ситуації визволення заручників; наявність системи індивідуальних або групових методів оцінки для учасників рольової гри.

Література.

1. Кравчук І.А. Ведення переговорів з терористами. *Форум права*. 2019. № 4. С. 526-530
2. Азаренкова Г.М. Тренінгові технології навчання у практичній підготовці студентів. Львів: Новий Світ 2010. 198 с.

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ, ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.

Пошук шляхів підвищення ефективності державного управління фізичним вихованням в закладах вищої освіти є завжди важливим, а в період реформування вищої освіти України, особливо.

Необхідність зближення фізичного виховання з іншими сферами діяльності визначається державою як один з найважливіших напрямків подальшого підйому масовості, як соціально-економічна закономірність її функціонування і розвитку.

Особливо актуальне розв'язання даної проблеми в умовах становлення ринкової економіки та її подальшого розвитку. У зв'язку з цим, важлива роль приділяється регіонам та їхнім органам управління, суть роботи яких полягає у забезпеченні розвитку нових суспільних відносин, в тому числі у сфері фізичного виховання.

Тільки за умови оптимального поєднання дій всіх зацікавлених суб'єктів управління стане реальним забезпечення людям оптимальною руховою активністю протягом усього життя, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості, впровадження традицій здорового способу життя, сприяння її соціальному, біологічному та психічному благополуччю.

Аналіз показує, що в країні визначені заходи для удосконалювання процесів розвитку фізичної культури і спорту. Так, у теоретичному аспекті обґрунтовано основні напрямки і закономірності функціонування фізичного виховання в соціальній системі. У Цільовій комплексній програмі “Фізичне виховання – здоров'я нації” визначено практичні заходи для реалізації основних положень програми. Проте дослідженням встановлено, що впровадження засобів фізичного виховання в спосіб життя людей мусить бути кращим. Ідея розвитку фізичного виховання – це проблема загальнодержавного значення [2].

У зв'язку з цим, необхідно підсилити діяльність суб'єктів управління фізичного виховання за рахунок інтенсифікації процесів управління, що дозволяє забезпечити більш ефективне функціонування галузі в нових умовах.

Для позитивного ефекту їх впровадження у повсякденний побут необхідно визначити державну стратегію формування здорового способу життя, для чого слід здійснювати постійний соціальний моніторинг та маркетинг, тобто включити спеціальні дослідження, на підставі яких визначити специфічні потреби населення. Однією з головних умов позитивного вирішення цих проблем є формування і реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту, лобіювання її на рівні органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, промислових і фінансових структур, засобів масової інформації.

Для вирішення цієї проблеми необхідно регламентувати діяльність громадських фізкультурно-спортивних об'єднань як платників податків, у яких одним з основних завдань, окрім постійного підвищення рівня здоров'я,

фізичного та духовного розвитку населення, ще й стоїть завдання економічного і соціального прогресу суспільства. Це означає отримання фінансових коштів внаслідок своєї діяльності, надання послуг, консультацій, оздоровлення тощо; податки на такий вид діяльності мають бути мінімальними або відсутніми взагалі протягом певного часу, що дасть можливість гідно оплачувати працівникам об'єднання їхню працю, покликану на виконання важливих соціальних завдань, розвивати матеріальну базу об'єднань, використовувати в своїй діяльності як новітні досягнення в наукових розробках, так і сучасні тренажери та інші засоби спортивного тестування та медичного контролю [1].

Характерною особливістю фізичного виховання є те, що воно пов'язано не тільки з матеріальними цінностями, а й значною мірою з духовними потребами громадян. Законодавство у цій сфері покликано забезпечити естетичне й моральне виховання людини, її навчання, охорону здоров'я, задоволення соціально-культурних потреб. Це — діяльність щодо збереження й зміцнення здоров'я людей, задоволення їх інтелектуальних, естетичних та інших духовних потреб, їх соціальний захист, формування особи, її навчання й виховання, підготовка й перепідготовка кадрів для народного господарства тощо.

Література.

1. Вавренюк С. А. Роль виховних функцій фізичної культури і спорту серед студентської молоді: державноуправлінський аспект/С.А. Вавренюк/Інвестиції: практика та досвід. – К., -№ 2, 2015.- С. 138 – 140.

2. Кухтій А. О. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 “Механізми державного управління” / А. О. Кухтій ; Львів. держ. ін-тут фіз. культури. — Львів, 2002. — 20 с.

Кравцова Т.В.

Кравцов О.В.

Лащенко О.В.

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

В сьогочасних умовах особливої актуальності набувають питання державного управління в системі освіти, а також державної політики в галузі управління освітою через низку проблем, які разом із зовнішніми та внутрішніми викликами створюють ризики та негативно впливають на можливості розвитку.

Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Державна політика у галузі освіти виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості [8].

Важливість освіти як стратегічного ресурсу держави незмінно супроводжується посиленням ролі державних органів у виробленні в цих умовах стратегії та політики розвитку освіти, координації зусиль і ресурсів держави, необхідних для функціонування національних систем освіти та забезпечення її конкурентоспроможності на світовому освітньому ринку [1, 3].

Роль освіти на державному рівні почала розглядатися як важливий фактор соціально-економічного розвитку з 60 – 70 рр. ХХ ст., саме тоді виникли та почали застосовуватися терміни «державна політика в галузі освіти» та «державна освітня політика».

Попри те, що проблематика політики у галузі освіти вже тривалий час знаходиться у фокусі уваги наукової спільноти, єдиного універсального визначення її сутності так і не сформульовано [8].

Багато науковців по різному трактують визначення даних понять. Так, в енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя зазначається, що державна освітня політика – це відповідь на суспільні потреби, вимоги, дії / бездіяльність інших суб'єктів освітньої політики, цілеспрямований, відносно стабільний офіційний курс уряду та підпорядкованих йому установ, спрямований на забезпечення функціонування системи освіти [1].

За визначенням, поданим Л. Наливайко, під державною освітньою політикою слід розуміти складову частину політики держави, спрямовану на вирішення завдань у сфері освіти, забезпечення потреб особи в освітній галузі та комплектацію органів держави кваліфікованими кадрами з метою духовно-ідеологічного збагачення суспільства й соціально економічного розвитку держави [2].

Основними суб'єктами освітньої політики є держава у вигляді таких її інституцій, як: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, які, володіючи правом законодавчої ініціативи, безпосередньо формують нормативно-правову основу та цілі державної політики у галузі освіти.

Державно-правовий механізм реалізації освітньої політики об'єднує такі її складові, як:

- нормативна складова (створення розгалуженої нормативно-правової бази, а також формування самостійної галузі законодавства у сфері освіти);
- фінансово-економічна складова (фінансування сфери освіти, тобто створення сприятливих передумов для розвитку вітчизняної освіти);
- організаційно-управлінська складова (формування оптимальної структури організації та управління освітнім простором);
- кадрова складова (підготовка науково-педагогічних кадрів для сфери освіти);
- академічна складова (зміцнення взаємозв'язків між освітою і наукою);

– міжнародна складова (розвиток міжнародної взаємодії та академічної мобільності тощо) [8].

Стрижневими напрямками державної освітньої політики сьогодні є реформування системи освіти як стратегії національної освіти; оновлення законодавчо-нормативної бази системи освіти загалом; модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентісного підходу, переорієнтація змісту освіти на «глобальні цілі», забезпечення доступної та безперервної освіти впродовж життя; екологізація освіти; розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі; інформатизація освіти, інтеграція у європейський освітній простір; удосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки; забезпечення національного моніторингу системи освіти; підвищення соціального статусу педагогів; створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти [1, 6].

Сучасний стан державної політики у сфері освіти свідчить про недостатню чіткість, декларативність цілей, недостатній рівень аналізу наявних проблем та відсутність бачення шляхів їх досягнення з боку держави.

Стратегічна мета державної політики в галузі освіти сьогодні має включати такі напрямки, як:

– підвищення доступності якісної освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства і кожного громадянина;

– переорієнтація освітнього процесу на толерантне ставлення до дитини, як ключового елемента цього процесу, а не просто об'єкту педагогічного впливу;

– підвищення конкурентоспроможності вітчизняної освіти на світовому ринку праці і як результат – позиціонування України як одного з лідерів у галузі експорту освітніх послуг [7].

Отже, державна політика у сфері освіти – це передбачена законодавством сукупність дій органів державної влади щодо формування й реалізації стратегічних завдань сфери освіти, удосконалення та розвитку системи освіти з метою задоволення потреб людини й суспільства. Її ознаки є такими:

– належність до загальної політики держави;

– наявність специфічної сфери, у якій реалізовується (сфера освіти);

– наявність спеціальних суб'єктів (органи державної влади, які визначені законодавством та задіяні в її визначенні й реалізації);

– обов'язкова підстава для реалізації – нормативно-правові акти;

– спрямованість на функціонування й розвиток системи освіти;

– здійснення від імені держави в особі органів та установ, які представляють усі гілки державної влади;

– наявність спеціальної мети – задоволення потреб людини й суспільства [5].

Для розбудови повноцінної та ефективної державної освітньої політики на сучасному етапі розвитку необхідно, окрім прийняття відповідної стратегії, проект якої запропонований МОН [4], здійснити комплекс заходів, направлених

на розробку новітніх методів та механізмів планування державної політики з урахуванням як аналізу ступеня її реалізації, так і соціально-економічного розвитку країни.

Література.

1. Ногас Н. Державна політика у галузі освіти України : сутність та зміст / Назар Ногас // Актуальні проблеми правознавства. – 2020 – 1 (21) – С. 87 – 95.
2. Наливайко Л. П. Трансформація державної освітньої політики в Україні в умовах євроінтеграції / Л. П. Наливайко // Право і суспільство. – 2015. – № 3. – Ч. 3. – С. 31 – 36.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України- № 347/2002 від 17 квітня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002).
4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.
5. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти : правовий аспект / Я. О. Тицька // Прикарпатський юридичний вісник. – 2018 – № 2 (23). – С. 55 – 60.
6. Хомишин І. Механізм реалізації державної політики в сфері вищої освіти / І. Хомишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5638/vnulpurn20168_5518.pdf](http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5638/vnulpurn20168_5518.pdf).
7. Щокін Р. Г. Мета і цілі державної політики у галузі освіти : сучасний стан бачення проблеми / Р.Г. Щокін // Право.ua. – 2017. – № 3. – С. 42 – 46.
8. Щокін Р. Г. Державна політика України у галузі освіти в контексті світових інтеграційних процесів : окремі питання / Р. Г. Щокін // Наше право. – 2017. – № 4. – С. 46 – 52.

Кропивницький В.С.

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.

Постановка проблеми. Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) забезпечує реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Освітньо-наукова та науково-технічна

діяльність у ДСНС здійснюється відповідно до Конституції України, Законів України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та відповідних нормативно-правових актів МОН та ДСНС, що стосуються питань освітньо-наукової діяльності. Інформаційне забезпечення в ДСНС України спрямовано на забезпечення взаємозв'язку між освітою, наукою та практикою, а також на підвищення якості й прискорення реалізації наукоємних проєктів [1; 2].

Відповідно до Законів України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052, науково-дослідні установи та заклади вищої освіти цивільного захисту проводять та беруть участь у прикладних, пошукових науково-дослідних роботах, спрямованих на підвищення рівня ефективності функціонування системи цивільного захисту держави та інтеграцію їх результатів у навчальний процес, практику дій органів управління всіх рівнів, підрозділів і служб ДСНС та систему забезпечення сфери цивільного захисту.

Метою проведення наукової і науково-технічної діяльності є наукове забезпечення комплексного розв'язання проблем захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, пожежної та техногенної безпеки, вдосконалення нормативно-правової бази у сфері цивільного захисту, забезпечення гідрометеорологічної діяльності, одержання і використання нових знань, розвиток науки, підвищення ефективності використання наукових досягнень у забезпеченні реалізації державної політики у всіх сферах діяльності ДСНС.

Зазначена мета досягається шляхом проведення наукових досліджень, виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, підготовки до видання навчальної та наукової літератури, проведення і участі у проведенні конференцій та науково-практичних семінарів [3].

Джерелами фінансування наукової та науково-технічної діяльності в ДСНС є кошти загального і спеціального фондів державного бюджету та кошти, одержані на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, надання наукових послуг на замовлення юридичних та фізичних осіб, гранти та інші джерела відповідно до чинного законодавства.

Наукова і науково-технічна діяльність ДСНС здійснюється відповідно до пріоритетних напрямків та основних завдань наукового забезпечення діяльності ДСНС, що визначаються структурними підрозділами апарату ДСНС – замовниками наукових досліджень і розробок, та за результатами розгляду пропозицій територіальних органів, наукових установ та вищих навчальних закладів ДСНС.

У ДСНС здійснення наукової і науково-технічної діяльності покладено на: Український науково-дослідний інститут цивільного захисту; Український гідрометеорологічний інститут; Національний університет цивільного захисту України; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності; Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного

університету цивільного захисту України; Інститут державного управління у сфері цивільного захисту.

Пріоритетним завданням, яке стоїть перед науковцями ДСНС, є забезпечення системного підходу до ефективного виконання науково-дослідних робіт та інших заходів у сфері наукової діяльності з метою забезпечення високоєфективного управління та прийняття найбільш оптимальних рішень під час попередження, локалізації чи ліквідації пожеж, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Наукова і науково-технічна діяльність ДСНС здійснюється відповідно до пріоритетних напрямків та основних завдань наукового забезпечення діяльності ДСНС, що визначаються структурними підрозділами апарату ДСНС – замовниками наукових досліджень і розробок, та за результатами розгляду пропозицій територіальних органів, наукових установ та закладів вищої освіти ДСНС. Напрямки наукової і науково-технічної діяльності науково-дослідних установ та закладів вищої освіти цивільного захисту ДСНС визначаються планами їх наукової та науково-технічної діяльності. Також планами закладів вищої освіти передбачається виконання ініціативних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт [3].

Планом наукової і науково-технічної діяльності ДСНС у 2020 р. передбачено виконання 48 науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, з них: перехідних – 35; нових – 13; мають бути завершеними у плановому році – 32. Виконання науково-дослідних робіт відбувається за замовленням Департаменту реагування на надзвичайні ситуації, Департаменту запобігання надзвичайним ситуаціям, Департаменту організації заходів цивільного захисту, Департаменту ресурсного забезпечення, Управління оповіщення, телекомунікацій та інформаційних технологій, а також Управління гідрометеорології. Зкладами вищої освіти планується отримати для використання в освітньому процесі 86 монографій, 29 навчальних посібників та підручників, 11 курсів лекцій, 3 практикуми, а також 28 збірок наукових праць. Також Планом наукової і науково-технічної діяльності ДСНС у 2020 р. передбачено проведення 2-х наукових, 15-ти науково-практичних конференцій, 9-ти науково-практичних семінарів і 2-х круглих столів із залученням представників закладів вищої освіти цивільного захисту, в тому числі на всеукраїнському та міжнародному рівнях, під час яких представлені основні результати роботи науковців відповідно до тематики досліджень, обговорені актуальні напрями наукової діяльності, а також поширено досвід роботи кращих наукових колективів [3].

Висновки. Отже, наукова і науково-технічна діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій сприяє зниженню ризику виникнення надзвичайних ситуацій, формуванню належних засад захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період.

Література.

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI [Текст] // Офіційний вісник України. 2012. № 89. Ст. 3589.
2. Конституція України // ВВР України. 1996. № 30. С. 381–418.

3. План наукової і науково-технічної діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій на 2020 рік. URL: http://edu-mns.org.ua/img/articles/824/PLAN_NTD_2020_19_12.pdf.

Пятибрат О.В.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО: ВІД КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДО АКАДЕМІЧНОЇ АВТНОМІЇ

Постановка проблеми. Сучасний стан суспільного розвитку, однією з особливостей якого виступає багаторазове збільшення інформаційних потоків, змушує формувати принципово нові пріоритети в підготовці спеціалістів вищої школи. Завдання, що постає перед ЗВО, полягає не стільки в тому, щоб дати певний обсяг інформації здобувачу вищої освіти, скільки у формуванні у нього потреби до постійного самовдосконалення.

Успіх упровадження в навчальний процес будь-якої інновації залежить не лише від створення відповідного навчально-методичного забезпечення навчання студентів, а й від того, як поставляться студенти до цього нововведення [1].

Як відомо, Болонський процес визнавався найперспективнішою моделлю реформування освітніх систем країн Європи. Запровадження кредитно-модульної системи (дали – КМС) покликано було стимулювати до систематичної та якісної як аудиторної, так і самостійної роботи студентів протягом семестру, підвищення мотивації студентів до набуття знань та вмінь.

В той же час застосування КМС висвітлює низку проблем щодо організації навчального процесу у ЗВО при кредитно-модульному навчанні. Усе це визначає актуальність більш детального розгляду зазначених проблем у напрямку визначення важливості забезпечення академічної автономії ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Основними проблемами щодо організації навчального процесу у ЗВО при кредитно-модульному навчанні:

- необхідність внесення змін до законодавчих актів з метою унормування тлумачення основних понять, визначень та загальних принципів КМС, перегляд переліку напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, удосконалення структури і змісту стандартів вищої освіти та їх основних складових.

- перебудова психологічної, дидактичної, наукової та методичної діяльності науково-педагогічних працівників, потреба змін і принципів формування обсягів та структури навчального навантаження викладача, у зв'язку із значним збільшенням частки його індивідуально-консультативної роботи зі студентами та необхідністю розроблення науково-методичного забезпечення такого виду робіт.

- впровадження кредитно-модульного навчання вимагає розробки нового покоління науково-методичного забезпечення навчальних дисциплін та

організації навчального процесу в цілому, урізноманітнення форм і змісту індивідуальної роботи студента, удосконалення її організації та розробки діагностичних засобів контролю її ефективності.

- моніторинг якості фахової підготовки, удосконалення нормативної бази, що регламентує порядок ліквідації академічної заборгованості, відрухування та поновлення студентів на навчання, призначення і виплати їм стипендії, удосконалення нових зразків діючої та розроблення нової навчально-методичної документації, адаптованої до вимог ECTS, удосконалення змісту і форм поточного контролю знань та державної атестації випускників.

Висновки. Вирішення зазначених проблем дасть можливість для істотного підвищення конкурентоспроможності випускників вищої школи на світовому ринку праці та забезпечити академічну автономію ЗВО. Адже відповідно до чинного законодавства про вищу освіту ЗВО самі вирішують питання організації навчального процесу. ЗВО вправі залишитися на КМС або перейти на іншу систему, обираючи час і формат переходу [1]. Отже, важливо, щоб при цьому мало місце використання в повному обсязі Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи і її ключових документів. Дослідженню цих аспектів і документів можуть бути присвячені подальші наукові розвідки.

Література.

1. Скасування кредитно-модульної системи в українських ВНЗ. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=435:kreditno-modulna-sistema-2&catid=71&Itemid=382.

Рибкіна С.О.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИМИ КАДРАМИ В ОСВІТІ

Система освіти в Україні знаходиться в стані реформування вже не одне десятиліття, що супроводжує характер модернізації вищої освіти в ринкових умовах із загостренням конкуренції. У рамках сучасного суспільного прогресу важливим стає вивчення ефективних організаційно-економічних механізмів вдалого функціонування та розвинення кадрового забезпечення вищої освіти, а також поліпшення вимог до якості освіти та рівня підготовки фахівців.

Поняття освіти – досить складне й багатоаспектне. «В загальному визначенні *освіта* – це процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності; це сфера соціального життя, унікальна система, своєрідний соціокультурний феномен, який сприяє набуттю знань, умінь і навичок, інтелектуальному розвитку людини.

Отже, *освіта* – це саме та галузь життя цивілізованого суспільства, яка потребує постійного модернізування та змін. Водночас очевидним є те, що на перший план має висвітлювати питання ефективності тих змін і реформ, які реалізуються у сфері освіти.

Державне управління освітою – це окрема галузь управління, яка забезпечує планомірний контакт держави на освітню сферу і має на меті зростання цієї цілісної системи. Основними особливостями державного управління освітою є: наявність органів управління, які надають певні повноваження, направлення яких спрямоване на об'єкти освітянської галузі; наявність управлінських зв'язків, відносин і організації як суб'єктів, так і об'єктів управління; існування управлінських функцій, пов'язаних із забезпеченням діяльності та розвитку галузі. Виходячи з цього можемо визначити основні недоліки системи державного управління освітою в Україні, зокрема: система державного управління освітою не постійно відповідає потребам, структурі та особливостям діяльності об'єкта управління; темпи процесу росту системи освіти потребують нової моделі системи державного управління; реформування управління освітою має здійснюватися системно, локальне провадження змін не вирішує постійних проблем освітньої галузі в цілому. Процес реформування системи державного управління освітою вимагає системного покращення кадрового забезпечення освіти» [1].

«Переважними завданнями слід розглянути такі:

- послідовне розширення автономії закладів освіти з одночасним створенням необхідних для її реалізації умов;

- покращення кадрового забезпечення освіти; формування та розвиток системи підготовки керівників сфери освіти – фахівців з розробки та реалізації державної освітньої політики» [2].

Підготовка кадрів ґрунтується у професійній підготовці висококваліфікованих фахівців для публічного управління у сфері освіти, здатних розробляти, аналізувати й впроваджувати державну освітню політику; ефективно здійснювати управлінські функції, сприяти інноваційним процесам в освіті відповідно до потреб громадян, держави, суспільних запитів, світових та європейських стандартів.

Неперервне професійне навчання керівників і спеціалістів повинно бути одним із переважних напрямків кадрової політики і реалізовуватися з метою підвищення ефективності та якості роботи працівника, повсякчасного зростання рівня його професійності, опанування новими методами і навичками роботи в умовах реформування освіти.

Кваліфікація кадрів має бути налаштована на навчання, яке чітко скоординоване на формування управлінських кадрів як професійних лідерів, спроможних повноцінно виконувати свої функції та забезпечувати європейські стандарти адміністрування у галузі освіти.

«Управління системою освіти з боку держави виконується на основі реалізації комплексу заходів, дій, які зорієнтовані на корекцію та встановлення основ економічних, соціальних, політичних та інших процесів по відношенню до цієї системи. Як спосіб дій, стратегія є важливою за ситуації, коли для

прямого звершення основної мети недостатньо наявних ресурсів. Завданням стратегії є ефективне використання ресурсів для досягнення основної мети.

Одним із важливих стратегічних напрямків реформування системи освіти є модернізація системи кадрового забезпечення системи освіти.

На необхідності реформування системи освіти України вже багато років виділяють провідні науковці, громадські діячі, політики, учителі. Наголошують на вирішенні нормативно-правових, організаційних, кадрових питань реформування системи освіти, нерозв'язаними залишаються фінансові проблеми освіти» [3].

Сьогодні реформування освіти в Україні потребує широкого використання наукових досягнень. Упровадження освітніх реформ, їх ефективність значною мірою залежать від науково-теоретичного обґрунтування цих змін, від розробки механізмів реалізації реформ в освіті.

Виходячи з цього, система кадрового забезпечення в організації діяльності вищих навчальних закладах України потребує вдосконалення. З метою реформування системи підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні головне критично усвідомити історико-педагогічний досвід такої підготовки та врахувати недоліки і здобутки минулого й сьогодення для відкриття прогресивних чинників функціонування таких механізмів підготовки фахівців вищої кваліфікації, творче використання яких впливатиме на підвищення її якості та зростання освітнього потенціалу суспільства.

Література.

1. Майборода С. В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917-1959) / С. В. Майборода. - К. : Вид-во УАДУ, 2000. - 307 с.

2. Сиченко В. В. Державна політика інтеграції вищої освіти до Європейського освітнього простору / В. В. Сиченко. - Держава та регіони : Серія: Державне управління. - 2008. - № 4. - С. 183-188.

3. Сиченко В. В. Інтеграційна стратегія впровадження соціальної доктрини в державній політиці Євросоюзу / В. В. Сиченко, О.О. Сиченко. - Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 21. – С. 123-125.

Садковий В.П.

Баба Гаджи-Баба огли Салаєв

СИСТЕМА РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Вища школа сьогодні стає предметом пильної уваги державно-управлінської науки, соціологів, політологів, культурологів, психологів і філософів, які об'єднують свої зусилля в експертному прогнозуванні її розвитку і передбаченні ризиків, супроводжуючі її оновлення. Реалії сучасного соціуму, який проходить складний, трансформаційно насичений період розвитку,

загострює проблематику, що входить в предметне поле інноваційних процесів, а також окреслює коло питань, пов'язаних з визначенням іншого предметного поля - істотних моментів суспільства знань.

Обидва предметні поля мають загальний сегмент - освітній простір, який характеризується високою концентрацією інновацій, визначальними в першу чергу для вищої освіти. Масштабність перетворень, перешкоди, які виникають на шляху до реалізації цієї стратегії, соціальні надії і сила ініціативи, яка виходить з установок демократизації і модернізації в освіті, для підвищення своєї дієвості вимагають поглиблення розуміння інноваційних процесів, що відбуваються в освіті.

Слід зазначити, що відношення суспільства до вищої освіти і науки в цілому, не відповідає реальному статусу духовного виробництва в суспільстві знань. Теоретичний аналіз передумов внутрішнього інноваційного потенціалу вітчизняної освіти і зовнішніх інноваційних вимог, а також адаптованих запозичених практик сприятиме подоланню стереотипних уявлень про другорядну роль вищої освіти в громадському розвитку. Вища школа формує і консолідує ті сили, без яких модернізаційні процеси залишаються утопічними проектами. Сучасність, візуальним і вербальним символом якої є інформаційна мережа, ставить нові завдання перед вищою школою. Вони є викликом глобалізації, на який необхідно відповісти інтелектуальній еліті і в першу чергу підростаючому поколінню [1].

Досліджуючи вищу освіту в якості складової частини інноваційної системи слід виділити основні механізми публічного управління інноваційним розвитком. Результатом реалізації відмічених механізмів є підвищення ефективної діяльності закладів вищої освіти, які створюють і поширюють нові знання і технології, що зрештою призводить до здійснення цілеспрямованих структурно-функціональних змін в економіці країни і до збільшення частини інноваційною складовою в прирості внутрішнього валового продукту.

Історичний досвід переконливо свідчить, що зміст і основні напрями освітньої політики завжди підкоряються загальним тенденціям соціально-економічного, наукового і культурного розвитку світу.

На сучасному етапі концепція реформування освіти докорінно переглядається, що сприяє створенню програми послідовного її зближення з європейським освітнім і науковим простором.

Проте при розробці нової парадигми змісту освіти необхідно враховувати, наскільки вона пов'язана з практикою, забезпечена предметним змістом, наскільки буде затребувана державою і суспільством. Йдеться в першу чергу про формування нової еліти - інтелектуальних і духовних лідерів нації, інтелектуалізацію внутрішнього середовища, яке б забезпечило соціальне замовлення на результати науково-педагогічної творчості і органічне входження в європейське освітнє поле. Звідси першочерговим завданням державного керівництва стало оновлення змісту вищої освіти, впровадження ефективних педагогічних технологій, створення нової системи методичного і інформаційного забезпечення вищої школи.

Розробка нової концепції змісту освіти, навчання і професійної

підготовки фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів стали основними напрямками наукової, науково-організаційної і науково-методичної діяльності усіх провідних закладів вищої освіти, до числа яких відноситься також і Національний університет цивільного захисту України. Модернізація вищої освіти в сучасних умовах вимагає створення такої концепції її розвитку, яка б виходила за межі звичайних уявлень про шляхи розвитку вищої освіти. У рамках колишніх підходів, екстраполюючи колишні способи рішення проблем, обмежуючись локальними нововведеннями в окремих ланках, неможливо створити дієву концепцію розвитку вищої освіти. Можливий лише один шлях - інноваційний, який отримав останніми роками розвиток у багатьох розвинених країнах світу. Інноваційний шлях розвитку вищої освіти означає перехід від спонтанних, періодичних нововведень до нововведень як способу існування системи, що продукує сама вища школа і який виступає основою її цілеспрямованого, контрольованого і керованого розвитку [2].

Інноваційний шлях розвитку вищої освіти на сучасному етапі - єдино можливий варіант забезпечення її нової ролі як системи, яка створює зону випереджаючого розвитку для усього соціального організму. Ознаками інноваційно-освітньої системи є, зокрема: нова ідеологія освіти, а саме перехід від простої передаваності знань викладача студентові до розвитку особистості, активізації її творчої роботи, здатності індивіда до гнучкої, самонастроюваної діяльності; розробка регіональних освітніх концепцій і програм відповідно до етнокультурних, культурно-історичних особливостей і об'єктивної заданої громадської потреби в кадрах з урахуванням ринку праці.

Враховуючи ці обставини необхідно переорієнтувати освітній процес з екстенсивної моделі, яка зводиться до передачі об'єкту певної суми готових знань, на інтенсивну модель, в основі якої лежить формування здатності до самоосвіти, розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Література:

1. Вавренюк С.А., Грень Л.М., Алієва П.І. Сучасна освіта України: державноуправлінський аспект: монографія / С.А. Вавренюк, Л.М. Грень, П.І. Алієва. – Харків: НУЦЗУ, 2021. – 238 с.
2. Садковий В.П., Домбровська С.М., Шведун В.О., Вавренюк С.А. Державне управління виховним процесом в закладах вищої освіти України : монографія / В.П. Садковий, С.М. Домбровська, В.О. Шведун, С.А. Вавренюк. – Харків : НУЦЗУ, 2019. – 352 с.

РЕГІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В КОНТЕКСТАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Регіональна влада вже пройшла організаційне оформлення та розпочала вибудовування стратегічних пріоритетів й нових стратегій, які направлено на сталий розвиток соціально-економічної сфери території. Публічна реформа також окреслила такі ключові тенденції: реформу вже неможливо згорнути, а відповідно її потрібно стратегічно поглиблювати в контексті формування інституційної спроможності регіональної влади для сталого розвитку території; запроваджено ефективну комунікацію між гілками влади та громадами; вибудовано організаційну готовність регіональної влади до роботи в нових нестандартних умовах; сформовано конструктивні ефективної активності громадян та посадових осіб органів влади; проходить розбудова нових моделей закладів освітньої галузі громади тощо.

Наразі, основною мотивацією до консолідації зусиль державної влади, місцевого самоврядування та громадян постають ключові регіональні проблеми – підвищення ефективності інституційної спроможності й місцевої самоорганізації, які направлено на підвищення якісних показників стандартів життя, вирішення спільних соціально-економічних проблем території, формування інвестиційної привабливості громади для підвищення якості розвитку освітньої сфери регіону.

Виклад основного матеріалу. На регіональному рівні публічна влада представлена структурними підрозділами центральних органів виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (далі – ОМС). Необхідно відзначити, що на певному етапі розвитку регіонів України розпочався період нівелювання основ врядування території та значення організації громадян для ефективного розвитку інфраструктури громади. Відповідно окреслене визначило негативні тенденції щодо довіри регіональній владі, її інституційної спроможності впливати на стратегії сталого розвитку території, підвищення комфортності життя, подолання проблем в інноваційному розвитку суспільного простору громади. Децентралізація створила можливості і передумови для кардинального перерозподілу сфер відповідальності й розмежування повноважень органів державної влади та інституційної спроможності ОМС.

Нове національне законодавство в контексті євроінтеграції визначило, що територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [1]. Так, в Дніпропетровському регіоні починаючи з 2015 року, діяло – 288 сільських, 22 районних та 13 міських рад, а після проведення реформи і гнучких трансформацій (станом на 01.04.2021 року)

організаційно сформовано 86 об'єднаних територіальних громади (міських, селищних, сільських) (далі – ОТГ) та 7 адміністративних районів [2]. Сформовано структурні підрозділи ОМС, які здійснюють управління в галузі освіти, вибудовано систему центрів професійного розвитку педагогів та впорядковується мережа закладів освіти на території громади. Розпочато стратегічні процедури з оновлення ресурсного забезпечення освітнього простору закладів освіти для сталого розвитку людини.

Закони України, які регулюють діяльність ОМС визначають, що за рішеннями громадських інституцій й ОТГ реалізуються повноваження з регіональної політики у соціально-економічному розвитку та визначаються нові стратегії діяльності [1]. На сучасному етапі публічної реформи в основі регіональних стратегій розвитку ОТГ та органів державної влади мають постати наступні актуальні напрямки: 1) стратегічне партнерство з населенням, допомога в ефективній самоорганізації; 2) стратегічне планування з громадським консультуванням щодо перспектив розвитку населених пунктів та мережі закладів освіти; 3) координація й партнерство в діяльності державної влади, ОМС та громадськості у процесах подолання соціально-економічних проблем регіону; 4) активна антикризова регіональна політика тощо. В окресленому питанні Юрген Хабермас відмічає, що особливої ваги набуває питання «ефективності публічного управління як засобу впливу демократичних суспільств на самих себе» [3, с. 114]. Основними принципами формування стратегій розвитку регіональних територій постають наступні алгоритми: дотримання основ місцевої демократії; узагальнення принципів стратегії розвитку регіону; глибокий аналіз ситуації, ресурсів, пропозицій та потреби для розвитку; розробка регіональної програми розвитку, соціальної реклами, форми угоди, процедури інвестування та залучення грантів для сталого розвитку освітньої галузі; розподіл функціональних обов'язків та відповідальність за реалізацію соціальної програми; ефективне вирішення місцевих проблем у освітній галузі та інших галузях життєдіяльності громади.

Висновки. Таким чином, результати децентралізації окреслили нові стратегії розвитку територій в наступному: відповідно до реформи засновано, на добровільній основі мережа нових ОТГ; створено нові соціальні інституції громади для залучення громадян до визначення стратегії розвитку освіти та інших суспільних галузей; регіональна влада стала реальним регулятором стратегічних, організаційних, фінансових і матеріальних ресурсів; ефективність діяльності публічної влади в реалізації стратегій визначають індикатори освітнього середовища, соціально-економічного і інфраструктурного розвитку громади й особистості.

Література.

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

2. Децентралізація дає можливості - Дніпропетровська область: формула успіху. Сайт Дніпропетровського ЦРМС. URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0562>

3. Хабермас Ю. Постнациональная констелляция и будущее демократии (Die Postnationale Konstellation und die Zukunft der Demokratie, aus: Habermas, Jürgen. Die Postnationale Konstellation. Politische Essays. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1998. S. 91—163.) Перевод Б. М. Скуратова // Логос, 2003, № 4—5 (39). URL: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/39/09.pdf>

Хмиров І.М.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Протягом останніх двох десятиріч років, відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Це стало можливим здебільшого з розвитком мережі Інтернет, що дало можливість пересилати необхідну кількість даних з одного кінця світу в інший, вільно вести дискусії з іншими користувачами мережі в online режимі і розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих. Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. Під час реформування освіти у вищих навчальних закладах прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання.

Виклад основного матеріалу. Сучасна дистанційна освіта – це розгалужена система передачі знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій, яка сприяє отриманню студентами необхідної інформації для використання у практичній діяльності [1]. Дистанційне навчання – це така форма організації навчального процесу та педагогічна технологія, основою якої є керована самостійна робота студентів та широке застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Основною метою дистанційного навчання студентів є виховання особистості, яка має бажання і здатність до спілкування, навчання та самоосвіти.

Вивчення практичного досвіду розвитку і впровадження дистанційних технологій в навчанні у світі, в Україні, а також безпосередньо власний досвід застосування і впровадження освітніх технологій в навчальний процес, як в основу освітньої діяльності, так і в додатковій професійній освіті дозволив нам розробити концептуальний підхід до створення і розвитку дистанційної освіти на базі закладу вищої освіти. Метою концепції є «створення сучасної гнучкої і мобільної системи дистанційної освіти, здатною задовольнити будь-які потреби в освітніх послугах будь-якого громадянина, дозволяючою вирішувати проблеми забезпечення кадрами будь-яке підприємство держави. Вирішення вказаної проблеми лежить в створенні нових освітніх технологій. Створені усі умови для комплексного вирішення цієї проблеми. Це дозволить зробити освіту якіснішою, мобільнішою, задовольняючою будь-яким запитам, доступним усім категоріям громадян на усій території України [3].

Звичайно, кожна інтернет - платформа має свої переваги, але й ряд недоліків. Розуміючи, що створити ідеальну платформу не можливо, необхідно розробити на рівні держави єдину платформу, що увібрала б в себе найкращі опції різних платформ. Вона повинна бути доступною та легкою в користуванні.

Однією з найважливіших проблем навчання в системі дистанційної освіти є якість самого процесу. У більшості випадків воно визначається рівнем засвоєння теоретичного матеріалу, який студент отримує при самостійному читанні слайд-лекцій. Не є таємницею, що деякі студенти відкладають цю роботу на «кращі часи», а іноді й зовсім не читають лекцій. Щоб усунути такі негаразди, необхідно організувати постійний і діючий контроль за допомогою спеціально підготовлених тестів. Поряд із звичайними тестами з завданнями закритого типу (одне питання – чотири відповіді, встановлення відповідності, послідовності), доцільно застосовувати і такі форми контролю, які б дозволяли давати при тестуванні розгорнуту відповідь (відкриті та інтегративні тести). Особливо це стосується завдань для заліків та екзаменів.

Сьогодні дистанційне навчання в Україні може повноцінно розвиватися тільки за наявності таких його основних складових: нормативно-правової бази; навчальних закладів (центрів, кафедр, факультетів, інститутів або університетів дистанційного навчання); контингенту студентів; кваліфікованих викладачів; навчальних програм і курсів; відповідної матеріально-технічної бази (апаратного і програмного забезпечення, високошвидкісних ліній зв'язку); фінансової підтримки; розробки критеріїв якості тощо [2].

Висновки. Незважаючи на недоліки, технології дистанційного навчання є могутнім засобом пізнання. Щоб підвищити ефективність нових інформаційних технологій у навчанні, слід сформувавши певну систему, яка передбачає інше розуміння сутності навчання, ролі викладача і студентів у цьому процесі, взаємовідносин викладача і студентів, оснащення робочих місць викладача і студентів.

Успішне вирішення проблеми впровадження дистанційної освіти в Україні сприятиме підвищенню якості й рівня доступності вищої освіти, інтеграції національної системи освіти в наукову, виробничу, соціально-суспільну та культурну інформаційну інфраструктуру світового співтовариства.

Література.

1. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності / Освітній портал [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/>
2. Татарчук Г. М. Институционализация дистанционного обучения: социологический аспект / Г. М. Татарчук // Образование. 2000. № 1. С. 63–72.
3. Філішова В. Д. Специфіка державного регулювання галузі освіти України // Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2013. Вип. 12 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2013_12_12.

Секція 2

Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст і механізми реалізації

Алієва П.І.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Формування та реалізація в Україні державної політики національної безпеки є чи не найголовнішою проблемою ефективного управління суспільством. Українська політична практика засвідчує, що технологія реалізації доктрин, стратегій, концепцій і програм державної політики у сфері національної безпеки об'єктивно має інтегрувати всі компоненти політичної активності. Для досягнення результату важливим постає питання про теоретичні основи державного управління розвитком національної безпеки, визначення ролі та місця державної безпеки в загальній системі механізмів державного управління забезпечення національної безпеки України. В реаліях сьогодення ми можемо побачити тенденцію, щодо впливу загрозливих чинників на діяльність держави. Надалі це все може призвести до зниження рівня економічної безпеки України, що в свою чергу значно вплине на національну безпеку країни загалом.

Виклад основного матеріалу. Безпека є головною умовою суспільного життя та першою функцією державності. Неспроможність втілити й гарантувати цю базову соціальну цінність призводить до неминучого занепаду суспільств та держав. Економічний добробут і правління законів є важливими умовами комфортного соціального співіснування людей, однак доцільним та виправданим це існування робить захищеність від фундаментальних загроз. Події останніх десятиріч свідчать про загострення проблем глобальної безпеки та про дуже неоднозначний вплив процесів глобалізації на розвиток різних країн[1]. В цих умовах нової сили набуває суперництво між провідними державами за перерозподіл сфер впливу та зростає загроза застосування силових методів при розв'язанні наявних між ними суперечностей. Національна безпека гарантується шляхом своєчасного виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Серед складників національної безпеки держави особливе місце посідає економічна безпека, оскільки лише забезпечення економічного зростання дасть змогу успішно вирішити комплекс проблем суспільного розвитку. У державі безпека проявляється у вигляді відповідної функції або повноважень, прав і обов'язків здійснювати спеціальні дії і заходи щодо захисту членів суспільства, їх власності, природних і соціальних об'єктів від різних небезпек. Т. Гоббс писав, що «безпека народу – заняття держави» [3, с. 200]. Погоджуємося із цим та пропонуємо доповнити це твердження таким змістом: «безпека держави – безпека народу».

Основною метою розробки і прийняття концепції національної безпеки держави є правове закріплення політичних прагнень у нормативному документі, у якому окреслюються пріоритетні напрями із запобігання зовнішніх і внутрішніх загроз, визначається комплекс заходів і засобів щодо їх реалізації. Крім вищезгаданого, концепція національної безпеки держави, по суті, визначає основні напрями реалізації загальнодержавної зовнішньої і внутрішньої політики, а саме: внутрішня — передбачає систему законів, спрямованих на охорону державних інтересів у гуманітарній, політичній та економічній сферах та проведення ефективної внутрішньої політики держави, яка забезпечує цю систему заходів; зовнішня — діяльність державних органів щодо забезпечення суверенітету, територіальної недоторканності та обороноздатності держави, забезпечує мирне життя, вирішення проблем у гуманітарній, політичній та економічній сферах[2].

Тому, будь-яка держава створює систему безпеки, виходячи зі своїх можливостей. Прийнято вважати, що нижній поріг національної безпеки держави визначає фізичне виживання суспільства, збереження суверенітету та соціальної цілісності держави – забезпечення його дієздатності перед загрозами, наприклад, збройної сили з боку інших суб'єктів міжнародних відносин. Але забезпечення безпеки держави має на меті не лише зведення до мінімуму загрози військового нападу, захоплення території, знищення населення. У більш широкому розумінні поняття безпеки включає забезпечення громадянам даного суспільства необхідних умов для нормального цивілізованого життя, вільного розвитку і самовираження. Відповідно, політичний, економічний, військовий, соціальний та інші внутрішні та зовнішні аспекти становлять найважливіші компоненти національної безпеки.

Реалізація державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства ставить актуальне завдання адаптувати управлінські дії політико-владних структур під можливості сучасних практик демократії участі, що базується на мережевій громадській самоорганізації, за активного залучення соціальних мереж Інтернету та стільникового зв'язку[5]. При цьому застосування органами влади новітніх інформаційно-комунікативних технологій у відносинах з громадянським суспільством та його інститутами, безумовно, сприятиме встановленню відкритості, прозорості та підзвітності суспільству органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а, відтак, легітимації політичної влади, впровадженню дієвих механізмів здійснення державної політики за безпосередньої участі інститутів громадянського суспільства.

Таким чином можемо зробити наступні висновки, дослідження безпеки, як правової категорії, являється визначальним у сучасному державотворенні. Проблеми безпеки держави виникають водночас з формуванням державності. Адже саме існування держави не можливе без належного правового регулювання. У вивченні проблеми забезпечення безпеки досить важливим є науковий підхід, в рамках якого можливо здійснити тлумачення поняття безпеки в якості загальнонаукової категорії на основі історіографічного підходу до аналізу основних етапів розвитку науки як такої, з одного боку, і

онтологічної та гносеологічної інтерпретації даного поняття в системі наукового знання – з іншого. Історично проблеми безпеки держави виникають водночас з формуванням державності, становленням національних інтересів[6]. Становлення у сучасному розумінні поняття «безпека держави» відбувалося під впливом конкретних історичних періодів та етапів розвитку світового суспільства. Сутнісні характеристики безпеки держави були розглянуті через призму властивостей зміни параметрів у просторі та часі, виділено два підходи: статичний та динамічний. Тому при визначенні сутності безпеки держави доцільним є дотримання міждисциплінарного підходу, що передбачає синтез функціонально-критеріальних ознак безпеки.

Література.

1. Про національну безпеку України : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 31, ст.241[Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
2. Про основи національної безпеки України: Закон України: від 19.06.2003 № 964-IV // *Відомості Верховної Ради*. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
3. Гоббс Т. Левиафан [текст] / Т. Гоббс. – М.: Мысль, 2001. – 478 с.
4. Цветков В. В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). – Х.: Право, 2000. – 164 с.
5. Глобальна та національна безпека: Підручник / [авт.кол.: В.І. Абрамов, Г.П. Ситник, М.М. Шевченко та ін.] / За заг. ред. Г.П. Ситника. — К.: НАДУ, 2016. — 748 с.
6. Стрельбицький М. П. Державність та національна безпека України / М. П. Стрельбицький // *Державна виконавча влада в Україні: формування та функціонування: Ч.2*. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – С. 17-39.

Андросов В.В.

ФАКТОРИ ТА ЗАГРОЗИ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Основні негативні тенденції, які можуть виникати у сфері соціально-економічної безпеки держави, являють собою кінцеві результати як об'єктивних процесів, що мають місце протягом певного часу, так і певних рішень, прийнятих різними владними структурами. Ці характеристики є необхідними для визначення напрямів удосконалення системи такої безпеки держави, якому (визначенню) має передувати ідентифікація її факторів, небезпек і загроз .

Разом із тим, до зазначені фактори, на наше переконання, можна доповнити і віднести до них особливості розвитку держави, які обумовлені географічними, економічними, соціальними та іншими умовами життєдіяльності. Під час обґрунтування можливих шляхів створення та зміцнення соціально-економічної безпеки держави повинні враховуватися ці умови. Крім того, вони визначають саму можливість реалізації шляхів

створення соціально-економічної безпеки держави, а також ступінь і методи їх реалізації. Такі державні особливості (або відмінності) можуть бути самостійним аргументом на користь того чи іншого рішення, пов'язаного із забезпеченням соціально-економічної безпеки держави, послідовне втілення в життя якого має вирішити проблеми, наявні в даній сфері.

При виробленні програми підтримки соціально-економічної безпеки держави необхідно враховувати, по-перше, певні характеристики економічного і соціального стану країни в поточний момент часу, ступінь розвитку промисловості та інших галузей економіки, забезпеченість природними ресурсами, перспективні напрямки їх використання, рівень витрат і конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішніх ринках, стан сфери освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, та інші такого роду параметри, і, по-друге, зовнішні і внутрішні чинники неекономічного характеру, важливість і вплив яких настільки значний, що змушує державу перерозподіляти велику частку суспільних ресурсів на прийняття певних заходів протидії [2].

Так, етнічна неоднорідність населення, яке проживає на великих відстанях при дезінтеграційних внутрішніх тенденціях і відсутності зовнішньої підтримки цих процесів, являє собою вже не тільки соціальну проблему у вузькому сенсі, а й створює передумови для зростання зовнішніх загроз аж до можливості втрати частини території держави.

У даному прикладі, що характеризує ситуацію в окремих регіонах держав, соціальні проблеми і зовнішні загрози мають цілком певну економічну ціну, яка найбільш очевидним чином виражається для країни у вигляді збільшення державних витрат на безпеку, правоохоронну діяльність й оборону, масштаб яких (витрат)значний. Виходячи із сучасних реалій, такого рівня цих витрат може виявитися недостатньо для ефективного вирішення завдань державної безпеки в широкому сенсі цього слова. Крім цього, держава змушена перерозподіляти ресурси для підтримки збалансованого розвитку регіонів, а також між центром і регіонами.

Наведені приклади демонструють, що першою особливістю країни, рівень соціально-економічної безпеки якої потрібно оцінити, є визначення співвідношення економічних і неекономічних загроз (витрат), а також їхнього масштабу вияву. Причому визначення масштабу не передбачає точний кількісний їх вимір, насамперед, важлива їхня якісна характеристика [1].

Означені вище основні особливості забезпечення соціально-економічної безпеки держави, які, як видається, не вичерпують тему цих особливостей взагалі, але мають найбільш важливе значення при розгляді питань, пов'язаних зі спробами визначення основних напрямків забезпечення такої безпеки. Вирішення проблем, пов'язаних із подоланням негативного впливу зазначених державних особливостей на економічний і соціальний розвиток, вимагає, перш за все, значних фінансово-економічних ресурсів. Їх джерелом, у кінцевому підсумку, може бути тільки стабільне економічне зростання, який, у свою чергу, безпосередньо залежить в умовах сьогодення від ефективного виконання державою своїх функцій як стимулятора економічного зростання.

Література.

1. Євсюков О. П. Концептуальні засади формування механізмів державного управління у сфері соціально-економічної безпеки України / О. П. Євсюков // Публічне управління та митне адміністрування. – 2017. – № 2 (17). – С. 59–63.

2. Снігова О. Ю. Механізм державного та регіонального управління соціальною безпекою : автореф. дис... канд. екон. н.: 08.02.03 / О. Ю. Снігова ; НАН України; Ін-т екон. промислов. – Донецьк, 2006. – 20 с.

Астахов В.Д.

ІНШИЙ ПОГЛЯД НА ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ

Постановка проблеми. На тему протидії корупції написано безліч різноманітної літератури, використовується велика кількість методів боротьби з нею, існують найрізноманітніші погляди на цю проблематику, проводяться найрізноманітніші дослідження, але на сьогоднішній день практично не існує жодної країни в світі яка могла б впевнено сказати що в неї корупції немає.

Неможливо з'ясувати її справжні масштаби, дійсну глибину ураження, реальну статистику та повний негативний вплив корупції на населення світу, та без сумніву за теперішніх існуючих методів виявлення корупційних правопорушень ми цього не можемо встановити.

Найвідоміший, основний, незалежний, міжнародний індекс «Transparency International» (по тексту СРІ), що аналізує та показує сприйняття рівня корупції більшості країн, показує не фактичний стан рівня корупції країн, а лише сприйняття корупції тієї чи іншої країни відносно інших країн.

Якщо, наприклад, Америка займає 25 місце рейтингу СРІ за 2020-й рік, а Росія 129-е, то не можна стверджувати що в Америці фактичний рівень корупції значно нижчий за рівень корупції в Росії. Це лише сприйняття рівня корупції. Відповідно, це також стосується інших країн.

Станом, на 2020 рік Україна займає 117 місце серед 180 країн що входять у дослідження СРІ. Серед можливих 100 балів Україна набрала лише 35. Отже, з точки зору зовнішньої оцінки ми сприймаємось як корупційна країна.

Розглянувши офіційну статистику МВС України за 2013-2019 роки (на момент написання тези на сайті МВС України була відсутня статистика за повний 2020-й рік), якщо звернути увагу на стан боротьби з корупцією по цих роках більш детально, можна помітити, що в середньому в рік розглядається приблизно однаковий числовий порядок та кількість корупційних справ. Проте, з іншої точки зору, числові показники в рік приблизно однакові, що вказує на певну стабільність, але не показує реальні масштаби ураження від корупції.

Правоохоронці України зазвичай спочатку виписують протокол про

корупційне порушення, а потім суди вже розбирають сутність відповідних порушень. Як наслідок із тих корупційних порушень що виявляються в Україні правоохоронними органами, більше половини не вдається довести корупційне правопорушення, або воно дійсно відсутнє у певній справі. Але це, звісно ніяким чином не показує загальний рівень ураження суспільства України від корупції.

Для з'ясування хоча б приблизного рівня ураження корупції на суспільство, різноманітними центрами проводяться дослідження серед населення. Це різноманітні опитування, де серед певної кількості респондентів (зазвичай біля 1000-2000 осіб) вони відповідають на поставлені запитання щодо цієї проблематики, та згідно цього відповідними центрами складається приблизний звіт, показуються приблизні статистичні дані.

Але, людина що приймала участь в подібному опитуванні на той момент могла стверджувати що не дає хабарі, а через деякий час у неї може статися (наприклад) в сім'ї нещастя, її близький родич потрапить у лікарню, і саме в цей момент у неї змінюються погляди на корупцію, вона починає розуміти, що якщо дати хабаря працівнику лікарні, то він зробить все можливе щобвилікувати дорогого тій людині родича, а якщо проявити принциповість, та звернутися до правоохоронних органів, то вони відповідно виконають свій обов'язок, але може наступити така ситуація що інші лікарі прийнявши до уваги цю ситуацію, лікуючи, не будуть приділяти старанної уваги щобвилікувати цю людину. З цього слідує, що поступивши здавалося б правильно для себе людина робить гірше лише собі.

І таких прикладів можна уявляти безліч, із безліччю респондентів тому спиратися на вище описані статистичні дані, та користуватися джерелами статистики саме за цією тематикою не є актуальним, тому що не можливо з'ясувати навіть приблизний стан рівня корупції. Потрібно використовувати інші методи.

Викладення основного матеріалу. Однією з причин сьогоденної неможливості з'ясування глибини проникнення корупції – це відсутність чітких меж, за якими можна з впевненістю стверджувати що у відповідний момент присутній корупційний злочин.

В статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», написано складний термін, який не зовсім чітко описує саму сутність поняття корупції для розуміння з чим ми маємо справу.

Першим кроком більш детального розкриємо поняття терміну корупція. Введемо додатково відповідні, нижче наведені два поняття.

Поняття «Угоди між людьми».

Якщо звернути увагу, можна помітити, що всі люди щодня взаємодіють між собою, здійснюють так названі «угоди» між собою. Це, наприклад ми ходимо на роботу, обмінюємо свій час та працю, свої вміння, на ресурси що встановлені суспільством в виді грошей, а потім навпаки, ці гроші ми обмінюємо на те, що задовольняє наші потреби, і не тільки гроші.

Поняття «Особливий стан».

Також слід додати що існують певні групи людей, які мають можливості

більше впливати на інших людей, або на ситуації на відміну більшості населення. Це як правило керівники, начальники, політики тощо.

Наступним кроком встановимо, що між корупціонерами також стається певна угода, в результаті якої вони нечесним шляхом по відношенню до третіх сторін, використовуючи своє положення (особливий стан) отримують те, що задовольняє їхні потреби, приймаючи рішення на користь окремих, певних верств, а натомість, як правило, постраждалими виступають інші, при чому вони, зазвичай про це навіть і не знають.

Із цього виходить що корупція — це угода, із використанням особливого стану одних сторін суб'єктів, для отримання нечесної вигоди інших суб'єктів, що шкодить третім суб'єктам, які не те що не можуть впливати на цю угоду, а зазвичай не знають про неї, та стають потерпілими внаслідок угоди без їхнього впливу на те. Тобто корупція — це використання свого становища та одночасно обман.

Наступним кроком потрібно провести роботу серед населення, вищевикладене поняття проінформувати до відома всього населення, пояснити їм та довести що потерпілими внаслідок корупційних угод стають саме вони, створити умови та можливості для таємного оповіщення правоохоронних органів, за умов не вказання відомостей про себе, із можливістю вказати сутність корупційного порушення, із наданням підтверджуючих доказів, осіб що мають особливі обов'язки та саму сутність обману, довести що саме внаслідок цієї угоди присутні потерпілі сторони, але не вказуючи конкретні відомості.

Висновки. Провівши вищевикладену роботу таким чином, можна значно більше виявляти корупційних проявів, із обов'язковим веденням обліку цих порушень з боку правоохоронних органів, оприлюднивши їх з певною періодичністю за допомогою ЗМІ у вигляді статистичних даних можна побачити більш реальну картину враження корупції, та покращити антикорупційну боротьбу.

Література.

- Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/ru/news/cpi-2020-global-highlights>
- Портал МВС України Звіт про стан протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/statistika>
- Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 №1700-VII

Барбелюк С.Б.

БЕЗПЕКА СВІТУ В ХХІ СТОЛІТТІ І БАЛАНС ДВОХ СИСТЕМ ЦІННОСТЕЙ

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі питання безпека як окремої людини, так і цілих країн є загальносвітовими, тому що

зачіпають інтереси усіх держав і націй.

Сукупність суперечливих процесів є змістом сучасної кризи в світі, і є вірогідність того, що вони створюють загрози розвитку і існуванню всіх країн світу, і що для відвернення цих катастрофічних наслідків потребують спільних зусиль. І як показує практика, що наявні інституції вже не завжди ефективні. Тому є потреба в оновленні та переосмисленні правил міжнародної безпеки, виробленні стратегії виживання (існування) в сучасних умовах, виробленні дієвих механізмів протидії цим загрозам не тільки на рівні окремо взятих держав, але й на міжнародному рівні.

«Саме тому й Україні, й іншим країнам потрібно стратегічне переосмислення самого поняття «безпека», а не лише інерційне тактичне пристосування до змін в безпековому середовищі. Безпеки дійсно стає менше. А небезпеки, як у старих, так і особливо у нових формах стає все більше. Цей рік з його пандемією – яскраве тому підтвердження», – наголосив Григорій Немиря[1].

Виклад основного матеріалу. Безпека світу залежатиме не тільки від наддержав, держав, але й від балансу систем цінностей – демократичної та авторитарної, яка відповідає азійській, тобто відбувається ідеологічний поділ: країни, які підтримують ліберальний порядок та верховенство міжнародного права, і країни, які обмежують права людей в середині своїх країн, тобто авторитарних держав.

І модель, коли система азійських цінностей і демократичних цінностей балансуватимуть одна одну може спрацювати.

А вот наддержави вже не гарантують безпеку світу, про що говорить опитування проведене Міжнародною асоціацією Геллап наприкінці 2020 року, а в Україні дослідження проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з Київським міжнародним інститутом соціології [2].

За результати опитування більшість респондентів вважають, що Китай та США залишаться провідними державами і Китай буде наддержавою у 2030 році.

В результаті протистояння між США та Китаєм, останній показав, що готовий боротися за світове лідерство. Понад три чверті жителів західноєвропейських держав-членів ЄС та більше двох третин населення Латинської Америки погоджується з цим. Думка українців практично збігається з середньою по світу: 55% бачать Китай наддержавою у 2030 р., а 27% – ні.

Хто скептично сприймають перспективи Китаю стати наддержавою до 2030 року так це жителі Індії, серед респондентів частка скептиків переважає частку тих, хто з цим погоджується, через негативне ставлення до політики Китаю.

На думку більшості респондентів у всьому світі, США і надалі буде наддержавою, але і сприймається як найбільш дестабілізаційна сила. Так вважає понад половина респондентів у всьому світі. Третина поділяє

протилежну думку. Решта не визначилася. В Україні оцінка ролі США краща, ніж середня по світу: 40% українців вважають її стабілізуючою, 37% – ні.

Згідно з очікуваннями людей, Європейський Союз, імовірно, не відіграватиме центральної ролі у міжнародній політиці – принаймні не буде наддержавою. Те саме стосується Великої Британії. Індія та Японія також не сприймаються як глобальні наддержави у майбутньому.

Результати дослідження показали, що немає такої наддержави міжнародного масштабу, яка сприймалася як стабілізуюча, і в період пандемії це не зовсім добре.

Висновки. Україні потрібно вистояти в цьому світі, позиціонувати себе як європейська держава, яка відстоює цінності демократії перед авторитаризмом та тоталіризмом.

Література.

1. Немиря Г. Імунітет Східної Європи: Вакцина свободи проти вірусу поневолення : промова/ Г. Спеціальний Київський Безпековий Форум 2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://ksf.openukraine.org/ua/news/1893-grigorij-nemirya-na-nashih-ochah-rujnujetysya-svitovij-poryadok>.

2. Глобальні держави вже не гарантують безпечніший світ : Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/globalni-derzhavi-vzhe-ne-garantuyut-bezpechnishiy-svit>

Волков І.М.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Складні та багатоманітні процеси державотворення, пов'язані із розвитком громадянського суспільства і держави, постійно потребують удосконалення функціонування різного роду механізмів державного регулювання і державного управління, які повинні забезпечити сталий розвиток країни і паритет інтересів, як окремих членів суспільства так і різних соціальних груп, які є його складовою. Одним із напрямів діяльності держави є встановлення добросусідських відносин та взаємодія з іншими країнами – членами міжнародного співтовариства.

Головна спрямованість державної політики України, визначена її Основним Законом, полягає у забезпеченні своїх національних інтересів і національної безпеки. Метою діяльності держави у зазначеному напрямі повинно стати «забезпечення підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права». Для забезпечення ефективної діяльності в цій сфері суспільних відносин, створюється спеціальна система дипломатичних структур держави, яка функціонує завдяки професійній діяльності дипломатичного корпусу. Належна діяльність таких структур

іноземних держав на території країни перебування залежить від багатьох груп факторів, одна із яких пов'язана із забезпеченням їх безпеки, як цілеспрямованої діяльності держави в особі її уповноважених суб'єктів.

Виклад основного матеріалу. У сфері забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення важливе значення мають механізми державного управління, які застосовуються державою. Під час їх формування вважаємо доцільним перш за все визначити функції державного управління таким видом діяльності. Слід відзначити, що Україна є державою перебування на її території значної кількості об'єктів дипломатичного призначення іноземних держав на протязі тривалого періоду. Тому в теперішній час уже історично сформовані і існують певні правовий і організаційний механізми функціонування системи забезпечення безпеки таких об'єктів. Для підвищення ефективності цих механізмів вважаємо за доцільне запропонувати окремі функції державного управління забезпеченням безпеки об'єктів дипломатичного призначення іноземних держав, розташованих в Україні.

Однією з таких функцій можна визначити включення до процесів стратегічного планування розвитку складових її сектору безпеки і оборони, елементів, пов'язаних з розробленням, періодичним уточненням та порядком реалізації заходів з виявлення, попередження і ліквідації загроз об'єктам дипломатичного призначення.

Ефективне функціонування організаційно-правового механізму державного управління забезпеченням безпеки об'єктів дипломатичного призначення може забезпечуватись шляхом виконання функції, пов'язаної з створенням нових і удосконалення існуючих нормативно-правових актів, як складової частини правового механізму державного управління в цій сфері.

Позитивні результати можуть також забезпечуватись шляхом удосконалення організаційної структури органів державної влади, які залучаються до забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення.

Комплексне кадрове, фінансове, матеріальне, технічне, інформаційне та інші види забезпечення діяльності структурних елементів системи забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення теж доцільно запропонувати у якості однієї з функцій. Від них безпосередньо залежить виконання функції, пов'язаної з підготовкою сил та засобів елементів організаційного механізму забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення до їх застосування за призначенням в різних умовах суспільно-політичної обстановки в державі перебування.

Держава повинна забезпечити проведення моніторингу процесів, які відбуваються у різних сферах її діяльності, а також діяльності суспільства (політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технічній, інформаційній, воєнній, релігійному середовищі, міжетнічних відносинах та інш.) для виявлення потенційних загроз об'єктам дипломатичного призначення.

Такий моніторинг повинен охоплювати також стан і характер проявів міжнародного та інших видів тероризму та іншої протиправної діяльності.

На основі результатів виконання таких функцій повинно здійснюватись прогнозування, ідентифікація та оцінка можливих загроз об'єктам

дипломатичного призначення, дестабілізуючих чинників, конфліктів, причин їх виникнення та можливі наслідки. А також організація розроблення науково обґрунтованих пропозицій, практичних рекомендацій щодо прийняття рішень управлінського характеру з метою захисту об'єктів дипломатичного призначення.

Уповноважені суб'єкти державного управління повинні бути спроможні ефективно забезпечити попередження та усунення впливу ідентифікованих загроз безпеці об'єктів дипломатичного призначення, у тому числі шляхом локалізації, деескалації та врегулювання конфліктів, які створюють загрозу безпеці об'єктів дипломатичного призначення, ліквідації їх наслідків або негативного впливу дестабілізуючих чинників.

Контроль і оцінка результатів функціонування організаційно-правового механізму державного управління забезпеченням безпеки об'єктів дипломатичного призначення повинні створити підґрунтя для своєчасного коригування процесів його функціонування з метою усунення негативних чинників та підвищення рівня ефективності і стабільності системи в цілому.

До функцій державного управління в цій сфері слід також віднести визначення витрат на забезпечення функціонування організаційно-правового механізму державного управління забезпеченням безпеки об'єктів дипломатичного призначення.

Участь держави у двосторонньому і багатосторонньому співробітництві в галузі безпеки об'єктів дипломатичного призначення покликана забезпечити набуття нового досвіду такої діяльності та сприяти попередженню можливих кризових ситуацій. Відповідні суб'єкти державного управління повинні забезпечити проведення спільних планових та оперативних заходів в межах діяльності міжнародних організацій та договорів в галузі безпеки об'єктів дипломатичного призначення.

У разі порушення спокою та нормальної діяльності об'єктів дипломатичного призначення, держава повинна здійснити заходи організаційного і правового забезпечення, направлені на своєчасне розслідування правопорушень, вчинених проти таких об'єктів, притягнення винних осіб до відповідальності, в порядку передбаченому міжнародними договорами, ратифікованими встановленим порядком, та нормами національного законодавства.

У разі порушення вимог безпеки об'єктів дипломатичного призначення, що викликало негативні наслідки у вигляді завдання шкоди життю або здоров'ю персоналу дипломатичної місії, пошкодження або втрати її майна, тощо, держава повинна гарантувати свою участь у проведенні оцінки заподіяної шкоди та здійснення відповідних справедливих компенсаційних виплат.

Висновки. Підсумовуючи дослідження запропонованих функцій державного управління забезпеченням безпеки об'єктів дипломатичного призначення іноземних держав, розташованих в Україні, слід відзначити, що поряд з загальними функціями державного управління, до складу яких входять організаційна, прогностична, моделювання, планування, регулювання,

координація і контроль існують і суто специфічні, або спеціальні функції державного управління. Вони можуть розподілятися в залежності від специфіки діяльності певного органу влади та функціонального призначення, що в свою чергу зумовлює коло його прав, обов'язків та повноважень. Відповідно до покладених на органи державної влади функцій та враховуючи основну мету і цілі у визначеній сфері діяльності, в подальшому формулюються та розподіляються завдання державного управління.

Література.

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 07.04.2021).
2. Про дипломатичні зносини : Віденська конвенція від 18.04.1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text. (дата звернення: 07.04.2021).
3. Про консульські зносини : Віденська конвенція від 24.04.1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047#Text. (дата звернення: 07.04.2021).
4. I. Volkov, S. Bielai Functional model of mechanisms of public administration of the security system of diplomatic purpose objects. Honor and Law. 2020. № 4 (75). P. 39-48.
5. I. Volkov International experience in ensuring the security of diplomatic structures: an analysis of the organizational and legal mechanism. Honor and Law. 2020. №3 (74). P. 58-65.

Гордієнко С. Г.

ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЯК ФЕНОМЕН

Постановка проблеми. Беззаперечним вважаємо те, що державна безпека є однією з базових політичних цінностей України, а її зміцнення, однією із стратегічних цілей України. Підтвердженням цього є вимоги Указу Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020: «Кабінетові Міністрів України, державним органам за відповідними сферами національної безпеки подати у шестимісячний строк на розгляд Ради національної безпеки і оборони України проект Стратегії забезпечення державної безпеки». Однак, вкрай сумним є те, що на даний час вимоги Указу Президента не виконані і такої Стратегії не затверджено. І автору зрозуміло чому не затверджено, адже державна безпека – це беззаперечно феномен: незвичайне явище, рідкісний факт, який важко збагнути, і який має бути досліджений та обґрунтований вітчизняною наукою.

Виклад основного матеріалу.

На підтвердження даної тези, відзначимо, що зазначена тематика вже понад 70 років викликає у фахівців більше запитань, чим відповідей. Причина цього досить банальна – відсутність зацікавленості у влади називати речі своїми іменами, а також теоретична складність дослідження та його крайня

непопулярність.

На наше глибоке переконання сучасне визначення державної безпеки - «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру» відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», на нашу думку не витримує будь-якої критики, про що можна дискутувати досить довго і це є окремою темою для обговорення.

У даному разі ми наведемо свою аргументацію до технології визначення державної безпеки України.

Теорія трактує, що держава – це політична форма організації правління, яка характеризується суверенною владою, політичним та публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через систему спеціально створених органів та організацій, за допомогою яких здійснюється політичне, економічне та ідеологічне управління суспільством та керівництво загальносуспільними правами.

Це твердження дає підстави вважати, що державна безпека – це, в першу чергу саме безпека органів влади та управління суспільними інтересами. А не безпека суспільства, наприклад від терористичних загроз, які є загрозами невоєнного характеру. Останні лише будуть впливати на здатність органів влади якісно і адекватно управляти країною і, відповідно на думку суспільства про них.

Простіше: держава — формальний інститут, який є формою організації політичної спільноти під управлінням уряду, суб'єкт політики, ядро політичної системи і її безпека є визначальною та першочерговою.

Безперечно, що поняття державна безпека і безпека держави за їхньої семантичної еквівалентності не є тотожними і національну безпеку не можна звужувати до державної та навпаки – державну ставити над національною. Таке ототожнювання загрожує пріоритетом інтересів держави над інтересами українського народу і національними інтересами.

Теорією національна безпека структурно окреслюється як ступінь, визначений законодавчо якісний стан захищеності життєво важливих інтересів, прав і свобод особи (громадянина), суспільства (народу, нації) і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства й держави. Підкреслимо: ... І ДЕРЖАВИ!!!

У своїх попередніх дослідженнях автор дійшов висновку, що вкрай важливим є розуміння сутності таких понять, як нація, національність, народ, політична нація, країна, держава, суверенна держава, форма держави, політика, безпека політичної системи та державного устрою України тощо. Всі вони певним чином схожі між собою, але у кожного з них є своя сутність, яка відрізняє його від іншого.

У системі безпеки держави головними пріоритетами, як ми вважаємо є державно-політичний та соціально-економічний аспекти. Тобто, можна припустити, що безпеку держави, як апарату влади та управління, так само як і

національну безпеку забезпечує велика кількість органів та організацій, але у кожного з них, апriorі має бути чітко визначена норма права своя компетенція.

Державно-політичний аспект безпеки держави полягає у забезпеченні територіальної цілісності України, недоторканності її кордонів, внутрішніх і міжнародних інтересів України та захисту державно-політичного ладу від спроб ліквідувати чи змінити його неконституційним шляхом.

Соціально-економічний аспект безпеки держави забезпечує стійкість соціально-економічної системи держави, вдосконалення структури народного господарства, захищеність його від зовнішніх та внутрішніх загроз, подолання кризових явищ.

Беззаперечно, що безпека системи політичної влади (складова суспільства, яка його організовує) в Україні залежить від її політичної, економічної, наукової та науково-технологічної складових, які є фундаментом інноваційної політики України.

Тобто, ми вважаємо, що до компетенції Верховної Ради України, Президента, Ради національної безпеки і оборони і судової гілки влади входять питання забезпечення безпеки держави в політичній, воєнній, економічній та судовій сферах життєдіяльності суспільства, як це визначено Конституцією.

Тобто, безпека апарату влади та управління залежить від стабільності, адекватності і безпеки державно-політичного, конституційно легітимізованого ладу держави від змін його неконституційним шляхом; державотворення і конструктивної політики задля стабільності суспільства; політичного суверенітету; територіальної цілісності України і недоторканності її кордонів; інститутів державної влади; національно-державних інтересів у сфері економіки задля ефективної реалізації соціального призначення держави.

Як нами вже відзначалося, показники зазначених вище явищ мають бути закріплені у нормативно-правових актах: доктринах, концепціях, стратегіях та програмах, визначеними законодавством формами та методами, силами і засобами із забезпечення подальшого розвитку особи, суспільства та самої держави в умовах конкретних правових режимів у політичній, економічній, воєнній, науково-технологічній та інших важливих сферах діяльності суспільства.

Висновки.

Таким чином, констатуємо, що безпеку держави у сучасних умовах розвитку українського суспільства забезпечує не лише Служба безпеки України, як то зазначено в Законі, а й інші органи влади та управління від яких безпека держави залежить безпосередньо: Верховна Рада, Президент, РНБО та суди України, Міністерство Оборони, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Міністерство енергетики України; Міністерство закордонних справ України; Міністерство фінансів України; Міністерство юстиції України; Міністерство освіти і науки України; Міністерство охорони здоров'я України, ряд державних Служб, Агенств, Інспекцій, ЦОВВ зі спеціальним статусом, Колегіальних

Органів, інших ЦОВВ, Місцевих органів влади та практично всі інших державних інституцій.

Повторимося, що їх діяльності у забезпеченні безпеки держави властива своя специфіка, яка має бути виокремлена та закріплена в нормах права.

Наприклад:

— Служба безпеки України забезпечує безпеку держави від розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав специфічними силами, засобами, формами та методами;

— Збройні сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй: охорону та захист територіального та повітряного простору країни, надводного та підводного простору у межах територіального моря України.

Лише після такої титанічної роботи ми будемо мати змогу кодифікувати національне законодавство у зазначеній сфері життєдіяльності суспільства.

Домбровська С.М.

ГЕНДЕРНИЙ РЕСУРС ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯК СФЕРА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Гендерний ресурс державної політики і управління породжується протиріччям інтересів гендерних груп - людський (соціальне) розвиток проти економічного. Це протиріччя обумовлене об'єктивною біологічною відмінністю ролей жінок і чоловіків в процесі відтворення населення, існуванням в суспільстві розділеності на приватну і публічну сфери, які жорстко закріплені за жінками і чоловіками, що визначає нерівність гендерних груп у володінні приватними ресурсами (різними формами капіталів). Принципово важливим виступає розуміння синкретизму біологічного і соціо-культурного в природі гендерного ресурсу державної політики і управління. Навіть не знаходячись реально в сімейних (батьківських) ролях, пов'язаних з відтворенням населення, люди завжди самовизначаються (чи їх визначають), особливо це стосується жінок. З іншого боку, патерни сімейного життя роблять значимий вплив на активність людей в публічній сфері, в першу чергу, жінок. Зв'язок між біологічною і соціо-культурною компонентами гендерного ресурсу є нелінійною і визначається специфікою поля гендерних стосунків в суспільстві, гендерними диспозиціями, що склалися, національними особливостями функціонування інститутів сім'ї, ринку і держави, а також релігійними віруваннями людей. Форма застосування гендерного ресурсу державою визначається типом державної політики у сфері соціального відтворення, яка, у свою чергу, детермінується характером пануючих в суспільстві, передусім у осіб, що приймають рішення, гендерних норм і уявлень.

Придбання жінками в ході політичної модернізації статусу самостійного політичного актора актуалізує питання про гендерні стосунки як стосунки влади (панування і підпорядкування), політичний характер якої проявляється в

тому, що інтереси приватної (жіночої) сфери громадського життя не представлені в публічній (чоловічій) сфері політики на системній основі. Це пов'язано з тим, що в традиційному суспільстві в силу синкретизму публічної і приватної сфер гендерні стосунки не носили політичного характеру. Перспективи зняття політичного змісту гендерних стосунків і переходу їх в постполітичну фазу в модернізованому суспільстві пов'язані з подоланням протиставлення і розділення публічною і приватною сфер життя і наростанням їх взаємопроникнення, універсалізацією гендерних ролей і вирівнюванням політичних ресурсів жінок і чоловіків.

Особливість ресурсів гендерних груп полягає в тому, що, походить з єдиного джерела - природжених здібностей індивідів і людської діяльності, вони трансформуються в нерівні капітали не стільки в силу об'єктивних причин, скільки завдяки дії чинників культури і політики, у тому числі проведенню державою гендерної політики. Гендерний розрив в ресурсозабезпеченості жінок і чоловіків скорочуватиметься при реалізації державою політики «соціальних інвестицій», що розглядає соціальну політику в якості чинника економічного зростання. У постіндустріальному суспільстві відбувається стирання об'єктивних підстав закріплення соціальних (у тому числі політичних) ролей за певними гендерними групами, здійснюється перехід від традиційних гендерних ролей і статусів до сучасних. Емпіричним проявом модернізації гендерних стосунків виступає процес підвищення політико-економічної активності жінок, зростання їх ресурсозабезпечення і самостійності, активніша участь чоловіків в процесах соціального відтворення. В ході політичної модернізації жінки з депривированої соціальної групи перетворюються на реальних учасників політичних процесів, виражаючи свої інтереси шляхом політичної комунікації з державою, у тому числі через діяльність жіночих і/або некомерційних організацій, що робить державну політику більше соціально орієнтованою.

Гендерний ресурс - здібності і можливості людей до соціального і біологічного відтворення, визначувані характером гендерної системи суспільства. Біологічна складова гендерного ресурсу полягає в можливості реалізації різних типів відтворення населення : розширеного, стаціонарного або звуженого. Соціально-культурна - в існуванні потенціалу громадських змін, пов'язаних з універсалізацією гендерних ролей, подоланням гендерного розриву і асиметрії в суспільстві, посиленням політичної участі і впливу жінок. Гендерний ресурс державної політики і управління - це можливості, пов'язані з розробкою і реалізацією державної політики відносно процесів формування і використання приватних ресурсів (капіталів) груп чоловіків і жінок в цілях вирішення завдань модернізації і громадського розвитку.

Гендерний ресурс державної політики і управління на соціетальному рівні - це потенціал суспільства в цілому, пов'язаний з оптимізацією в ньому за допомогою публічного управління процесів біологічного і соціального відтворення населення, що веде до підвищення його якості. Гендерний ресурс публічного управління на інституціональному рівні - це можливості підвищення якості публічного управління шляхом ефективнішого

використання кадрового потенціалу державних органів через розвиток меритократичних принципів посадового просування, подолання упередженості і гендерних стереотипів в кадрових призначеннях і оцінках цілей і результатів професійної діяльності.

Система передумов, що актуалізують застосування гендерного ресурсу державної політики і управління на соціетальному рівні, включає: 1) політичні передумови, такі як: зв'язок вирішення завдань політичної модернізації з розвитком громадянського суспільства і громадської політичної культури; підвищення політичної активності громадян, у тому числі жінок; необхідність реалізації в суспільстві принципів соціальної справедливості; 2) соціально-економічних передумови, такі як: зростання значення соціального чинника економіки; необхідність створення умов для високої трудової активності усього населення і подолання соціального утриманства; посилення впливу економічних чинників на гендерні диспозиції; 3) управлінські передумови, такі як: обмеженість традиційних ресурсів влади і управління; включення, у тому числі під впливом міжнародного співтовариства, гендерної проблематики до порядку денного держави; необхідність створення політико-правових і інституціональних основ для вирішення завдань подолання гендерної нерівності шляхом проведення державою гендерної орієнтованої соціальної політики.

До передумов актуалізації гендерного ресурсу державної політики і управління на інституціональному рівні відносяться: 1) політико-управлінські, пов'язані із загостренням протиріччя політичного і кар'єрного в системі публічного управління і державної служби в умовах переходу до «New public management»; і 2) організаційні, що породжуються модернізацією управління, що веде до наростання його публічності, транспарентності і посилення сервісного характеру державної служби.

Література.

1. Апотенко О. Гендерна політика в Україні / О. Апотенко // Банківська справа.—2001. — № 4. — С. 13–17.
2. Бабст Стефані. До питання гендерної політики НАТО / С. Бабст // Наука і оборона.— 2010. — № 2. — с. 46–47.
3. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства [Текст] : наук. вид. / Г. Алексеева, О. Балакірева та ін.; ред. Т. Тележенко. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2002. — 121 с

*Домбровська С.М.
Садковий В.П.*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID — 19

Пандемія COVID — 19 привела до найбільшого за уся історію збою у

функціонуванні систем освіти, який торкнувся майже 1,6 мільярда учнів та студентів у більш ніж 190 країнах і на усіх континентах. Закриття шкіл і інших освітніх установ торкнулося 94 відсотків світового контингенту, причому в країнах з низьким рівнем доходу і з рівнем доходу нижче середнього цей показник складає 99 відсотків. Криза посилює проблему нерівності у сфері освіти, не дозволяючи значній долі дітей, що знаходяться в найуразливішому положенні, молодих людей і дорослих — тих, хто живе у бідних або сільських районах, дівчаток, біженців, інвалідів і насильно переміщених осіб — продовжувати навчання. Крім того, освітні втрати погрожують охопити і майбутні покоління і ліквідувати прогрес, що досягався десятиліттями, що не в останню чергу торкається сприянню доступу дівчаток і молодих жінок до освіти і продовження ними навчання. Якщо говорити тільки про економічні наслідки пандемії, то ще близько 23,8 мільйонів дітей і молодих людей (від дошкільнят до студентів закладів вищої освіти) можуть наступного року кинути навчання або виявитися без доступу до освіти. Більше того, зрив освітнього процесу має і матиме серйозні наслідки за рамками системи освіти. Закриття навчальних закладів ускладнює надання важливих послуг дітям і громадам, включаючи організацію повноцінного харчування, позначається на здатності багатьох батьків виконувати свою роботу. У міру зростання проблем у бюджетноподатковій сфері і навантаження на системи надання допомоги в цілях розвитку, фінансування освіти може виявитися під серйозною загрозою, що посилить величезний дефіцит засобів, які виділялися на освіту. Для країн з низьким рівнем доходу і країн з рівнем доходу нижче середнього, наприклад, цей дефіцит складав 148 млрд дол. на рік, і в нинішніх умовах ця приголомшлива сума може зрости майже на третину. В той же час не можна не відмітити, що криза послужила стимулом для інновацій у сфері освіти. Для забезпечення безперервності навчання.

Для професійної підготовки застосовуються новаторські підходи: від радіо— і телетрансляцій до надання комплектів матеріалів для вивчення вдома. Завдяки оперативним заходам реагування, прийнятим для організації безперебійного навчального процесу урядами і партнерами у всьому світі, у тому числі в рамках Глобальної коаліції з питань освіти під егідою ЮНЕСКО, були розроблені рішення для дистанційного навчання. Крім того, подія послужила приводом згадати про найважливішу роль педагогів і про те, що на урядах і інших ключових партнерах лежить постійний обов'язок піклуватися про працівників сфери освіти. Зміни, що проте сталися, примушують замислитися, що багатообіцяючі перспективи навчання і прискорену трансформацію методів надання якісної освіти не можна розглядати окремо від найважливішого завдання добитися того, щоб ніхто не був забутий. Це стосується дітей і молоді, ресурсів, що страждають від відсутності, або сприятливого середовища для доступу до навчання. Це стосується також педагогів і їх потреби в ефективнішому освоєнні нових методів викладання, а також в підтримці. І нарешті це стосується освітнього співтовариства в цілому, включаючи місцеві громади, від яких безпосередньо залежить безперервність навчання в період кризи і які грають найважливішу роль у відновленні за

принципом «зробити краще, ніж було». Криза, обумовлений COVID — 19, і безпрецедентні збої у функціонуванні системи освіти доки далекі від завершення. Близько 100 країн ще не оголосили дату відновлення роботи шкіл, і у всьому світі уряди, профспілки, батьки і діти замислюються про те, коли настане і як виглядатиме наступний етап. Країни почали планувати відновлення занять в усіх своїх школах або за віковою ознакою або принципом відновлення навчання в першу чергу у випускних класах, або за принципом точкового відкриття шкіл в районах з найменшою кількістю випадків зараження. Проте враховуючи як і раніше високу вірулентність вірусу, більшість країн, ще не визначилися з датою відновлення роботи шкіл. Ці рішення спричиняють за собою величезні соціальні і економічні наслідки і чинитимуть тривалу дію на педагогів, на дітей і молодь і їх батьків — особливо жінок, — а також на суспільство в цілому. Щоб не допустити того, щоб криза освіти перетворилася на катастрофу поколінь, потрібні термінові дії з боку усіх суб'єктів.

Освіта — це не просто одне з основних прав людини. Це засадниче право, від якого безпосередньо залежить реалізація усіх інших прав людини. Освіта — це загальне світове благо, найпотужніша рушійна сила прогресу в досягненні усіх 17 цілей в області стійкого розвитку і основа для справедливого, рівноправного, інклюзивного і мирного суспільства. Коли системи освіти рушаються, завдання побудови світу і процвітаючого і продуктивного суспільства стає нездійсненним. Для пом'якшення потенційно руйнівних наслідків пандемії COVID — 19 урядам і зацікавленим сторонам рекомендується вживати приведені нижче стратегічні заходи у відповідь.

Пандемія зумовила якнайглибшу за усю сучасну історію світову кризу, яка матиме довгострокові наслідки для економіки і державних фінансів. Національній владі і міжнародному співтовариству необхідно захищати джерела фінансування освіти наступними способами: активніша мобілізація внутрішніх надходжень, резерв долі витрат на освіту в порядку пріоритету і вирішення проблеми неефективності витрачання засобів на освіту; зміцнення міжнародної співпраці в цілях вирішення проблеми боргової кризи; і захист джерел офіційної допомоги в цілях розвитку (ОПР) на меті освіти.

Масштабні зусилля, зроблені за короткий час в порядку реагування на потрясіння в системах освіти, нагадують нам про те, що перетворення досяжні. Необхідно скористатися цією можливістю, щоб знайти нові способи подолання кризи у сфері освіти і виробити комплекс рішень, втілення яких в життя раніше вважалося неможливими. розширення визначення права на освіту за допомогою включення права на електронний доступ; усунення бар'єрів для електронного доступу; підвищення якості даних і засобів моніторингу у сфері освіти; підвищення рівня узгодженості і гнучкості відносно різних підходів і типів навчання і підготовки.

Література.

1. UNESCO, Global Education Monitoring (GEM) Report, 2020: Inclusion and education: all means all, 2020, available at <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>.

2. “COVID-19 school closures: Why girls are more at risk”, available at <http://www.iiep.unesco.org/en/covid-19-school-closures-why-girls-are-more-risk-13406>.
3. United Nations, “Policy Brief: The impact of COVID-19 on children”, available at https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-04/160420_Covid_Children_Policy_Brief.pdf
4. European Commission, “Educational inequalities in Europe and physical school closures during COVID-19”, available at https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/fairness_pb2020_wave04_covid_education_jrc_i1_19jun2020.pdf

Іноземцева О.Б.

МІСЦЕ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Успішне функціонування будь-якого підприємства, установи чи організації передбачає наявність раціональної системи заходів щодо його безпеки. При цьому основні ризики пов'язані з персоналом, отже, важливою складовою економічної безпеки підприємства, установи, організації є його кадрова безпека.

Більшість теоретичних аспектів кадрової безпеки підприємства, установи, організації досліджено багатьма зарубіжними та вітчизняними авторами. Разом з тим, кадрова безпека як самостійний об'єкт дослідження розглядається відносно недавно. Деякі проблемні аспекти забезпечення кадрової безпеки підприємства, установи, організації були предметом досліджень науковців І. Вавдійчик, Н. Гуляєвої, З. Живко, О. Кавтиш, С. Кондратьєвої, О. Лашенко, Т. Момот, Г. Назарової, Н. Подлужної, С. Пучкової та ін..

Цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [1].

Кадрова безпека системи ДСНС – це найважливіший складник її економічної безпеки, яка має на меті виявлення, знешкодження, запобігання, відвернення та попередження загроз, небезпек і ризиків, які спрямовані на персонал служби цивільного захисту та його інтелектуальний потенціал, і ті, які йдуть безпосередньо від нього, що повинно проявлятися в системі управління трудовими ресурсами та в кадровій політиці служби цивільного захисту.

Через соціальну та економічну важливість поставлених перед цивільним захистом завдань зростають вимоги до фахівців цієї сфери, форм і методів їх підготовки та вдосконалення професійної майстерності. Як наслідок, необхідність підготовки кадрів для сфери цивільного захисту закріплено в положеннях Кодексу цивільного захисту [1].

Підготовку кадрів у сфері цивільного захисту для потреб ДСНС як

центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику, зокрема у сфері цивільного захисту, інших органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання здійснює галузева система освіти ДСНС.

Управління кадровою безпекою служби цивільного захисту пов'язано з нейтралізацією ризиків, попередженням виникнення загроз та кризових явищ, а також у забезпеченні ефективності управління персоналом за рахунок формування у персоналу властивостей й характеристик, що створюють умови для досягнення інтересів керівництва та самого персоналу, їх захист від внутрішніх і зовнішніх загроз. Тому питання управління кадровою безпекою є актуальним та потребує всестороннього вивчення і розроблення концептуальних засад управління.

Н.Швець розглядає кадрову безпеку як процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства, установи, організації через ризики і погрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами загалом [2].

Кіріченко О.А. трактує кадрову безпеку як правове та інформаційне забезпечення процесу управління персоналом шляхом вирішення правових питань трудових відносин; підготовки нормативних документів, що їх регулюють; інформаційного забезпечення всіх структурних ланок управління персоналом, що скоріше є функціями кадрової безпеки або її завданнями [3].

І.Чумарін зазначає, що кадрова безпека є елементом економічної безпеки підприємства, установи, організації, який спрямований на беззбиткову діяльність персоналу [4]. На його думку, ця діяльність не є виокремленою функцією менеджера з персоналу, навпаки власне одним з основних напрямків його діяльності, тим більше якщо на підприємстві, установі чи організації відсутня служба безпеки.

Н.Логінова вважає, що саме кадрова безпека є найбільш важливою складовою економічної безпеки підприємства, установи, організації, яка має на меті виявлення, знешкодження, запобігання, відвернення та попередження загроз, небезпек і ризиків, які спрямовані на персонал та його інтелектуальний потенціал, і ті, які йдуть безпосередньо від нього, що повинно проявлятися в системі управління трудовими ресурсами та в кадровій політиці підприємства, установи, організації [5].

Однак, основні концептуальні засади кадрової безпеки безпосередньо служби цивільного захисту до сих пір не сформовано, а тому і не визначено її місце як підсистеми у загальній комплексній системі економічної безпеки служби цивільного захисту.

Сьогодні необхідно розробити концептуальні основи кадрової безпеки служби цивільного захисту як підсистеми комплексної системи економічної безпеки ДСНС.

Щоб сформувані концептуальні основи управління кадровою безпекою служби цивільного захисту потрібно взяти до уваги ті положення, які коротко можна викласти наступним чином:

- кадрова безпека служби цивільного захисту є однією із функціонально

складових економічної безпеки системи ДСНС, тобто підсистемою в комплексній системі економічної безпеки ДСНС;

- мету кадрової безпеки служби цивільного захисту можна визначити як створення умов для забезпечення конкурентоспроможності служби цивільного захисту серед інших силових структур, ефективне використання трудового потенціалу, зниження ризиків, нейтралізація зовнішніх та внутрішніх загроз;

- на рівень кадрової безпеки служби цивільного захисту впливають різноманітні фактори, джерелом походження яких є внутрішнє і зовнішнє середовище;

- суб'єкти кадрової безпеки служби цивільного захисту поділяються на зовнішні та внутрішні;

- об'єктом підсистеми кадрової безпеки на службі цивільного захисту є особа рядового чи начальницького складу, держслужбовець, працівник як індивідуум, колектив, людський капітал, система управління персоналом.

Складність процесу забезпечення та управління кадровою безпекою служби цивільного захисту обумовлюється не лише недостатнім розвитком теоретичної бази дослідження, певним нерозумінням деякими керівниками важливості даної проблеми, але й її багатогранністю, значною кількістю її складових, відсутністю можливості достовірної оцінки прояву факторів небезпеки.

Сьогодні необхідним є поглиблення теоретичних засад системоутворюючих засад кадрової безпеки служби цивільного захисту. Формування нової парадигми розвитку служби цивільного захисту передбачає не тільки переосмислення усталених уявлень менеджменту, але й формування концептуальних основ економічної безпеки служби цивільного захисту, адекватних сучасним реаліям.

Отже, важливим складником економічної безпеки в системі ДСНС є кадрова безпека, яку слід розглядати як процес запобігання негативним впливам на економіку та економічну безпеку служби через ризики і погрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і службовими відносинами загалом. Таким чином, кадрова безпека служби цивільного захисту повинна займати провідне місце серед інших складових економічної безпеки.

Література.

1. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34–35. – 458 с.

2. Швець Н. К. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або як перемогти зловживання персоналу / Н. К. Швець // Персонал. — 2006. — № 5. — С. 31–36.

3. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньо-економічної діяльності : навч. посіб. / О. А. Кириченко. — [3-тє вид., переробл. і доп.]. — К. : Знання-Прес, 2002. — 384 с.

4. Чумарин И.Г. Кадры предприятия / И.Чумарин // Агентство исследования и предотвращения потерь. - №2, 2003 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.sec4all.net/kadrov-secur.html>

5. Логінова Н. І. Місце кадрової безпеки в економічній безпеці підприємства / Н. І. Логовіна // Коммунальное хозяйство городов : Научно-технический сборник. - 2009. - № 87. - С. 371-376.

Кийда Л.І.

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Входження України до світового економічного простору обумовлюють закономірність формування дійової системи державного управління за всіма напрямки соціально-економічної діяльності країни. Однією з ключових функцій державного управління економічними процесами – є контроль цих процесів за допомогою усталених правил і процедур, механізмів, методів та інструментів державного управління, що створює інституційне забезпечення економічних взаємовідносин між державою, суб'єктами господарювання та громадянами.

До ключових функцій і завдань державного управління економікою відноситься організація та проведення дієвого контролю за дотриманням установлених в державі правил і процедур, правових, техніко-технологічних, екологічних та інших нормативних актів, що регулюють процеси зовнішньоекономічної діяльності на різних рівнях їх здійснення всіма без виключення учасниками цих процесів. На сучасному етапі державотворення реалізація функції контролю в системі державного управління зовнішньоекономічною діяльністю набуває особливого значення. Митний контроль - це система цілеспрямованих контрольних заходів і контрольних дій відносно юридичних та фізичних осіб, що переміщують товари та транспортні засоби через митний кордон України, які здійснюються уповноваженими державними органами з використанням форм і методів митного контролю з метою забезпечення митної безпеки та реалізації державної митної політики.

Оскільки у Митному кодексі України зазначено, що «державна митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки[1], то дослідження особливостей формування й розвитку державної митної політики набувають великого значення як для науковців, так і для практиків.

Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики. Митні інтереси України - це національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення митної справи. Митна безпека - це стан захищеності митних інтересів України[1].

Для реалізації державної митної політики необхідно здійснити заходи, які становлять митну справу, це:

- встановити порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України;
- здійснити митний контроль та митне оформлення товарів;
- застосовувати механізми тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- справляння митних платежів;
- ведення митної статистики;
- обмін митною інформацією;
- ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;
- здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України;
- запобігання та протидія контрабанді;
- боротьба з порушеннями митних правил;
- організація і забезпечення діяльності митних органів та інші.

Таким чином, митний контроль як процес, що забезпечує функціональне призначення митниць, виконує певні функції, що реалізуються через використання низки механізмів, методів та інструментів, які є предметом окремого дослідження науковців.

Методології дослідження митного контролю, як явища та процесу в системі державного управління ЗЕД дозволяє побудувати чітку послідовність виконання процедур митного контролю як процесу, що визначається його основними складовими: мета, завдання, функції, механізми, важелі, методи й інструменти.

Спираючись на методологічні підходи, що притаманні дослідженням у галузі науки державне управління, зупинимося на визначенні переліку механізмів, які притаманні митному контролю та є рушійною силою його здійснення в межах реалізації митної політики держави. Функції митного контролю необхідно реалізувати в той чи інший момент здійснення контрольних заходів застосовується той чи інший механізм та використовуються відповідні методи й інструменти. При цьому функції, механізми та методи застосовуються й діють не відокремлено, а у комплексі взаємодоповнюючи один одного, що забезпечує сталий ефект. При цьому кожен з окремих механізмів державного управління митним контролем, що інтегрований до складу комплексного механізму, забезпечує виконання окремих функцій. Здійснення митного контролю неможливе без правового механізму, що спирається на нормативно-правову базу й забезпечує виконання нормативної та регуляторної функцій в контексті здійснення нормотворчої ініціативи на основі контролю ефективності заходів митного регулювання держави щодо суб'єктів ЗЕД, а також виявлення недоліків діючого законодавства та розробки пропозицій з його удосконалення.

Водночас держава має забезпечити всім учасникам ЗЕД економічні й політичні гарантії, а також захист економічних, споживчих, екологічних та

інших інтересів населенню країни. Таке регулювання економічно-політичних відносин передбачають захисна та управлінська функції держави через економічний і політичний механізми митного контролю.

Таким чином, комплексний механізм митного контролю це система взаємопов'язаних та взаємозалежних функцій, механізмів, методів й інструментів, що забезпечують ефективність митного контролю та митну безпеку держави.

Література.

1. Митний кодекс України від 13.03.2012р. №4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-18>.

Кічера Н.М.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН: МОЖЛИВІ РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Забезпечення прав національних, етнічних меншин та корінних народів є надзвичайно актуальним питанням сьогодення. Відповідно, важливими завданнями державної політики у сфері етнонаціональних відносин є забезпечення ефективного міжкультурного діалогу, мирного співжиття етносів у межах суспільства та держави загалом. Аналіз нормативно-правової бази етнополітики в Україні, системи етнополітичного менеджменту, у тому числі на регіональному рівні, оцінка тематичних опитувань з проблемних питань віднесених до сфери етнополітики (використання мов національних меншин, організація освітнього процесу з урахуванням потреб національних меншин тощо), враховуючи відцентрові тенденції в суспільстві, зокрема на регіональних рівнях, пов'язані з етнополітичними факторами, дозволяє зробити висновки про низьку ефективність функціонування етнополітики держави, потребу її вдосконалення та актуалізації.

Не зважаючи, на наявність окремого профільного закону в Україні, а саме Закону України «Про національні меншини в Україні» [2], потрібним є його перегляд та доповнення, у контексті актуальних викликів суспільства та зміни дотичних галузевих нормативно-правових документів з метою чіткого регламентування прав меншин у різних сферах суспільно-політичного життя. Ефективне, чітке, прозоре законодавство у сфері регламентування статусу та прав меншин у державі мінімізує відцентрові чи негативні тенденції в суспільстві, пов'язані з можливою політизацією меншин, втручанням третіх сторін тощо, що може загрожувати стабільності або, навіть, національній безпеці держави.

Важливою є також така сфера етнополітики, як розробка детальних програм або планів дій з питань національних меншин на визначений період часу, які б відповідали актуальним питанням життєдіяльності меншин, з їх адаптацією до потреб регіональних рівнів, що є слабо представлено в українській державній етнополітиці. Прикладами може слугувати «Стратегія захисту та інтеграції в

українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року» [3], яка розроблена та реалізується за підтримки Ради Європи. Про ефективність таких механізмів свідчать приклади подібних програм та планів дій у сусідній Словацькій Республіці [4, 5]. Не менш важливим є розробка та прийняття Концепції державної етнонаціональної політики. Подібні документи повинні слугувати інструментом не лише захисту прав етнічних спільнот, підтримки міжкультурного, міжнаціонального діалогу в суспільстві, але і балансу у співжитті меншин та титульного етносу, з метою забезпечення державної безпеки та стабільності.

Що стосується функціонування етнополітичного менеджменту в Україні, значним мінусом була часта зміна профільних інституцій, особливо ліквідація центрального державного органу з питань етнополітики – Міністерства у справах національностей та міграцій, а у подальшому і Державного комітету України у справах національностей та релігій з його територіальними підрозділами, позаяк доречним в Україні було б функціонування профільних інституцій, а також дорадчих підрозділів з питань етнополітики на місцевому рівні, особливо у поліетнічних регіонах, регіонах компактного проживання меншин. В сучасних умовах реформа децентралізації могла б сприяти створенню спеціальних підрозділів з питань меншин на регіональних рівнях з урахуванням статті 5 ЗУ «Про національні меншини», де прописано можливість створення за необхідності постійних комісій з питань міжнаціональних відносин місцевими радами.

Не менш актуальним є формування та функціонування вже згадуваних консультативно-дорадчих, експертних інституцій з питань етнополітики, як на центральному, так і на регіональному рівнях, із залученням широкого кола експертів, етнічних еліт. Залучення до подібних інституцій експертів, зокрема регіонального рівня, було б доречним рішенням для кращого розуміння етнополітичних проблем у регіонах та кваліфікованої оцінки, прогнозування можливих ризиків у даній площині, моделювання та розробки ефективних рішень у їх попередженні чи ліквідації наслідків. Безперечним позитивом у функціонуванні етнополітики в Україні є нещодавнє створення та функціонування Державної служби України з етнополітики та свободи совісті [1], як центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної етнополітики у сфері міжнаціональних взаємин, релігій та захисту прав етнічних спільнот в Україні.

Залучення експертів також було б ефективним у роботі існуючих двосторонніх міжурядових змішаних комісій з питань національних меншин (українсько-словацької, українсько-угорської, українсько-румунської, українсько-німецької). Рекомендації засідань комісій є важливим інформативним джерелом для урядів країн, а також регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування. Відповідно, регулярна робота комісій, а також продуктивна реалізація їх рекомендацій значно посилили б ефективність рішень у забезпеченні актуальних потреб меншин, попередженні можливих ризиків у даній площині.

Таким чином, аналізуючи етнополітичну систему в державі, в тому числі на

регіональному рівні, можемо підкреслити необхідність пророблення величезного пласту роботи у напрямку до налагодження її ефективного функціонування відповідно до вимог часу, як у нормативному так і інституційному забезпеченні, не лише на центральному, але і на регіональному рівнях, зокрема у поліетнічних регіонах, таких як Закарпатська область. Це дасть можливість для проектування, моделювання можливих етнічних викликів і загроз, відповідно вчасного і адекватного реагування, внесення належних корективів у формування регіональної етнополітики та врахування етнічного фактора у стратегічному плануванні розвитку регіонів. Водночас, неефективне функціонування етнополітики може призвести до відцентрових тенденцій у суспільстві, відповідно варіанти загроз на етнічному ґрунті можуть бути різними від політизації етнічності до проявів сепаратизму та можливих маніпуляцій меншинами в державі зі сторони третіх акторів.

Література.

1. Державної служби України з етнополітики та свободи совісті. URL: <https://dcss.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2021)
2. Про національні меншини в Україні: Закон від 25.06.1992 №№ 2494-XII. База даних: «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text> (дата звернення: 12.04.2021)
3. Стратегія захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року. База даних: «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/201/2013#Text> (дата звернення: 12.04.2021)
4. Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie na roky 2016 – 2019. Ministerstvo spravodlivosti SR a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. URL: https://www.gender.gov.sk/diskriminacia/files/2016/09/AP_ADZ-.pdf (дата звернення: 12.04.2021)
5. Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020. Ministerstvo vnútra SR. Bratislava, p.118. URL: <https://www.minv.sk/?strategia-pre-integraciju-romov-do-roku-2020> (дата звернення: 12.04.2021)

Копанчук В. О.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Наукові дефініції «національна безпека» та «охорона громадського порядку» є об'єктом розгляду науки «державного управління», в рамках якої аналізується система об'єктивних знань про найбільш загальні закономірності та органічно пов'язані з ними супутні явища та процеси функціонування держави. Положення та висновки загальнотеоретичної науки «державне управління» з таких проблем, як сутність держави, її функції, механізм держави, механізм державного управління є методологічною основою вивчення

концептуальних основ, включаючи теорію національної безпеки і охорони громадського порядку та конструювання механізму їх забезпечення. При цьому національні інтереси представляють собою основу функціонування, як державного механізму в цілому, так і механізму забезпечення національної безпеки та охорони громадського порядку. З їх урахуванням створюються економічні та політичні програми, формуються плани і концепції, приймаються закони та інші нормативні правові акти.

Національна безпека, є інтегральним поняттям та включає в себе різні напрями реалізації політики забезпечення захищеності. Виокремлення громадської безпеки для предметного і всебічного дослідження обумовлюється різними деструктивними проявами в суспільно-політичних відносинах останніх років. Трагування, що сформувалося в тісному взаємозв'язку внутрішніх і зовнішніх аспектів національної безпеки, знайшло досить широке застосування в багатьох країнах, а саме практика визначення національної безпеки через поєднання безпеки особистості, суспільства і держави [1].

На наш погляд, підставою для видової класифікації національної безпеки є сукупність таких критеріїв, як потреби громадян, їх об'єднань, суспільства, держави, міжнародного співтовариства в тому чи іншому вигляді безпеки заради збереження і розвитку життєво важливих соціальних і природних цінностей та об'єктів; перелік небезпек і загроз (ризиків і викликів), яким протистоїть система безпеки; правове визнання і закріплення того чи іншого виду безпеки у відповідних концепціях, стратегіях, діючому законодавстві та інші. У той же час, об'єкт забезпечення – головний чинник, що дозволяє чітко визначити види національної безпеки. В силу розвитку суспільства система видів національної безпеки не є остаточною. Вона залишається відкритою, оскільки апріорі припускає включення в неї нових видів національної безпеки.

На сучасному етапі розвитку держава визнає, що людина, її гідність, невід'ємні права і свободи представляють собою вищу цінність. У зв'язку з цим ускладнення і збільшення загроз особистості і суспільству створює потребу в детальній науковій розробці сутності громадської безпеки в нових умовах.

Громадська безпека визначається, як система суспільних відносин, закріплена нормами права і моралі, що визначає права та обов'язки учасників цих відносин, покликана забезпечити життя, недоторканність, честь, гідність та інші права громадян, охорону державного і громадського майна, спокій в громадських місцях, підтримання необхідних умов для нормального функціонування підприємств, організацій і посадових осіб. А діяльність з охорони громадського порядку є важливою частиною забезпечення громадської безпеки [2].

При формуванні більшості визначень національної безпеки визначальним поняттям є національні інтереси. Тобто сутність поняття «національна безпека», з нашої точки зору, потрібно з методологічної точки зору розглядати через сутність таких блокових понять, як «національні інтереси» і «загрози національній безпеці».

При такому підході єдиним носієм національних інтересів є держава, яка

формулює і використовує їх на власний розсуд. Тому при вивченні національних інтересів держави важливо враховувати два аспекти і, перш за все, це внутрішній, заснований на усвідомленні спільності (з точки зору нації в цілому) інтересів різних соціальних верств і груп, а також і зовнішній. Отже, національні інтереси можуть реалізовуватися в різних сферах суспільних відносин, що складаються в усіх сферах життєдіяльності громадянського суспільства.

Тому, на наш погляд, державна політика у сфері національної безпеки та охорони громадського порядку повинна ґрунтуватися на національних інтересах і включати в себе наступні основні рівні: безпеку особистості, її прав і свобод; безпеку суспільства, його матеріальних і духовних цінностей; внутрішню і зовнішню (міжнародну) безпеку держави.

Література.

1. Баштанник В. В. Трансформація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів: монографія. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2010. 390 с.

2. Бережницька У. Б., Савко О. Я., Данилюк М. О. Соціально-економічна безпека : навч. посіб. Івано-Франківськ : Симфонія, 2016. 264 с.

Копанчук О. В.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Як і будь-яке явище суспільно-політичного життя, національний інтерес має певні чинники, що впливають на його формування та реалізацію кожної держави в міжнародному просторі.

На нашу думку, існують різноманітні внутрішні й зовнішні чинники, що сприяють виробленню тих чи інших національних інтересів, до яких, зокрема, можна віднести політико-управлінський режим держави, суверенітет, конфлікт інтересів, поведінку суб'єктів політики, ціннісний компроміс, національно-державну ідентичність, міжнародне та економічне становище держави, демографічну ситуацію і стан інформатизації суспільства. Тому завдання нашого дослідження полягає в детальному й послідовному аналізі цих факторів і виділенні їх особливостей у формуванні державної політики захисту національних інтересів, маючи на увазі насамперед міжнародний аспект [1, с.172].

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо, що рушійним фактором у даному процесі виступає насамперед політико-управлінський режим як основа процесу формування і реалізації національних інтересів держави, система владних управлінських механізмів, що визначають як внутрішні вектори розвитку країни, так і її зовнішню політику. На нашу думку, від основних

факторів, на яких базується політико-управлінський режим, залежить контекст національних інтересів.

У зв'язку з цим основними інтересами політико-управлінської еліти має бути підтримка балансу сил (цю категорію детально проаналізовано в попередніх підрозділах) і плюралізму думок як всередині країни, так і в міжнародному аспекті.

Таким чином, національні інтереси держави в системі міжнародних відносин повинні вибудовуватися на основі рівноправного партнерства і співдружності, хоча в реальному політичному житті так буває далеко не завжди. Тому цілком очевидно, що в сучасній політичній і державно-управлінській науці часто прийнято ототожнювати національні інтереси виключно з формою правління, яка б більшою мірою сприяла їх повній та ефективній реалізації.

Взаємозв'язок політико-управлінського режиму держави і національних інтересів найчастіше пов'язують з демократією як формою правління. Однією з досить поширених точок зору є позиція, згідно з якою тільки демократична держава може бути запорукою успіху простих громадян, які реалізують свої основні інтереси за допомогою політичної та економічної свободи.

Таким чином, демократична держава, будучи неповторною соціально-політичною організацією суспільства, здатна сьогодні більшою мірою, ніж недемократична, спираючись на загальне волевиявлення громадян, закріплене конституцією і законами країни, повною мірою висловити такий важливий імператив суспільної й державної діяльності, як національний інтерес, що активно підтримується всім суспільством [2, с. 25].

Будь-який політико-управлінський режим ґрунтується на державному суверенітеті, що, у свою чергу, дозволяє суб'єктам політики та державного управління підтримувати правопорядок у суспільстві, а політичній владі залишатися універсальним механізмом регулювання суспільних відносин.

Однак, на наш погляд, суверенітет держави – це ще й державно-управлінський фактор, що сприяє формуванню та реалізації національних інтересів держави в системі міжнародних відносин. Саме ефективний захист суверенітету повною мірою відповідає національним інтересам держави і вимагає пріоритетної інституційної розробки довгострокової державної політики щодо реалізації національних інтересів як домінуючих. У цьому сенсі державний суверенітет – це один із стовпів міжнародного порядку, що знижує негативний вплив міжнародного хаосу у відносинах між учасниками міжнародної політики (акторами) і сприяє формуванню міжнародного правового поля.

Тобто, суверенітет держави – невідчужуване міжнародне юридичне і, на наш погляд, державно-управлінська властивість незалежної держави, що символізує її державно-управлінську та політико-правову самостійність, а також високу відповідальність як первинного суб'єкта міжнародного права. Саме суверенітет виступає невід'ємною умовою становлення народу як нації – політичної спільноти, яка усвідомлює й виражає свої об'єктивні, життєво важливі інтереси у світовому просторі, а також легітимізує дії органів

державного управління щодо реалізації даних інтересів.

Необхідно підкреслити, що національний інтерес у рамках світової політики – це феномен політико-управлінський, що містить у собі конфліктний початок, заснований на дихотомії інтересів різних міжнародних акторів. Тому конфлікт інтересів є об'єктивна реальність міжнародних відносин, яка виступає фактором формування і реалізації державної політики національних інтересів держави.

Література.

1. Бэттлер А. Национальные интересы, национальная и международная безопасность / А. Бэттлер // Полис. – 2002. – № 4. – С. 168–181.

2. Теоретичні основи національної безпеки України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / О. Дзьобань, О. Соснін. – К. : Освіта України, 2009. – 384 с.

Кравчук О. В.,

ЩОДО ПИТАННЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Розвиток науки і техніки в сучасних умовах безумовно є одним із гарантів забезпечення захисту конституційних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, суспільства і держави від будь-яких загроз, ризиків, небезпек та злочинних посягань.

Позитивні зміни, що відбуваються в Україні, не позбавлені негативних проявів у суспільстві, зокрема, і злочинних. Державою реалізуються адекватні заходи, спрямовані на соціальний і правовий захист кожної людини на території Української держави від протиправних дій, розроблені урядові програми боротьби зі злочинністю.

Правоохоронними органами вживаються різні заходи з підвищення ефективності розкриття й розслідування злочинів, але результати їхньої діяльності дотепер не дозволили повною мірою досягнути визначеної ними мети. У зв'язку з цим, підвищується значимість та необхідність використання наукових та технічних засобів і методів, що входять до арсеналу правоохоронних органів.

Для забезпечення права осіб, залучених у сферу кримінального судочинства засобами спеціальних знань, а також здійснення судочинства на основі рівноправності сторін, крім процесуального законодавства, необхідно провести опрацювання та удосконалення на державному рівні нормативних актів й положень, для якісного проведення реформування правоохоронної сфери та забезпечення державної безпеки.

На сьогодні проблематика розвитку експертно-криміналістичного забезпечення є актуальною, теоретично і практично значимою, оскільки залишається невирішеною низка важливих для існування людини, держави та

суспільства загалом проблем, що потребують переосмислення в контексті здійснюваної реформи слідчої, оперативно-розшукової та судово-експертної галузі, наявності новітніх наукових криміналістичних знань, експертних методик, формування демократичних правових інститутів, метою яких є забезпечення природної інтеграції України не лише в європейське співтовариство, а й у державні інститути Європейського Союзу.

Ще Г. Гросс зазначав, що кримінальне право не є наукою для себе і найбільш цінні з положень, що ним були встановлені, мають зрештою лише одну мету – отримати практичне застосування. Але всі ці положення позбавлені будь-якого значення, якщо суддя не зможе застосувати ці абстрактності до реалій повсякденного життя; якщо він не розуміє або неправильно оцінює свідчення по справі, значення спостережень свідків, якщо його вводять в оману прийоми зловмисників, якщо він не зможе використати сліди злочину і якщо він взагалі не знайомий із численними положеннями, сукупність яких складає криміналістику [1, с. 8]. Г. Гросс пише, що презентована як допоміжна наука для кримінального права, криміналістика, однак, залишає за собою право на самостійність: адже фактично вона існувала завжди й раніше. Той, хто оглядав сліди від людських ніг, хто зафіксував у пам'яті слово зі злочинського жаргону, хто накреслив план місця події – кожен застосував ті або інші положення криміналістики [1, с. 9].

Спеціальні криміналістичні знання та знання в галузі судово-експертно забезпечення, так чи інакше, набули поширення в різних видах правоохоронної діяльності. Перед органами правопорядку постають нові проблеми, вирішення яких потребує уваги. Кримінальним процесуальним законодавством нерідко озвучуються досить умовними абстракціями, тоді як криміналістика наповнює їх конкретним змістом і оперативно відгукується на всі зміни, що відбуваються у злочинній діяльності та діяльності з розслідування кримінальних правопорушень.

Останнім часом спостерігається підвищений інтерес до такого розділу криміналістики як методики розслідування окремих видів злочинів в тому числі проти основ національної безпеки. Такий інтерес обумовлений декількома причинами:

1. Теоретичні основи криміналістичної методики, протягом довгого часу, комплексно і різнобічно не розроблялись. Це можна пояснити накопиченням, осмисленням, переробкою та адаптацією знань з області філософії, кібернетики, теорії управління і теорії інформації, праксеології та інших природничих і гуманітарних наук, що зумовило оновлення, розширення, перегляд та систематизацію понятійного апарату даного розділу криміналістичної науки.

2. Зі зміною суспільно-економічних відносин в державах, що входили раніше до складу СРСР, з'явилися нові види злочинів, набули поширення організовані злочинні формування, зросла та зміцніла професійна і рецидивна злочинність, що викликало необхідність наукової розробки численних нових і суттєвого оновлення вже існуючи окремих (міжвидових,

видових, підвидових) методик розслідування.

3. Такі окремі методики мали різну, часом недостатньо продуману структуру, що позначалось і на їхньому змісті, сприйнятті, теоретичному осмисленні та ефективності практичного застосування через призму розвитку суспільства в різних сферах діяльності та інших елементів [2, с. 171].

Враховуючи усі аспекти системи експертно-криміналістичного забезпечення, на сьогодні можна виділити напрямки її розвитку.

Застосування криміналістичних знань на різних стадіях кримінального процесу. Це питання набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю гармонізації законодавства відповідно до міжнародних і європейських стандартів, появою нових гілок розвитку цієї науки та дедалі більшого та частішого протиставлення публічного інтересу приватному, і, відповідно, постало питання щодо зміни суб'єктів, які застосовують криміналістичні знання.

Розвиток криміналістичного обліку та поповнення його такими новими видами, як фіксація райдужної сітківки ока, відео-комп'ютерне розпізнавання людини за зображенням її особи, рентгенограма тулуба й геномні портрети. Ці сучасні реєстраційні технології дозволяють не лише обліковувати злочинців за широким колом внутрішніх і зовнішніх ознак, але й використовувати останні в системах контролю та безпеки аеропортів, вокзалів, стадіонів та інших стратегічних місць, та місць масового скупчення людей.

Необхідні поглиблені наукові дослідження таких криміналістичних понять, як стратегія, тактика й технологія та розмежування їхньої сутності. Крім того, варто звернути увагу на розробку криміналістичних рекомендацій із розслідування окремих видів злочинів. Так, динамічне й масштабне зростання кіберзагроз та кіберзлочинів ставить перед криміналістикою завдання постійного вдосконалення наявних і розробки нових ефективних методик розслідування кіберзлочинів, зокрема злочинів проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем; злочинів, пов'язаних із використанням комп'ютерних і телекомунікаційних засобів; злочинів, пов'язаних з контентом даних. Потребують також подальших наукових досліджень криміналістичні засоби та методи протидії корупційній і транснаціональній злочинності та злочинам у сфері інтелектуальної власності [3, с. 38].

Особливої гостроти набули завдання щодо розробки нових та ефективних методик розслідування злочинів проти основ національної безпеки України та їхнього експертно-криміналістичного забезпечення у зв'язку з подіями в Криму та на сході України.

Таким чином, боротьба з кримінальними правопорушеннями в рамках охорони конституційних прав та свобод у сучасних умовах потребує використання обширного кола джерел доказів, отримання яких безпосередньо пов'язане із ефективністю системи експертно-криміналістичного забезпечення. Зазначені факти ставлять науці нові завдання, які з використанням останніх досягнень природничих та технічних

наук, пристосовує останні до вирішення основних завдань щодо забезпечення державної безпеки.

Література.

1. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г. М. : ЛексЭст, 2002. 1088 с.
2. Тіщенко В. Сучасний стан і деякі проблеми розвитку криміналістичної методики розслідування злочину. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. № 1 (2014). С. 170–180.
3. Сокурєнко В. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 100-річчя від дня народження професора М. В. Салтевського, м. Харків, 2017. С. 38–39.

Крюков О.І.

ПРОБЛЕМИ ЕНЕГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ «ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ»: ЄС ТА УКРАЇНА

Постановка проблеми. В сучасних умовах наявність негативних наслідків кліматичних флуктуацій, енергетична залежність національної економіки від інших держав обумовлюють необхідність перебудови структури енергетичного балансу України. При цьому перспективним є переорієнтація та розвиток «зеленої» енергетики, що сформує передумови до мінімізації екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище та при прийнятних темпах розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Початок третього тисячоліття ознаменувався переходом до нової формаційної енергетичної політики провідних держав світу та міжнародної спільноти, здатної забезпечити сталий розвиток та справедливе енергетичне, екологічне й економічне майбутнє. Але для цього – зазначає Дж. Бьорн – державам та урядам потрібно зробити важкий вибір у найкоротший час і ці державні рішення назавжди змінять не тільки енергетику й економіку, але й екологічні, соціальні, культурні тощо умови життя людства .

В цих умовах , на наш погляд, важливою і необхідною умовою зростання конкурентоздатності економіки України є підвищення ефективності раціонального використання традиційних енергоресурсів на промислових підприємствах та використання енергозберігаючих технологій в державі .

Перехід на рейки "зеленої" економіки та інтеграція України до світового енергетичного простору з огляду на необхідність формування ефективної

системи механізмів державного регулювання розвитку відновлювальної енергетики нашої країни має передбачати, за О. Стояном, насамперед, орієнтацію на накопичений позитивний досвід Європейського Союзу у сфері енергетичної політики, який на сучасному етапі взяв на себе функції забезпечення енергетичної безпеки. .

Цю думку поділяє, зокрема й А. Прокіп, який переконаний, що в такому разі кумулятивним ефектом від розроблення заходів із забезпечення енергетичної та національної безпеки, крім мінімізації залежності країни від постачальників енергоресурсів та турботи про стан навколишнього природного середовища, буде зменшення соціального.

Варто зазначити, що з огляду на існуючі диспропорції у потребах та можливостях отримання паливних енергоресурсів існує чотири моделі енергетичної безпеки:

1. Модель гарантованої енергетичної безпеки (є характерною для країн, які не тільки здатні повністю задовольнити власні енергетичні проблеми, але й мають їх значні запаси на продаж: ОАЕ, Венесуела, Росія, інші країни ОПЕК);

2. Модель самодостатньої енергетичної безпеки (характерна для країн, власних енергоресурсів яких достатньо для внутрішніх потреб, але недостатньо для експорту, напр. Індія);

3. Модель недостатньої енергетичної безпеки (притаманна країнам, енергетичні потреби яких вимагають імпорту енергоносіїв та заходів, спрямованих на диверсифікацію джерел енергопостачання, стимулювання запровадження технологій альтернативної енергетики. До таких країн відносяться країни ЄС, Україна та ін).

4. Модель кризової енергетичної безпеки (коли країна вимушена імпортувати понад 50% потрібної кількості енергоносіїв, напр. Японія)

Висновки. Таким чином політика Європейського Союзу щодо забезпечення енергетичної безпеки (security of energy supply) в європейському енергетичному просторі внаслідок знаходження країн ЄС серед країн третьої групи з недостатнім рівнем енергетичної безпеки формується у кількох напрямках з головною метою – пришвидшеними темпами здійснити перехід до другої групи, тобто до самодостатності в отриманні та споживанні потрібних енергоносіїв. В цьому сенсі можна виділити наступні складові елементи системи енергетичної безпеки ЄС: енергозаощадження та енергоефективність.

Література.

1. Зябіна Є. А., Люльов О.В., Пимоненко, Т.В. Розвиток зеленої енергетики як шлях до енергетичної незалежності національної економіки: досвід країн ЄС. Науковий вісник Полісся. №3 (19) 2019. С.39-48.

2. Івашків І.М., Стефанішин Л.С., Король С.В. Економічні передумови використання відновлювальних енергетичних ресурсів на вітчизняних підприємствах в умовах розвитку зеленої енергетики. Агросвіт. № 13-14. 2020. С.61-65.

3. Кузьміна М. М. Правові особливості функціонування об'єктів відновлюваної енергетики. *Економічна теорія та право*. 2018. № 2. С. 136-148.

4. Івашків І.М., Стефанішин Л.С., Король С.В. Економічні передумови використання відновлювальних енергетичних ресурсів на вітчизняних підприємствах в умовах розвитку зеленої енергетики. *Агросвіт*. № 13-14. 2020. С.61-65.

5. Стоян О. Ю. Світовий та вітчизняний досвід реалізації механізмів державного регулювання розвитку відновлюваної енергетики: основні тенденції розвитку та перспективи. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія : Державне управління. 2014. Т. 235, Вип. 223. С. 94-100.

6. Byrne John. *Green Energy Economies: The Search for Clean and Renewable Energy*. Routledge, 2017. 381 p.

Кухарець Д.В.

Голіна О.Ю.

ЩОДО ПИТАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В Україні тривалий час питанням територіальної оборони не приділялося суттєвого значення ані у практичній, ані у теоретичній площині. Однак сьогодні, коли наша держава перебуває у досить складній суспільно-політичній ситуації, небезпека якої, в тому числі, полягає у посяганні на територіальну цілісність країни, недоліки і прогалини державної політики щодо забезпечення належного функціонування механізму територіальної оборони України, що були допущені у минулих роках, негативним чином позначилися на якості та оперативності реагування на відповідні загрози.

Територіальна оборона (ТрО) – вагома складова обороноздатності України та є системою загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період поза зонами (районами) бойових дій на всій території України або в окремих її місцевостях.

Відповідно до Закону України «Про оборону України», ТрО на всій території України організовує Генеральний штаб Збройних Сил України, а на території областей – обласні державні адміністрації (в межах своїх повноважень) [1].

Основними завданнями ТрО є:

- охорона та захист державного кордону України;
- забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ; охорона та оборона важливих об'єктів і комунікацій;
- боротьба з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора та антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями;

– підтримання правового режиму воєнного стану [1].

До виконання завдань ТрО в межах повноважень залучаються:

– Збройні Сили України, інші військові формування, відповідні правоохоронні органи;

– регіональні органи і територіальні підрозділи Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

– об'єднані загони Державної спеціальної служби транспорту [1].

На сьогодні в системі ТрО існують три компоненти, а саме:

– стрілецькі батальйони (з розрахунку 1 батальйон на область);

– роти охорони військових комісаріатів (1 рота на кожен військкомат);

– загони ТрО [2].

Агресія Росії проти України спричинила тотальне переосмислення підходів до формування системи оборони та безпеки нашої держави з метою протидії гібридним методам ведення війни. Одним із провідних напрямків зміцнення спроможностей країн ЄС та НАТО щодо протидії агресивній політиці Росії стала розбудова воєнізованих формувань, які мають стати резервом основних сил оборони у випадку збройної агресії та виникнення надзвичайних ситуацій.

При цьому, саме досвід України у відбитті російської агресії у 2014 році зумовив нинішню активізацію європейських країн (особливо, Східної Європи) на шляху розбудови добровольчих воєнізованих формувань. Комплексний підхід, який передбачає широке залучення добровольців до створення системи територіальної оборони та резерву основних сил оборони під егідою структур типу національної гвардії, продемонстрував ефективність та спроможності, які можуть суттєво посилити, а за певних умов, навіть, замінити основні силові відомства.

В той же час, власне в Україні практичне застосування досвіду створення та діяльності добровольчих підрозділів, які забезпечили відсіч російському агресору в перші тижні конфлікту з РФ, не можна назвати максимально ефективним. На цей час, процес інтеграції до силових відомств колишніх добровольчих підрозділів та добровольців, які брали участь у бойових діях з березня-квітня 2014 року, фактично завершено. Однак, їх інтеграція не призвела до синергетичного ефекту в процесі модернізації та реформування існуючих силових відомств і створення нової синтетичної системи національної стійкості (national resilience), яка передбачала б широке залучення громадянського суспільства до формування системи безпеки країни [2].

Породжені у 2014 році нездатністю державних силових структур України ефективно протистояти агресії з боку Росії, українські добровольчі формування були досить різноманітними за своєю природою, структурою та відомчим підпорядкуванням. В подальшому, добровольчі підрозділи були інтегровані у ті чи інші державні силові структури. При цьому, інтеграція добровольчих формувань, безумовно, посилила силові відомства України, насамперед, Збройні Сили та Національну гвардію. Однак, цей процес не призвів до запуску глибинного реформування силового блоку України з точки зору створення

ефективних добровольчих воєнізованих формувань, які могли б стати резервом основних сил оборони у випадку збройної агресії та виникнення надзвичайних ситуацій.

Центр досліджень армії, конверсії та розброєння пропонує використати інтегрований підхід розбудови сектору безпеки та оборони України, застосувавши позитивні аспекти кращих закордонних практик:

- з одного боку, посилювати та підвищувати ефективність воєнізованої поліції «жандармерії», який забезпечить виконання завдань в рамках поточного збройного конфлікту з Росією і надалі в ході деокупації Криму та Донбасу;

- з іншого боку, сформувати постійно діючу систему добровольчих воєнізованих формувань, які, за прикладом систем оборони країн Балтії, візьмуть на себе функції територіальної оборони, сприяння правоохоронним органам на місцях, добровольчих пожежних команд, ліквідації наслідків стихійних лих тощо.

Серед іншого, такий підхід буде сприяти створенню нової синтетичної системи національної стійкості (national resilience), яка передбачатиме широке залучення громадянського суспільства до формування системи безпеки країни, в тому числі, в умовах процесу децентралізації та формування нових регіональних конфігурацій в процесі створення територіальних громад.

У зв'язку з цим потрібно докорінно змінити підходи до забезпечення територіальної оборони (яка до цього часу зберігає радянські сутність і зміст та не виправдала себе з початком збройної агресії Росії проти України), як приклад, виключивши цю функцію зі сфери відповідальності Збройних Сил України і передати її до компетенції НГУ, створивши постійно діючі добровольчі воєнізовані формування у системі НГУ. Функціями такого воєнізованого формування України, за прикладом відповідних формувань країн Балтії, можуть бути такі:

- зміцнення патріотичних настроїв громадянського суспільства України та його готовність до оборони та захисту Української Держави;

- участь у посиленні обороноздатності держави;

- участь у зміцненні та забезпеченні безпеки населення України;

- забезпечення та організація військової підготовки членів Самооборони України;

- охорона та оборона важливих об'єктів;

- охорона транспортних комунікацій;

- патрулювання районів відповідальності;

- участь у боротьбі з незаконними збройними формуваннями, диверсійними групами і мародерами;

- сприяння поліції та іншим правоохоронним органам (зокрема, прикордонній службі);

- організація та діяльність добровольчих пожежних команд;

- ліквідація наслідків стихійних лих тощо [2].

Отже, вище викладене, показує важливу та відповідальну роль НГУ у ТрО України.

Поряд з тим, актуальним питанням залишається визначення доцільних форм, способів та необхідної кількості сил сектору безпеки та оборони, а також громадського суспільства для участі у виконанні завдань ТрО з урахуванням прогнозованих сценаріїв розвитку кризових ситуацій на території України, або окремих її територіях.

Література.

1. Про оборону України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-ХІІ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.

2. Національна гвардія України: шляхи розвитку. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces. Філіпп Флурі, Валентин Бадрак. Київ, 2017.

Лавніченко О.В.

ЗМІСТ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Конкретні завдання охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки у звичайних умовах вирішують тактичними діями підрозділи, військові частини і з'єднання НГУ. Необхідність узгодження (організація і групування) цих тактичних дій в рамках єдиного замислу в інтересах досягнення загальних цілей ОГП та ЗГБ витікає із самого характеру дій правопорушників і має комплексний характер. Відповідно діяльність ОТО повинна здійснюватись за єдиним планом, мати цілеспрямований і узгоджений характер.

При цьому слід зазначити, що перед оперативно-територіальним об'єднанням НГУ визначається оперативна мета службово-бойової діяльності та ставляться оперативні завдання.

Оперативна мета – кінцевий результат, який повинен бути досягнутий угрупованням НГУ оперативного масштабу при виконанні завдань забезпечення внутрішньої безпеки держави. Оперативна мета досягається послідовним і одночасним виконанням ряду оперативних завдань.

Оперативне завдання — це проміжне завдання, частина загального завдання. Його змістом є виконання найбільш вагомих завдань у районі (зоні відповідальності), виконання планових завдань, завдань у кризових ситуаціях з метою нормалізації обстановки (поразка найбільш важливих і небезпечних угруповань (об'єктів) противника в конкретному районі, в певний період операції), виділенням складом сил і засобів.

Може виникнути питання, правомірно чи розповсюдження сфери оперативного мистецтва на службову і службово-бойову діяльність НГУ, що здійснюється за мирного часу? Адже основним змістом оперативного

мистецтва, без сумнівно, є операції оперативних об'єднань, тобто збройна боротьба, що характерно для воєнного часу. Однак вивчення показує, що галузь застосування оперативного мистецтва ЗС розповсюджується і на мирний час. Так вже в мирний час здійснюється підготовка перших операцій, організується їх всебічне забезпечення, можуть здійснюватись перегрупування військ, цілий комплекс заходів з оперативного маскування, ведеться оперативна розвідка, здійснюється оперативне прикриття угруповань військ.

Нормативні документи поділяють завдання НГУ у звичайних умовах, у надзвичайних ситуаціях і завдання воєнного часу. При цьому розмах і значення деяких з них набагато перевищують тактичний рівень. Це означає, що певні дії військ можуть носити оперативний характер.

Формування НГУ за мирного часу виконують завдання у надзвичайних ситуаціях, коли для їх виконання притягуються не лише окремі військові частини, але й створюється угруповання оперативного масштабу.

Отже, виконання завдань оперативними угрупованнями НГУ навіть за мирного часу не є перешкодою для віднесення її діяльності до оперативного мистецтва.

При цьому оперативний рівень застосування угруповань НГУ визначається:

- масштабом цілей, що визначаються,
- характером і масштабом факторів, які підлягають урахуванню при плануванні й організації управління та взаємодії органів і сил різного призначення та приналежності;
- рівнем керівництва виконання завдань;
- кількістю частин, що залучаються для виконання конкретного завдання;
- масштабом наслідків від подій, що прогнозуються.

Виконання завдань ОТО або створюваним угрупованням на їх базі має оперативне значення.

Виходячи із поняття воєнного мистецтва, ця сфера діяльності може бути визначена як оперативне мистецтво НГУ, а територіальні управління НГУ можуть розглядатись як оперативно-територіальні об'єднання.

Отже, оперативне мистецтво Національної гвардії України – складова частина воєнного мистецтва і службо-бойового застосування Національної гвардії України, що охоплює теорію й практику підготовки й ведення дій об'єднаннями (угрупованнями) НГУ спільно з правоохоронними органами, військовими формуваннями держави й іншими взаємодіючими органами по виконанню завдань оперативного рівня.

Теорія ОМ НГУ має свій об'єкт та предмет.

Об'єктом теорії оперативного мистецтва НГУ є оперативно-територіальні об'єднання, органи управління та установи НГУ, що ведуть службово-бойові, спеціальні дії чи проводять спеціальні операції.

Предметом теорії оперативного мистецтва НГУ є службово-бойові та бойові дії формувань НГУ в масштабі оперативних об'єднань або їх угруповань.

До основних завдань теорії оперативного мистецтва НГУ можна віднести:

дослідження закономірностей, змісту і характеру сучасних форм застосування угруповань НГУ оперативного масштабу;

розроблення способів підготовки і ведення службово-бойових дій НГУ оперативного масштабу, способів і методів організації і підтримання взаємодії, всебічного забезпечення угруповань, що беруть участь у виконанні оперативних завдань, та управління ними;

розроблення оперативних вимог щодо організації та озброєння формувань НГУ;

розроблення змісту й методів оперативної підготовки офіцерського складу й органів управління військами;

вироблення рекомендацій щодо оперативного обладнання території в інтересах НГУ тощо.

Махортов П. П.

СУСПІЛЬНА БЕЗПЕКА У ДЕРЖАВНО УПРАВЛІНСЬКОМУ АСПЕКТІ

Постановка проблеми. Проблеми національної безпеки держави у загальному вигляді та суспільної у специфічному набувають у сучасних умовах значної актуальності.

В цьому контексті громадську(суспільну) безпеку, на наш погляд, можна трактувати як обстановку, що характеризується відсутністю конфліктів на національному, релігійному або інший ґрунті, і в цьому аспекті громадська безпека корелює з громадським спокоєм. На наш погляд, у галузі державного управління категорію «громадська безпека» можна охарактеризувати як систему суспільних відносин і юридичних норм, що регулюють ці відносини з метою забезпечення громадського спокою, недоторканності життя і здоров'я населення, нормальних умов праці та відпочинку громадян, нормальної діяльності державних і громадських організацій, установ і підприємств.

Виклад основного матеріалу. Одні автори, виділяючи специфіку саме громадської(суспільної) безпеки, стверджують, що це безпека всіх основних компонентів окремої особистості або колективу, які являють собою якусь сукупну цінність, що охороняється державою та її органами. Інші стверджують, що поняття громадської безпеки досить широко використовується у практиці Міністерства внутрішніх справ, в якому громадська безпека ототожнюється зі станом захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, обумовлених криміногенною ситуацією в державі, а також НС, породжених стихійними лихами, катастрофами, аваріями, пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними подіями. З точки зору системного підходу, громадська безпека являє собою сукупність цінностей, інтересів, загроз та інших факторів, конкретизація яких, безумовно, сприятиме підвищенню ефективності її забезпечення.

В адміністративно-правовому та державно-управлінському аспектах суспільну безпеку можна характеризувати як стан захищеності нормами адміністративного права певної сукупності суспільних відносин, що виникли у сфері життєдіяльності особи, безпечного функціонування державних органів, громадських організацій (об'єднань) і громадян, реалізації їх прав, свобод і законних інтересів

В цьому контексті можна зробити висновок, згідно з яким до адміністративно-правових методів забезпечення безпеки слід віднести й такі, що застосовуються уповноваженими суб'єктами виконавчої влади для запобігання, виявлення та усунення шкідливих техногенних і природних факторів навколишнього середовища, пов'язані з правомірною діяльністю фізичних і юридичних осіб, державних органів та органів місцевого самоврядування, і низку адміністративно-правових методів, використовуваних для профілактики, виявлення та усунення адміністративних правопорушень, надзвичайних природних, соціальних та інших ситуацій, що сприяють появі та/або розвитку природних і техногенних шкідливих чинників навколишнього середовища.

Висновки. Таким чином важливим при характеристиці суспільної безпеки є те, що вона найбільш ефективно забезпечується за наявності громадського порядку. Однак зауважимо, що «суспільні відносини, які створюють у державі обстановку спокою і безпеки, становлять систему вольових суспільних відносин, сукупність яких можна назвати громадським порядком у вузькому сенсі слова».

Література.

1. Воронов А. М. Управление органами внутренних дел в сфере обеспечения общественной безопасности : монография. Москва : Мир, 2002. 212 с.

2. Горбунова О. К вопросу об определении понятия «общественный порядок» в советской науке административного права. *Труды Иркутского госуниверситета. Т. XIX. Серия юридическая.* 1967. Вып. 8. Ч. 2. С. 329–338.

3. Садковий В. П., Ромін А. В., Островерх О. О., Домбровська С. М. Державне управління у сфері цивільного захисту в Україні: нормативно-правовий аспект : монографія. Харків : Оберіг, 2013. 190

Минько О.В.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІМІДЖУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ СПЕЦІАЛІСТАМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТАРІЮ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ІНТЕРЕСАХ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

На сучасному етапі розбудови та використання за призначенням формувань Національної гвардії України, проведення заходів цивільно-військового співробітництва (ЦВС), що плануються у органах управління

Національної гвардії України (НГУ) з огляду їх застосування як в зоні проведення Операції Об'єднаних Сил, так на решті території України – є актуальним питанням, адже ефективно налагоджене ЦВС може бути одним з чинників, який безпосередньо впливатиме на успішність дій формувань НГУ.

Діяльність спеціалістів цивільно-військового співробітництва Національної гвардії України, насамперед, спрямована на формування позитивної громадської думки про діяльність військ і забезпечення сприятливих умов для виконання покладених на них завдань і функцій. У Національній гвардії України створено групу цивільно-військового співробітництва в складі відділу інформаційної підтримки іміджево-видавничого центру НГУ. Першочерговим завданням групи є організація цивільно-військового співробітництва НГУ. Група ЦВС орієнтована на регулярну співпрацю з низкою об'єктів цивільного середовища (ОБЦС). Одним з пріоритетних ОБЦС для спеціалістів групи ЦВС є інформаційне середовище.

У сучасному світі суспільні відносини між різними ОБЦС все частіше будуються в тому числі за допомогою повідомлень у соціальних мережах, адже все частіше з допомогою таких мереж доводиться необхідна інформація до населення. Найяскравішим прикладом використання соціальних мереж для досягнення своїх політичних цілей є онлайн активність сорок п'ятого президента США Д. Трампа та його повідомлення у соціальній мережі Twitter. Ця соціальна мережа здобула неабияку популярність через свій формат, адже вона є мережею мікроблогів, дає змогу користувачам надсилати короткі текстові повідомлення (до 280 символів), використовуючи SMS, служби миттєвих повідомлень і сторонні програми-клієнти.

На даний момент топ соціальних мереж виглядає наступним чином: Facebook (місячна аудиторія 900 млн. користувачів), Twitter. (місячна аудиторія 310 млн.), LinkedIn (місячна аудиторія 255 млн.), Pinterest (місячна аудиторія 250 млн.), Instagram (місячна аудиторія 100 млн.). Швидкими темпами, особливо серед молоді, набуває популярність TikTok - соцмедійний додаток для створення та поширення відеофайлів та онлайн-трансляцій [1].

З огляду на те, що найбільш активним прошарком населення є молоді люди віком до 45 років, використання соціальних мереж для донесення важливої інформації з метою впливу на поведінку суспільства є актуальним напрямком роботи не лише на політичному полі, а й в інтересах забезпечення державної безпеки. Пам'ятаючи про особливості середовища у якому буде здійснюватись виконання завдань за призначенням формуванням НГУ, можна з впевненістю припустити, що придушення (обмеження) або вимкнення мережі Інтернет буде здійснено як крайня міра обмеження обміну інформацією в середині суспільних груп та права громадян на доступ до інформації. У разі виникнення протистояння до певного рівня ескалації робота соціальних мереж не буде заблокована, а це дає можливість використання активістами соціальних мереж для координації. Існують приклади успішного використання соціальних мереж під час значних соціальних зворушень як в іноземних країнах, так і в Україні. Достатньо згадати Майдан 2013-2014 років, волонтерський рух в перші роки проведення АТО, успіхи спецслужб України у OSINT розвідці, тощо.

Відповідно, питання пошуку відповідними спеціалістами з цивільно-військового співробітництва шляхів підвищення іміджу та сприяння виконанню завдань за призначенням формуваннями НГУ із використанням інструментарію соціальних мереж як в умовах мирного часу і нормальної безпекової обстановки, так і в умовах ускладненої і складної обстановки та під час врегулювання збройних конфліктів лишається актуальним.

Таким чином, використання соціальних мереж в інтересах підвищення іміджу НГУ, доведення до населення важливої інформації, боротьби з дезінформацією, оповіщення та інформування особового складу (як альтернативного виду внутрішньої комунікації та виховання особового складу) є перспективним напрямком роботи спеціалістів цивільно-військового співробітництва. Наразі, спеціалісти ЦВС НГУ активно використовують соціальну мережу Facebook [2], але розмаїття інших програмних продуктів та мобільних додатків дає перспективу їх використання в інтересах Національної гвардії України.

Література.

1. Топ-5 соціальних мереж. URL: <https://sites.google.com/site/najpopularnisimerezi/top-5-socialnih-merez> (дата звернення: 07.04.2021).
2. Цивільно-військове співробітництво Національної гвардії України. URL: <https://www.facebook.com/cimicngu> (дата звернення: 07.04.2021).

*Новосьолова О.С.,
Щербина С.І.*

ФІСКАЛЬНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Постановка проблеми. Процес забезпечення фіскальної безпеки носить досить складний характер, він має базуватися на фундаментальному аналізі існуючої ситуації та можливих негативних наслідків. Система забезпечення фіскальної безпеки має базуватися не тільки на мобілізації необхідного обсягу коштів, а також повинна запобігати втраті бюджетних доходів. Відомою є фраза: «знайти причину зла - це те саме, що щоб знайти ліки від нього», саме тому необхідно знати природу можливих небезпек.

Виклад основного матеріалу. Важливим етапом у забезпеченні фіскальної безпеки є внутрішній аудит фіскальної системи, що передбачає перевірку наявності потенційних та наявних загроз, оцінку цілісності фіскальної системи, правильність застосування фіскальних інструментів, а також аналіз адекватності системи існуючим ризикам. На даний час існує необхідність розробки такого методу оцінки фіскальної безпеки, який би надавав керівництву національних фіскальних органів інформацію про ситуацію, а також підтверджені в цифрах рекомендації фахівці, що відповідальні за

фіскальну безпеку в межах організації.

Загроза для фіскальної безпеки ідентифікується, як правило, або за характером (типом, методом) впливу дестабілізуючого чинника на бюджетні доходи або за наслідками (результатами) таких дій. Аналіз загроз передбачає обов'язкову ідентифікацію можливих їх джерел, вразливих місць, які сприяють прояву та реалізації загроз. Загрози фіскальній безпеці можна обмежити шляхом:

- забезпечення податкового збору: абстрагування (приховування) частини доходу або зниження податкової бази; втрата (добровільна / мимовільна втрата первинних / бухгалтерських документів) або витік інформації, що стосується фіскальної перевірки;

- забезпечення цілісності податкових зборів: зміна (спотворення) інформації; заперечення достовірної інформації; нав'язування неправдивої інформації.

- забезпечення доступності інформації, пов'язаної із діяльністю платника податків: блокування інформації; знищення інформації та пристроїв обробки.

Висновки. Сам підхід до аналізу та оцінки стану фіскальної безпеки має базуватися на розрахунку часткових коефіцієнтів для загроз та джерел вразливості, порівняння цих коефіцієнтів з попередньо встановленими критеріями.

Література.

1. Maslov K. V. National Fiscal Security: Legal Analysis of the Definition. *ECONOMICS. LAW. SOCIETY*. 2018. № 4. Pp. 59-68.

Одностралко Д.В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Демократичний курс суверенної держави Україна не можливий без забезпечення економічної безпеки шляхом розробки дієвого нормативно-правового забезпечення та ефективного функціонування інститутів, які гарантуватимуть додержання прав населення, об'єктів господарювання, їх ефективний захист у економічній сфері. Економічна безпека, будучи багатоаспектним поняттям, передбачає виконання органами влади збалансованого комплексу дій, узгодженого обсягу повноважень, вироблення чітких державних стратегій щодо її забезпечення. Це актуалізує питання формування комплексного нормативно-правового механізму забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день у чинному законодавстві поняття економічної безпеки держави чітко не визначено. Закон України «Про національну безпеку України» трактує національну безпеку України як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності,

демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [3]. Економічна складова національної безпеки лише частково розкривається у характеристиці національних інтересів, тобто «життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян» [3]. Окремі елементи економічної безпеки держави розглядаються в цьому Законі в частині розвитку оборонно-промислового комплексу. Слід відмітити, що зазначений закон не встановлює чіткого переліку суб'єктів національної безпеки, він значною мірою направлений на оборонну сферу держави. Хоча Закон і зазначає, що ним «визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони», ці повноваження не стосуються значного обсягу її складових.

Разом з тим, відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» [4], який втратив чинність 2018 року з прийняттям Закону «Про національну безпеку України», у ст.4 зазначалося, що інституційно «національну безпеку забезпечують: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратура України; Національне антикорупційне бюро України; місцеві державні адміністрації; Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України».

Відповідно до класифікації, приведеної О. Федорук, національна безпека на усіх рівнях (суспільства, держави, особи) поділяється на військову, екологічну, інформаційну, політичну, економічну, правову, культурну [7, с. 35]. Розмежування у законі стосуються, перш за все, військової сфери, оборони (збройних сил, розвідки, служби безпеки), тобто в цілому національної безпеки. Проте щодо інших складових такого розподілу не було здійснено.

Попереднім Законом «Про основи національної безпеки України» було визначено, що «безпека у економічній сфері є основною складовою національної безпеки» [4]. Саме на це вказує К. Утенкова, розглядаючи економічну безпеку лише з такої точки зору при аналізі нормативно-правової бази щодо законодавчого підґрунтя економічної безпеки держави та зазначає, що «економічна безпека, як економічна категорія, є визначальною складовою національної безпеки України і має досить складну внутрішню структуру, що підтверджується багатовекторністю поглядів щодо її визначення вченими економістами» [6, с. 140]. На «відсутність єдиного розуміння суті економічної безпеки та визначення її складових як в науковій літературі, так і в нормативно-правовій базі» [1] вказує Х. Мандзіновська, наголошуючи, що «це породжує низку суперечностей та зумовлює актуальність подальших наукових розробок у цій сфері» [1].

Більш конкретно зміст економічної безпеки держави розкрито у Стратегії національної безпеки України, затвердженої рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року. Основним змістом

економічних реформ проголошено створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав Центральної і Східної Європи – членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС [5].

Стратегією також визначені шляхи забезпечення економічної безпеки як умови досягнення нової якості економічного зростання країни, серед яких:

- деолігархізація, демонополізація і дерегуляція економіки, захист економічної конкуренції, спрощення й оптимізація системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;

- ефективного застосування механізму спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), унеможливлення контролю стратегічних галузей капіталом держави-агресора;

- створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки;

- забезпечення готовності економіки до відбиття Україною збройної агресії;

- підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікація зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;

- ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвий контроль за станом державного боргу;

- стабілізація банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;

- системна протидія організованій економічній злочинності та «тонізації» економіки [5].

Вважаємо, що координацію виконання таких завдань, їх виокремлення, звітність органів влади щодо забезпечення ними необхідних значень індикаторів економічної безпеки мав би взяти на себе окремий орган влади, державна інституція з відповідними повноваженнями.

28 січня 2021 року на засіданні українського парламенту було прийнято Закон України «Про Бюро економічної безпеки України», яким передбачено ліквідацію податкової міліції та створення єдиного державного органу, відповідального за боротьбу з економічними злочинами – Бюро економічної безпеки України [2]. Однак, функції даного органу стосуються лише питань здійснення кримінальних правопорушень, та не сприяють комплексному забезпеченню економічної безпеки.

Висновки. Проведений аналіз довів, що нормативно-правовому механізму забезпечення економічної безпеки держави притаманна фрагментарність, що, на ряду з відсутністю державної інституції, яка б забезпечувала координацію діяльності, не сприяє ефективності публічного управління у сфері забезпечення

економічної безпеки держави.

Література

1. Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Наукові записки*. Київ. 2016 / 2 (53). С.159-166. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-53/19.pdf> (дата звернення: 27.03.2021).
2. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-IX#Text> (дата звернення: 11.04.2021).
3. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 4.04.2021).
4. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-IV від 19 червня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 7.03.2021).
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 трав. 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.03.2021).
6. Утенкова К. О. Економічна безпека як складова національної безпеки України. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Харків, 2019. Вип.9. С. 133-144.
7. Федорук О. В. Економічна безпека держави з відкритою економікою: сутність та пріоритети зміцнення. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. Вінниця, 2013. № 4. С.31-37.

Пересада В. О.

Державне управління процесами екологічної безпеки в Україні

На жаль, в Україні державне управління процесами екологічної безпеки не досягло бажаного рівня пріоритетності, що обумовлюється наявною правовою базою та застарілими підходами у теорії та практиці державного управління, зокрема в діяльності центральних і місцевих органів державної влади. Саме це спонукає почати розглянути екологічну безпеку та процеси її забезпечення як відносно самостійний напрям досліджень у науці державного управління та в практиці його здійснення.

Підходи науковців-теоретиків і практиків до визначення сутності екологічної безпеки наразі є вкрай різноманітними, до єдності в її розумінні ще далеко. Із нашої точки зору, найбільш слушним поки що є уявлення про екологічну безпеку як про органічну складову національної безпеки. Так само логічно погодитись із тим, що національна безпека є системою оптимізації взаємовідносин між усвідомленими загрозами й тими ресурсами, які суспільство використовує для протидії цим загрозам. Отже, національна безпека, з одного боку, виступає динамічним засобом досягнення й

підтримання балансу між реальними та потенційними загрозами, а з іншого – здатністю суб'єкта їм протидіяти.

Її функціонування реалізується через систему різноманітних відносин між особою та суспільством (або між громадянином і державою), між суспільством і державою чи між різними державами. Тому національну безпеку можна розглядати як стан внутрішніх і міждержавних відносин, що визначають ефективність системи державних, правових і суспільних гарантій прав і свобод людини та громадянина, базових цінностей та інтересів суспільства й суверенної держави та їх надійний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Об'єктами національної безпеки є такі [2]:

- суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне й навколишнє природне середовище та природні ресурси;

- людина та громадянин – їхні конституційні права й свободи;

- держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є такі:

- Верховна Рада України;

- Президент України;

- Кабінет Міністрів України;

- міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

- Рада національної безпеки і оборони України;

- Національний банк України;

- прокуратура України;

- суди загальної юрисдикції;

- Збройні Сили України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України;

- місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування;

- громадяни України, об'єднання громадян.

Основними принципами забезпечення національної безпеки є такі:

- пріоритет прав і свобод людини та громадянина;

- верховенство права;

- пріоритет у вирішенні конфліктів договірних (мирних) засобів;

- своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам;

- чітке розмежування повноважень органів влади;

- демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією держави та іншими воєнізованими структурами;

- взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;

- використання міждержавних систем і механізмів міжнародної

колективної безпеки в інтересах України.

За суспільними сферами функціонування найчастіше виділяють такі головні види національної безпеки: політичну, економічну, державну, соціальну, інформаційну, науково-технологічну, екологічну, гуманітарну й воєнну [1].

Отже, у підсумку екологічна безпека реалізується як частина національної безпеки, зосереджена в екологічній сфері й обумовлюється протидією держави всім актуальним зовнішнім і внутрішнім загрозам.

У політиці національної безпеки в межах її екологічної складової виділяють такі пріоритети: досягнення на підґрунті застосування економічних механізмів ощадливого споживання природних ресурсів збалансованої системи природокористування; зменшення шкідливих викидів, застосування ресурсо- й енергозберігаючих технологій як більш екологічно безпечних, ефективне функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, запобігання техногенних катастроф та ліквідація їх наслідків, підвищення рівня ядерної та радіаційної безпеки, реформування основних фондів житлово-комунального господарства з їх модернізацією як підґрунтя для створення більш безпечного середовища життєдіяльності.

Література.

1. Андрейцев В. І. Удосконалення екологічного законодавства: концептуальні засади [Електронний ресурс] / В. І. Андрейцев // Досвід і проблеми вдосконалення екологічного законодавства: матеріали Міжнар. круглого столу (14 груд. 2012 р., м. Дніпропетровськ). – С. 5–28. – Режим доступу: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/147314/5-28.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 24.05.18).

2. Бойчук Л. Д. Екологія і охорона навколишнього середовища : навч. посіб. / Л. Д. Бойчук, Е. М. Соломенно, О. В. Бугай. – Університетська книга, 2003. – 284 с.

Поліщук Ю. А.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. За останні десятиріччя внаслідок глобальних екологічних, енергетичних та економічних криз, рівень паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) перетворився на один із домінуючих факторів, які визначають рівень енергетичної залежності, а відповідно і національної безпеки, конкурентоспроможність країни на світовому ринку та її економічну стабільність. В той же час, саме енергетика значною мірою обумовлює рівень шкідливих викидів, що визначає рівень раціональності ресурсокористування та екологічної безпеки країни, регіонів та людини.

Гнучкість розвитку енергетичної галузі може бути забезпечена завдяки використанню можливостей енергоефективних технологій та інвестицій.

Реалізація державних стратегій в енергетичній галузі має стати першим кроком для оздоровлення та зростання економіки країни в цілому.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних вимог законодавства у сфері енергозбереження є скорочення витрат паливно-енергетичних ресурсів, що проявляється у зниженні їх питомих витрат на виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг.

У 2017 р. Кабінетом Міністрів України схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Енергетична стратегія окреслює стратегічні орієнтири розвитку паливно-енергетичного комплексу України на період до 2035 року, а також передбачає, що до 2025 року здебільшого буде завершено реформування енергетичного комплексу України. [2].

Мета цієї стратегії є: досягнення цільових показників з енергетичної безпеки та енергоефективності, забезпечення інноваційного оновлення енергетичного сектору та його інтеграція з енергетичним сектором ЄС.

Уряд планує, що атомна енергетика до 2035 року буде давати 50% електроенергії країни, поновлювані джерела - 25%, гідроенергетика - 13%, а решта буде покриватися за рахунок теплових електростанцій.

Кінцевим результатом реалізації даної стратегії, має стати змінення стану паливно-енергетичного комплексу України із проблемного, що вимагає постійної державної підтримки, на сучасну, конкурентоспроможну та ефективну галузь економіки, що направлена на сталий розвиток у довгостроковій перспективі [2].

За даними Держенергоефективності України, частка відновлюваних джерел енергії за останні три роки збільшилася з 6,7% у 2017р. до 8,1% у 2019р. Обсяг інвестицій у відновлювану енергетику України перевищило 2 млрд євро. Ці інвестиції були направлені на будівництво понад 2500 МВт нових потужностей відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) [1].

Головними напрямками у енергетичному переході в Україні є енергоефективність та ВДЕ. Підвищення ефективності у використанні енергії, дозволяє значно скоротити потреби виробництва додаткових обсягів енергоресурсів, які необхідні для прогнозованого зростання ВВП та підвищення рівня добробуту людей. Одночасно, структура необхідних енергетичних ресурсів буде суттєво змінюватися, насамперед через випереджальну електрифікацію економіки (транспорт, промисловість, будівлі), що вимагає значно збільшити частку ВДЕ при виробництві електроенергії та відповідно зменшити використання викопних видів палива.

Природний потенціал, яким володіє Україна дозволяє здійснити «зелений» перехід в усіх секторах економіки. Можливості та стрімкий розвиток технологій відновлюваної енергетики та їх доступність, дає змогу в Україні до 2050 року досягнути 70% частки ВЕД у виробництві електроенергії. А більшу частину до 15% має скласти виробництво електроенергії за рахунок сонячних електростанцій, які використовуються в домогосподарствах та бізнесі [4].

Будівництво та введення в експлуатацію у 2020 році нових об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з альтернативних

джерел енергії, дало змогу збільшити зайнятість населення в секторі енергетики та призвело до зростання кількості нових робочих місць. Станом на 01.01.2020 в секторі енергетики, пов'язаному з виробництвом електричної енергії з альтернативних джерел енергії, зайнято 7 840 робітників [3].

Висновки. Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що розвиток відновлюваної енергетики в Україні може значно покращити економічний та енергетичний стан в країні, оскільки їй притаманні широкі можливості для впровадження різних відновлюваних джерел енергії. Реалізація державної енергетичної стратегії буде забезпечувати інноваційне оновлення енергетичного сектору та його інтеграцію з енергетичним сектором ЄС. Вирішення проблем низького рівня енергоефективності в країні вимагає постійного контролю за виконанням поставлених завдань. Підвищення рівня ефективності ресурсозабезпечення та ресурсоспоживання має бути орієнтиром для реалізації державної політики енергоефективності в Україні.

Література.

1. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України URL: <http://saee.gov.ua/uk/content/енергоефективність>
2. Енергетична стратегія України на період до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» від 6 червня 2018 р. № 497 -р // КМУ, 2018. № 37. С.66. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245214948>
3. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у 2019 році. URL: https://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2019.pdf
4. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. URL: <https://www.ntseu.net.ua/stories/547-concept-2050>

*Помаза-Пономаренко А. Л.,
Порока С.Г.,
Медведєва Д. О.*

ПАРАДИГМА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ТА КРАЇНИ

Постановка проблеми. «Національна безпека» набуває нових інтенцій, і сьогодні вона має зовсім інше звучання. Підтвердженням цього є чинна Стратегія національної безпеки України, розробники якої намагалися задекларувати посил соціальної орієнтації та людиноцентризму.

Виклад основного матеріалу. Нещодавно національна безпека розглядалася як стан захищеності та збереження суверенітету й територіальної цілісності держави, забезпечення її дієздатності перед загрозою застосування збройної сили. Проте сьогодні останні події забезпечили інше трактування

сутності національної безпеки. Наразі під нею розуміють єдність елементів, що враховують вплив різних факторів; і це не тільки загрози воєнного нападу, захоплення територій і знищення населення. Зазначені фактори включають також виклики та ризики розвитку національної безпеки та інтересів держави, суспільства й особистості.

Отже, у сучасній парадигмі суспільно-політичного розвитку «національна безпека» розглядається як форма усвідомлення населенням показників і властивостей такого широкого явища, як ступінь захищеності окремої країни та її суспільства від різних небезпек і загроз, можливості та здатності конкретного суспільства зберігатися, вдосконалюватися і розвиватися в умовах соціальних взаємозв'язків [2].

У цьому контексті можна визначити інтегральні фактори національної безпеки, у межах яких вона характеризується певним змістовним навантаженням: «національні інтереси», «небезпеки, виклики, ризики та загрози», «захищеність», «стійкий і прогресивний розвиток» тощо. Тлумачення цих понять має ключове значення для розуміння сутності національної безпеки, що відображає стан і захищеність суспільства, його динамічні зміни, можливості та здатність суспільства до самозбереження й розвитку. Вони спрямовують на те, що національну безпеку слід розглядати як ступінь захищеності національних інтересів від небезпек і загроз, які забезпечуються стійким і прогресивним розвитком суспільства. Як соціальне явище національна безпека забезпечує організацію, функціонування та розвиток суспільства, що вимагає створення необхідних умов і можливостей для збереження його цілісності й якісного розвитку, захисту та реалізації національних інтересів, своєчасної нейтралізації та попередження небезпек і загроз цим інтересам, для життєдіяльності населення країни [там само].

Загалом же в Україні з моменту проголошення незалежності було прийнято понад 1500 стратегій, програм, концепцій у сфері забезпечення національної безпеки та соціально-економічного розвитку. Чинній Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [3] передувало прийняття Закону України «Про національну безпеку України» [1]. Відповідно до нього в нашій державі має здійснюватися планування та стратегізація забезпечення нацбезпеки. Більше того, ч. 1 ст. 26 цього закону містить вказівку, що Стратегія національної безпеки України розробляється за дорученням Президента протягом 6 міс. після його вступу на пост [там само]. Разом із тим чинна Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [3] засвідчує, що процес її затвердження відбувся без дотримання цієї вимоги спеціального закону. Тобто не через «6 місяців після вступу на пост президента», адже, як відомо, В. Зеленський вступив на цей пост 20.05.2019 р. І весь цей час діяла Стратегія нацбезпеки від 2015 р.

Література:

1. Закон України «Про національну безпеку України». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

2. Кобко Є. В. Сучасна парадигма національної безпеки України: публічно-правовий аспект. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/nvsy_02_2018/06.pdf.

3. Указ Президента України №392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

Проданик В. М.,

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СТРАТЕГІЯ ТА ТАКТИКА РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. В Україні відбувається процес формування нової державної регіональної політики, зокрема на засадах використання саме механізмів публічного управління та законодавчого її забезпечення. Метою такого формування є створення умов для поліпшення якості життя людини, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання, через забезпечення територіально цілісного та збалансованого розвитку України, інтеграції регіонів в єдиний економічний, політичний, правовий, інформаційний та культурний простір, максимально повного використання їх потенціалу з урахуванням природних, політичних, історичних, культурних, соціальних і інших особливостей, підвищення конкурентоспроможності регіонів і реалізації дієвого самоуправління.

Виклад основного матеріалу. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 є основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики в різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах і регіонах в інтересах людини, єдності держави, сталого розвитку історичних населених місць та збереження традиційного характеру історичного середовища, збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців [1].

Доведено, що найбільш суттєвими викликами, на які держава має реагувати шляхом вироблення та реалізації державної регіональної політики, є неспроможність більшості територіальних громад самостійно вирішувати питання, віднесені до їх повноважень. В цілому, передавати повноваження та відповідальність за регіональний розвиток на органи місцевого самоврядування не можна допоки не буде створена дієва і ефективна система місцевого самоврядування і, у першу чергу, дійсно спроможна та економічно стійка територіальна громада.

Незважаючи на те, що від початку проведення стратегічних реформ децентралізації повноважень влади в сфері державного та регіонального управління та заявлених пріоритетів Уряду щодо реформування системи публічного управління, пройшло вже чимало часу, висвітлення в науковій літературі проблем організаційно-правових засад стратегічного управління та планування регіонального розвитку та модернізації самої системи (механізмів і інструментів) державного управління об'єктами регіонального та місцевого розвитку України в нових умовах є недостатнім.

На нашу думку, на регіональному та місцевому рівні економіко-організаційний механізм публічного управління - це сукупність інструментів, методів і форм впливу територіальних органів державної (виконавчої) влади та місцевого самоврядування на діяльність суб'єктів господарювання в інтересах певної громади.

Донедавна більшість стратегічних планів, які готувались для українських регіонів і субрегіонів у рамках програм міжнародної технічної допомоги так і залишились нереалізованими через відсутність фінансування проектів розвитку з державного бюджету, відсутність, чи майже незначні бюджети розвитку в місцевих бюджетах та відсутність практики регіональної та місцевої влади шукати додаткові альтернативні джерела коштів. Ці зміни призвели до зростання асиметрії в регіональному розвитку та поширили розуміння необхідності подальших дій щодо вдосконалення чи нового формування всієї системи стратегічного планування в Україні.

Країни з різним рівнем розвитку ринкових відносин мають території, яким властиві суттєві відмінності розвитку та планування. Завдання державного стратегічного планування – забезпечити свої громадян рівними можливостями, гарантованими доступом до всіх послуг і зберегти єдність державного простору при регіональних і місцевих відмінностях. Як зовнішній фактор – необхідність узгодження власних економіко-організаційних механізмів із державними політиками регіонального розвитку європейських держав у рамках національних євроінтеграційних процесів, зокрема за умов продовження процесу децентралізації владних повноважень на регіональні та місцеві рівні.

В більшості країн з розвиненими ринковими відносинами теж існують певні диспропорції між окремими їх регіонами та субрегіонами. І це загалом раціонально, оскільки території, які більше заселені чи знаходяться біля узбережжя морів значно більше економічно спроможні, ніж гірські території або з меншим чисельністю населення.

Власне Європейський Союз і інші європейські держави приділяють дуже велику увагу регіональному розвитку та створенню умов для об'єднання європейських регіонів і формування потужних (згуртованих) регіонів. Такі стратегічні плани ставить перед собою уряди європейських країн, органи управління регіонів і субрегіонів. Окремим напрямом стратегічного сприймання розвитку є транскордонні регіони та кластери, але це не входить в предмет нашої статті.

Відзначимо, що існують різні погляди на формування сучасного публічного управління та адміністрування в сфері регіонального та місцевого

розвитку. Це, по-перше, сукупність наділених певною компетенцією та певним чином структурованих суб'єктів держави, діяльність яких спрямована на певні регіональні та місцеві об'єкти суспільства. По-друге, публічне управління – це розвинена система управлінських зв'язків, відносин і організації впливу суб'єкта та об'єкта. Вони мають вигляд каналів, по яких здійснюється комунікація, реалізується влада на різних рівнях. По-третє, публічне управління являє собою діяльність з її сукупними механізмами забезпечення активності суб'єктів управління, що включає систему політичних, правових, організаційних, моральних норм, стратегій, процедур. Діяльність виступає одночасно основою технологізації публічного управління та його креативності. По-четверте, публічне управління виступає як сукупність управлінських функцій, пов'язаних з підтримкою рівноваги та розвитку суспільної системи, дотримання режиму законності, прав і свобод людей, надання суспільству різних послуг. По-п'яте, публічне управління немислиме без відповідних об'єктів. Ними виступають ті чи інші об'єкти держави або окремих регіонів, на які спрямовується компетенція суб'єктів державного управління і якими реалізується їх діяльність. По-шосте, публічне управління містить складну та суперечливу сукупність ідей, теорій, поглядів, що використовують суб'єкти управління для обґрунтування, побудови й реалізації управління. По-сьоме, публічне управління являє собою систему, що саморозвивається, найважливішою складовою якої є система її відтворення [2].

Висновки. Таким чином, узагальнення точок зору зарубіжних і вітчизняних авторів на сучасні механізми та інструменти стратегічного планування та управління показало, що загострюючи увагу на характерні зв'язки держави з чисельними факторами внутрішнього та зовнішнього середовища, стратегічний і ситуаційний підхід є на сьогодні продовженням та розвитком системного підходу, передовим підходом в управлінському мисленні і стратегічному плануванні [3]. Повернення до ситуаційного підходу при публічному та особливо регіональному управлінні, виробленні суб'єктами управління економіко-організаційних механізмів адаптації до децентралізованих умов розвитку дозволить успішно і результативно упоратися із наявними господарськими, ресурсними та економічними проблемами і досягти конкурентних переваг на національному та світовому ринках.

В контексті уточнення категорії в публічному управлінні відзначимо, що на регіональному та місцевому рівні організаційний механізм публічного управління - це сукупність інструментів, методів і форм впливу територіальних органів державної (виконавчої) влади та місцевого самоврядування на діяльність суб'єктів господарювання в інтересах певної громади. З метою вдосконалення окремих економіко-організаційних механізмів формування цілісної системи державного стратегічного планування розвитку країни та її регіонів, встановлення загального порядку розроблення, схвалення, виконання, оцінки, контролю документів державного стратегічного планування, а також повноваження учасників такого планування необхідно провести реальний моніторинг діючого законодавства в контексті уникнення правових колізій та суперечностей діючих економічних нормативів в цій сфері суспільного

розвитку.

Література.

1. Воротін В. Є., Проданик В. М. Від регуляторної політики до державно-приватного партнерства в публічному секторі України / В.Є. Воротін, В.М. Проданик / *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2019. – № 1. – С. 95-102.

2. Атаманчук Г. В. Система государственного и муниципального управления : учеб. / Г. В. Атаманчук, М. : Изд-во РАГС, 2005. – 488 с.

3. Воротін В. Є. Модернізація сфери освіти та науки як об'єкта державного управління: конкурентні переваги для України / В.Є. Воротін // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 6. С. 153-160.

**Романенко Є.О.
Гурковський В.І.**

СТРАТЕГІЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Воєнна політика є невід'ємною складовою частиною діяльності будь-якої держави. Її головна мета полягає в гарантуванні воєнної безпеки країни. Концентроване відображення воєнна політика знаходить у державній воєнній доктрині. Воєнна доктрина (Стратегія Воєнної безпеки) – декларація політики держави у військовій (оборонній) галузі безпеки, у якій викладена система офіційних поглядів та положень, що встановлюють напрями військового будівництва, умови підготовки держави та збройних сил до війни, засоби та форми ведення воєнних дій. Основні положення воєнної доктрини складаються та змінюються залежно від політики та суспільного устрою, рівня розвитку виробничих сил, нових наукових досягнень і характеру очікуваної війни.

Перша редакція Воєнної доктрини України була прийнята Постановою Верховної Ради України N 3529-ХІІ 19 жовтня 1993 р.[1]

Друга редакція Воєнної доктрини України була прийнята Указом Президента України N 648/2004 15 червня 2004 р. Доктрина має оборонний характер, охоплює воєнно-політичні, воєнно-технічні та воєнно-економічні аспекти.

Третя редакція Воєнної доктрини України прийнята РНБО України 2 вересня 2015, під час російської збройної агресії проти України 2014-2015 рр, і введена в дію 24 вересня Указом Президента України. Доктрина визначає як актуальні воєнні загрози для України: збройну агресію Росії проти України; нарощування військової потужності РФ в безпосередній близькості до державного кордону, у тому числі можливість розгортання тактичної ядерної зброї на території Криму; мілітаризацію тимчасово окупованої території, присутність військового контингенту РФ у Придністровському регіоні Молдови, активізація російськими спецслужбами розвідувально-підривної діяльності в Україні з метою дестабілізації внутрішньої ситуації.

14 березня 2016 Президент України Петро Порошенко ввів у дію рішення

Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України». В концепції визначено систему поглядів на розвиток безпекових та оборонних спроможностей України у середньостроковій перспективі та актуальні загрози безпеці. Основними загрозами визначені: агресивні дії Росії, що здійснюються для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищення держави Україна і захоплення її території; застосування Росією проти України воєнної сили та технологій гібридної війни.

14 вересня 2020 року Президент України Володимир Зеленський підписав Указ «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України».[2] У Стратегії визначено, що Україна прагне миру, який є запорукою розвитку держави, а людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність. Пріоритетами національних інтересів визначаються: відстоювання незалежності й державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська та євроатлантична інтеграція. Заключні положення встановлювали, що Стратегія є основою для розроблення таких документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації зокрема Стратегії воєнної безпеки України.

25 березня 2021р. Президент України Володимир Зеленський увів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України». [3] Такий стратегічний документ в Україні підготовлено вперше. Стратегія є документом оборонного планування, мета якого – забезпечення реалізації державної політики у сфері оборони та визначення шляхів реалізації пріоритетів державної політики у воєнній сфері, сферах оборони та військового будівництва.

Окупація Російською Федерацією невід'ємної частини української території – Автономної Республіки Крим і міста Севастополь, розпалювання нею збройного конфлікту на Сході України та руйнування архітектури світової і регіональної безпеки і принципів міжнародного права зумовлюють перегляд та уточнення доктринальних положень щодо формування та реалізації воєнної політики України.

Стратегія Воєнної безпеки ґрунтується на результатах аналізу та прогнозування воєнно-політичної обстановки, принципах оборонної достатності та дотриманні без'ядерного статусу, затверджених Верховною Радою України засадах внутрішньої та зовнішньої політики. Лейтмотивом Воєнної доктрини є блокування агресивних дій з боку Російської Федерації, досягнення Україною критеріїв, необхідних для набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, забезпечення рівноправного взаємовигідного співробітництва у воєнній, воєнно-економічній та військовотехнічній сферах з усіма заінтересованими державами-партнерами.

Безпекове середовище довкола України складне та динамічне. Через збройний конфлікт в Україні, розпалення збройних конфліктів на Близькому Сході, боротьбу за вплив на світові фінансові та енергетичні потоки посилюється глобальна воєнно-політична нестабільність. Провідні держави підвищують розміри воєнних витрат, активізують розробку нових зразків озброєння, підвищують інтенсивність військових навчань.

Документ передбачає запровадження комплексного всеосяжного підходу до оборони України в умовах воєнної загрози національній безпеці, пов'язаної з використанням гібридних методів.

Всеосяжна оборона України відповідає закріпленому Статутом ООН суверенному невід'ємному праву кожної держави на самооборону від агресії та не має на меті досягнення воєнного паритету з Російською Федерацією, що призвело б до надмірної мілітаризації держави, а передбачає підтримання балансу та поєднання воєнних і невоєнних засобів для забезпечення воєнної безпеки України, зокрема:

- координацію спроможностей Збройних Сил України, інших складових сил оборони з можливостями інших складових сектору безпеки і оборони України, узгодження їх розвитку з розвитком оборонної промисловості та політико-дипломатичними заходами;

- гармонійний розвиток всіх складових військового резерву людських ресурсів з поєднанням можливостей оперативного і мобілізаційного резерву, до яких зараховано резервістів і військовозобов'язаних, та громадян, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки і оборони та входять до громадського резерву;

- розвиток спроможностей сил територіальної оборони Збройних Сил України та руху опору за підтримки громадянського суспільства;

- використання новітніх високотехнологічних і високоефективних засобів ведення збройної боротьби.

Стратегія визначає цілі, пріоритети та завдання реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва, спрямовані на захист національних інтересів від воєнних загроз, надання відсічі та стримування збройної агресії проти України, запобігання або стримування противника від повномасштабного застосування воєнної сили проти України, припинення тимчасової окупації Російською Федерацією частини території України, захист суверенітету й територіальної цілісності України насамперед шляхом здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів.

Реалізація Стратегії сприятиме інтеграції України у євроатлантичний безпековий простір і набуттю членства в НАТО. Документ передбачає активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру й безпеки.

Відповідно до Стратегії, пріоритетами досягнення цілей державної політики у воєнній сфері та сфері оборони й військового будівництва є запровадження об'єднаного керівництва підготовкою та веденням всеосяжної оборони України, розвиток інституційних спроможностей Міністерства оборони та інших органів управління складових сил оборони, формування

боездатних Збройних сил та спроможних до виконання покладених завдань інших складових сил оборони.

Стратегія є документом довгострокового планування та основою для розроблення Стратегічного оборонного бюлетеня й плану оборони України.

Положення Стратегії будуть покладені в основу відповідних програмних документів з питань оборони та розвитку сил оборони, зокрема розвитку систем управління військами та зброєю, військово-морських спроможностей, протиповітряної оборони України, авіації, ракетних військ та артилерії, систем розвідки, радіоелектронної боротьби, озброєння та військової техніки, удосконалення систем мобілізації, територіальної оборони України та руху опору.

Також з урахуванням положень Стратегії будуть розроблені оперативні плани та плани застосування сил і засобів складових сектору безпеки і оборони.

До недоліків стратегії можна віднести те, що з урахуванням намірів України приєднатися до НАТО і декларування прагнення до впровадження відповідних стандартів, при напрацюванні таких документів як Стратегія воєнної безпеки, слід вивчати і намагатися слідувати рівнями структурування та деталізації подібних стратегій країн-членів Північноатлантичного альянсу.

Таким чином у стратегії визначено мету і завдання, спрямовані, зокрема, на «припинення тимчасової окупації Російською Федерацією частини території України, захист суверенітету і територіальної цілісності України перш за все шляхом здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, гуманітарних та економічних заходів.

Список використаних джерел

1. Про Воєнну доктрину України: Постанова Верховної Ради України від 19 жовтня 1993 р. N 3529-ХІІ

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України №392/2020

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України №121/2021.

ДО ПИТАННЯ ПРО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЮ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ЯК ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА УМОВ ПАНДЕМІЇ

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 стала для сучасного світу нагальним глобалізаційним викликом, серйозною загрозою державної безпеки у багатьох країнах, подолання якого забезпечить нормальну життєдіяльність людства, його генну безпеку та біобезпеку у майбутньому. Медична послуга, як товар є неосяжною, невідокремленою від суб'єкта її споживання, продукується та надається одночасно, “не ремонтується”, не зберігається і характеризується мінливістю якості. Саме вказане, загострює проблематику управління якістю (УЯ) медичної допомоги у кризовому суспільстві, стандартизацію медичних послуг та спонукає до проведення подальших досліджень з даної тематики.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що за останні роки інструментарій вимірювання та контролю якості у сфері послуг потребує оригінальних та унікальних підходів. Існуючи підходи до забезпечення якості тривалий час використовувались в охороні здоров'я, але згодом були переглянуті, оскільки не відображали динамічність категорії якості і необхідність її орієнтації на постійне поліпшення. Терміну “забезпечення якості” стає маловживаним, оскільки був визнаним експертами, як занадто статичний [1].

Розвиток наукової думки щодо моделей УЯ медичної допомоги висвітлюється у дослідженнях М. Gracham (1995), М. Мескона. (1997), Р.Б. Салмана, Дж. Фігерайса (2000), А.В. Степаненко (2000, 2001, 2005, 2006), А.І. Вялкова, В. З. Кучеренка (2007) та інших дослідників. З історичних позицій автори виділили професійну, бюрократичну (технократичну) та індустріальну (ринкову) моделі управління якістю медичної допомоги, які поступово змінювали одна одну, залишаючись в тісному поєднанні [2].

Так, аналітична інформація Європейської обсерваторії ВООЗ з систем охорони здоров'я, свідчить про різноманітність підходів країн світу до побудови систем УЯ на основі існуючих моделей в залежності від обсягів і форм державного регулювання, залучення професіоналів до (УЯ) та політики з постійного поліпшення якості [3]. Зокрема у США ще на початку ХХ ст, а у решті країн – з 80-х його років державна підтримка якості визначалась у відповідних національних стратегіях, політиках, законодавстві, державних програмах та інших послідовних кроках. Поступово УЯ на державному рівні поширилось в Австрії, Бельгії, Нідерландах, Великобританії, Данії, інших країнах Європейського Союзу (ЄС).

У світовому вимірі організаційні моделі УЯ медичної допомоги представлені, за висновками експертів ВООЗ і науковців, зразками на основі базової індустріальної: моделлю УЯ, викладеною в міжнародних стандартах (МС) ISO серії 9000 на системи УЯ, моделями ділової (організаційної) досконалості, а також акредитацією [4]. Модель управління технологіями

професійної діяльності заснована на експертній оцінці якості лікувально-діагностичного процесу, а не продуктивності системи.

Міжнародні стандарти ISO серії 9000 версії 2000 р. встановлюють вимоги і рекомендації до управлінських процесів як складової частини загальної системи управління підприємством експертами з більш ніж 160 країн світу, а загалом ISO підтримує зв'язки з майже 400 міжнародними організаціями, які працюють над питаннями стандартизації. Експерти США, Японії, Німеччини, Британії при розробці МС активно використовують власний національний досвід.

Україна є членом ISO з 1993 р., а членом Ради ISO – з 2004 р. Національні державні стандарти (ДСТУ) вона гармонізує з вимогами цієї організації. За свідченням фахівців [5], результати гармонізації не можна оцінювати з позиції негайного економічного ефекту, оскільки це довготривалий, але необхідний процес. Разом з тим дотримання національного стандарту дозволяє розробляти та впроваджувати на підприємствах систему УЯ, як складову частину загальної системи управління, надає змогу національному виробникові стати рівноправною частиною глобальної світової економіки.

Сьогодні МС ISO серії 9000 версії 2000 р. прийняті в якості національних усіма розвиненими країнами світу. Зокрема, стандарт ISO 9001:2008 широко використовується як універсальна модель управління підприємством і є своєрідною “візитною карткою якості” організації будь-якої сфери діяльності [6]. Особливістю МС ISO серії 9000 версії 2000 р. слід вважати тісне поєднання фундаментальних принципів менеджменту якості, сформованих Концепцією всебічного менеджменту якості, з вимогами стандартів. Стратегії з питань забезпечення якості і безпеки медичної допомоги, визначені ВООЗ, зокрема, для країн ЄС, спрямовані на працівників системи медико-санітарної допомоги, її установи, медичні препарати і технології, на пацієнтів та організації, що фінансують медичні заклади.

Сучасними тенденціями розвитку європейської педіатрії є стандартизація медичної допомоги дітям на засадах доказової та персоніфікованої медицини, заходи щодо запобігання інфекційним та неінфекційним хворобам, стримування антибіотикорезистентності, впровадження інновацій у педіатричну практику, що набуває актуальності за умов пандемічної кризи

Врахування результатів медичного обслуговування відповідає основній меті діяльності системи охорони здоров'я – вилікувати хворого, відновити нормальний функціональний стан організму, зменшити біль і страждання, знизити смертність і захворюваність населення. Підхід з точки зору оцінки результатів можливий з урахуванням ступеню впливу медичної системи на стан здоров'я населення.

Досягнення найкращого результату потребує концентрації уваги не на перевірці індивідуального виконання медичним персоналом певних процесів, а на управлінні сукупністю процесів, виявленні відхилень та аналізі їх причин.

Стандарти ІВА 1:2001 та ІВА 1:2005 гармонізовані в Україні. Діючий ДСТУ ІВА 1:2007 відповідає чинному законодавству України. Його призначення – допомогти організаціям охорони здоров'я розробити або

поліпшити систему УЯ, що забезпечить її постійне поліпшення, упередження помилок або несприятливих результатів, зменшення відхилень і втрат організації, наприклад, через діяльність, що не додає цінності, про що свідчать наукові дослідження.

Вітчизняний досвід застосування стандартів у галузі охорони здоров'я (клініки "Ісіда", "Борис", медичний центр "Інтерсоно", "Міжнародна клініка реабілітації" за методом Козьякина, перинатальний центр м. Києва, фармацевтична компанія "Маркет Універсал" та деякі інші) засвідчив, що наявність системи УЯ, відповідної міжнародним стандартам, надає можливостей за рахунок тісного поєднання організаційної та лікувально-діагностичної складової в межах системи забезпечити: чіткість і прозорість діяльності; попереджування проблем; істотне підвищення ефективності лікування; зниження його вартості; підвищення задоволеності пацієнта медичним обслуговуванням.

Висновки. Цілком зрозумілим є те, що стандарти визнаються методом консенсусу і визнані джерелом найважливішої інформації, оскільки в них зібрано норми і правила, засновані на досягненнях у різних галузях техніки, новітніх технологіях, практичному досвіді. Стандартизація медичної допомоги, покладена в основу акредитації, має забезпечувати максимально можливі результати діяльності по покращенню здоров'я населення на основі сучасного рівня знань найвищого ступеню доказовості при мінімальному обсязі затрат: саме під час процесу профілактичної і лікувально-діагностичної допомоги відбувається основне споживання ресурсів закладу охорони здоров'я – людських, технічних, технологічних, інформаційних, а також, отримується очікуваний (неочікуваний) результат медичної діяльності. За час пандемії COVID-19 вказане лише актуалізує вказану наукову тематику.

Література.

1. Quality and accreditation in health care services: a global review. Geneva: World Health Organization, 2007. – 225 p.
2. Charles D. A background for national quality policies in health systems. Shaw World Health Organization, 2002. – 53 p.
3. Assuring the quality of health care in the European Union. A case for action. *European Observatory Studies*. No 12. World Health Organization 2008, on behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies. - 211 p.
4. Про затвердження Концепції управління якістю медичної допомоги у галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0454282-11>
5. Бікбулатова О., Гриньов Б., Даниленко Ю. Роль міжнародної стандартизації в економічному розвитку України. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2012. № 1. – С. 3 – 10.
6. Европейский план действий по укреплению потенциала и служб общественного здравоохранения. 2012. URL: <https://www.euro.who.int/ru/health-topics/Health-systems/public-health-services/publications/2012/european-action-plan-for-strengthening-public-health-capacities-and-services>

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. На сьогодні, у зв'язку з проведенням реформ у різних галузях суспільного та політичного життя, зокрема – реформи децентралізації, питання щодо визначення поняття та повноважень органу публічної влади набуває додаткової актуальності. Перш за все варто зазначити, що на у науковій літературі поняття «публічна влада» є часто вживається у працях дослідників, проте не визначено єдиного визначення такого терміну. Це пояснюється тим, що у терміну не має законодавчого закріплення, хоча велика кількість нормативно-правових актів регулюють діяльність публічної влади, але немає єдиного підходу до визначення цього терміну в юридичній літературі.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи поняття публічної влади, варто звернути увагу на термін «влада». Поняття влади є дуже різноплановими як за зовнішніми, так і внутрішніми характеристиками, через що визначити певне поняття влади не є можливим. У той же час, дослідники визначають певні ознаки даного явища.

По-перше, це її суспільний характер, так як влада є невід'ємним елементом суспільної організації життя. Основним її завданням є впорядкування багатьох соціальних зв'язків, які знаходять прояв у суспільстві. Адже влада, насамперед, необхідна для організації суспільного виробництва, що неможливо без підпорядкування всіх учасників єдиній волі для підтримання цілісності і єдності суспільства;

По-друге, влада має можливість застосувати примус. У той же час, з розвитком демократичного суспільства, примус не є основним інструментом влади, а має існувати лише у вигляді потенційної можливості, якою суб'єкти влади можуть скористатися у виключних, передбачених законом випадках, коли інші засоби впливу вже вичерпані. Спочатку влада повинна застосувати переконання, надання матеріальних благ, надати особі соціальних супровід та підтримку.

По-третє, влада має нормативний характер. Влада та її повноваження повинні бути чітко регламентовані, дані правила закріплюють через норми права. Таким чином, суспільство убезпечується від зловживань. Отже, очевидним є тісний зв'язок влади та права, як найвищої форми унормування суспільних відносин [2, с. 11-12].

Щодо визначення саме влади публічної, то у «Енциклопедичному словнику з державного управління» міститься наступне визначення публічної влади: «суспільно-політична влада, народовладдя, а основними її видами відповідно: влада народу як безпосереднє народовладдя, безпосередня демократія (вибори, референдуми тощо); державна влада (законодавча, виконавча, судова); місцеве самоврядування – місцева публічна влада, що здійснюється, зокрема, територіальними громадами, представницькими органами місцевого самоврядування (радами), виконавчими органами рад, сільськими, селищними і міськими головами тощо» [3, с. 96].

З цього визначення випливає, що категорія «публічна влада» фактично, є тотожним до поняття терміну «народовладдя». Тобто, витоком публічної влади є народовладдя. У той же час, стосовно такого підходу є багато суперечень.

Так, деякі дослідники доходять висновку, що публічна влада є суспільною владою, що виникла ще у первісного суспільстві та поступово розвивалась, а з розвитком державності перетворилась на публічну владу у сучасному розумінні. Також деякі дослідники співвідносять поняття публічної та державної влади. Можемо зазначити, що за загальним підходом державна влада є видом публічної влади, та мають принципово важливі відмінні та спільні риси.

Так, якщо основним суб'єктом державної влади є держава і виключно органи державної влади, так як їх повноваження та компетенції чітко визначені законом. В той час як суб'єктом публічної влади є насамперед суспільство (народ), межі її здійснення зафіксовано у нормах публічного права.

Також критеріями для розмежування державної та публічної влади є інтерес здійснення такої влади, її характер та територію розповсюдження. Так, державна влада у своїй діяльності переслідує державний інтерес та розповсюджується на тих осіб, які перебувають на території держави. Щодо публічної влади, вона має властивість екстериторіальності та розповсюджує свій вплив на необмежене коло осіб, так як публічна влада передбачає загальну участь населення у вирішенні суспільних питань [4, с. 49-50].

Джерелом публічної влади є народ, що закріплено у ст. 5 Конституції України. Складовими частинами публічної влади є державна та місцева (муніципальна) влада, яку, відповідно, реалізують органи державної влади та органами місцевого самоврядування. Так, державну владу можна визначити як вид публічної влади, через яку реалізуються повноваження народу, нації (народний суверенітет) (ст. 5 Конституції України) та формально відображено в законодавстві, зокрема в ст.ст. 85, 106, 140 Конституції України [5]. Місцеву владу можна визначити як вид публічної влади, який реалізується через органи місцевого самоврядування, що обираються громадою [6, с. 88].

Щодо характеристика публічної влади можемо встановити її наступні ознаки. Так, до ознак публічної влади можна віднести комплексний характер діяльності її органів, адже вони мають повноваження щодо прийняття рішень у всіх сферах життя суспільства. Не зважаючи на те, що компетенції органів публічної влади можуть відрізнятися у різних державах та змінюватися з часом, єдиною спільною ознакою є їх демократичність [1, с. 311].

Наступною ознакою публічної влади можемо назвати її універсальних характер. Так, універсальність полягає у здійсненні повноважень у будь-який час та на будь-якій території. Нормотворчість можна визначити як базову ознаку публічної влади. Так, можливість приймати нормативні документи мають як і органи державної влади, так і органи місцевого самоврядування.

Висновки. Щодо сутнісних ознак публічної влади, то можемо зазначити наступні види їх класифікації. По-перше, публічна влада є різновидом соціальної влади, оскільки вона є суспільними відносинами з участю людини та публічних органів. По-перше, публічна влада здійснюється великою групою

населення. По-друге, це не просто соціальна влада, а масова соціальна влада, що здійснюється великими групами населення. Саме ця макросоціальна ознака публічної влади принципово відрізняє її інших різновидів соціальної влади, що панує у менших громадах (наприклад, влада батька у сім'ї є соціальною владою). По-третє, публічна влада є владою легітимною, оскільки має моральну природу та виникає на правовій основі. По-четверте, публічна влада є владою соціальною, метою якої є досягнення блага суспільства без завдання для нього шкоди. По-п'яте, публічна влада реалізується за дотриманням принципу представництва і базується на довірі суспільства. Цю ознаку ми будемо більш детально розглядати згодом [4, с. 49].

Таким чином, серед ознак публічної влади слід відмітити такі характерні ознаки:

- присутність публічного інтересу;
- легітимність діяльності та її прозорість;
- діяльність на постійній основі через вживання відповідних правових форм та задіяння владних інститутів;
- функціонування органів публічної влади різних рівнів (як державних, так і самоврядних);
- значний вплив інститутів громадянського суспільства та їх безпосередній контакт із владою.

Література.

1. Армаш Н. О. Сприйняття демократії в діяльності органів публічної влади. Митна справа. 2015. № 1(22). С. 311-319.
2. Вільгушинський М. Й. Категорія «публічна влада» у сучасній інтерпретації: нотатки до наукової дискусії. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 3. С. 8-13.
3. Енциклопедичний словник з державного управління : довідк. вид. Київ, 2010. 820 с.
4. Ковальчук С. Проблема визначення поняття публічної влади в теорії держави і права. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 884. С. 47-55.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
6. Чернецька О. В. Права та свободи людини і громадянина як основа функціонування органів публічної влади. Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С. 87-90.

Усаченко О. О.

ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Комплексне вирішення завдання повноцінного забезпечення Збройних сил України сучасною технікою зв'язку неможливе без досягнення

макроекономічної стабілізації в державі. Однак замовник може значно послабити негативний вплив різного роду об'єктивних і суб'єктивних економічних чинників за рахунок використання науково обґрунтованих методологічних підходів до вироблення доцільних з військово-економічної точки зору управлінських рішень при плануванні розвитку техніки зв'язку, а також при практичній реалізації цих планів [1, с. 371]. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є розробка і впровадження в практику діяльності замовника концепції ефективного менеджменту, що дозволяє здійснити розробку науково обґрунтованих проектів планових документів і врахує сучасні умови їх формування і реалізації.

Життєвий цикл виробу – сукупність взаємопов'язаних процесів послідовної зміни стану виробу конкретного типу від початку дослідження і обґрунтування розробки до закінчення його експлуатації. Життєвий цикл виробу військової техніки є досить складною, ієрархічною, багаторівневою системою.

Життєвий цикл виробу включає ряд стадій (II рівень ієрархії), під якими розуміють його частину, що характеризується певним станом виробу, сукупністю видів передбачених робіт і їх кінцевими результатами. У свою чергу, кожна стадія життєвого циклу виробу включає в себе один або кілька видів робіт (III рівень ієрархії), що є самостійним об'єктом планування і фінансування при створенні виробу. Всі види робіт складаються з певних етапів їх виконання (IV рівень ієрархії).

Життєвий цикл військової техніки включає в себе шість стадій: дослідження і обґрунтування розробки; розробка; виробництво; експлуатація; капітальний ремонт, утилізація.

Перша стадія життєвого циклу виробів «Дослідження та обґрунтування розробки» включає три види робіт: опрацювання замовника і промисловості; науково-дослідна робота зі створення виробу; розробка технічної пропозиції (аванпроекту).

Роботи, що проводяться промисловістю, включають формування вихідних вимог до комплектуючих виробів міжгалузевого застосування і матеріалів, розгляд, затвердження та видачу технічних завдань (ТЗ) на виконання НДР, ДКР зі створення комплектуючих виробів міжгалузевого застосування і ТЗ на виконання НДР зі створення матеріалів.

Другою стадією життєвого циклу виробів є розробка, що представляє собою процес створення дослідних зразків і технічної документації, необхідної для організації промислового виробництва. Дана стадія включає один вид роботи – «Дослідно-конструкторська робота зі створення виробу» [2, с. 95].

Дослідно-конструкторська робота (ДКР) з військової техніки – це комплекс робіт, виконуваних за єдиним вхідним документом для створення або модернізації зразка техніки зв'язку. ДКР включає шість етапів, кожен з яких є об'єктом планування і фінансування, результатами державних випробувань.

Третьою стадією життєвого циклу є виробництво, яке представляє собою організацію і здійснення промислового виготовлення виробів військової техніки (техніки зв'язку).

Виробництво, як стадія життєвого циклу, включає п'ять видів робіт: постановка виробів на виробництво; серійне виробництво виробів; будівництво об'єктів у місцях експлуатації виробів, монтаж, збірка і налагодження виробів; поставка виробів споживачам; зняття з виробництва виробів.

П'ятої стадією життєвого циклу виробів є «Капітальний ремонт». Капітальний ремонт – це вид ремонту, який здійснюється з метою відновлення справності та повного або близького до повного відновлення витраченого ресурсу виробів із заміною або відновленням будь-яких складових частин [3, с. 101]. Капітальний ремонт, як стадія життєвого циклу, включає наступні види робіт: дослідно-конструкторські роботи з ремонту виробів; постановка на ремонтне виробництво; серійне ремонтне виробництво; поставка з ремонту; зняття виробів з ремонтного виробництва.

Останньою стадією життєвого циклу є «Утилізація». Стадією утилізації є процес демонтажу виробу, його розбирання, вилучення дорогоцінних металів та інших матеріалів, а також ряд інших робіт. Залежно від специфіки виробів замість процесу утилізації може здійснюватися знищення виробів (наприклад, боєприпасів, хімічної зброї тощо).

Державне оборонне замовлення з макроекономічної точки зору в сучасній економіці є найважливішим показником і виступає в якості засобу державного регулювання. Разом з тим, у системі замовлень воно є засобом управління розвитком військової техніки, оскільки за допомогою розміщення і виконання ДОЗ реалізується військово-технічна політика органів військового управління в галузі будівництва та розвитку Збройних сил, а також створення і розвитку військової техніки.

Державне оборонне замовлення з військової техніки може бути представлене у вигляді чотирьох основних елементів: сукупність планових документів; основний фінансовий документ в області розвитку оборонної промисловості; сукупність деяких атрибутів; правовий акт.

Література

1. Вилгін Є. А. Успішні форми взаємодії держави і приватного сектора в рамках розвитку регіонального інвестиційно-будівельного комплексу. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». Збірник наукових праць. 2018. Випуск 1 (8). С. 368–376.

2. Конкурентоспроможність національної економіки / За ред. Б. Є. Кваснюка. К. : Фенікс, 2005. 582 с.

3. Конопльова І. О. Теоретико-методологічні засади управління економічними процесами регіону. Формування ринкових відносин в Україні : Збірник наукових праць. 2007. № 12 (79). С. 96–102.

Фірсова О. Д., Фірсов Л. Ф.

МЕХАНІЗМ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН І ДЕРЖАВИ ПРИ ЗАГРОЗАХ БЕЗПЕЦІ СУСПІЛЬСТВА В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19

Постановка проблеми. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність,

недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Забезпечення виконання цієї норми Конституції України визначається як головна ціль державної політики національної безпеки. У Стратегії національної безпеки України 2020 р. серед загроз національній безпеці України визначено поширення COVID-19 [4]. Належне формування і функціонування механізму узгодження інтересів громадян, суспільства і держави при загрозах безпеці є актуальним питанням.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення особистісної безпеки, гарантування прав і свобод є прямим обов'язком держави по відношенню до особистості. Традиційно безпеку людей трактують як здатність задовольняти ті потреби, які необхідні для самозбереження, самовідтворення та самовдосконалення з мінімальним ризиком для їх базових цінностей [5, с. 24]. Оскільки головним фактором, який обумовлює мотиваційну складову дій особистості є ціннісні орієнтації, то саме останні мають бути об'єктом цілеспрямованого впливу з боку системи державного управління у сфері національної безпеки [1]. Адже чим в більшій мірі цілі особистості співпадають з національними інтересами, цілями суспільного розвитку, тим більше держава здатна забезпечити потреби вказаного розвитку і кожної людини. [5, с. 45].

Принципи, на яких будують систему узгодження соціальних інтересів в державі, наступні: 1) процес формування та узгодження соціальних інтересів має бути ієрархічно-послідовним, тобто передбачати послідовне формування й узгодження інтересу людини, соціальних груп та соціальних інтересів суспільства в цілому; 2) на тому чи іншому ієрархічному рівні формування соціальних інтересів певні засоби можуть відігравати роль не тільки як засоби формування, а й як засоби узгодження інтересів; 3) ієрархічність процесу формування та узгодження соціальних інтересів означає, що об'єкт формування соціальних інтересів, може бути одночасно суб'єктом формування та узгодження соціальних інтересів для іншого об'єкта [1, с. 402].

Загрозам безпеці притаманний об'єктивний характер, і вони виникають при незадоволенні потреб людини і спільнот, що нею утворюються, або в результаті появи протиріч між індивідами, суспільними верствами і класами, а також державами в процесі їх взаємодії протягом суспільного розвитку. При цьому загрози соціального характеру формуються під впливом протиріч антагоністичної природи, які є результатом протиставлення інтересів об'єктів безпеки – учасників суспільних відносин [5, с. 35].

Пандемія COVID-19 як надзвичайна ситуація міжнародного значення впливає на всі аспекти суспільного життя, включаючи й права і свободу людей.

У березні 2020 року на території України запроваджено карантин, який пов'язаний із заходами запобігання поширенню COVID-19 [3]. Відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», карантин – це адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб (стаття 1), а порядок установлення карантинних обмежень закріплений ст. 29 цього закону і ст. 40 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [3]. Тож з початком дії положень Постанови Кабінету Міністрів

України від 12 березня 2020 р. № 211 має місце втручання держави у права людини. Основними з них є обмеження стосовно: (1) права на повагу до приватного життя; (2) права на свободу й особисту недоторканність – примусове поміщення громадян в обсервації; (3) права громадян на свободу пересування: заборона для певних категорій переміщуватися через державний кордон, скасування транспортного сполучення; (4) права на свободу мирних зібрань – заборона збиратися більш ніж певна кількість осіб; (5) права на освіту – заборона відвідувати навчальні заклади; (6) обмеження права на свободу релігії – заборона проведення релігійних заходів; (7) права доступу до медичної допомоги – тимчасове припинення проведення планових заходів з госпіталізації та планових операцій, крім термінових і невідкладних [6, с. 211].

Серед загроз національній безпеці, пов'язаними з поширенням COVID-19, визначають: недостатній рівень фінансової підтримки у сфері охорони здоров'я; обмежений доступ до медичних послуг; обмеження прав і свобод людини, у тому числі й «право на охорону здоров'я»; збільшення кількості кримінальних порушень санітарних правил і правових норм щодо запобігання інфекційним хворобам; збільшення продажів контрафактної медичної та санітарно-гігієнічної продукції, а також засобів індивідуального захисту; зростання правопорушень (кіберзлочинності); збільшення випадків домашнього насильства; низький рівень ефективності управління з боку держави у сфері охорони здоров'я [6, с. 212].

В контексті пандемії COVID-19 варто згадати про гарантії прав і свобод людини в інформаційній сфері, що є найголовнішою засадою формування правової держави. 13 квітня 2020 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» № 555-IX [2], яким було, зокрема, дозволено обробку персональних даних без згоди особи. Однак необхідно регламентувати процедуру отримання, зберігання, використання та захисту від доступу з боку третіх осіб, даних фізичних та юридичних осіб, зібраних в період надзвичайної ситуації.

На відміну від епідемій минулих років, COVID-19 привернув увагу до безпеки суспільного кіберпростору і захисту від кіберзагроз, питома вага яких у спектрі загроз національній безпеці країни зростає [7]. Все більша залежність від цифрових технологій робить вразливим процес обміну інформацією, захисту інформації та персональних даних. Влада повинна адаптуватися до змін безпекового середовища шляхом створення національної системи кібербезпеки. І однією з умов її успішного розбудови є збалансоване забезпечення потреб держави та прав і свобод громадян.

Висновки. Особистісно-державні й особистісно-суспільні взаємовідносини формуються на основі єдності їх прав і обов'язків стосовно один до одного. Тільки за такої умови забезпечується баланс особистісних, суспільних і державних інтересів.

Дії влади у сфері забезпечення національної безпеки в період пандемії COVID-19 повинні бути спрямовані не тільки на медичні аспекти боротьби з пандемією, але також на очікувані в середньостроковій і довгостроковій

перспективі наслідки пандемії з точки зору прав людини.

Література.

1. Глобальна та національна безпека: підручник / В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с.
2. Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 13.04.2020 № 555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20#Text> (дата звернення: 02.04.2021)
3. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 № 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п> (дата звернення: 02.04.2021)
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 02.04.2021)
5. Рубан А. В. Державне управління у сфері національної безпеки України: дис. ...канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2019. 256 с.
6. Шевчук О.М. COVID-19 як загроза національній безпеці України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №1. С. 210-213. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2021/53.pdf
7. Pipikaite A, Davis N. (2020). Why cybersecurity matters more than ever during the coronavirus pandemic. 2020 URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/coronavirus-pandemic-cybersecurity>
8. WEF (2021): *The Global Risks Report 2021*. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf

Худавердієва В.А.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Підвищений інтерес до проблем забезпечення національної безпеки пояснюється цілим рядом, основним яких є неадекватність системи національної безпеки, що склалася, реально існуючим погрозам життєво важливим інтересам країни. Основною з них можна назвати загрозу стабільності державного життя як стану стійкого функціонування всіх існуючих в ньому інститутів, заснованого на створенні сукупності економічних, політичних, правових і інших умов реалізації життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави.

Виклад основного матеріалу. В зв'язку з цим, Указ Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України № 392/2020 від 14

вересня 2020 року «Про стратегію національної безпеки України» є базовим документом по плануванню розвитку системи забезпечення національної безпеки України, в якому визначається порядок дій і міри по забезпеченню національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки [1].

Документ вводить у дію рішення РНБО від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» та затверджує відповідну Стратегію. Стратегія національної безпеки і оборони України розроблена за дорученням Президента України. Вона визначає основні напрями державної політики у сфері національної безпеки, зокрема: пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки; поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов; основні напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки; напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони; ресурси, необхідні для її реалізації [2].

У Стратегії визначено, що Україна прагне миру, який є запорукою розвитку держави, а людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність.

Кінцевою метою реалізації Стратегії є утвердження вільної, заможної, безпечної України, у якій панує право, де кожен може реалізувати свої таланти та здібності, де люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду та з якою пов'яжуть долю їхні діти й онуки.

Стратегія ґрунтується на трьох основних засадах державної політики у сфері національної безпеки:

- стримування – розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України;
- стійкість – здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей;
- взаємодія – розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їхніми державами-членами, США, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України.

Пріоритетами національних інтересів визначаються: відстоювання незалежності й державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська та євроатлантична інтеграція.

У Стратегії враховані останні зміни ситуації у сфері національної безпеки та оборони, що пов'язано з кризовими явищами у світовій економіці, появою нових чинників, що впливають на стан міжнародного безпекового середовища, поширенням хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом

SARS-CoV-2, а також посиленням небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру[2].

Стратегія національної безпеки України є основою для розробки інших документів стратегічного планування, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації: Стратегії людського розвитку, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегії економічної безпеки, Стратегії енергетичної безпеки, Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату, Стратегії біобезпеки та біологічного захисту, Стратегії інформаційної безпеки, Стратегії кібербезпеки України, Стратегії зовнішньополітичної діяльності, Стратегії забезпечення державної безпеки, Стратегії інтегрованого управління кордонами, Стратегії продовольчої безпеки та Національної розвідувальної програми.

Слід підкреслити, що в національній безпеці розрізняють три рівні – безпека особи, суспільства і держави [3]. Безпека держави досягається за наявності ефективного механізму управління і координації діяльності політичних сил і суспільних груп, а також дієвих інститутів їх захисту. Суспільство і громадяни можуть забезпечити своє безпечне функціонування лише в тому випадку, якщо вони мають в своєму розпорядженні достатньо надійний і ефективний інструмент, здатний поєднати інтереси різних соціальних груп і окремих громадян на основі їх прав, обов'язків і єдиного для всіх законодавства.

Вищою цінністю і пріоритетом у сфері національної безпеки повинне бути забезпечення безпеки суспільства, що розуміється як безліч станів соціальної системи, при якій забезпечується її виживаність і здібність до розвитку. Безпека суспільства припускає наявність суспільних інститутів, норм, розвинених форм суспільної свідомості, що дозволяють реалізувати права і свободи всіх груп населення і протистояти діям, що ведуть до розколу суспільства (у тому числі і діям з боку держави).

Безпека особи полягає у формуванні комплексу правових і етичних норм, суспільних інститутів і організацій, які дозволяли б їй розвивати і реалізовувати соціально значущі потреби і здібності, не випробовуючи протидії з боку держави і суспільства. Під безпекою особи слід розуміти здатність і готовність держави, суспільства захищати індивіда від погроз і небезпек для його життя, здоров'я, майна, цивільних прав, свобод і законних інтересів.

Національна безпека, що представляється у вигляді трьох базових елементів: безпека особи, суспільства і держави, має місце як об'єктивно існуюча реальність, що відображає зріз суспільних відносин, що складаються з приводу захисту конституційного ладу, її суверенітету, територіальної цілісності, національної єдності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу, прав і свобод громадян, їх духовності і середовища життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх погроз. Тому інноваційна парадигма в національній безпеці України повинна дати відповідь на наступні питання: хто визначає інтереси особи, суспільства і держави і які параметри і вимоги до їх інтересів; хто і яким чином зможе сформувати сукупність наперед

збалансованих інтересів, і як їх слід збалансувати; які пріоритети інтересів, як по сферах суспільного життя, так і по суб'єктах.

Висновки. Безпека держави – це не тільки зведення до мінімуму загрози військового нападу, захоплення території, знищення населення. У широкому сенсі поняття «безпеки» включає забезпечення громадянам необхідних умов для нормального цивілізованого життя, вільного розвитку і самовираження. Тому політичний, економічний, військовий, соціальний і інші зовнішні і внутрішні аспекти національної безпеки, підтримка оптимальних умов, що забезпечують повноцінний розвиток суспільства, складають зовнішні і невід'ємні її компоненти.

Виходячи з вищевикладеного, національну безпеку можна визначити як здатність держави, виступаючої як основний суб'єкт забезпечення захищеності державного суверенітету і територіальної цілісності, до самозбереження і саморозвитку в умовах політичної напруженості, що ініціюють негативне відношення до національних інтересів і загальнолюдську уніфікацію в перевлаштуванні світового правопорядку. Національна безпека – це стан держави, при якій зберігається його цілісність і спроможність бути самостійним суб'єктом системи міжнародних відносин.

Література.

1. Указ Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України № 392/2020 від 14 вересня 2020 року «Про стратегію національної безпеки України» / URL: <http://search.ligazakon.ua>.

2. Володимир Зеленський затвердив Стратегію національної безпеки України/ URL: <http://prezident.gov.ua>.

3. Про національну безпеку України. Закон України (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 4 березня 2020 року № 522-ІХ, від 17 липня 2020 року № 808-ІХ). "ЛІГА ЗАКОН", 2020 / URL: <http://search.ligazakon.ua>.

Шпіньова Ю.О.

ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КРИЗИ

Сучасна глобальна світова криза, що вплинула на країни і континенти стала не просто циклічним, але особливим явищем з яким зіштовхнулось суспільство за всі роки незалежності України. Її сміливо можна віднести до категорії явищ, які не мають аналогів у світовій історії і кардинально змінюють світовий порядок та всі економічні та управлінські системи.

У процесі формування публічної політики це явище зіграло, не на часі, ключову роль, що створює необхідність розглянути можливі варіанти вирішення даної ситуації.

Етимологічне значення поняття «криза» передбачає ситуацію складного

перехідного стану, перелому, поворотного пункту, що вимагає рішення. Глобалізація створила такі умови, в рамках яких кризи стали стосуватися всіх елементів і учасників світової економіки, а як показує характер розгортання нинішньої кризи, і всіх сфер життя.

Розпочавшись з економічних проблем, конфліктів та епідемічною ситуацією (спад виробництва, зниження інвестицій, криза ліквідності, банкрутство підприємств), системна криза запустила ланцюжок складеного конфлікту, Головний з них - консервація бідності та соціальної нерівності. Всі ці негативні явища створюють бар'єр для становлення ефективної публічної політики.

Публічна політика – це цілеспрямований вплив (або усвідомлена відмова від нього) влади з метою розв'язання публічних проблем.

Аналітичне визначення публічної політики описує її, як низку послідовних рішень чи діяльності, прийнятих різними публічними (а інколи й приватними) дійовими особами, ресурси, інституційна приналежність та інтереси як різні, з метою розв'язання проблеми, політично визначеної як колективна.

Поняття публічної політики вживають на позначення законодавчої та адміністративної діяльності, спрямованої на розв'язання реальних проблем.

Елементи публічної політики:

- Публічна проблема
- Існування цільових груп (або груп-мішеней), які знаходяться в основі публічної проблеми
- Наявність передбачуваних намірів
- Наявність певної кількості рішень та дій
- Програма втручання
- Ключова роль публічних дійових осіб
- Існування формалізованих актів
- Спонукальна (або примусова) природа рішень та дій

Одиночний вектор впровадження демократичних процедур дозволяє припустити, що публічна політика може стати ефективним методом вирішення наслідків кризи але тільки за рахунок використання демократичних засобів і процедур в реалізації політичного рішення.

В умовах кризи та епідеміологічної ситуації публічна політика на місця складається з загальних правил, що в свою чергу негативно впливає на окремі сфери, не враховуючи особливості регіонів та напрямків діяльності, тому при послідовному створенні рішень важливим є проведення попередньої оцінки їх впливу.

Ступінь і якість публічної політики на субрегіональному рівні є досить важливим фактором, що визначає соціальну рівновагу і стабільність на мікрорівні. У кризові періоди цілеспрямоване ієрархічне управління зверху об'єктивно обмежується. Зростає роль самоврядування і самоорганізації, що йдуть від низових соціальних структур. Активність нижніх ланок соціальних структур зростає, але при цьому зникає одноманітність соціальної дії, посилюється активність не тільки позитивна, а й негативна. Для офіційних

структур надзвичайно важливо для збереження життєдіяльності і функціонування суспільства аналізувати позитивні і особливо негативні.

Сучасна ситуація з незавершеним реформуванням різних сфер суспільства створює проблему пошуку того оптимуму, при якому взаємодіє громадськість, бізнес та влада, захищені своїм позитивним потенціалом.

Розширення поля публічної політики може стати механізмом досягнення консенсусу, т. е. суспільної злагоди серед різних активних груп суспільства та влади щодо формування і прийняття важливих рішень, які будуть сприяти виходу суспільства з кризи.

Література.

1. Браун Пол. Посібник з аналізу державної політики / Пол Браун [пер. з англійської] — Київ: Основи, 2000. — 243 с

2. Ведунг, Еверт. Оцінювання державної політики і програм / Еверт Ведунг; [пер. з англійської В. Шульга]. — Київ: Всеувиго, 2003. — 350 с. — Переклад за вид. Transaction Publishers. New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.), 1997. — с. 333 — 350.

3. Публічна політика. Навчальний посібник. Дніпро. ДРІДУ НАДУ. 2018. Н. А. Липовська, І. В. Письменний.

Секція 3
Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації
надзвичайних ситуацій

Григоренко Н.В.

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЕФЕКТУ ВІД
СТВОРЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ**

Постановка проблеми. Зміна територіальної організації влади в Україні, системи органів управління й підрозділів ДСНС всіх рівнів та безпосередньо організація пожежно-рятувальних підрозділів добровільної пожежної охорони дає можливість підвищення рівня протипожежного захисту адміністративно територіальних одиниць.

Одним із напрямків реформи системи ДСНС є децентралізація системи реагування на пожежі та надзвичайні ситуації, а саме: організація розвинутої мережі пожежної охорони адміністративно територіальних одиниць, організація роботи підрозділів добровільної пожежної охорони, скорочення часу прибуття першого рятувального підрозділу на місце виклику, взаємодія професійних і добровільних підрозділів пожежної охорони.

Виклад основного матеріалу. З аналізу діяльності добровільної пожежної охорони у розвинених країнах світу можна зробити такі висновки: добровільні пожежні формування створюються, здебільшого, в сільських населених пунктах, а також у містах із чисельністю населення не більше 50 – 100 тис. осіб. Добровільна пожежна охорона в усіх зарубіжних країнах, кількісно більше за професійну; в усіх столицях, а також населених пунктах із чисельністю більше 50 – 100 тис. осіб обов'язково створюється професійна пожежна охорона [1].

Організація охорони від пожеж населених пунктів, у яких чисельність населення не перевищує 100 жителів, тягне об'єктивні труднощі, зв'язані як з високими витратами на будівництво пожежних депо, змістом професійної пожежної охорони, так і відсутністю можливості укомплектувати професійні пожежні частини працівниками із числа місцевого населення, з урахуванням кваліфікаційних вимог, пропонованих законодавством до рівня професійної підготовки й стану здоров'я пожежних.

У цьому випадку найбільш раціональним виходом є створення підрозділів добровільної пожежної охорони із числа місцевих жителів, що є добровільними пожежними та штатних співробітників Державної пожежної охорони.

Основними завданнями пожежно-рятувальних підрозділів добровільної пожежної охорони є забезпечення пожежної безпеки, запобігання виникненню пожеж та нещасних випадків на них, гасіння пожеж, рятування людей, а також надання допомоги у ліквідації наслідків інших надзвичайних ситуацій [2].

Економічна доцільність організації таких підрозділів складається в зменшенні матеріальних втрат від небезпечних подій та надзвичайних ситуацій і як наслідок, зниження бюджетних витрат різного рівня на ремонтні та

відновлювальні роботи, соціальні виплати.

Зниження ризиків, пов'язаних з пожежами й підвищення рівня захищеності населення є однією із головних функцій держави. Крім того, розміщення підрозділів добровільної пожежної охорони підвищить оцінку інвестиційної привабливості територій, що може стати основою промислового потенціалу й збільшить обсяг інвестицій, що приводить до підвищення рівня соціально-економічного розвитку такої території.

Для визначення річного економічного ефекту від створення підрозділів добровільної пожежної охорони на певній території, можна зрівняти річні приведені витрати (з урахуванням фактору часу) за базовим та пропонованим варіантами. Річні приведені витрати для базового варіанта визначаються як середньорічний фактичний збиток від пожеж на даній території. Приведені витрати для варіанта з організацією підрозділу добровільної пожежної охорони будуть включати річні капітальні витрати й поточні витрати, а також середньорічний прогнозований збиток.

Середньорічний прогнозований збиток розраховується з урахуванням величини нормативного часу слідування підрозділу до місця виклику.

Згідно з Порядком функціонування добровільної пожежної [2] витрати, пов'язані з організацією підрозділів добровільної пожежної охорони будуть включати витрати капітального та поточного характеру.

Капітальні витрати, в основному, пов'язані з новим будівництвом пожежного депо або витрат на реконструкцію існуючої будівлі, придбання для різних видів пожежно-рятувальних підрозділів добровільної пожежної охорони пожежних мотопомп, пожежних автомобілів та іншої техніки для гасіння пожеж, засобів зв'язку. Річні витрати капітального характеру розраховуються з урахуванням нормативного коефіцієнту ефективності капітальних вкладень.

До річних поточних витрат необхідно віднести витрати на утримання та експлуатацію пожежної техніки (амортизаційні відрахування на повне відновлення, витрати на капітальний ремонт, витрати на поточний ремонт та технічний огляд, витрати на паливо-мастильні матеріали, витрати на зношування шин), витрати на утримання членів пожежних дружин та пожежних команд (оплата праці повна або часткова начальника пожежної дружини (команди), заступників начальника, диспетчерів, водіїв пожежних машин, караульних у пожежних депо), витрат пов'язаних з обов'язковим особистим страхуванням, витрати на утримання пожежного депо.

Фінансування і матеріально-технічне забезпечення добровільної пожежної охорони адміністративно територіальної одиниці здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів, а також членських внесків, дотацій, прибутку від провадження господарської діяльності, прибутку від майна добровільної пожежної охорони, дивідендів, надходжень від страхових компаній, пожертвувань юридичних та фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством [2].

Висновки. Таким чином, для громадян України, створення підрозділів добровільної пожежної охорони дасть змогу отримувати якісні публічні послуги пов'язані з безпекою життєдіяльності.

Література:

1. Добровільні пожежні організації у ситемах цивільного захисту зарубіжних країн у контексті завдань органів публічної влади у сфері національної безпеки / В. Ковальчук // Зб. наукових праць. – 2015. - вип.44 с.132-139.

2. Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони : Постанова Кабінету міністрів України від 17 липня 2013 р. №564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-201>.

Коробка І. М.,

ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ЗАГРОЗАМИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Постановка проблеми. Ефективне функціонування системи оцінки ризиків і загроз є важливим елементом стратегічного планування та забезпечення формування розвинених ринкових відносин у кожній господарській системі з притаманній їй системі публічного управління. Зокрема, такі системи називаються національними, оскільки вони функціонують на макро- (державному) рівні, охоплюють процеси, які стосуються забезпечення суспільної безпеки, а також засновані на широкій міжвідомчій взаємодії і співпраці різних суб'єктів управлінських відносин.

Застосування сучасних методів і технологій оцінювання ризиків і загроз у країнах з різним рівнем розвитку ринкових відносин, а також моделювання кризових ситуацій і розробка сценарних прогнозів дозволяють підвищити достовірність отриманих результатів, а також сформуванню широку доказову базу для подальшого аналізу. Ці методи використовуються в країнах з різним рівнем розвитку ринкових відносин, зокрема в Великобританії.

Виклад основного матеріалу. Сучасному світу притаманні швидкі та непередбачувані зміни безпекового середовища, зокрема відомі ефективні європейські та азійські моделі. На нашу думку, саме вони потребують вивчення для подальшого визначення механізмів узгоджених дій для реагування на загрози різного характеру та походження, а також формування та реалізація відповідних заходів в Україні.

Відмітимо, що національні системи оцінки ризиків і загроз можуть бути представлені на різних рівнях - як загальнодержавному, регіональному та міжрегіональному і місцевому рівнях. Катастрофічна ситуація в світі та окремих регіонів, обумовлена поширенням COVID-19 на всіх континентах, актуалізує питання розбудови національних механізмів захисту, формування відповідного законодавства й організаційних заходів, підготовки відповідних фахівців, у т.ч. антикризового управління на всіх рівнях [1].

У тезах представлені окремі результати дослідження кращих світових практик у цій сфері в європейських країнах, зокрема національних систем Великої Британії. Подальші моделі будуть представлені в наступних статтях і наукових роботах. Системи європейських країн є найбільш комплексними та охоплюють практично повний цикл процесів оцінювання загроз, виявлення вразливостей і підготовки стратегічних рішень на різних рівнях. Приклад Великої Британії цікавий тим, що в цій країні принципи захисту та стійкого розвитку повністю імплементовані в систему забезпечення національної безпеки. Тому оцінювання загроз, моделювання кризових ситуацій і підвищення готовності до реагування на загрози, антикризове управління, відновлення - все це відбувається в рамках єдиного циклу. Саме ця країна цікавить сьогодні фахівців і дослідників в цій сфері.

Організаційно національні системи оцінки ризиків і загроз зазначеної країни представляють собою добре упорядковані формати широкої міжвідомчої взаємодії та співпраці з недержавними суб'єктами. Також ці системи знаходять оптимальний баланс між урядуванням і наукою.

Стосовно провідного європейського досвіду відзначимо, що система оцінки ризиків і загроз Великої Британії забезпечує стратегічне планування в сфері національної безпеки. Зокрема, вона надає можливість Британському уряду оцінити широкий спектр ризиків і загроз національним інтересам у контексті короткострокових і довгострокових перетворень безпекового середовища, визначити стратегію та пріоритети щодо забезпечення національної безпеки і стійкості [2].

На думку фахівців НІСД, система передбачає застосування всеохоплюючого підходу до проведення оцінки ризиків і загроз, якому характерно об'єднання зусиль максимального широкого кола учасників даного процесу на національному, регіональному та місцевому рівнях із залученням сил та засобів міністерств і відомств, профільних установ, органів місцевого самоврядування, наукових і експертно-аналітичних установ, представників бізнесу, громадянського суспільства та ін. Система функціонує комплексно і послідовно в єдиному алгоритмі у рамках циклу стратегічного планування у сфері національної безпеки. При проведенні оцінки ризиків і загроз в ієрархічній структурі управління системи застосовується принцип «зверху донизу», відповідно до якого загальнонаціональна оцінка ризиків і загроз є основою для розробки відповідних оцінок на регіональному та місцевому рівнях [там же].

З цією метою розробляється документ, який призначений для інформування британського суспільства про актуальні ризики, їх прояви та наслідки з метою посилення готовності населення до надзвичайних ситуацій. Національний реєстр ризиків публікується кожні два роки після оновлення результатів Національної оцінки ризиків. Його структура постійно оновлюється та змінюється.

За результатами аналізу Національних реєстрів ризиків у Британії за останні роки встановлено, що основними групами ризиків для країни є такі: надзвичайні ситуації та стихійні лиха (повені, пожежі, землетруси тощо);

техногенні катастрофи; диверсії та терористичні акти (у т.ч. на об'єктах критичної інфраструктури, у місцях проведення масових публічних заходів тощо); соціальні ризики (захворювання людей і тварин, акції протесту, масові безлади тощо). В останні роки аналізувалися також ризики, які мають місце в інших країнах і можуть мати вплив на безпеку держави [там же].

На основі Національного реєстру ризиків проводяться оцінки регіональних ризиків і загроз та формуються регіональні реєстри ризиків у рамках діяльності місцевих структур і королівств Англії, Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії. Фактично, Національний реєстр ризиків є своєрідним орієнтиром і методологічним посібником для місцевих громад у даному напрямі. Він забезпечує дотримання цілісного підходу у загальнонаціональній системі оцінки ризиків і загроз на різних рівнях [там же].

Як свідчить аналітична доповідь НІСД, що оцінка ризиків у сфері національної безпеки (National Security Risk Assessment) – це процес оцінки зовнішніх і внутрішніх ризиків для національних інтересів, безпеки та оборони ВБ, який охоплює інтервал їх прояву від п'яти до двадцяти років. Витоки такої роботи є основою для розробки Стратегії національної безпеки та в узагальненому вигляді є додатком до неї. Зокрема, ризики та загрози згруповані за рівнями пріоритетності відповідно до ступеня ймовірності і тяжкості наслідків. Також визначені фактори розвитку безпекового середовища, що сприятимуть актуалізації та зростанню ймовірності прояву ризиків першого і другого рівня у довгостроковій перспективі [там же].

Головну роль в організаційному забезпеченні системи оцінки ризиків і загроз відіграють Офіс Кабінету Міністрів ВБ і Секретаріат з надзвичайних ситуацій. Цей інститут забезпечує координацію та організацію роботи міністерств, відомств і інших учасників при проведенні національної оцінки ризиків і загроз, у т.ч. у цілях розробки проекту Стратегії національної безпеки та Огляду стратегічної оборони і безпеки європейської держави відповідно до рекомендацій Об'єднаного комітету з питань Стратегії національної безпеки. Для забезпечення належної міжвідомчої взаємодії та прозорості в роботі при Секретаріаті з надзвичайних ситуацій утворюється міжвідомча робоча група фахівців.

Висновок. Важливе значення в системі оцінки ризиків і загроз надається пошуку балансу між наукою та владними інститутами. Так, Урядовий офіс з питань науки бере участь у роботі міжвідомчої робочої групи при Секретаріаті з надзвичайних ситуацій і виконує роль незалежного арбітра з наукових і технічних питань оцінювання ризиків [3]. Наукову експертизу кінцевих результатів оцінки здійснює група наукових радників з питань надзвичайних ситуацій на чолі з Головним науковим радником уряду, який водночас є главою Урядового офісу з питань науки та співголовою Ради Прем'єр-міністра з питань науки та технологій.

Крім того, консультативний супровід національної оцінки ризиків і загроз здійснює Партнерство з питань захисту від стихійних лих. Це незалежне співтовариство 17-ти державних органів Британії, створене з метою обміну

передовим досвідом і розробки рекомендацій для уряду та регіонів щодо оцінки ризиків надзвичайних ситуацій.

Література.

1. Valeriy Vorotin, Nataliia Vorotina, Olena Antyptseva, Kyrylo Husarov. Formation of a matrix of financial and credit benefits in the system of state / *Scientific and practical international conference: Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects. 20 November 2020. Article.*

2. Національні системи оцінки ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України: аналіт. доповідь. К. : НІСД, 2020.

3. Воротін В.Є., Павлов С.С., Коробка І.М. Цивільний захист населення та окремих територій як об'єкти публічного управління в Україні. Правові питання деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Бюлетень моніторингу законодавства України / Загальна редакція О. Л. Копиленка; Інститут законодавства Верховної Ради України. Вип. 8. К. : Вид-во «Людмила», 2020. С. 75-114.

Кулешов М.М.

ЩОДО СИСТЕМИ ТА МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ

Постановка проблеми. Існуюча система цивільного захисту (ЦЗ) у зв'язку з появою нових видів загроз потребує структурного та функціонального удосконалення, а також дослідження механізмів управління нею.

Виклад основного матеріалу. Найбільш суттєві системні заходи щодо модернізації та вдосконалення системи управління цивільним захистом в Україні почали відбуватися з 2003 року, які у 2012 році закінчилися прийняттям Кодексу цивільного захисту де визначені повноваження суб'єктів забезпечення ЦЗ державного, регіонального і місцевого рівнів, та які одночасно реалізують функції постійних органів управління єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ), та затвердження положення про єдину державну систему цивільного захисту. Саме у 2012 році було здійснено інтеграцію державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру і системи цивільної оборони в єдину державну систему цивільного захисту. Протягом наступних років було реалізовано ряд організаційних заходів, щодо удосконалення структури та складу органів управління та сил ЦЗ з метою створення державної системи спроможної оперативно та адекватно реагувати на усі види загроз природного, техногенного і воєнного характеру. Формувалися та удосконалювалися механізми управління сферою ЦЗ.

Загальний аналіз ієрархічної структури та складу органів управління ЄДСЦЗ, їх правового статусу, положень про діяльність окремих органів, та ряду наукових публікацій надає можливість зазначити наступне:

1. Постійні ризики виникнення надзвичайних ситуацій визначають необхідність вироблення нових підходів до розвитку і вдосконалення єдиної державної системи цивільного захисту, а також підвищення готовності її органів управління і сил.

2. Механізм управління ЄДСЦЗ являє собою систему науково-теоретичної, нормативно-правової, організаційної, кадрової та технологічної діяльності суб'єктів управління, що здійснюється через управлінський процес.

3. Структурно механізм управління - це багаторівневе явище, що включає в себе, як мінімум, чотири рівні. Верхній рівень механізму управління займає концепція управління ЄДСЦЗ, що представляє собою систему теоретичних положень, ідей і принципів регулювання діяльності ЄДСЦЗ. Другий рівень - це існуюча нормативно-правова база, що регулює систему управління ЦЗ. Третій рівень є структурно-організаційним, тобто це реально діючі в системі державної влади спеціальні органи управління ЄДСЦЗ і особи, які заміщують керівні посади в цих органах. Це центральна ланка в механізмі управління, яка призводить сам механізм в рух. І четвертий, найнижчий, але найбільш широкий рівень в механізмі управління ЄДСЦЗ - технологічний. Він являє собою процеси, форми і методи управління ЄДСЦЗ і її силами та засобами. Чим досконаліші технології і сучасніші методи управління, тим ефективніше діяльність системи цивільного захисту держави.

4. На концептуальному рівні управління ЄДСЦЗ розробляється цілісна концепція. Нормативно-правова база визначає, як повинна регулюватися діяльність ЄДСЦЗ і в цілому діяльність в сфері ЦЗ в правовому відношенні, який її правовий статус. На організаційному рівні визначається, які структури повинні управляти державною системою ЦЗ і які їх повноваження. На технологічному рівні визначається, яким чином, якими шляхами, формами і методами слід впливати на апарат управління, керувати ним. Всі елементи цієї моделі повинні бути взаємопов'язані і взаємозумовлені, оскільки це системна модель.

Висновки. Тільки в комплексі та єдності названих ланок може ефективно працювати такий складний механізм, як система управління цивільним захистом, яка з урахуванням появи нових загроз потребує постійного удосконалення.

Література.

1. Кодекс цивільного захисту України від 2.10.2012 р. № 5403-VI. Київ: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458.

2. Кулешов М.М. Щодо побудови та удосконалення діяльності державної системи цивільного захисту України. Вісник НУЦЗУ. Серія Державне управління 2017. Вип. 2(8) . С. 433–440.

3. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2014 №11. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Одним із основних критеріїв, що характеризує стан пожежної безпеки об'єкта господарювання, є ймовірність виникнення пожежі. На значення ймовірності в певній мірі впливають статистичні дані щодо кількості пожеж у визначеній галузі або типу об'єкту господарювання. Важливо також визначити і можливі наслідки від вірогідної пожежі.

Ефективність державної системи регулювання на основі ризик-орієнтованого підходу доведено позитивним досвідом країн Європи, США. Можливо виділити дві причини, в силу яких ризик-орієнтований підхід все більш активно використовується у сфері нагляду (контролю) в якості основи для планування і організації діяльності:

— управління ризиками дозволяє більш точно і повно ідентифікувати потенційні джерела загроз, пов'язані з діяльністю суб'єктів господарювання, та спланувати етапність застосування мір щодо їх запобігання;

— управління ризиками оптимізує наглядову діяльність, бо встановлення наявності на об'єктах господарювання значного ризику для життя і здоров'я людей, навколишнього середовища або майна дозволяє сконцентрувати зусилля навколо таких об'єктів, а на об'єктах з прийнятним рівнем ризику знизити заходи контролю.

Оптимізація наглядової діяльності дозволяє упорядкувати організаційно-управлінські функції через досягнення балансу між напрямками роботи. Наприклад, при зниженні кількості контрольних заходів більше уваги приділити інформаційній роботі, консультуванню або іншим формам профілактики, що мають велике значення з точки зору обізнаності суб'єктів господарювання вимогам діючого законодавства у сфері пожежної та техногенної безпеки. В цілому такий підхід сприяє зниженню фінансової складової у забезпеченні системи державного управління [1].

Впровадження ризик-орієнтованого підходу в частині визначення ризиків небезпеки, крім можливості ідентифікації потенційних джерел небезпеки та оцінки рівня наслідків від них, реалізує і інші можливості:

- дозволяє знизити корупційну складову в державних органах влади;
- стимулює впровадження суб'єктом господарювання новітніх систем протипожежного захисту та підвищення рівня протипожежного захисту об'єкта;
- надає певну свободу суб'єкту господарювання щодо вибору рішень направлених на зниження ризику;
- підвищує інформованість зацікавлених сторін щодо рівня пожежної безпеки об'єктів господарювання.

Ризик-орієнтований підхід ототожнюється із прийняттям певних рішень, які забезпечують прийнятний рівень ризику та включає такі етапи:

- оцінка ризику;
- зниження ризику;
- внутрішній контроль,
- управління та моніторинг ризику.

Оцінка ризику є основним етапом ризик-орієнтованого підходу оскільки від вірності та повноти проведення цього етапу залежить адекватність прийнятих заходів. Він є один з найбільш трудомістких та значно залежить від професійності фахівців що його здійснюють.

В Україні на сьогоднішній день несприятливі наслідки від пожеж визначаються як: загибель людини на пожежі від дії небезпечних чинників пожежі та ймовірність (ризик) виникнення пожежі [2].

Разом з тим, ризик-орієнтований підхід має бути застосований не тільки до об'єктів підвищеної безпеки, але й для інших суб'єктів господарювання, що потребує розробки відповідних методик, які мають враховувати особливості зазначених суб'єктів (наприклад, об'єкти з масовим перебуванням людей тощо). Більш того, зазначені методики можуть бути як кількісними, так і якісними, в яких застосовується експертне оцінювання.

Якщо розглянути закордонний досвід, то можна виділити такі методи оцінки ризиків:

- метод «Дау Кемікл» (США) – для хімічних підприємств;
- метод FSES (США) – для закладів охорони здоров'я;
- метод FRIM (Швеція);
- метод Гретенера (Швейцарія, Австрія, Португалія, Іспанія, Франція, Бельгія) – пожежний ризик R є мірою балансу між ймовірністю виникнення пожежі, потенційним збитком і захисними заходами;
- метод LOPA (міжнародний);
- метод Монте-Карло (міжнародний) та інші.

Більшість з наведених методів є індексними і, як правило, оцінюють саме пожежну безпеку.

Таким чином, вирішення питання щодо розробки та затвердження методик визначення ризиків є одним з найважливіших кроків щодо впровадження ризик-орієнтованого підходу в сфері пожежної та техногенної безпеки.

Література.

1. Международная финансовая корпорация (IFC), Управление рисками в наглядной деятельности: обзор, методология и практика застосування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ifc.org/europe/belarus>.
2. ГОСТ 12.1.004-89 "Пожарная безопасность общие требования".

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РИЗИКУ

Найбільше розповсюдження має такий підхід до визначення ризику несприятливої події, який враховує не тільки ймовірність цієї події, але й також всі можливі її наслідки. Ймовірність події, чи процесу при такому підході розглядається як один із компонентів ризику, а міра наслідків (збитків) – як другий. Таке двомірне вираження ризику використовується у процесі кількісного оцінювання ризику.

Однак існує і інший підхід до визначення ризику – багатомірний. Він базується на численних факторах людської особистості, що відповідальні за сприйняття ризику і впливають на прийняття пов'язаних з ризиком рішень. Ці фактори виявлені психологами, мають якісний характер і покладені в основу психометричного підходу до ризику.

Багатомірне визначення ризику корисне для виявлення пріоритетів у відношенні людей до сукупності небезпечних явищ та процесів [1]. Небезпека – це загроза життю, людям і всьому тому, що має для них цінність. Вона є ймовірнісною категорією, яка може змінюватися у просторі і в часі.

Таким чином, під характеристикою небезпеки, що пов'язана з конкретною подією чи процесом, варто розуміти ймовірність прояву цієї події чи процесу у певному місці та у певний час. Небезпеки різноманітних подій чи процесів порівнюють шляхом знаходження середнього значення ймовірностей їх прояву за просторовими і часовими параметрами.

У деяких випадках просторову і часову залежності ймовірності прояву небезпеки можна розглядати окремо одна від одної.

Тоді, відповідно до теореми множення ймовірностей, ймовірність небезпеки P можна представити у вигляді добутку:

$$P = P_S \cdot P_T,$$

де P_S і P_T — є, відповідно, ймовірностями небезпеки, що залежать від просторових та часових характеристик [1].

У протиположності від небезпеки, ризик неможливо розглядати відокремлено від можливих наслідків прояву даної небезпеки.

Ризик – це кількісне мірило небезпеки з врахуванням її наслідків. Наслідки прояву небезпеки завжди наносять збиток, який може бути економічним, соціальним, екологічним і т.п. Отже, оцінка ризику повинна бути пов'язана з оцінкою збитку.

Чим більший очікуваний збиток, тим вище значення ризику. Окрім того, ризик буде тим більший, чим вища ймовірність прояву відповідної небезпеки. Тому ризик R може бути визначений як добуток ймовірності небезпеки події, або процесу P і магнітуди очікуваних наслідків (збитку) Q :

$$R = P \cdot Q.$$

Сутнісне розуміння ризику є підґрунтям для його кількісної, формальної оцінки на основі певної комплексної залежності, де ризик:

- 1) є ймовірністю виникнення певної негативної події;
- 2) містить, як наслідок, можливий збиток, спричинений цією подією;
- 3) є добутком ймовірності події і можливого збитку.

У сучасній науковій літературі розглядається кілька різновидностей ризику з притаманними їм певними особливостями. Згідно досліджень Рао Коллуру, виділяється п'ять різновидностей ризику [2]:

- ризики, що загрожують безпеці; - ризики, що загрожують здоров'ю людини;
- ризики, що загрожують стану навколишнього середовища;
- ризики, що загрожують суспільному добробуту та - фінансові ризики.

Ризики, що загрожують безпеці, зазвичай мають низьку ймовірність, але, як правило, супроводжуються важкими наслідками. Вони проявляються швидко, до них можна віднести нещасні випадки на підприємствах. Ризики, що загрожують здоров'ю, навпаки, є досить ймовірними і часто не мають тяжких наслідків, багато з них проявляються з відповідною затримкою.

Під ризиками, що загрожують стану навколишнього середовища, Рао Коллуру розуміє численну кількість ефектів, міриади взаємодій між популяціями, співтовариствами, екосистемами на макро- та мікро- рівнях при наявності досить суттєвих невизначеностей як у самих ефектах, так і у їх причинах. Ризики, що загрожують добробуту суспільства пов'язані з сприйняттям та оцінкою людини діяльності певного промислового, сільськогосподарського, воєнного та ін. об'єкту, з мірою раціонального використання природних ресурсів і його впливом на стан навколишнього середовища.

Негативне сприйняття діяльності даного об'єкту проявляється швидко і є досить стійким. Фінансові ризики пов'язані з можливими втратами власності або прибутків, недоотриманням страхової премії, або прибутку від інвестицій (включаючи інвестиції у природоохоронні заходи). Такий розподіл ризиків на різновидності є досить умовним. Очевидно, що ризики, які несуть загрозу навколишньому середовищу є і ризиками для життя та здоров'я людини.

Література.

1. Ваганов П.А., Ман-Сунг Им. Экологические риски. Учеб. пособие. Изд-е 2-е. – СПб.: Изд-во М.: МППА БИМПА. 2007. – С.288
2. Kolluru R.V. Health Risk Assessment: Principles and Practices // Risk Assessment and Management Handbook. For Environmental, Health, and Safety Professionals. New York, 1996. – P. 123–151

Мартиненко В.Ф.

ПРЕВЕНТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У ПОПЕРЕЖДЖЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Дестабілізація соціально-економічного розвитку у

світі зумовлена загальною кризою ліберальної моделі господарювання, суть якої полягає в тому, що ліберальна система формувала людину у дусі індивідуалізму та матеріального благополуччя на принципах: безмежні потреби – обмежені ресурси їх задоволення; основний спосіб їх забезпечення – конкурентна боротьба. Наслідки функціонування ліберальної моделі свідчать про те, що західна парадигма як база нового світового економічного порядку не тільки не може бути нав'язана всьому світу, а й сам західний світ не може розвиватися за цією моделлю.

Посилює дестабілізацію постійне збільшення втручання політики в науково-технологічний, соціальний, інформаційний світовий розвиток. Стає очевидним, що стара методологічна база, на основі якої формувалися моделі ідентифікації та оцінки процесів суспільного розвитку, потребує повної трансформації та зумовлює необхідність формування нових «соціокультурних матриць та концептуальних схем сприйняття реальності» [1, с. 55]. Однак вчені, державні управлінці, практики сподіваються, що нове інформаційне суспільство з новою продуктивністю праці здатне породити й нові відносини, аналогічно промисловій революції XVIII-XIX ст.ст. але очікуваних змін не спостерігається [2, с.74]. Причиною цього є управлінські стратегії, які продовжують формуватися на моделях наздоганяючого розвитку, основною ознакою яких є суб'єктивізм, хаотичність, розірваність, незавершеність циклів публічного управління, відсутність загально визнаних світових «правил гри».

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі виникає потреба у формуванні нової парадигми розвитку національних держав, громадянського суспільства, міжнародних відносин, духовно-морального розвитку особистості та ін. Кардинальних змін зазнають усі сфери суспільного розвитку: економічна, політична, соціальна, демографічна, екологічна, геоекономічна, міжнародна та ін. Особливо слід відзначити нову якість економіки, яка набуває інформаційного характеру, здійснюється оцифрування таких сфер діяльності людини, суспільства, держави, міждержавних стосунків, які спричиняють такі трансформаційні зміни у наслідках цивілізаційного розвитку, які потребують нових систем державного управління, тому що сьогодні закладається база існування людства у XXI столітті.

У науковій літературі сучасні проблеми розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень розглядаються без необхідного взаємозв'язку і взаємозалежності, що значно знижує загальну ефективність рішень публічного управління в умовах становлення інформаційної економіки.

Проблеми розробки і реалізації управлінських рішень, як складової державного управління досліджували різні вчені. Зокрема, О.Амосов, В.Бакуменко, Л.Гордієнко, А.Дегтяр, В.Князев, Н.Нижник та ін. Значний внесок у дослідження проблеми становлення та розвитку інформаційної економіки зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема, С. Андрєєв, Д. Белл, П. Друкер, Я. Жаліло, М. Кастельс, Е. Тоффлер та ін.

У наукових вітчизняних і зарубіжних публікаціях значна увага приділяється дослідженню процедур розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень. Їх розрізняють за класифікацією: за функціональним

змістом, характером завдань, які вирішуються (за сферою дій); за рівнями ієрархії системи управління; за характером організації розробки; за причинами виникнення; за вихідними методами розробки; за організаційним оформленням. Крім того, виділяють етап підготовки управлінського рішення (визначення цілі (сукупності цілей); збір і аналіз інформації про завдання, яке підлягає вирішенню; визначення, прогнозування розвитку ситуації і формування проблем; генерування варіантів можливих управлінських рішень; формування критеріїв і вибір ефективних варіантів управлінських рішень); етап прийняття і реалізації управлінського рішення передбачає прийняття рішення, вибір одного, найбільш ефективного варіанта дій; доведення управлінських рішень до виконавців; складання плану реалізації управлінських рішень; організація виконання управлінських рішень; контроль за виконанням управлінського рішення. *Процедура розробки має три етапи (цілевиявлення, розробка і прийняття рішень, організація виконання і контроль)*[3].

У традиційній економіці ціна товару була стабілізатором соціально-економічного розвитку. В інформаційній економіці ціна товару не прив'язана до вартості товару. Відсутність точки опори традиційної економіки, яким була вартість товару, робить інформаційну економіку такою, яка постійно змінюється, причому змінні складові визначити однозначно неможливо, що призводить до нестабільності інших процесів[4].

Якісна невизначеність прибутку і загального еквіваленту – грошей інформаційної економіки формує невизначеність грошей – криптовалюти. Криптовалюта – це код, набір цифр і одночасно платіжна одиниця. Добувають цифрові гроші та здійснюють розрахунки за допомогою власних обчислювальних потужностей і спеціального програмного забезпечення. Натомість вони отримують певну кількість електронних грошей, які можна обміняти на будь-яку валюту: долари, євро чи карбованці. Отже, ці та інші невизначеності нової інформаційної ери призводять до того, що майбутні процеси в умовах парадигми наздоганяючого управління не піддаються контролю державних та міжнародних органів. Це зумовлює необхідність розвивати превентивні методи впливу на внутрішній та зовнішній господарський розвиток, який має бути організований на превентивних засадах[4].

Перехід до превентивного управління зумовлює необхідність врахування у процесі розробки алгоритму публічного управління процесів становлення інформаційної економіки. Йдеться про те, що розвиток економіки і громадянського суспільства в Україні сьогодні потрібно детально планувати на 25-30 років наперед. Планування на 3-5 років гарантовано призведе до негативних наслідків. Детально про даний алгоритм розглянуто у численних публікаціях [8;9;10]. У даній статті ми розглянемо деякі особливості розробки алгоритму публічного управління в інформаційній економіці на превентивних засадах.

Алгоритм складається із десяти послідовних етапів, які необхідно здійснити. Етапи мають враховувати виклики XXI ст., які ми розглянемо нижче.

Перший етап. Теоретико-методологічні засади управлінського рішення в інформаційній економіці.

Другий етап. Аналіз стану розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень.

Третій етап. Формування мети управлінського рішення.

Четвертий етап. Прогнозування бажаних та можливих результатів.

П'ятий етап. Суб'єкти розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень.

Шостий етап. Аналіз стану ресурсів, потенціалу для реалізації управлінських рішень.

Сьомий етап. Дослідження рушійних сил розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень.

Восьмий етап. Розробка стратегії й тактики реалізації управлінських рішень.

Дев'ятий етап. Формування системи гарантій реалізації стратегії й тактики управлінських рішень.

Десятий етап. Формування системи оцінювання процесу розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень.

Висновки.

Отже, превентивне управління формується на базі причинно-наслідкових зв'язків, послідовного застосування інструментів гармонізації об'єктів, суб'єктів, предметів, процесів і результатів, завчасного виявлення проблем, розробки механізмів гарантування досягнення поставленої мети, що дозволить адекватно реагувати на усунення невизначеностей інформаційної епохи у ХХІ столітті.

Література.

1. Щербина В.В. События 11 сентября и контуры формирования нового мирового социального и политического порядка в ХХІ веке. От Сциллы к Харибде: Актуальный опыт России / Под ред. Ю.М.Осипова, О.В.Иншакова, Н.П.Ващенина, Е.С.Зотовой: В 2 т. Москва. Волгоград: Изд-во Волгоград. гос. ун-та, 2002. Т. 1. 448 с.

2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця. Київ. Ін-т екон. прогнозування: Фенікс, 2003. 1008 с.

3. *Електронний ресурс.* [Режим доступу]: <https://studfiles.net/preview/4193988/page:13/> (звернення 11.04.2021).

4. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні. Монографія / В.Ф. Мартиненко. Київ. Вид-во НАДУ, 2005. 296 с.

*Соболь О.М.,
Ляшевська О.І.*

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИЗИКІВ
ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ТА**

ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

На теперішній час однією з актуальних задач є впровадження ризик-орієнтованих моделей в діяльність органів та підрозділів служби цивільного захисту. При цьому важливим питанням є нормування рівнів ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Що стосується закордонного досвіду, то при нормуванні рівнів ризиків найбільш поширеним є голландський підхід. Відповідно до цього підходу всю шкалу значень індивідуального і соціального ризику розбивають на три області відповідно до так званого принципу «світлофора» [1]:

– область неприпустимого ризику – в цій області ризик вважається неприпустимим, оскільки частота і наслідки його виникнення занадто великі. В даному випадку є обов'язковими заходи щодо зниження ризику або відповідні проектні зміни;

– область малого ризику – в цій області ризик вважається допустимим, оскільки або частота виникнення небезпечних факторів настільки мала, або наслідки настільки незначні, що жодних заходів щодо зниження ризику здійснювати не потрібно;

– середня (проміжна) область. У цій області ризик вважається допустимим тільки тоді, коли вжито заходів, що дозволяють зробити частоту і наслідки аварій «настільки низькими, наскільки це практично доцільно».

Критерії допустимого ризику задаються як правило директивно. Наприклад, у Нідерландах максимально допустиме значення індивідуального ризику становить 10^{-6} рік⁻¹, соціального – 10^{-5} рік⁻¹. У Великобританії наглядовий орган (Health and Safety Executive) визначив для об'єктів житлового та культурно-побутового будівництва, розташованих у районах з потенційно небезпечними підприємствами, зони, на зовнішніх кордонах яких встановлюються наступні значення індивідуального ризику:

- внутрішня – 10^{-5} рік⁻¹;
- середня – 10^{-6} рік⁻¹;
- зовнішня – $3 \cdot 10^{-7}$ рік⁻¹.

Що стосується України, то спроба здійснення нормативного регулювання рівнів ризику виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру була зроблена в Концепції управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, яка затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 січня 2014 р. №37-р [2], в наказі Міністерства праці та соціальної політики України від 04.12.2002 р. №637 «Про затвердження Методики визначення ризиків та їх прийнятних рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки», в якому зазначені неприйнятні та прийнятні рівні для індивідуального, територіального та соціального ризиків на об'єктах підвищеної небезпеки [3], а також в постанові Кабінету Міністрів України від 05.09.2018 р. №715 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної

безпеки Державною службою з надзвичайних ситуацій» [4].

Але при цьому існують наступні проблемні питання щодо нормативного регулювання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру:

1. Відсутність визначення поняття «ризик виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру».

2. Необґрунтованість гранично допустимого (10^{-5}) та мінімального ризиків (10^{-8}).

3. Одночасне використання для нормування ризиків як чисельних значень, так і експертного підходу.

4. Відсутність затверджених методик оцінки ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Таким чином, вирішення даних проблемних питань дозволить підвищити ефективність державного регулювання стосовно управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Література.

1. Кравців С.Я. Аналіз закордонного досвіду державного регулювання рівня прийнятного ризику / С.Я. Кравців, О.М. Соболев // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Державне управління. – Харків: НУЦЗ України, 2016. – Вип. 2(5). – С. 297-302.

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.01.2014 р. №37-р «Про схвалення Концепції управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2014-p#Text>.

3. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 04.12.2002 р. №637 «Про затвердження Методики визначення ризиків та їх прийнятних рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0637203-02#Text>.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2018 р. №715 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки Державною службою з надзвичайних ситуацій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/715-2018-p#Text>.

*Тютюник В.В.,
Тютюник О.О.,
Удянський М.М.,
Яценко О.А.*

УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ КОМПЛЕКСНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ТА ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Цивільний захист, як одна із складових Системи національної безпеки України, спрямований на захист населення та територій від негативного впливу різного роду надзвичайних ситуацій (НС), яким притаманні імовірнісний територіально-часовий розподіл виникнення джерел небезпек. Для забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту функціонує Єдина державна система цивільного захисту (ЄДСЦЗ), яка складається з функціональних і територіальних підсистем та спрямована на розв'язання питань забезпечення необхідного рівня безпеки життєдіяльності території держави лише в умовах, коли виникла НС [1].

Згідно стратегії реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), серед актуальних напрямків удосконалення функціонування ЄДСЦЗ необхідно визначити низку проблемних питань науково-інформаційно-технологічного характеру, які стосуються оптимального управління процесами попередження, локалізації та ліквідації наслідків НС. Одним з таких проблемних питань є удосконалення механізму взаємодії ДСНС з іншими структурами усіх рівнів забезпечення національної безпеки шляхом подальшого розвитку державного центру управління в надзвичайних ситуаціях ДСНС, утворення відповідних регіональних центрів та налагодження їх взаємодії з Головним ситуаційним центром та іншими ситуаційними центрами складових сектору безпеки і оборони.

Виклад основного матеріалу. В Україні цілковито відкритими залишаються проблемні питання реалізації, базуючись на уявленнях системного підходу, в системі ЄДСЦЗ функції моніторингу та розробки ефективних управлінських рішень всіх локальних підсистем, спрямованих на запобігання та локалізацію НС, в умовах зародження джерел небезпек різної природи [2].

Це вказує на необхідність термінового розв'язання питань комплексного функціонування системи ситуаційних центрів та ЄДСЦЗ. Для цього в роботі пропонується в діючу систему ЄДСЦЗ по вертикалі від об'єктового до державного рівнів комплексно включити різні функціональні елементи системи моніторингу НС на території держави та складові системи ситуаційних центрів, які жорстко пов'язані між собою на інформаційному та виконавчому рівнях для прийняття ефективних антикризових рішень при розв'язанні різних функціональних задач моніторингу, попередження та ліквідації НС природного, техногенного, соціального та воєнного характеру [3].

На базі вищевикладеного, комплексну функціональну схему

інформаційно-аналітичної підсистеми управління процесами запобігання та ліквідації НС ЄДСЦЗ, що об'єднала функції підсистем моніторингу НС та ситуаційних центрів, представлено на рис. 1.

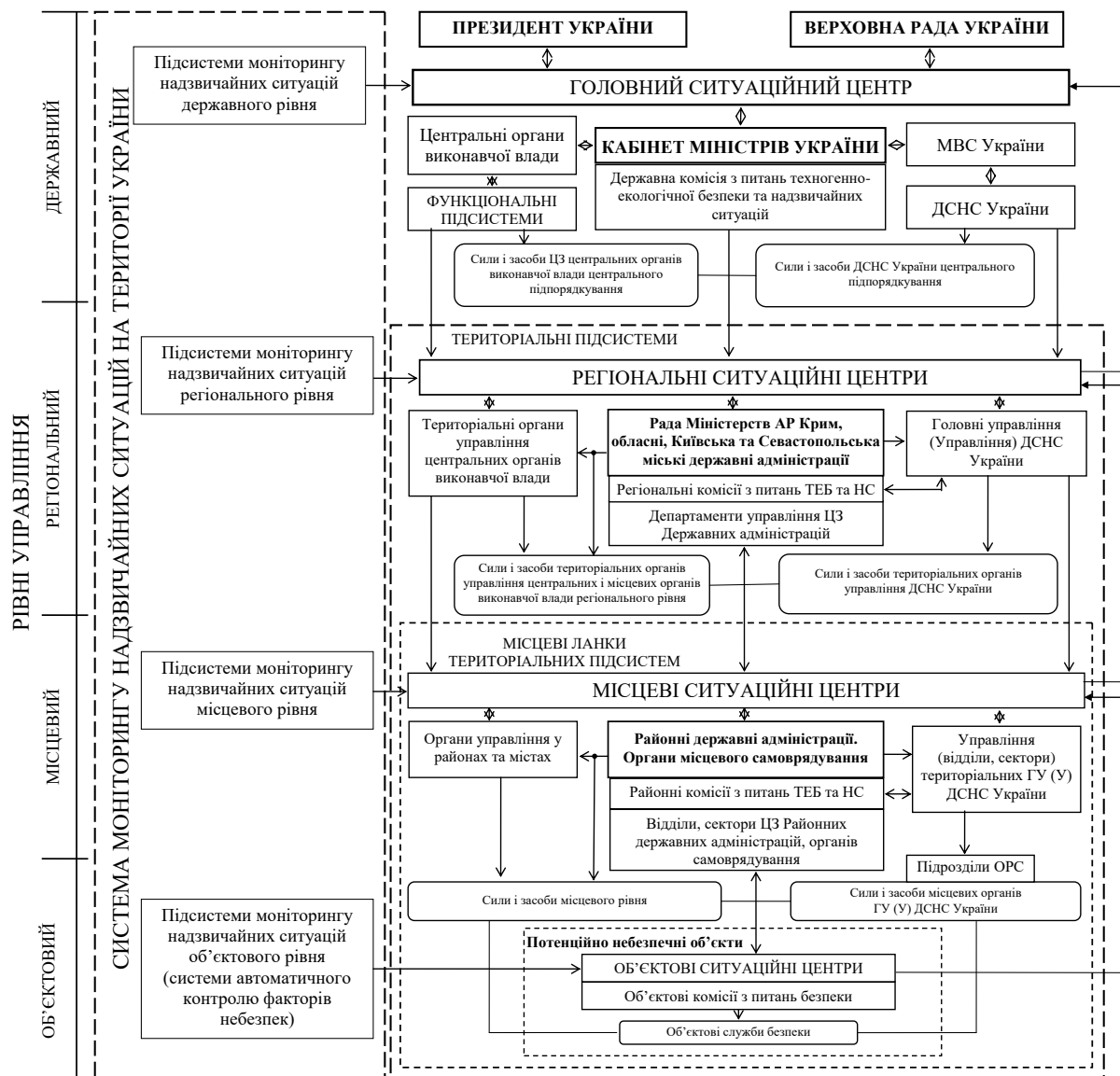

Рисунок 1. – Комплексна функціональна схема інформаційно-аналітичної підсистеми управління процесами запобігання та ліквідації НС Єдиної державної системи цивільного захисту

Висновки

Викладені основні принципи створення інформаційно-аналітичної підсистеми управління процесами попередження й локалізації наслідків НС у ЄДСЦЗ, які включають:

1. Основу цивільного захисту держави становить класичний контур управління, який забезпечує: збір, обробку та аналіз інформації; моделювання розвитку обстановки на об'єкті управління та розвитку НС на території міста, регіону, держави; розробку та ухвалення управлінських рішень щодо попередження та ліквідації НС, а також мінімізації їх наслідків; виконання рішень щодо попередження та ліквідації НС, а також мінімізації їх наслідків за умов, що система виконання рішень реалізована функціонуючою у складі ЄДСЦЗ України.

2. Створення ефективної інформаційно-аналітичної системи управління процесами попередження й локалізації наслідків НС шляхом комплексного включення в діючу систему ЄДСЦЗ по вертикалі від об'єктового до державного рівнів різних функціональних елементів територіальної системи моніторингу НС та складових системи ситуаційних центрів, які жорстко пов'язані між собою на інформаційному та виконавчому рівнях для прийняття відповідних антикризових рішень для розв'язання різних функціональних задач моніторингу, попередження та ліквідації НС природного, техногенного, соціального та воєнного характеру.

3. Встановлення, що основною функцією системи ситуаційних центрів на всіх рівнях управління ЄДСЦЗ є збір й обробка фактичної інформації, прогнозування ризику виникнення різного роду НС та розробка ефективних антикризових рішень. При цьому, процедура прийняття управлінських рішень ускладнюється тим, що необхідними умовами ефективності рішень є їх своєчасність, повнота й оптимальність. Оскільки, підвищення ефективності прийнятих рішень пов'язане з необхідністю рішення задачі багатокритеріальної оптимізації в умовах невизначеності, то це додатково потребує розробки формальних, нормативних методів і моделей комплексного рішення проблеми прийняття рішень в умовах багатокритеріальності й невизначеності при управлінні процесами попередження й локалізації наслідків НС для забезпечення ефективного функціонування ЄДСЦЗ.

Література.

1. Тютюник В.В. Основоположні принципи створення у єдиній державній системі цивільного захисту інформаційно-аналітичної підсистеми управління процесами попередження й локалізації наслідків надзвичайних ситуацій / В.В. Тютюник, В.Д. Калугін, О.О. Писклакова // Системи управління, навігації та зв'язку: Збірник наукових праць. – Полтава: Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, 2018. – №4(50). – С. 168-177.

2. Андронов В.А. Науково-конструкторські основи створення комплексної системи моніторингу надзвичайних ситуацій в Україні: Монографія / В.А. Андронов, М.М. Дівізінюк, В.Д. Калугін, В.В. Тютюник. – Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2016. – 319 с.

3. Тютюник В.В., Калугін В.Д., Писклакова О.О. Управлінські основи створення у Єдиній державній системі цивільного захисту інформаційно-аналітичної підсистеми управління процесами попередження й локалізації наслідків надзвичайних ситуацій. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління". Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2020. Вип. 1(12). С. 546–571.

ЩОДО ВИМОГ ЯКОСТЕЙ КЕРІВНИКІВ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Для забезпечення об'єктивності та повноти проведення досліджень щодо аналізу якостей керівника були проаналізовані літературні джерела з питань цивільного захисту, присвячені питанням управління. По результатам аналізу можна зробити висновок про те, що формування вимог до якостей керівників органів управління ЦЗ ще не стали актуальним предметом наукових досліджень. У спеціалізованих виданнях розглядаються, в основному, питання структури системи управління, вироблення та ухвалення управлінських рішень, органів управління та нормативно-правового забезпечення їх діяльності. Із результатів проведеного аналізу було з'ясовано, що різні автори виділяють схожі чи подібні, але не однакові сукупності якостей, характерних управлінській діяльності. Одні акцентують увагу на психічних якостях, інші звертають увагу на фізіологічні, а треті віддають перевагу професійним і моральним якостям. При цьому слід зазначити, що пріоритети якостей для різних видів управлінської діяльності в сфері ЦЗ і рівнів керівників управління будуть відрізнятися. Більш того, змінні умови зовнішньої (політика, економіка, ідеологія, науково-технічний прогрес) і внутрішньої (цілі, завдання, структура, технологія) середовища організацій накладають і будуть накладати свій відбиток на склад пріоритетних вимог до керівника.

Виклад основного матеріалу. Підводячи підсумок проведеному аналізу, доцільно звернути увагу на ту особливість, що головним аспектом підходів провідних іноземних фахівців, як показує аналіз, є поєднання діяльнісного підходу з підходом на основі накопиченого досвіду управлінської діяльності в державному й недержавному секторах економіки. Активне прагнення України до євроінтеграції формує додаткові вимоги до якостей керівників у системі управління сферою ЦЗ, що безпосередньо пов'язане з умовами, характерними для отримання успішності нашої країни серед інших країн ЄС. Активна та безпосередня участь України в сучасних світових інтеграційних процесах об'єктивно зумовлена існуючими перевагами міжнародного поділу праці, а також потребою подальшого подолання штучно створених умов відокремленості нашої держави від світового господарства. На наше переконання, нова модель управління державою потребує коректування з урахуванням принципів регіональної політики Європейського Союзу. У цих умовах значна увага має приділятися саме професіоналізму органів управління, особливо керівникам органів, які повинні вибудовувати відношення з іншими країнами з урахуванням існуючих європейських і світових стандартів та забезпечувати відстоювання своїх національних пріоритетів, а також їхню збалансованість з іншими, що існують у світовому економічному просторі.

Виконання процедур управлінської діяльності вимагає від керівника не тільки професійного досвіду, а також професійної майстерності, що може мати місце за умов наявності в нього необхідних професійних навичок, що формуються на підставі його досвіду й умінь. При цьому, уміння керівника характеризують його здатність використовувати отримані знання на практиці, що дуже важливо для сфери ЦЗ. Саме в уміннях відповідним чином об'єднуються розумові операції та практичні дії людини. Формування необхідних навичок у сфері ЦЗ пов'язане зі значними фізичними та психологічними навантаженнями, що, у свою чергу, висуває досить жорсткі вимоги до стану здоров'я та працездатності керівника. Відомо, що відсутність таких якостей або їх недостатнє проявлення може призвести до природної та передчасної втоми його організму. З урахуванням вище наведеного, до складу якостей керівника, на нашу думку, треба обов'язково додати його фізичний стан, а також його працездатність. Модель поведінки, що складається з часом, характеризує особливості характеру керівника, що фактично формується протягом всього професійного життя, у зв'язку з чим характерні особливості керівника можуть бути як позитивними, так і негативними. Оптимістичність, раціональність, активність, наполегливість, а також інші позитивні якості будуть тільки сприяти процесу вироблення, ухвалення та реалізації управлінських рішень. Разом з тим, песимізм, невпевненість, недовірливість а також інші характерні якості здатні негативно впливати на розумовий процес керівника. Засобом подолання негативних складових моделі поведінки керівника може стати його особиста дисциплінованість. Виходячи з цього, модель поведінки керівника безпосередньо пов'язана з такою якістю людини, як дисциплінованість, що і обумовлює її включення до складу необхідних якостей керівника. Різноманітні особливості діяльності керівника в підпорядкованому йому колективі (наприклад, ДСНС, департамент ДСНС, Головне управління ДСНС тощо), як показує існуючий досвід у сфері ЦЗ, обумовленні необхідністю здійснення комунікацій, що вимагає від керівника бути комунікативною людиною. Уміння працювати з людьми має особливе значення для сфери ЦЗ, у функціонуванні якої бере участь велика кількість людей, як фізичних осіб у складі різноманітних структур, так і окремих фізичних осіб. Відомо, що для становлення керівників різного рівня управління потрібний різний період часу. Досить тривалий час необхідний для становлення керівників високого рангу. У зв'язку з цим, пріоритетного значення набуває наявність керівника загального стажу роботи (вислуги років) на керівних посадах, особливо на тих, що пов'язані з виробленням, ухваленням та реалізацією управлінських рішень у сфері ЦЗ.

Використовуючи особисту розумову діяльність керівник на підставі проведених підлеглими розрахунків, виконаних підпорядкованими йому органами управління, з використанням існуючої на той час інформації та з урахуванням наявного резерву часу повинен ухвалити управлінське рішення, обравши при цьому кращий його варіант з альтернативних. Таке рішення слід вважати, фактично, вольовим актом керівника, де проявляється сила його характеру і спроможність виключити вплив побічних причин на його

розумовий процес при ухваленні управлінського рішення, який може відбуватися в умовах ситуації, що склалася чи складається в психологічній і фізіологічній площинах. І це може призвести до виникнення помилок і невпевненості керівника, а також посилення негативних його властивостей, пов'язаних з моделлю його поведінки, і, як наслідок, до виникнення в розумовій діяльності елемента ірраціональності. У зв'язку з цим, волю і психологічну стійкість людини, на наше переконання, треба віднести до складу потрібних якостей керівника в якості визначальних для процесу формування та реалізації управлінського рішення. Важливість такої якості, як воля, безпосередньо проявляється у тих випадках, коли виникає чи існує декілька імовірних варіантів розвитку ситуації в сфері ЦЗ і відповідних їм пропозицій щодо використання людських ресурсів (human resources management, HRM) або матеріальних і фінансових ресурсів (особливо якщо вони обмежені). Завдяки волі розв'язується й ситуація, коли не існує чіткої процедури однозначного вибору з існуючих альтернатив, навіть коли кількість їх невелика. Особливу роль грають здатність і вміння керівника проявляти творчість, що як правило, визначається як ініціатива. Її наявність у керівникові дозволить знаходити найкращі способи вирішення конкретних завдань у сфері ЦЗ. При цьому ініціативні дії ні яким чином не повинні поєднуватися як з інертністю, так і з безрозсудністю у діях керівника.

Література.

1. Андрієнко М. В. Сфера пожежної безпеки в Україні: проблемні питання державного управління: [монографія] / М. В. Андрієнко. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 288 с.

2. Кулешов М.М., Яценко О.А. Концептуальні підходи до реформування системи цивільного захисту в Україні / Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління". Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2019. С. 546–571.

3. Мельниченко О.А., Яценко О.А., Гада О.Б. Специфіка державної кадрової політики в Єдиній державній системі цивільного захисту України / Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління". Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2015. С. 221–229.

Шойко В. А.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Природно-техногенна безпека є проблемою глобальної забезпеченості життєдіяльності людей, яка завжди знаходиться в колі їх зору та приводом для

хвилювання. При цьому однією з найважливіших цілей суспільного розвитку на різних етапах є досягнення високого рівня життя, забезпечення безпеки й добробуту в умовах ризику виникнення надзвичайних ситуацій.

З огляду на зростаючі масштаби збитку від надзвичайних ситуацій (далі НС), можна очікувати, що, без прийняття необхідних заходів, у найближчій перспективі економіка країни буде не в змозі заповнювати втрати від НС. Тому рішення задач зменшення ризиків НС стає важливим елементом політики соціально-економічної безпеки країни. Досягнення цілей безпеки пов'язане зі значними матеріальними витратами й в умовах обмеженості ресурсів можливе лише шляхом науково обґрунтованої розробки і здійснення комплексу взаємопов'язаних правових, економічних, технічних та інших заходів.

Зниження ризику виникнення НС включає таке:

- ідентифікацію джерел небезпеки;
- оцінку стану складних технічних і природних систем;
- моніторинг і прогноз аварійних і катастрофічних ситуацій;
- здійснення інженерних і технічних заходів щодо підвищення надійності, продовження ресурсу безаварійної експлуатації обладнання;
- урахування людського фактору, здійснення професійної підготовки спеціалістів і керівників органів державного управління й особливо небезпечних виробництв.

Пом'якшення ж можливих наслідків НС полягає в такому:

- плануванні землекористування на територіях розміщення джерел небезпеки;
- розробці та реалізації аварійних планів оперативного реагування на НС і ліквідації їх наслідків;
- підвищенні рівня обізнаності (поінформованості) населення тощо.

Спеціально уповноваженим органом у вирішенні цих найважливіших для забезпечення соціально-економічної безпеки країни питань є ДСНС України, що координує й організовує роботу у взаємодії з центральними та місцевими органами виконавчої влади, територіальними й об'єктовими органами управління. Тобто в Україні створена багаторівнева (відповідно до моделі державного та муніципального управління) система управління ризиками НС.

Разом із тим, проблеми цивільної безпеки мають міжвідомчий характер і вимагають на державному рівні застосування комплексного підходу, формування єдиного економіко-правового простору, відповідальності органів державної влади та керівників за результативність і наслідки прийнятих ними управлінських рішень. Для досягнення єдності підходів, сумісності відомчих процедур і підвищення ефективності взаємодії, практична діяльність із забезпечення соціально-економічної безпеки взагалі та цивільної безпеки зокрема повинна здійснюватися на базі ряду основоположних науково обґрунтованих принципів. Серед них можуть бути виокремлені такі [1] :

1) пріоритет безпеки життя і здоров'я людей. Відповідно до принципів гуманізму, які лежать в основі як сучасної антропоцентричної філософії, так і основних світових релігій, людське життя є найвищою цінністю, що і визначає наявність даного принципу;

2) інтегральна оцінка небезпек. Управління ризиком виникнення НС включає сукупний спектр існуючих в суспільстві небезпек, які утворюють складну систему. Якщо при прийнятті управлінських рішень не враховувати властивих системі таких ризиків емерджентних властивостей, то ці рішення передбачатимуть адекватних заходів реагування;

3) максимально повної поінформованості державних органів, господарюючих суб'єктів і населення. Інформація про НС є критично важливою для забезпечення безпеки країни, тому повинні бути створені організаційні, технічні й економічні умови для її вільного одержання. Уся інформація про прийняті рішення і ситуації у сфері НС повинна бути загальнодоступною;

4) узгодженості та нормативної обмеженості дій, що необхідно для забезпечення стійкості соціально-економічних та екосистем. Величина антропогенного впливу на всіх стадіях НС повинна чітко обмежуватися і не перевищувати величин гранично допустимих навантажень на екосистеми;

5) наукової обґрунтованості прийнятих управлінських рішень. Відсутність сьогодні цілісної завершеної теорії НС, її розвиток свідчать про те, що наукові знання в даній області ще сформовані остаточно. Отже, будь-який практичний досвід підлягає теоретичному осмисленню й аналізу, а прийняття рішень має базуватися на сучасних наукових методах.

На наш погляд, науково обґрунтовані методи, моделі та методики потрібні на всіх стадіях процесу регулювання безпеки природно-техногенної сфери, акумулювання інформації, аналізу ситуації, вироблення і зіставлення альтернатив, оцінки можливих наслідків їх реалізації, пошуку причин невдач тощо. Ігнорування наукових підходів при здійсненні господарської діяльності загрожує втратою керованості. Без підтримки і використання результатів наукової й інноваційної діяльності неможливо вирішувати складні і комплексні проблеми попередження і ліквідації наслідків НС [2].

Основним механізмом вирішення комплексних за масштабами і характером досліджуваних явищ й об'єктів проблем соціально-економічної безпеки є програмно-цільовий метод. На практиці він реалізується шляхом розробки та виконання загальнодержавних і регіональних цільових програм, державними замовниками яких виступають органи виконавчої влади.

Література.

1. Криштанович М. Ф. Реалізація механізмів публічного управління у сфері цивільного захисту України щодо національної безпеки / М. Ф. Криштанович // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія. Державне управління. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 341–347.

2. Майстро С. В. Теоретичні засади механізму державного управління системою цивільного захисту / С. В. Майстро // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 3. – С. 3-10. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Трду_2014_3_3

Секція 4

Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально- трудоу відносин

Chornomord Ye. Ye.

THE ROLE OF THE DIGITAL ECONOMY IN THE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

At present, trends in the use of information technology are becoming increasingly important for the development of the state, business and society. Today, a new type of economy is being formed, dominated by the production, processing, storage, transmission and use of the amount of data. Data become the basis for economic analysis, which examines the patterns of functioning of modern socio-economic systems.

In modern conditions, the digital economy for Ukraine is a new basis for the development of the public administration system, economy, business, social sphere. The formation of a digital economy is a topic of national security of the state and competition of domestic enterprises.

The term “Digital Economy” (Incoli - electronic economy) was introduced in 1995. one hour at the Canadian professor of management D. Topscott from the University of Toronto and the American computer scientist N. Negroponte and quickly having expanded, introduced the understandings to the periphery of economic science: "New Economy", "Web Economy", "Internet Economy", "Network Economy" the whole term is more specific zm_st.

Also, digital economy is a chain of economy, which is based on digital computer technologies and information-communication technologies (ICT), albeit, on the basis of information technology, digital transformation is not interconnected Internet and new digital technologies [1].

The formation of the digital economic environment is closely related to the use of various digital technologies. It is digital technologies that create the basis for the digital economy. Key digital technologies currently include:

1. Technology of big data. Big data is a set of approaches, tools and methods designed to process structured and unstructured data in order to obtain human-readable results.

2. Cognitive technologies. Cognitive technologies are a group of technologies capable of processing information in an unstructured form, most often in text form. Thanks to these technologies, it is possible to reduce labor costs for processing standard documents, including certificates, applications, statements, reports, payment documents, declarations, contracts, etc. This will help to fully automate the main part of the workflow and almost any work related to information processing.

3. Neurotechnology. Neurotechnology is a set of technologies created on the basis of the principles of the functioning of the nervous system. Also, neurotechnology is understood as the basis for creating a new class of competitive

technologies necessary for the development of new markets, products, services, including those aimed at increasing the duration and quality of life.

4. Artificial intelligence. Artificial intelligence is the science and technology of creating intelligent machines, especially intelligent computer programs. According to forecasts, the volume of the world market for artificial intelligence will increase from \$ 1.38 billion to \$ 59.75 billion by 2025. The introduction of artificial intelligence will lead to the development of relations with consumers, improvement of personnel work, optimization of all processes, transformation of products into services and even changing the business model of many companies.

5. Distributed ledger systems. Distributed ledgers are a type of database, usually public, distributed over multiple sites, countries or institutions. The records are stored one after another in a continuous registry sequence, and are not grouped into blocks, but they can only be added when a quorum of participants is collected. Within the framework of distributed ledger systems, technologies such as blockchain and various digital currencies, for example, bitcoin, are considered.

6. Quantum technologies. Quantum technologies are technologies that use the specific features of quantum mechanics, primarily quantum entanglement. The goal of quantum technology is to create systems and devices based on quantum principles.

7. Internet of Things. This is a concept that combines many technologies and implies the equipment of sensors and the connection to the Internet of all devices, which allows for remote monitoring, control and management of processes in real time. This concept is divided into two key technologies: the Internet of Things, which involves the collection of all kinds of data, and the Industrial Internet of Things, which is designed to automate production. The global IoT market is expected to reach \$ 4.3 trillion by 2025.

8. Cloud technologies. Cloud Computing is an information technology concept that provides ubiquitous and convenient network access on demand to the total amount of configurable computing resources that can be quickly provided and released with minimal operating costs or calls to the provider. It is cloud technologies that are currently the basis of most business models of the future and the principle of most economic interactions [2].

Thanks to the digital economy, the efficiency of all industries is increasing through the use of information technology; qualitatively and quantitatively, the possibilities of performing practically all operations through the computer, including the provision / receipt of various services and the execution of transactions, are increasing. However, in addition to a number of benefits, digital transformation also carries certain risks. Therefore, special attention is currently being paid to the issue of digital security. The following threats can be distinguished inherent to users of the digital society [4]:

- 1) the emergence of new viruses and the expansion of the arsenal of cybercriminals through the use of new technologies:
- 2) infrastructure cyber threats:
- 3) attacks on cryptocurrencies:

With the development of the digital economy, the state, along with users of digital services, may also face certain legal, economic and social threats:

- international cyber terrorism and cyber espionage;
- internal cyber terrorism and cyber espionage;
- tax evasion, illegal export of capital, laundering of criminally obtained income using cryptocurrencies;
- carrying out illegal business activities through the use of the Internet, including electronic commerce and financial services;
- an increase in unemployment due to the robotization of jobs, automation of management processes, and the growing use of 3D printers.

A key solution to the problem of digital security is the conclusion of a broad international agreement on cybersecurity. It is also necessary to create a system for identifying all persons using the Internet, including social networks, as well as special certification and testing of equipment purchased from Ukrainian manufacturers for state needs and strategic facilities.

Thus, the further development of Russian society is impossible without the formation of a digital economy. Digital technologies in the next few years will become critically important for maintaining national interests, information and technological sovereignty, as well as the competitiveness of Ukraine on the world stage. Ukraine strategically not only cannot afford to lag behind in the development of digital and other end-to-end technologies, but should also take this opportunity to make a technological breakthrough, approach and even overtake the leading countries in some segments.

References.

1. Razumkov centre. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. 2020. – Вид. Заповіт. – 274 р.
2. Введение в «Цифровую» экономику / А.В. Кешелава В.Г. Буданов, В.Ю. Румянцев и др.; под общ. ред. А.В. Кешелава; гл. «цифр.» конс. И.А. Зимненко. М.: ВНИИГеосистем, 2017.
3. Cassar C. What is digital economy? Unicorns, transformation and the internet of things [Electronic resource]. – Access: <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html>.
4. И. А. Артемьева. Цифровая экономика: возможности и вызовы глобальной трансформации. 2018.
5. Tapscott D. The digital economy: rethinking promise and peril in the age of networked intelligence / D. Tapscott. – McGraw Hill Professional, 2014. – 432 p.

Tarassenko A. V.

MECHANISM OF STATE REGULATION OF THE ECONOMY AND CHOICE OF DIRECTION OF ECONOMIC POLICY IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

The current situation in Ukraine requires transformational processes that will

not only establish a market economic system, but also make it effective for society. The function of the state is to promote such processes, to support all spheres of the national economy, to meet the needs of the population. It is the effective state regulation of the economy, its purposeful influence in the field of economic management in order to give economic processes a certain direction in accordance with the goals, objectives and interests of the country, is a key factor in macroeconomic changes needed by countries during socio-economic transformations.

In the scientific literature, there is no clear definition of the mechanism of state regulation of the economy, because this concept must take into account the unstable state of the modern economy, its dynamism, instability. Therefore, this mechanism must be unique, adapted to any changes in the directions, goals of state economic policy. Consequently, the theoretical tools must fully meet the requirements and clearly form the theoretical foundations of state regulation of the economy.

Various scholars, specialists in the field of public administration and regulation use in their works the terms: "government intervention", "public administration", "state economic policy", "state regulation of the economy", of course they are all interconnected and characterize the relationship with society, but need some clarification and clear definition. Thus, all definitions can be grouped on the grounds:

1. State regulation is presented as a set of basic forms and methods of influencing a particular process or object. Proponents of this approach are: S. Mocherny: "state regulation - a set of basic forms and methods of targeted influence of government agencies and organizations on the development of social production for its stabilization and adaptation to changing conditions" [1, p. 379]. V. Oreshina: "state regulation of the economy is the activity of the authorities to influence their process of social reproduction in order to achieve socially useful results" [2, p. 92]. L. Didkivska and L. Golovko: "state regulation - the influence of the state on the social development of the country" [3, p. 14]. Consequently, the role of the state is devalued. D. Stechenko's definition is more flexible and adaptable to the current level of development of Ukraine: "state regulation - the influence on the reproductive processes in the economy by appropriate means to guide businesses and individuals to achieve goals and priorities of state policy of social development" [4, 5].

2. State regulation is interpreted as the economic activity of the state. Thus, some authors believe that state regulation of the economy is the activity of the state to create legal, economic and social prerequisites necessary for the functioning of the economic mechanism in accordance with the goals and priorities of state economic policy, for the national interests of the state [5, p. 95].

3. State regulation is considered as a system of measures. Proponents of this approach are I. Mikhasyuk: "State regulation is a set of state measures aimed at directing economic entities in the direction necessary to achieve the goals set by public authorities and management" [6, p. 8]. L. Khodov notes: "State regulation of the economy in a market economy is a system of standard measures of legislative, executive and control nature, carried out by competent government agencies and NGOs to stabilize and adapt the existing socio-economic system to changing conditions". The analysis of these interpretations of "state regulation of the economy" showed that different authors differently reveal the essence of this concept and each

definition interprets ultimate goal of state regulation differently. The most complete essence of state regulation of the economy is revealed in the definition, namely - is a set of forms and methods of targeted influence of the state on the development of social production (including productive forces, technical, organizational and socio-economic relations) to stabilize it and adapt to changing conditions.

The main areas of economic policy defined by the state in the Economic Code of Ukraine are:

- structural and sectoral policy aimed at the state's progressive changes in the structure of the economy, improving inter-sectoral and intra-sectoral proportions, stimulating the development of industries that determine progress, ensure the competitiveness of domestic products and increase living standards;

- investment policy aimed at creating the necessary conditions for economic entities to attract and concentrate funds for the needs of expanded reproduction of fixed assets, mainly in areas whose development is identified as priorities of structural policy, as well as ensuring efficient and responsible use of these funds;

- depreciation policy aimed at creating the most favorable conditions for business entities to ensure the process of simple reproduction of fixed and non-productive assets, mainly on a qualitatively new technical and technological basis;

- pricing policy aimed at regulating the state of exchange relations between market participants in order to ensure equivalence in the sale of national products, compliance with the necessary parity of prices between industries and economic activities, as well as ensuring the stability of wholesale and retail prices;

- budget policy aimed at optimizing and streamlining revenue generation and use of public financial resources, improving the efficiency of public investment in the national economy, harmonization of national interests in intergovernmental relations, public debt regulation and social justice in the redistribution of national income;

- tax policy aimed at ensuring economically justified tax burden on business entities, stimulating socially necessary economic activities of entities, as well as compliance with the principle of social justice and constitutional guarantees of the rights of citizens in the taxation of their income;

- monetary policy aimed at providing the national economy with the economically necessary amount of money supply, achieving efficient cash circulation, attracting funds of economic entities to the banking system, stimulating the use of credit resources for the functioning and development of the economy;

- foreign economic policy aimed at state regulation of relations of economic entities with foreign economic entities and protection of the producers.

Modern economic conditions dictate certain areas of state economic policy. Today the main emphasis is on scientific and technical, innovation and investment policy of the state. Given the limited resources, whether material or monetary, the only thing left for businesses is to find and use new innovative ways to develop the enterprise and reproduce production.

So, for example at the industrial enterprises the advanced experience of the organization of process of management both by all structural divisions, and manufacture in particular is introduced. Such innovative approaches allow to obtain economic benefits from the effective management of the enterprise and production

processes by reducing costs while responding in a timely manner to possible deviations from the planned indicators.

Before choosing the directions of economic policy and methods of state regulation of the economy, it is advisable to determine whether new market mechanisms will be applied and a new economic policy will be chosen, which will be radically different from the traditional one, or the state regulation mechanism will be modeled on the best world analogues. Determining the direction of economic policy of the state should be carried out with a parallel analysis of the effectiveness of the selected methods of state regulation of the economy in accordance with its functions. Although it is believed that before performing its most important functions, the state shapes economic policy. However, in my opinion, in modern economic conditions it is necessary to be able to respond quickly to any changes in the economy and apply effective methods of regulation by states taking into account changing economic policies and taking into account the requirements and needs of society.

The current unstable situation in the market economy of Ukraine requires an effective mechanism of state regulation of economic processes, which would take into account the variability of the market environment, the need for effective and efficient response to changes in economic processes. To solve this complex and urgent problem, the mechanism of state regulation of the economy and the choice of economic policy is proposed, its component structure is presented and characterized. This mechanism is presented as a system, which includes the necessary elements that form the methodological tools of state regulation of the economy when choosing an effective economic policy.

References.

1. Mochernyi, S. V. (2009), *Ekonomichna teoriia [Economics]*, 4th.ed., VTs «Akademiia», Kyiv, Ukraine, p. 640.
2. Malysh, N. A. (2007), *Makroekonomika [Macroeconomics]*, 3rd.ed., MAUP, Kyiv, Ukraine, p. 184.
3. Didkivska, L. I. and Holovko, L. S. (2008), *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of the economy]*, Znannia-Pres, Kyiv, Ukraine, p. 213.
4. Stechenko, D. M. (2007), *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of the economy]*, Znannia, Kyiv, Ukraine, p. 271.
5. Savchenko, A. H. Pukhtaievych, H. O. Titonko, O. M. and others (2005), *Makroekonomika [Macroeconomics]*, Lybid, Kyiv, Ukraine, p. 208.
6. Mykhasiuk, I. R. and Shvaika, L. A. (2006), *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of the economy]*, «Mahnoliia plus»; vydavets SPD FO «V.M. Picha», Lviv, Ukraine, p. 220.

Балашов І. В.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

На зламі XX та XXI ст. відбуваються зміни підходів до державного

управління (ДУ). Бюрократизація в системі ДУ стала вагомою перешкодою розвитку постіндустріального суспільства та інформатизації його функціонування. Держава перестала розглядатися як механізм примусу, а її функціональна дієвість почала розвиватися у відповідності принципу – орієнтація на задоволення інтересів та потреб громадян як клієнтів. Відповідно, процес надання якісних послуг громадянам стає підґрунтям модернізації структурних та функціональних складових сучасної держави.

Уперше концепція соціальної держави й публічних послуг була нормативно закріплена в Європейській соціальній хартії від 3 травня 1996. У вказаному документі були закріплені засадничі принципи концепції “сервісної держави”, яка обумовлює соціальне призначення держави. Публічно-сервісна концепція ДУ – це сучасне розуміння соціального призначення держави, як надавача публічних послуг [1]. У межах сервісної концепції ДУ влада розуміється як “постачальник послуг”, система ДУ – як організація з надання послуг державою, а громадянин – як замовник і споживач цих послуг.

Розвиток принципів і технологій ДУ в розвинутих країнах еволюціонував від “нового публічного менеджменту” (New Public Management) до концепції “good governance” (“належне врядування”) з врахуванням політичних і моральних аспектів адміністрування, що вимагало використання концептуальних положень теорії мереж, синергетики, громадсько-державного управління, теорії демократії комунітарного типу. Відповідно до тексту Програми розвитку ООН “Врядування для сталого розвитку людства”. зазначається, що завданням усіх суспільств є створення системи управління, яка сприятиме підтримці людського розвитку а її успішність визначається тим, наскільки ефективно держава задовольняє інтереси та потреби власного народу [2]. Експерти ООН пропонують розглядати ДУ, як здійснення економічної, політичної та адміністративної влади для управління справами країни на всіх рівнях, що включає механізми, процеси та інститути, за допомогою яких громадяни та групи артикулюють власні інтереси, реалізують свої законні права тощо.[3].

Принципи “good governance” (“належне врядування”) закріплені в Стратегії інновацій та належного врядування на місцевому рівні [4]. Місцевим органам влади присвоюється європейська відзнака досконалості управління (ELoGE), за умови досягнення високого загального рівня належного врядування, виміряного відповідним показником.

Зазначимо, що модель належного врядування вдало описується в концепції “активної держави”, що передбачає партнерство, співробітництво з суспільством, розподіл повноважень і відповідальності. У цілому активна держава встановлює рамки відповідальності для всіх її громадян і сприяє розвитку громадянської і ділової активності, виступає ініціатором вирішення суспільно важливих питань громадянським суспільством, медіатором, арбітром, партнером.

У даному контексті варто зауважити, що успішність проведених реформ визначається здатністю держав протистояти викликам. Як приклад, варто розглянути як вирішуються проблеми щодо реагування на пандемію COVID-19

у різних державах. Незважаючи на розбіжності у політиці, запровадженій в різних країнах, а іноді і в межах однієї країни, протидія на пандемічну ситуацію передбачає злагодженість функціонування органів публічної влади на всіх рівнях держави, а також державних посадовців, які відповідають за: охорону здоров'я громадян, цивільний захист, освіту та соціальні питання. Відбувається своєрідне кризове тестування демократії.

Прихильники централізації вважають, що після перемоги над коронавірусом держави стануть більш централізованими [5]. Прикладом може слугувати США, де переваги децентралізації виявляються у періоди економічного розвитку, коли у багатьох центрах прийняття рішень відбувається пошук технологічних і організаційних інновацій, з яких на основі конкуренції вибираються найбільш ефективні з них. У період екстраординарної кризи найважливішим фактором успіху стає здатність держави в найкоротші терміни мобілізувати масштабні фінансові, технологічні та людські ресурси – і це перевага централізованих систем. Централізовані системи, прикладом яких є Китай, легше справляються з несподіваними масштабними кризами в порівнянні з децентралізованими системами.

Експерти Європейського комітету з питань демократії та управління (CDDG) визначають передову роль місцевих органів влади у подоланні надзвичайних ситуацій та забезпеченні надання основних послуг як тих, хто найближчий до громадян та їх потреб [6]. На їх думку важливості набувають транскордонна співпраця, міжмуніципальне співробітництво та взаємодії між адміністраціями та громадянським суспільством всередині країн. Ефективність реагування на надзвичайні ситуації COVID-19 значною мірою залежить від вертикальної та горизонтальної координації та рівня співпраці між різними рівнями влади та відомствами, які беруть участь у реагуванні; від активної участі громадянського суспільства, що стосується не лише дотримання ізоляційних заходів, а й безпосереднього залучення до добровільної роботи, спрямованої на підтримку зусиль щодо реагування.

Глава SIGMA Г. Вірант зазначив, що практично жодна країна в світі не була готова до виниклої ситуації, а уряди були змушені оперативно вживати заходи з організації роботи державних органів в умовах карантину. Однак, будь-яку кризу необхідно розглядати як можливість для розвитку. З'явилося багато нових інноваційних практик у сфері державного управління, які можуть стати частиною “нової прийнятої практики” після завершення пандемії [7].

Таким чином, розглядаючи сучасні світові тенденції реформування систем ДУ, варто виокремити найактуальніші з них, а саме: інформатизацію та дебіюрократизацію, реалізацію концепцій – “належного врядування”, “активної”, “сервісної” держав, децентралізацію, економічне регулювання управлінських процесів, тощо, а запобігання, наскільки це можливо, епідеміям та епідемічним хворобам є найгострішим глобалізаційним викликом сучасності для ДУ.

Література.

1. Бондаренко А. Сутність публічно-сервісної держави в механізмі

захисту прав і свобод людини і громадянина. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018. № 2. – С. 9-12.

2. UNDP. Governance for Sustainable Human Development. Jan., 1997. URL: <http://gis.emro.who.int/HealthSystemObservatory/>.

3. Public Employment in European Union States. Madrid: Ministry of the Presidency, 2010. 242 p. URL: http://www.dgaep.gov.pt/upload/RI_estudos%20Presid%C3%A4ncias/Public_Employment_EUMS.pdf.

4. 12 Principles of Good Governance. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/good-governance/12-principles>.

5. Троценко Р. Посткризисное управление: как пандемия изменит мир, государство и бизнес. *РБК*. – 06.04.2020. – URL: <https://www.rbc.ru/opinions/business/06/04/2020/5e8ad3e19a79474519df924d>.

6. Good governance essential for authorities to successfully tackle COVID 19. *Council of Europe*, 22 June 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/good-governance-essential-for-authorities-to-successfully-tackle-covid-19>.

7. Представители Президентской академии обсудили влияние пандемии COVID-19 на деятельность государственных служащих в рамках вебинара, организованного программой SIGM. URL: <https://www.pac.by/press-center/news/representatives-of-the-academy-of-management-discussed-the-impact-of-the-pandemic-covid-19-on-the-ac/>.

Батур Ю.Г.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Поліпшення забезпечення населення продуктами харчування являє собою важливу соціально-економічну задачу, рішення якої має величезне значення для України. Забезпечення продовольчої безпеки є пріоритетним напрямом державної політики, так як охоплює широкий спектр національних, економічних, соціальних, демографічних та екологічних факторів.

Виклад основного матеріалу. Закон України "Про продовольчу безпеку України" визначає продовольчу безпеку як здатність держави задовольняти потреби населення в харчуванні на рівні не нижче медичних обґрунтованих норм гарантована наявністю відповідних ресурсів, потенціалом внутрішнього виробництва, незалежно від внутрішніх і зовнішніх умов (погроз) спроможність забезпечити сприятливу демографічну динаміку, збереження генофонду нації, сталість розвитку, інтеграцію країни у світовий економічний простір, суверенітет і незалежність [1].

Як свідчить світовий досвід, надійна продовольча безпека держави забезпечується, якщо 75–80% споживання всіх видів продовольства припадає на вітчизняний ринок. При цьому виділяють пріоритетні види продукції,

виробництво яких повинно стати предметом особливої уваги з боку держави. Країни з високим економічним потенціалом, інтенсивно включаючись у світовий ринок, дбайливо підтримують високий рівень самозабезпечення. Наприклад, у США і Франції цей рівень становить близько 100%, у Німеччині – 93%, в Італії – 78%, навіть бідна родючими ґрунтами Японія притримується 50-відсоткового рівня самозабезпечення. Достатній рівень продовольчого самозабезпечення або продовольчої незалежності досягається тоді, коли по основних групах продовольчих товарів (м'ясо й м'ясопродукти, молоко й молокопродукти, яйця, хліб і хлібопродукти, картопля, овочі та фрукти, олія, цукор, риба та рибопродукти) обсяги імпорту не перевищують 30% обсягів їх внутрішнього споживання. Виділені вище дев'ять груп продовольчих товарів забезпечують 90% калорійності харчування й є найбільш важливими й незамінними з погляду збалансованості основних поживних речовин за кількісним та якісним складом. Критичним вважається перевищення імпортованих товарів у загальній структурі продуктів харчування понад 30% [2].

В Україні питома вага вітчизняної сільськогосподарської та рибної продукції, сировини і продовольства в загальному обсязі товарних ресурсів внутрішнього ринку складає відповідно: зерна не менше 95 %; цукру не менше 80; рослинного масла не менше 80; м'яса і м'ясопродуктів (у перерахунку на м'ясо) не менше 85; молока і молокопродуктів (у перерахунку на молоко) не менше 90; риби і рибопродуктів не менше 80; картоплі не менше 95; солі харчової не менше 85 % [4].

Недостатність продовольства виникає з причини стихійних лих, викликаних природними явищами, війнами, різного роду економічними кризами в державі, радикальними змінами суспільного ладу і т. п. У зв'язку з цим як для окремої людини, так і окремого держави і світу в цілому виникає проблема стабільного забезпечення продовольством та продовольчої безпеки.

У 2019 році, як і у три попередні, відбулося скорочення середньодобової поживності раціону українця. Так, в середньому українці споживали 2691 ккал на добу, або на 110 ккал менше, ніж у 2015 році. При цьому, 29,7 % середньодобового раціону забезпечувалося за рахунок споживання продукції тваринництва, 70,3 % – продукції рослинництва. Щодня житель України споживав в середньому 84 грами протеїнів, що є одним із найнижчих показників серед країн ЄС та на 18% менше середнього рівня цього показника у розвинених країнах (103 грами на добу) [3].

Ще одним індикатором продовольчої безпеки є економічна доступність продуктів. У 2019 році середньомісячні споживчі сукупні витрати домогосподарств у структурі витрат становили 8826,32 грн., на продукти харчування та безалкогольні напої – 4501,64 грн., на харчування поза домом – 180,42 грн. як і усі попередні роки, частка витрат на харчування у сукупних споживчих витратах залишається високою, і за підсумками 2019 року склала 51 % (проти 51,8 % у 2018 році), а частка витрат на харчування поза домом всього 2 % (1,9 %). У структурі споживчих продовольчих витрат основне місце як і в попередні роки посідають витрати на м'ясо і м'ясопродукти – 24 %, хліб і хлібопродукти та молоко і молочні продукти – 15 % відповідно. У країнах ЄС

частка витрат домогосподарств на придбання продуктів харчування у середньому становить 13,1 % у загальній структурі витрат (мінімальна частка 7,8 % у Люксембурзі, максимальна частка 26,2 % у Румунії) [3].

Висновки. Для підвищення рівня продовольчої безпеки країни, особливо в умовах сучасних викликів пов'язаних з поширенням пандемії, необхідно сформувавши сучасну збалансовану систему продовольчої безпеки. Основними завданнями мають стати: зростання агровиробництва, стабільність постачання продовольства, потенційна фізична доступність продуктів харчування для кожної людини, економічна можливість придбання продовольства усіма соціальними групами населення.

Література.

1. Закон України «Про основи продовольчої безпеки України» № 8370 від 08.04.2011 р. <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI00A>
2. Залізнюк В.П. Оцінка індикаторів продовольчої безпеки України. Інвестиції: практика та досвід. «2. 2019. С. 128-133.
3. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо стану продовольчої безпеки в Україні: 2019 рік agro.me.gov.ua/storage/app/sites/1/stanAPK_pdf_zvity/APK%202020/%20за%202019%20рік_1.pdf
4. Калашникова Є.Д., Стефанишин Б.М. Продовольче забезпечення регіону за умов трансформаційної економіки. URL : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/Ekon/2008_6/6.pdf

Бондаренко А. І.

СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Проблеми підвищення як економічної, так і науково-технічної безпеки, сприяння розвитку науково-технічного потенціалу і нововведень особливо важливі в період реформування економіки, в період, коли людство вступає в новий етап технологічної революції.

При діагностуванні загроз економічної безпеки постулатом може служити твердження про те, що національна безпека держави залежить не лише від зовнішньоекономічних чинників, але і від стану національної економіки, раціонального поєднання інтересів країни і регіонів.

Особливістю української держави є різниця у рівні і підготовленості до фінансового самозабезпечення різних регіонів країни. Для зниження виниклих диспропорцій у можливостях регіонів фінансувати поточні витрати за конституційними зобов'язаннями перед громадянами країни з державного бюджету до бюджетів регіонів перераховуються трансферти. Проте, як показав досвід, трансферти, пом'якшуючи найгостріші соціальні протиріччя, але не

спроможні створити умови для стійкого економічного розвитку більшість регіонів. Потребу в забезпеченні таких умов диктує необхідність акумуляції в регіонах достатнього об'єму фінансових ресурсів для обслуговування реальної економіки [1].

Ринкові перетворення, та подальша інтеграція України до складу глобального світового господарства і, нарешті, явища глибокої фінансової кризи в країні стали причиною виникнення в реальному секторі економіки ряду серйозних економічних проблем. У наявності масштабні розриви соціально-економічного, інвестиційно-фінансового та організаційно технологічного характеру, а також асиметрія у відносинах власності, розподілі, в системі управління.

Через ситуацію, що склалася, порушується цілесність господарського простору, слабшає взаємодія центру і регіонів, а також взаємодія між окремими регіонами. відсутність послідовної економічної політики центру відносно регіонів поставило перед більшістю з них найгостріше завдання створення умов стійкого соціально-економічного розвитку, з урахуванням регіональної специфіки.

Структура держави визначає соціально-економічні взаємини регіонів з центральною владою, засновані на тому, що кожен з них має однаковий статус і рівні права. Законодавчо закріплені взаємини припускають рівний доступ усіх регіонів до економічних благ.

Донедавна такі поняття як "економічна безпека" та "фінансова безпека" практично не використовувалися в економічній науці, а тим паче не привертали уваги вітчизняних науковців і практиків. Дослідження, що проводилися, характеризувалися безсистемністю, вибірковим і незваженим підходом до розкриття окремих аспектів цієї проблематики.

Історично і логічно проблема економічної безпеки пов'язана із становленням і розвитком державності, усвідомленням нацією своїх економічних інтересів. Ця проблема у різних країнах і в різні періоди поставала більш або менш актуально, однак ніколи не зникала з поля зору громадськості та лідерів держав.

Майже до середини ХХ ст. проблема економічної безпеки як явища в науковій теорії не піднімалася. Не зустрічалося і самого поняття "економічна безпека", хоча проблеми безпеки, що розглядалися переважно у зв'язку із зовнішньою загрозою, особливо військовою, існували завжди. Пік інтересу до проблеми наукового осмислення економічної безпеки на Заході припадає на кінець 80-х — початок 90-х років минулого століття. Це пояснюється валютною і структурною кризою 70-х років; борговою кризою 80-х років, і зрештою, розпадом РЕВ і СРСР на початку 90-х років ХХ ст., що привели до більшої відкритості національних економік, економічної інтеграції, що супроводжувалися зростанням не просто залежності, а взаємозалежності між державами, посиленням глобалізації світової економіки. У таких умовах одним із ключових завдань багатьох країн світу стало забезпечення національної економічної безпеки.

Національна безпека будь-якої держави має своїм базовим елементом, що

забезпечує наявність і підтримку матеріальних ресурсів, безпеку економічну. Однак головною ж складовою економічної безпеки в ринковому середовищі є фінансова безпека. Як було зазначено вище, поняття "Національна безпека" уперше прозвучало в 1934 р. в інаугураційній промові новообраного президента США Франкліна Рузвельта. Пізніше, після Другої світової війни, це поняття отримало офіційне визнання у зв'язку з ратифікацією Конгресом США Акту про національну безпеку. Але було потрібно ще десятиліття, щоб концептуальна термінологія національної безпеки придбала досить дохідливі тлумачення. Нині понятійний апарат, що склався в США в цій галузі знань, має набір визначень, що ясно характеризують елементи національної безпеки [2].

З урахуванням зазначеного пропонується наступне визначення терміну "безпека України": це збалансований стан функціонування людини, суспільства і держави, за якого існуючі суспільні правовідносини направлені на прогнозування, попередження, своєчасне виявлення та мінімізацію впливу існуючих та потенційних викликів, ризиків, небезпек і загроз або уникнення їх, як всередині держави, так і за її межами, що дозволяє зберегти систему людських, суспільних та державних цінностей і забезпечити подальший їх розвиток.

Література.

1. Бондаренко А.І. Механізми державного забезпечення результативності фінансової безпеки в національній економіці [Електронне вид] Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування : електронне наукове фахове видання ХНТУ. 2017. №1. Режим доступу до журн. <http://el-zbirn-du.at.ua/>

2. Історія економічних учень: Навчальний посібник / Базилевич В.Д., Гражевська Н.І., Гайдай Т.В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. - К.: Знання, 2004.- 1300 с.

Воробій М. О.

«РЕЖИМ УКРАЇНА» ЧОМУ ЦЕ ВИГІДНО ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗАРОБІТЧАН

Постановка проблеми. Українські трудові мігранти, які є висококваліфікованими працівниками, дуже добре себе зарекламували за межами України. Багато закордонних фірм хочуть наймати українців на всі осаді та сфери виробництва. Але, через те, що Україна не входить до Європейського союзу, процес отримання дозволів на роботу за межами України є довготривалим та складним. Саме тому, після довгих переговорів між міністерствами та роботодавцями на початку серпня 2016 року розпочався проект «Режим Україна». Таким чином, цей проект принаймні частково допомагає компаніям задовольнити на сьогодні так відсутню робочу силу на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Чеські роботодавці високо цінують працівників з України. Вони надійні, працьовиті та обізнані. Проект спрямований на сприяння працевлаштуванню виключно кваліфікованих людей з України. Проект створений на основі співпраці між Міністерством внутрішніх справ, Міністерством закордонних справ та Торгово-промисловою палатою Чехії. Він призначений допомогти виконати квоти на працевлаштування робітників з України та скасувати обов'язок зустрітися із заявою на отримання трудової картки. Більшість карток співробітників видаються за допомогою так званих програм "Проект Україна" та "Режим Україна". Обидва проекти реалізуються Міністерством закордонних справ, а також Міністерством промисловості та торгівлі Чеської Республіки.

Метою цих проектів є досягнення економії часу на прийом та обробку заявок на працівників та блакитні картки для фахівців з України, які виконуватимуть висококваліфіковану роботу у галузі виробництва чи послуг у Чеській Республіці. Але, проект "Режим Україна" (або кваліфікована програма працівників) ставить за ціль є спрощення процесу подання заявки на отримання робочої картки для кваліфікованих фахівців, тоді як «Проект Україна» - для висококваліфікованих працівників. Ці програми дозволяють чеським та іноземним інвесторам, дослідницьким організаціям, технологічним компаніям та стартапам переводити або залучати нових співробітників на посади спеціалістів чи менеджерів.

Щорічна потужність цього проекту становить 19 600 заявників на рік. Український режим зосереджений на працевлаштуванні лише кваліфікованих робітників. Перевага проекту полягає в тому, що після зарахування перебування в режимі України становить до 1 року, і протягом цього року можливо подати заявку на десятки кваліфікованих робітників з України. Це процес, який може тривати до 5 місяців. Рішення полягає в обробці так званого короткострокового дозволу на роботу, який видається іноземцям максимум на 90 днів.

Різниця між цими проектами полягає в тому, що заявка спочатку подається роботодавцем у Чеській Республіці, і лише після певного "попереднього затвердження" цієї заявки претендент на картку працівника запрошується в посольство, де він подає заявку на отримання картки.

Однак швидкість видачі картки працівника суттєво не змінилася, у 2017 році процедура подання заявки на картку працівника через програми «Проект Україна» та «Режим Україна» займала більше чотирьох місяців. В той же час, обидва проекти мають свої обмеження, наприклад, «Режим Україна» не може брати участь у компаніях, що мають менше 6 штатних співробітників та щонайменше два роки існування компанії.

Серед критиків як надмірної бюрократії у працевлаштуванні іноземців, так і занадто малої кількості виданих карток працівників є переважно роботодавці. Саме завдяки привабливості роботодавців, а також рекордно низькому рівню безробіття, квота на видачу карток працівників за програмами «Проект і Режим Україна» стрімко зростає, у 2016 році вона становила 3800 працівників з України, у 2017 році 9600 працівників, у 2018 19 600 і, у 2019

році 40 000 працівників. Цю тенденцію підтримує також прем'єр-міністр Андрій Бабіш, тоді як велика кількість українців працює у компаніях, що належать до цільового фонду, заснованого Андреем Бабішем.

Слід зазначити, що Чеська торгова палата створила у Львові бюро допомоги, метою якої є допомогти чеським підприємцям знайти потрібних працівників в Україні, з одного боку, та допомогти потенційним працівникам у поданні заявок з іншого. Амбіційна мета цього офісу - замінити сумнівні агенції, що працюють у цій галузі.

Висновки. Отже, програма «Режим Україна» відповідає на постійну нестачу робочої сили на чеському ринку праці, де окрім спрощення та прискорення міграційних процедур, це приносить значне розширення територіальної спрямованості існуючих проектів та схем, роблячи програми доступними для більш широкого кола роботодавців та інші пільги для висококваліфікованих працівників. Головною причиною запуску цієї системи було намагання подолати корупцію, яка ставалася у зв'язку із заявою на посвідку на проживання, а також можливість пришвидшити всю процедуру.

Література.

1. Генеральне консульство Чеської Республіки у Львові
URL :https://www.mzv.cz/lvov/uk/x2004_02_03/x2016_12_30/index.html (дата звернення 05.04.2021)
2. Програма Режим Україна в Чехии URL :
<https://infoza.top/articles/35> (дата звернення 05.04.2021)

*Воронкова А.А.,
Чуйко Н.В.,
Мерчанський В.В.,
Храпач К.Г.*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Важливою складовою національного господарства України є аграрний сектор. Адже, саме він формує продовольчу безпеку країни, забезпечує значну частину населення робочими місцями, а також служить важливим джерелом валютних надходжень.

Так, аграрний експорт зерна, приносить Україні до 40% валютних надходжень, за 2019 рік аграрний експорт приніс державі понад 20 млрд доларів [1].

Для ефективного функціонування аграрного сектору, перш за все, потрібна всебічна підтримка з боку держави у вигляді: розв'язання питань по кредитуванню на вигідних умовах сільгоспвиробників для забезпечення їх необхідним для виробництва сільгосппродукції; контрольованість цінової політики при реалізації сільськогосподарської продукції.

Обвал цін на сільськогосподарську продукцію, непомірне підвищення цін на матеріально-технічні ресурси, істотний вплив природно-економічних умов на ефективність виробництва, відсутність виваженої фінансово-кредитної політики, запізнення з формуванням інфраструктури аграрного ринку, малоефективна страхова діяльність - всі ці причини породжують несприятливі умови для розвитку сільського господарства. На думку більшості науковців, саме вони спричиняють необхідність державного регулювання аграрного сектору.

У країнах ЄС державну підтримку сільського господарства здійснюють шляхом надання аграріям дешевих кредитів, підтримання твердих цін, виконання безпосередніх виплат тощо. В Європі під державне регулювання підпадає 90 % цін на сільськогосподарську продукцію у вигляді субсидій для підтримки аграріїв через високі ціни на засоби виробництва [2].

Хоча практика аграрного господарювання останніх років, зокрема в країнах ЄС, засвідчує нову тенденцію до зменшення загального обсягу економічної підтримки сільського господарства. Однак, починаючи з 1962 р., коли була розроблена Єдина сільськогосподарська політика (ЄСП) країн Європейської Співдружності, фермери отримують прямі виплати із бюджету ЄС на підтримку ринкових цін, виплати залежно від обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, розміру посівних площ, кількості поголів'я тварин, цільового використання субсидій. Завдяки реалізації вищевикладених заходів продовольча програма в країнах ЄС була успішно виконана, зросли забезпечення європейських громадян продуктами харчування за доступними цінами та рівень життя сільських товаровиробників. Отже, відповідно до практики розвинутих країн Заходу, ефективний розвиток виробництва сільськогосподарської продукції та розвиток сільської місцевості залежать від регулювання й допомоги з боку держави [3].

Вітчизняний аграрний сектор, за оцінками фахівців OECD, в окремі роки мав від'ємне значення показника сукупної підтримки сільського господарства (зокрема, у 2011, 2013 і 2014, а також у 2015 і 2016 рр.), що зумовлено її значним скороченням впродовж останніх років внаслідок погіршення фінансово-економічної ситуації у країні, девальвації національної грошової одиниці та обмежених можливостей державного бюджету [4].

Загальна сума на держпідтримку АПК на 2020 рік була в розмірі 4 млрд грн. У попередні роки фінансування виглядало так: на 2019 рік агросектор отримав 5,9 млрд грн, у 2018 році — 6,3 млрд грн. Як бачимо з цифр, обсяг фінансової підтримки невпинно зменшувався [5].

Уряд показав середньострокові програми держпідтримки агросектору на 2021–2023 роки. МЕРТ додав до своєї трирічної декларації, яка складалася з п'яти ключових напрямів, ще дві програми. До 5 традиційних програм — тваринництва, садівництва, фермерства, здешевлення техніки та кредитів, було додано ще дві програми: підтримка виробництва нішевих культур (продовольча безпека) та картоплярство. Нагадаємо, країна змінила підхід зі щорічного короткочасного прогнозу на середньостроковий план — планування на три роки. Варто зазначити, що Україна перейшла до європейської практики

прогнозування, а представники уряду розписали потреби в фінансах щодо кожного з напрямів за роками та конкретними програмами.

Програма 1. Пряма підтримка галузі тваринництва, тобто ряд програм зі стимулювання переробки, реконструкції тваринницьких комплексів, виготовлення кормів, вирощування племінного/молочного стада – для ВРХ, свинарства, птахівництва, вівчарства, козівництва, бджолярства. У 2021-2023 рр. – державою виділено із бюджету в середньому 3,5 млрд грн: 2021-й – 3,636 млрд грн, 2022 р. – 3,427 млрд грн, 2023 рік – 3,368 млрд грн.

Програма 2. Фінансова підтримка заходів в АПК (кредити, страхування). На 2021-2023 державою у середньому виділено 2,1 млрд грн: на 2021 рік – 2,253 млрд грн, на 2022 рік – 2,138 млрд грн, на 2023 рік – 2,166 млрд грн.

Програма 3. Здешевлення компенсації техніки та обладнання вітчизняного виробництва – державою у середньому виділено 1 млрд грн: На 2021 рік – 957 млн грн, на 2022 рік – 1,127 млрд грн, і на 2023 рік – 1,330 млрд грн. У 2020 році державою було виділено 1 млрд грн.

Програма 4. Програма розвитку фермерства – держава виділила близько 800 млн грн: у 2021 році – 727 млн грн, у 2022 році – 772 млн грн, у 2023 році – 943 млн грн.

Програма 5. Рослинництво поділяється на садівництво/зрошення – в середньому 500 млн грн: 2021 – 414 млн грн, 2022 – 471 млн грн, 2023 – 636 млн грн.

З 2021 року додатково будуть фінансуватися ще дві програми:

Програма 6. Підтримка виробництва нішевих культур (продовольча безпека) – по 295 млн грн кожного року.

Програма 7. Картоплярство: 2021 рік – 160 млн грн, 2022 рік – 250 млн грн, 2023-й – 250 млн грн.

У підсумку ми бачимо, що загальна сума фінансування всіх програм держпідтримки має складати: у 2021 році – 8,442 млрд грн, у 2022 році – 8,480 млрд грн, у 2023 році – 8,988 млрд грн [6].

Сьогодні для України особливої актуальності набувають питання підвищення рівня стандартів виробництва та налагодження нових ефективних механізмів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Важливими чинниками розвитку аграрної галузі виступають підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК [7].

Для забезпечення ефективного та конкурентоздатного розвитку аграрного сектору в Україні, насамперед, варто упорядкувати хід державного фінансування сільського господарства, враховувати необхідність розв'язання проблем розвитку всіх категорій виробників, забезпечити його не тільки збільшення, але й ефективність застосовування, що відповідає як правилам ринкової економіки, так і підходам до державного стимулювання сільськогосподарського виробництва в інших країнах.

Література.

1. Коронавірус, карантин і посуха: чи буде Україна з хлібом цього року? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52441162>.
2. Зимин С. Аграрная политика ЕС и ее влияние на международную торговлю. АПК: экономика, управление. 2006. № 2. С. 9–16.
3. Фурман І.В., Пронько Л.М. Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду. Економіка АПК. 2019. № 11. С. 85-95.
4. Кернасюк Ю. Державна підтримка АПК. URL:<http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/14260-derzhavna-pidtrymka-apk.html>.
5. Держпідтримка АПК – програми на 2021 рік: тваринництво, компенсація придбання с/г техніки, кредити, фермери, кооперативи, посуха, зрошення, органічна продукція, картоплярство. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/854-derjpidtrimka-apk--programi-na-2021-rik-tvarinnitstvo-kompensatsiya-pridbannya-s-g-tehniki-krediti-fermeri-kooperativi-posuha-zroshennya-organichna-produktsiya-kartoplyarstvo>.
6. Держпідтримка АПК: фокус у 2020 році та стратегія на 2021-2023 роки URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/783-derjpidtrimka-apk-fokus-u-2020-rotsi-ta-strategiya-na-20212023-roki>.
7. Калетнік Г. М. Стратегіко-інституційні засади ефективності використання потенціалу аграрного сектору економіки. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2015. № 1. С. 3-15.

Гончаренко М.В.

ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. Поняття конкурентоспроможності регіонів, шляхи її забезпечення, фактори, конкурентні переваги є досить поширеним предметом наукових розробок, втім на сьогодні відсутній єдиний системний підхід до розуміння сутності та механізмів забезпечення конкурентоспроможності регіонів. Недостатньо дослідженим залишається вплив бюджетних інструментів на розвиток територій, тоді як бюджет є одним з основних джерел фінансового забезпечення конкурентних переваг регіону.

Навіть у період до пандемії, традиційні фінансові інструменти, що залишилися у спадок від командно-адміністративної економіки, стримували регіональний розвиток, призводили до появи дисбалансів у системі фінансування економічної та соціальної сфер через спрямування коштів переважно на соціальні потреби, спричиняючи надмірне навантаження на бюджет та недофінансування проектів розвитку територій. З огляду на це, сьогодні виникла термінова необхідність узгодження «точок зростання» конкурентоспроможності територій із фінансуванням з державного та місцевих

бюджетів та застосування ефективних фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку з врахуванням загроз, що загострилися в умовах пандемії.

Виклад основного матеріалу. Досягнення конкурентоспроможності для регіону як суб'єкта конкурентної боротьби передбачає підвищення ефективності його розвитку, оскільки конкурентоспроможність спрямована на зниження міжрегіональних диспропорцій та економічний розвиток.

Найбільш розповсюдженим є визначення конкурентоспроможності регіону як здатності його економіки передбачати та успішно адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів шляхом створення нових економічних можливостей за рахунок використання стійких конкурентних переваг регіону; визначати його роль і місце в економічному просторі країни та на світовому ринку товарів і послуг, тобто це здатність регіону випереджати інші регіони за окремими соціально-економічними показниками [1].

Конкурентоспроможність і економічний розвиток регіону залежить від рівня його фінансового забезпечення. Важливо, маючи на меті підвищення конкурентоспроможності територій, визначати стратегічні пріоритети здійснення бюджетно-податкових заходів та спрямовувати їх на нарощення регіональних конкурентних переваг, які являють собою сукупність природних, соціально-економічних, науково-освітніх, технічних, інформаційних, культурних та інституційних умов, які склалися в регіоні, відрізняють його від інших регіонів і визначають довгострокові перспективи забезпечення високого рівня якості життя населення, виробництва в ньому товарів і послуг та високу ефективність господарського комплексу території.

Система кількісних показників, яка поєднає показники економічного розвитку регіону та стану і потенціалу розвитку місцевих фінансів, надасть можливість виявити оптимальні умови для формування фінансових ресурсів регіону, розкрити невикористані чи додатково виявлені внутрішні резерви, залучення яких дозволить прискорити розвиток регіональної економіки, покращити інвестиційний клімат для залучення зовнішніх фінансових ресурсів, у тому числі іноземних інвестицій [3].

Автори дослідження [2] виділяють групу ресурсних інструментів управління регіональним розвитком, до яких відноситься сукупність управлінських механізмів, які застосовуються для перерозподілу ресурсів з метою ресурсного забезпечення використання інструментів управління регіональним розвитком і спрямування діяльності інших суб'єктів регіонального розвитку.

Відповідно до механізму функціонування та відношення до органів публічної влади виділено такі ресурсні інструменти:

бюджетні, постійне застосування яких ґрунтується на використанні державних та місцевих бюджетів як основного механізму перерозподілу ресурсів;

позабюджетні, постійне застосування яких ґрунтується на засадах загальних господарсько-правових відносин.

В той час, як органи публічної влади можуть використовувати бюджетні і позабюджетні інструменти, іншим суб'єктам регіонального розвитку доступні лише позабюджетні [2, с. 93].

Згідно з класифікацією за основним важелем впливу, ресурсні інструменти регіонального розвитку поділяються на:

фіскально-тарифні інструменти, покликані шляхом встановлення плати за базові суспільні та бізнес-послуги чи за право доступу до ресурсів акумулювати ресурси і спрямовувати діяльність суб'єктів регіонального розвитку (податки та збори, митні тарифи, рентні платежі та матеріальні стягнення);

інструменти ресурсозабезпечення, покликані за рахунок акумульованих та залучених ресурсів забезпечити необхідними ресурсами застосування інших інструментів управління регіональним розвитком і спрямувати діяльність суб'єктів регіонального розвитку (загальний та спеціальний фонди державного та місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, бюджетні програми технічної допомоги тощо) [2].

У своєму дослідженні А. Нечипоренко зазначає, що набір фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку в Україні є обмеженим і реалізується через [3]:

- бюджетну систему - прями бюджетні витрати: субсидії, дотації, інші бюджетні трансферти;

- податкову систему - непрямі бюджетні витрати: податкові пільги, спеціальні податкові режими;

- грошово-кредитну систему - непряма підтримка: зменшення облікової ставки, курсова політика, здешевлення кредитів;

- політичну систему - додаткові гарантії інвесторам, особливі умови приватизації, легалізація отриманих доходів тощо.

Висновки. Вважаємо, що бюджетно-податкові інструменти можуть здійснювати прямий та опосередкований вплив на регіональний розвиток, тому доцільною є їх класифікація за характером впливу.

До інструментів прямого впливу, які застосовуються для безпосереднього фінансування сфер, галузей, суб'єктів господарювання, інфраструктурних проектів, які впливають на зміцнення конкурентних переваг території, належать фінансування бюджетної сфери; міжбюджетні трансферти (цільові субвенції, дотації, інші трансферти); фінансова підтримка суб'єктів господарювання; бюджетні інвестиції (капітальні вкладення з бюджету розвитку); муніципальні позики; державні замовлення; фонди регіонального розвитку; державні та місцеві цільові програми тощо.

До інструментів опосередкованого впливу, які створюють належні умови для суб'єктів господарювання та сприяють підвищенню ефективності їх діяльності, відносяться: податкові пільги, податкові канікули, зменшення податкових ставок; спеціальні податкові режими; бюджетні гарантії та страхування; державне кредитування тощо.

Забезпечення конкурентоспроможності територій тісно пов'язана з поняттям стимулювання регіонального розвитку. Тому ми вважаємо, що

фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку одночасно є інструментами забезпечення конкурентоспроможності територій.

Література.

1. Кириленко О. П. Боргова політика органів місцевого самоврядування. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. Тернопіль : Економічна думка, 2008. Вип. 5. С. 153-158.
2. Конкурентоспроможність територій : практ. посіб. А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський, [та ін.]. К. : Легальний статус, 2011. 252 с.
3. Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2018.

Горник В.Г.

СТРАТЕГІЧНЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Економічна безпека підприємства сприяє створенню соціально орієнтованої ринкової економіки, забезпечує зростання рівня життя й добробуту населення, відіграє провідну роль у провадженні ефективної економічної політики в державі, а також виступає гарантом соціальної стабільності в суспільстві та є запорукою фінансового розвитку країни, її становлення на міжнародній арені як конкурентоспроможного й інвестиційно-привабливого суб'єкта. Економічна безпека у своїх правових взаємозв'язках повинна іманентно та всеохоплююче брати участь у регулюванні діяльності всіх державних і суспільних інститутів.

Виклад основного матеріалу. Окремими питаннями дослідження та аналізу правового забезпечення економічної безпеки займалися такі вітчизняні науковці, а саме: А.І. Берлач, З.С. Варналій, І.І. Дідович, Е.С. Дмитренко, О.О. Зінченко, Т.С. Клебанова, О.Є. Користін, О.М. Ляшенко, В.І. Мунтіян, М.М. Пендюра, І.І. Подік, О.В. Половян, В.П. Пономарьов, А.Й. Присяжнюк, В.М. Руфанова та ін.

Водночас особливості сучасного стратегічного та інноваційного забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства висвітлені недостатньо.

Управління забезпеченням економічної безпеки підприємства – це безперервний процес забезпечення на підприємстві, що знаходиться в певному зовнішньому середовищі, стабільності його функціонування, фінансової рівноваги і регулярного отримання прибутку, а також можливості виконання поставлених цілей і завдань, здатності його до подальшого розвитку і вдосконалення на різних стадіях життєвого циклу підприємства і в процесі

зміни конкурентних ринкових стратегій [1].

Дане визначення розглядає процес управління забезпеченням економічної безпеки підприємства як безперервний, що враховує зміну стану підприємства і вплив на нього зовнішнього оточення. Нерозривно пов'язаною з вирішенням проблеми управління забезпеченням економічної безпеки підприємств є оцінка її рівня.

Динамічні зміни економічної безпеки підприємства багато в чому залежать від стадії життєвого циклу, на якому воно знаходиться.

Стадія зростання підприємства – найбільш небезпечна стадія з точки зору забезпечення економічної безпеки підприємства. Тому з точки зору забезпечення економічної безпеки підприємства на цій стадії рекомендується найбільшу увагу приділяти питанням розширення виробництва та вдосконалення менеджменту [1].

На стадії зрілості підприємство вже захопило необхідну частку ринку і основна його мета – утримання завойованих позицій. Основними інструментами забезпечення високого рівня економічної безпеки є маркетинг, розробка нових продуктів, застосування нових технологій, а також удосконалення існуючих способів виробництва.

Стадія спаду підприємства характеризується низьким рівнем забезпечення економічної безпеки.

Найвищі рівні стратегічного забезпечення економічної безпеки підприємства пов'язані з інноваціями. Підприємство не може зберегти лідерства та свої конкурентні переваги без оновлення, так як воно є системою вищої структурної організації. Оновлення сьогодні рівнозначно стратегії [2]. У сучасному розумінні, інновації – це основна умова оновлення підприємства.

Під корпоративною інноваційною системою (КІС) розуміється сукупність промислових і фінансових елементів (підсистем, інститутів), що входять до корпорації, видів діяльності, а також ієрархію і зв'язки між ними, які формують і реалізують інноваційні процеси [3].

Інноваційні зміни повинні проходити у всіх без винятку бізнес-процесах підприємства. Побудова КІС на підприємстві передбачається на основі аналізу існуючих бізнес-процесів і моделювання нових. Бізнес-процес створення інновацій – це процес перетворення наукового знання в інновацію, який можна представити як послідовний ланцюг подій, у ході яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту [4].

Висновки. Найбільш значущим з практичної точки зору є виділення етапів побудови корпоративної інноваційної системи :

- 1) детального поглибленого аналізу існуючого стану;
- 2) подання зібраної вихідної інформації з метою виявлення сильних і слабких сторін діяльності підприємства і виявлення інноваційного потенціалу підприємства;
- 3) розробка функціональної моделі бізнес-процесів відповідно з ієрархією цілей і виявленим потенціалом інноваційного розвитку;
- 4) розробка плану реорганізації виробничої та організаційної структури підприємства і системи мотивації персоналу.

Література.

1. Платонов А.М. Управление процессом обеспечения экономической безопасности предприятий [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.zulanas.lt/images/adm_source/docs/2%20Platonov-full%20paper2-RUS.pdf
2. Уотермен Л. Фактор обновления. Как сохраняют конкурентоспособность лучшие компании. М.: Прогресс 368 стр. 1988 г.
3. Валетдинова Э.Н. Инновационная деятельность предприятия в системе экономической безопасности. Режим доступа: <http://uecs.ru/uecs-34-342011/item/692-2011-10-15-07-45-34>
4. Окрепилов В.В. Применение современных методов управления качеством при оценке инновационных проектов // Инновации. - 2008. - № 12. - С. 88-91.

Дегтяр О. А.

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ПЛАНІВ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сучасний стан розвитку територій характеризується відсутністю систематизованих заходів та процесів, які били б спрямовані на стратегічний розвиток. Інфраструктурне забезпечення та об'єкти соціального призначення у регіонах здебільшого були сформовані ще за радянських часів. Їх моральний знос, відсутність інноваційних підходів у системі управління, процесах виробництва, застарілість технологій, відсутність прозорого фінансування соціально-економічного розвитку, проектів та програм управління територіальним розвитком із урахуванням місцевої специфіки – це ключові перешкоди для забезпечення стратегічного розвитку територій. Вирішення цього питання лежить у площині формування і використання потенціалу розвитку об'єднаних територіальних громад. На сучасному етапі розвитку економіки потенціал територій необхідно визначати, як більш комплексне і системне поняття. Тому у науці з'являється така категорія, як потенціал розвитку, якому можна дати наступне визначення: це система економічного, інвестиційного та інтелектуального потенціалів, формування й використання яких забезпечується на основі інвестування капіталу в процес розвитку для отримання економічного ефекту [3].

Потенціал розвитку має складну структуру. У широкому розумінні дану категорію можна розподілити на три основні елементи: економічний, інтелектуальний та інвестиційний потенціал території.

Актуальність цього дослідження підтверджується не лише необхідністю пошуку нових підходів до формування економічного потенціалу в умовах сучасного ринку та вимог до територіального розвитку, але й адаптацією цих підходів до специфіки кожної окремої території.

Радянський спадок, який зараз формує основу потенціалу території на регіональному рівні, був сформований в умовах адміністративно-командної економіки, кооперації виробництва між радянськими країнами та відсутністю конкуренції. Потенціал формувався адміністративними методами та спрямовувався, у першу чергу, на нарощування ресурсної складової, тобто території розвивалися екстенсивними методами.

Відкритий ринок та орієнтація на євро інтеграційні процеси вимагає від регіонів забезпечення конкурентоздатних показників для виживання та розвитку. Пошук шляхів підвищення ефективності виробництва, зменшення витрат ресурсів за рахунок інноваційних технологій та раціональної організації господарювання, реалізація соціальних гарантій для населення – ключові вимоги, які зараз висувуються до кінцевої мети формування та реалізації потенціалу об'єднаних територіальних громад.

У сучасних умовах політичної нестабільності, соціально-економічної кризи актуальним є питання визначення стратегії управління потенціалом розвитку, особливо при реалізації процесів децентралізаційної реформи.

Порівняно із докризовим 2014 роком основні фінансово-економічні показники діяльності території значно погіршилися, хоча відзначається тенденція до їх відновлення. Проаналізувавши статистику роботи провідних підприємств, спостерігаємо стійку тенденцію до скорочення об'ємів інвестування, зниження інвестиційної привабливості, підвищення збитковості та руйнування усталених економічних зв'язків. Проте, для системи господарювання відкриваються нові ринки Європейського Союзу. На цих ринках суб'єкти економічної діяльності України будуть перебувати в умовах вищої конкуренції та нових стандартів та норм, що відповідають системі стандартизації ЄС. До того ж, в умовах високих показників міграції населення скорочується кількість працездатного населення та формується «кадровий голод» у основних галузях економіки.

Ці диспропорції вказують на необхідність формування стратегії управління потенціалом розвитку території, де особливе місце посідає економічний потенціал. В існуючих теоретико-методологічних положеннях відсутні єдині підходи до визначення даної категорії. Проаналізувавши роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, можна виділити три основні підходи до визначення поняття «економічний потенціал»: ресурсний підхід, функціональний та системо орієнтований.

Зрозуміло, що прискорення науково-технічного прогресу у світі вимагає від сучасних регіонів застосування інноваційних підходів для їх ефективного розвитку. Розробка та впровадження інноваційних проектів регіонального розвитку є шляхом підвищення ефективності їх соціально-економічної діяльності.

У стандарті управління проектами Р2М, невизначеність, що призводить до ризиків, розглядається як одна із ключових характеристик будь-якого проекту, особливо у стратегічній перспективі. До того ж, тенденції розвитку сучасної національної та світової економіки свідчать про зростання невизначеностей та ризиків у господарській діяльності, що пов'язане з

підвищенням конкуренції, політичною нестабільністю, обмеженістю ресурсів.

Тому, доцільно розглянути в аспекті забезпечення стратегічного розвитку об'єднаних територіальних громад пропозиції щодо удосконалення методів та інструментарію управління ризиками інноваційних проектів розвитку територій.

Для проведення дослідження було визначено основні теоретичні аспекти питання управління ризиками.

За визначенням МВА, «ризик – це комбінація вірогідності події та її наслідків». Project risk management- це сукупність взаємопов'язаних методів, методик, інструментаріїв з планування, ідентифікації, аналізу потенційних ризиків інноваційного проекту, а також побудови моделей реагування на ці ризики, моніторингу та управління ними з метою компенсації їх наслідків або максимального використання їх вигод відповідно до цілей проекту [1-2].

Розрізняють три основні стратегії управління ризиками: уникнення, передача, зниження. Стратегія уникнення передбачає зміну плану управління проектом так, щоб виключити загрозу, що викликана негативним ризиком, щоб захистити цілі та цінності проекту від наслідків ризику. Стратегія передачі передбачає перекладання наслідків негативних подій на третю сторону (наприклад, страхування). Стратегія зниження пов'язана зі зменшенням вірогідності та наслідків негативних подій. Стратегію управління ризиками необхідно обирати у відповідності до попередньо проведеного дослідження ризиків та особливостей реалізації інноваційного проекту. Стратегія передачі не може бути у повному обсязі реалізована при реалізації інноваційних проектів об'єднаними територіальними громадами на даний час, оскільки система страхування в Україні не настільки розвинена, як наприклад у країнах Європи. Тож дана стратегія не може гарантувати сто відсоткового успіху. Стратегія ж зниження ризиків пов'язане із значними витратами на початковому етапі реалізації інноваційного проекту. Оскільки головною проблемою при впровадженні інновацій об'єднаними територіальними громадами є нестача коштів, тож ця стратегія не може бути реалізована. Таким чином, для інноваційних проектів об'єднаних територіальних громад, які реалізують у рамках реалізації стратегії соціально-економічного розвитку території, пропонуємо використовувати стратегію уникнення ризиків [4].

Література.

1. P2M — «A Guidebook of Project and Program Management for Enterprise Innovation» Офіційний сайт Японської асоціації управління проектами. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.pmaj.or.jp/>
2. Diegel, O., Nordin, A., & Motte, D. (2018). Teaching design for additive manufacturing through problem-based learning. Additive Manufacturing - Developments in Training and Education (pp. 139-149). 10.1007/978-3-319-76084-1_10
3. Europe: the official website of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/ess_room/pdf/completfbarrosoeurope2020-

4. Дегтяр О. А., Марушева О. А., Непомнящий О. М. Управління об'єднаними територіальними громадами [Монографія]. / О. А. Дегтяр, О. А. Марушева, О. М. Непомнящий, О. М. Петренко, Ю. Г. Прав, Т. С. Яровой– Х.: , 2019. – 449 с.

Дмитренко Р.М.

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ «КЛІМАТИЧНО РОЗУМНОГО» АГРОБІЗНЕСУ

Постановка проблеми. Зміна клімату є однією з найбільш актуальних проблем, що перешкоджає людству забезпечувати агроекологічну і продовольчу безпеку, зменшувати рівень бідності населення та досягати сталого сільського розвитку. Тож, питання зміни клімату є одним із ключових пріоритетів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО).

Виклад основного матеріалу. Стратегія ФАО щодо дій по реагуванню на зміну клімату спрямована на зміцнення інституційного і технічного потенціалів держав-членів, поглиблення інтеграції у сферах продовольчої безпеки, сільського, лісового і рибного господарств в рамках міжнародної кліматичної програми дій. Зокрема, ФАО просуває «кліматично розумне» сільське та лісове господарства, які спрямовані на збільшення їх продуктивності одночасно зі скороченням викидів парникових газів та адаптацією до зміни клімату.

Враховуючи ймовірні загрози суспільно-економічному розвитку та агроресурсному потенціалу, зокрема, які можливі зі зміною клімату, існує нагальна проблема в підвищенні адаптації до зміни клімату окремих галузей національної економіки, і, насамперед, агробізнесу [1].

Результати досліджень свідчать, що Україна не лишилась осторонь у вирішенні питань «кліматично розумного» розвитку агробізнесу та з ратифікацією Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (далі - РКЗК ООН) [2] і Паризької кліматичної угоди [3] приєдналась до сторін-учасниць РКЗК ООН, зобов'язавшись вжити комплекс заходів з упередження кліматичних змін.

Однак до тепер рушійних змін в системі державного регулювання у сфері зміни клімату не відбулося, внаслідок чого наприкінці 2018 р. Міжнародним аналітичним центром Climate Action Tracker Україну вже вдруге (протягом 2016-2018 рр.) внесено до списку країн, чиї внески для досягнення цілей Паризької кліматичної угоди критично недостатні. Причиною тому варто визнати відсутність чіткої державної політики розвитку «кліматично розумного» агробізнесу, сформованої за результатами моніторингу антропогенних викидів.

Наразі, відповідно до вимог Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Україна щорічно формує Національний кадастр антропогенних викидів [4]. Однак його інформаційний ресурс дозволяє лише констатувати факт обсягів антропогенних викидів, при цьому абсолютно не пов'язуючи їх з темпами економічного зростання, що суттєво ускладнює формування чіткого

уявлення про стан трансформації агробізнесу до «кліматично розумного» розвитку.

Мати ж реалістичну оцінку ситуації вважаємо можливим за умови запровадження державного декаплінг-аудиту низьковуглецевого виробництва, який має відбуватися за єдиними методологічними принципами, від застосування яких залежатиме створення системи взаємопов'язаних аналітичних даних, що відтворюватимуть динаміку та структурні зрушення, які відбуваються у виробництві під впливом інвестиційно-інноваційних чинників.

З метою поліпшення системи державного регулювання у сфері клімату, Україна має забезпечити виконання ратифікованих міжнародних документів щодо протидії зміні клімату і сформуванню, зокрема, чітку та виважену державну політику розвитку «кліматично розумного» агробізнесу шляхом:

- посилення інституційної спроможності та зміцнення законодавчого і нормативно-правового забезпечення адаптації до зміни клімату;

- запобігання зміні клімату через скорочення викидів та збільшення поглинання парникових газів відповідно до Стратегії адаптації до зміни клімату сільського, лісового та рибного господарств України до 2030 року [1], сформованих за результатами всебічного аналізу та опрацьованих до найменших деталей з супроводженням відповідних економічних розрахунків, оскільки лише за таких умов вони будуть працювати, а не лише декларувати перехід до низьковуглецевої економіки [5];

- розробка і реалізація заходів з адаптації до зміни клімату на рівні об'єднаних територіальних громад і для домогосподарств у сільській місцевості

  - здійснення моніторингу за джерелами викидів;

  - запровадження адекватної юридичної відповідальності за правопорушення у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Висновки. Запровадження на практиці поданих пропозицій дозволить забезпечити дотримання взятих Україною зобов'язань за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та іншими міжнародними угодами у даній сфері.

Література

1. Стратегія адаптації до зміни клімату сільського, лісового та рибного господарств України до 2030 року. URL: https://www.uahhg.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/Стратегія-адаптації-до-зміни-клімату-сільського-лісового-та-рибного-господарств-України-до-2030-року_29.05.19.pdf.

2. United nations framework convention on climate change. (1992). United nations. URL: http://nci.org.ua/npb.html#zn_doc.

3. Paris agreement. (2015). United nations. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/english_paris_agreement.pdf

4. Національний кадастр антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами парникових газів в Україні за 1990-2017 рр. 2018. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/33423.html>

5. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років".

Ігнат О.В.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Постановка проблеми. Однією з радикальних та всебічних реформ, які відбуваються в Україні, є реформа системи охорони здоров'я. Бачення системи охорони здоров'я після проведення реформи: ефективна і доступна система охорони здоров'я, що відповідає потребам населення України. Підвищення рівня і якості життя населення на основі розширення доступності, підвищення якості та безпеки медичної допомоги, продуктивної зайнятості персоналу, що працює у галузі охорони здоров'я, а також підвищення їх рівня соціального забезпечення, розвитку і оптимізації системи соціальної підтримки [4]. Як було зазначено у Національній стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років [6], система охорони здоров'я, яка зараз формується в Україні має базуватися на трьох засадничих принципах: орієнтованість на людей; орієнтованість на результат; орієнтованість на втілення. До пріоритетів регіонального розвитку на період до 2027 року належить: підвищення якості та забезпечення доступності для населення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, незалежно від місця проживання, зокрема на засадах цифровізації. Зазначене передбачає вирішення завдань формування доступної та спроможної мережі закладів для надання якісних медичних послуг та модернізації та розвитку системи екстреної медичної допомоги [9].

Досвід багатьох країн засвідчує, що територіальні громади, зазвичай, ніколи не є абсолютно достатніми, незалежно від інфраструктури, площі, чисельності населення чи інших економічних та демографічних показників [1]. Це означає, що актуальною та інноваційною формою діяльності для переважної більшості утворених в Україні громад має бути міжмуніципальне співробітництво. У 2014 році із прийняттям Закону України № 1508-VII «Про співробітництво територіальних громад» [10] створено законодавчу основу для кооперації ресурсів органів місцевого самоврядування з метою вирішення спільних проблем життєдіяльності територіальних громад на місцевому рівні, більш ефективного надання послуг місцевому населенню, створення спільних об'єктів муніципальної інфраструктури для декількох територіальних громад. Це, зокрема, відкрило нові можливості для підсилення спроможності територіальних у сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу.

Однією із наявних у міжмуніципального співробітництва переваг вбачається те, що територіальні громади на договірній основі можуть не лише об'єднувати свої зусилля та ресурси для вирішення питань місцевого значення,

але й розвивати інфраструктуру, покращувати благоустрій та підвищувати якість надаваних послуг. Саме тому, співробітництво може сприяти не лише успішному вирішенню наслідків нераціональної реалізації самоврядних функцій та неефективного використання наявних у територіальних громад ресурсів, але й спонукати до налагодження управлінського та господарського менеджменту із використанням при цьому нових підходів. Сутність нових підходів має полягати передусім у зміні традиційних споживацьких настроїв щодо вирішення існуючих у громаді проблем та поступового переходу керівництвом громади до самостійного пошуку та вибору інструментів їх вирішення, а також взяття на себе за це повної відповідальності. Міжмуніципальне співробітництво надає керівництву кожної територіальної громади унікальну можливість для: визначення переліку питань, що підлягають невідкладному вирішенню на основі міжгромадівської кооперації; формулювання відповідних завдань та визначення інструментарію для їх виконання; отримання бажаного результату на основі економії власних та залучення додаткових ресурсів [2].

Станом на 9 квітня 2021 р. в Україні з дня набуття повноважень територіальними громадами після виборів у 2020 році 87 територіальних громад (+66 у порівнянні з минулим кварталом) уклали 46 договорів про міжмуніципальне співробітництво (+30 у порівнянні з минулим кварталом), зокрема, 29 договорів укладено в галузі освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення [5].

Виходячи з загального календарного графіку медичної реформи в Україні, у 2020 році на виконання Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» Програма медичних гарантій запрацювала в повному обсязі [8]. Водночас, тривають процеси передачі майна спільної власності сіл, селищ міст районів, які увійшли до складу укрупнених, з районного на базовий рівень (згідно Законів України [11] та [7]), та відбувається запуск процесів надання послуг первинної та вторинної медицини на рівні громад. У зв'язку із цим Експерти визначають, що, відповідно до законодавства існує декілька варіантів щодо процедур реорганізації медицини першого рівня: передача прав засновника Центру первинної медико-санітарної допомоги (далі – ЦПМСД) від районної ради колишнього району до однієї громади, з подальшим укладанням договорів про міжмуніципальне співробітництво територіальних громад щодо співфінансування ЦПМСД; передача прав засновника ЦПМСД від районної ради до громад, які обслуговувались відповідним ЦПМСД, на підставі установчого договору про співзасновництво з подальшим укладанням договорів про міжмуніципальне співробітництво територіальних громад; створення в рамках реорганізації ЦПМСД власних ЦПМСД чи АПМСД в кожній територіальній громаді колишнього району, зі створенням окремої юридичної особи [3].

При передачі відповідних повноважень з управління медициною другого рівня від районних рад до територіальних громад, на рівні кожної області необхідно провести моделювання по кожному пакету послуг щодо доступності для жителів громад, виходячи з максимального використання вже укладених

районними лікарнями договорів, потреби в конкретному пакеті для пацієнтів територіальної громади, а також максимально зручній логістичній доступності для людей. Подібна система створить передумови для покращення якості послуг за рахунок конкуренції між лікарнями за пацієнтів, а також допоможе уникнути додаткових фінансових витрат на розширення кількості пакетів послуг, орієнтуючись на вже проведену підготовчу роботу [3].

Висновки.

Таким чином, в умовах подальшої реформи децентралізації влади та реформи системи охорони здоров'я в Україні співробітництво територіальних громад має значний потенціал, а відповідні процеси потребують експертно-консультативного супроводу та розроблення науково обґрунтованого методико-технологічного забезпечення.

Література.

1. Височанський В. І., Мікуліч В. О. Методологічні рекомендації щодо підписання угоди про міжмуніципальне співробітництво щодо створення спільного підприємства ПМД. Програма «U-LEAD з Європою»: Рівне, 2019. 53 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/497/Recommendations_for_Health_InterMunicipal_Cooperation.pdf.
2. Врублевський О. Про роль міжмуніципального співробітництва у становленні та розвитку громад. Децентралізація. 04.12.2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13041> (дата звернення: 20.04.2021).
3. Децентралізація у сфері медицини. Експертне обговорення. Національний інститут стратегічних досліджень. 04.02.2021. URL: <https://niss.gov.ua/news/novini-nisd/decentralizaciya-u-sferi-medicini-ekspertne-obgovorennya> (дата звернення: 20.04.2021).
4. Медична реформа / Кабінет міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya> (дата звернення: 20.04.2021).
5. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.
6. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 рр. 41 с. URL: <https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf>.
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій : Закон України № 1009 від 17 лист. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-20#Text>.
8. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19 жовт. 2017 р. № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>.
9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету міністрів України від 5 серп. 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>.
10. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 черв. 2014 р. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1508-18#Text>.

11. Про утворення та ліквідацію районів : постанова Верховної ради України від 17 лип. 2020 р. №807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>.

Коваль О. М.

РЕСУРСНІ МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО І МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Питання формування та розвитку системи державного управління, зокрема в сфері економіки і фінансів, актуальні та окреслюються проблемним і науково-пізнавальним полем галузі науки «Державне управління». Однак, зважаючи на складність і комплексність зазначених питань, дуже суттєві методологічні напрацювання споріднених галузей наук. В такій ситуації виникає потреба інтеграційних досліджень проблеми макроекономічного управління та регулювання за допомогою правової, економічної, фінансової, філософської, соціальної, історичної та інших наук, які досліджують притаманні їм наукові закони та окремі господарські практики, зокрема в сфері використання фінансово-економічних механізмів.

Виклад основного матеріалу. В останні три десятиріччя в багатьох країнах з різним рівнем розвитку ринкових відносин спостерігається регіоналізація економічних, фінансованих і соціальних процесів, що проявляється в децентралізації та деконцентрації владних повноважень на різних рівнях управління. Не оминув цей процес і Україну та її регіони (субрегіони). Безперечно, що децентралізація всіх управлінських процесів, моделей і систем потребує відповідного фінансового та тактичного забезпечення. Роль місцевих фінансових ресурсів посилюється, а сфера їх використання розширюється та виходить на нові об'єкти місцевого розвитку, зокрема в частині формування спроможних об'єднаних територіальних громад.

Важливо, що поточний стан розвитку нашої держави ускладнюється об'єктивною необхідністю нагального впровадження комплексу реформ усіх сфер життєдіяльності українського суспільства, зокрема регіонального та місцевого управління, фінансового та ресурсного забезпечення. Сьогодні домінуючу роль займають завдання наукового обґрунтування виявлення та подолання проблем функціонування цілісної системи публічного управління та регулювання її взаємозв'язку із регіональною та місцевою системою і дуже складним зовнішнім середовищем, зокрема на сході нашої країни [1].

Відзначимо, що з позиції відомого дослідника публічного управління та адміністрування - Дж. Стігліца існують чотири основні причини систематичних невдач держави в досягненні поставлених цілей: обмеженість інформації уряду, обмежені можливості урядового контролю за окремими наслідками власної діяльності, обмеженість його впливу на бюрократію, обмеження, які накладаються політичними процесами. Міжнародний досвід свідчить, що

ринкові невдачі стимулюють розробку головних урядових програм і напрямів макроекономічного та макрофінансового регулювання. Визначення таких обмежень та невдач урядової діяльності є необхідною умовою для формування успішної макроекономічної політики держави, зокрема у сфері державного та регіонального управління, включаючи децентралізоване місцеве самоврядування. Україна не стала винятком серед країн що пройшли шлях глибоких ринкових реформ, але жодна країна не проводила свої реформи за умов військових дій та анексії значної частини її території одночасно. Такі складні події в Україні актуалізують нові стратегічні підходи та наукові розробки функціонування механізмів, інструментів, як складової системи управління та регулювання і саме цим повинна займатись галузь науки – державне управління [2].

Інтегрування України в європейські структури потребує вироблення та реалізації такої моделі регіонального управління, яка б відповідала принципам регіональної політики Європейського Союзу, загально визнаній практиці внутрішнього міжрегіонального співробітництва та міжнародної співпраці територій, сприяла становленню нових фінансових форм співпраці у форматі „центр-регіон”.

Здійснення адміністративної реформи та реформи місцевого самоврядування дає шанс створити необхідні умови для динамічного, збалансованого розвитку в Україні територій, усунення основних регіональних диспропорцій, повернутися до реального місцевого самоврядування.

В сучасні Україні об’єктивними базовими рушійними силами виступає реформа місцевого самоврядування та децентралізація владних повноважень разом із суттєвими фінансовими повноваженнями. Основним задання цього руху – забезпечення реальної децентралізації шляхом бюджетної та податкової децентралізації, об’єднання громад і забезпечення повсюдності спроможного місцевого самоврядування. Нові процеси передачі на баланси об’єктів спільної власності територіальних громад іде активно та незворотною силою.

Досвід ринкової перебудови в Україні та інших країнах з молодими ринковими економіками, зокрема молодих європейських країн, свідчить, що на сучасному етапі економічних перетворень вагомим фактором фінансового оздоровлення національної економіки, яка потерпає від значного скорочення внутрішнього попиту на промислову продукцію, може стати істотне розширення взаємовідносин з країнами Європи. Для України цей фактор має особливе значення, оскільки він сприятиме прискоренню подальших ринкових перетворень, входженню до регіональних і світових товарних ринків, створенню фінансових і валютних резервів, необхідних для модернізації та структурної перебудови виробництва.

Відзначимо, що дослідження формування та організації місцевих бюджетів в країнах Європи є важливим етапом створення ефективної системи місцевих фінансів і бюджетів в Україні за умов реформи децентралізації. Враховуючи те, що практика європейських країн з розвиненими ринковими відносинами в частині формуванні системи місцевих фінансів і бюджетів побудовано на основі реформи адміністративно-територіального устрою та

перерозподілу повноважень і передачі багатьох видів ресурсів на місцевий рівень, для України він особливо важливий. Розвиток європейського місцевого самоврядування та його фінансового забезпечення розвивається в двох напрямках: - адміністративно-територіальної організації країн-членів ЄС; - формування та функціонування місцевих бюджетів в рамках реформування фінансової децентралізації. Застосування принципів фінансової децентралізації на практиці в країнах Європи ключовим наслідком мало формування та активізація процесів регіоналізації та субрегіоналізації, які вплинули на зміну системи публічного управління та і державного устрою в цих державах у ХХ ст.

Західні фінансисти та управлінці звертають увагу на те, що основними векторами європейської політики є саме фінансова децентралізація, регіоналізація та деконцентрація. При цьому, важливим є досвід європейських країн з приводу існування комплексу проблем в процесі фінансової децентралізації, які необхідно завчасно врахувати та усунути. «В цьому плані слід забезпечити послідовність у здійсненні цього процесу, зокрема, органи влади зобов'язані забезпечити спроможність участі народу в управлінні суспільно-політичними та суспільно-економічними процесами в державі» [3].

Висновки. Розвиток системи надання адміністративних послуг тісно пов'язаний з реформою місцевого самоврядування та фінансовою спроможністю територіальних громад. Проблемою для органів місцевого самоврядування досі є те, що окремі розміри плати за адмінпослуги чи прирівняні дії не переглядалися з 1993 року. А багато послуг, або таких що надаються через Центр надання адмінпослуг, визначені законами як безоплатні (реєстрація бізнесу, землі тощо). Отже, вкрай актуальним є прийняття законодавчого акту, який актуалізує розміри адміністративних зборів. Саме таким законодавчим актом може стати проект Закону України «Про адміністративний збір» (реєстр. № 4380 від 16.11.2020 р.

Література.

1. Воротін В. Є., Проданик В. М. Від регуляторної політики до державно-приватного партнерства в публічному секторі України. / В.Є Воротін, В.М. Проданик // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 1. С. 95–102.
2. Стігліц, Джозеф Е. Економіка державного сектора. К.: Основи, 1998. – 854 с.
3. Valeriy Vorotin, Nataliia Vorotina, Olena Antyptseva, Kyrylo Husarov. Formation of a matrix of financial and credit benefits in the system of state / *Scientific and practical international conference: Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects*. 20 November 2020. Article 3.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в Україні проходить реформа державного управління, що є однією з основних реформ у різних сферах державної політики. Без ефективної системи державного управління неможливо побудувати сильну демократичну державу.

Реформа державного управління - це важлива передумова євроінтеграційного курсу України. А Європейський Союз підтримує реформу на експертному, технічному та фінансовому рівні. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року схвалено Стратегію реформування державного управління України на період до 2021 року, а також затверджено план заходів з реалізації Стратегії. Важливу роль в цих процесах відіграє якісне і зручне надання адміністративних послуг громадянам та діджиталізація - переведення інформації у цифрову форму, тобто зміни у всіх сферах суспільного життя, пов'язані з використанням цифрових технологій. У 2019 році постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня № 856 було затверджено Положення про Міністерство цифрової трансформації України, далі (Мінцифри). Мінцифри є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики, зокрема в сфері надання адміністративних послуг. Документом визначено, що Мінцифри забезпечує:

- формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства;
- формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;
- формування та реалізацію державної політики у сфері відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів;
- формування та реалізацію державної політики у сфері надання електронних та адміністративних послуг;
- формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку ІТ - індустрії, тощо.

На сьогоднішній день здійснюється цифрова трансформація адміністративних послуг. Більше 120 електронних послуг вже доступні на веб-сайтах суб'єктів надання адміністративних послуг. Створено та запущено Єдиний державний вебпортал електронних послуг - Портал Дія. На порталі Дія кожен громадянин може отримати електронні послуги та інформацію про себе з державних електронних інформаційних ресурсів. На Порталі Дія доступно 33 електронні послуги. Запущено мобільний застосунок Дія - доступ громадян до цифрових документів. Мобільним додатком користуються 4,5 млн. громадян.

Особливу увагу слід звернути на цифровізацію соціальних послуг, які користуються попитом у громадян. Так, у додатку Дія можна отримати наступні послуги: довідку з Реєстру застрахованих осіб, послугу муніципальна

няня, допомогу при народженні дитини, допомогу по безробіттю тощо.

Відповідно до Порядку надання комплексної послуги “Є-Малятко”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 691 “Про реалізацію експериментального проекту щодо створення сприятливих умов для реалізації прав дитини” батьки новонароджених дітей мають можливість скористатися комплексною послугою “Є-Малятко”. Комплексна послуга “Є-Малятко”, складається з таких послуг:

- реєстрація місця проживання;
- призначення допомоги при народженні дитини;
- призначення допомоги на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях;
- внесення відомостей про дитину до Реєстру пацієнтів, що ведеться у центральній базі даних електронної системи охорони здоров'я;
- реєстрація у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків;
- видача посвідчень батьків багатодітної сім'ї;
- визначення належності новонародженої дитини до громадянства України;
- внесення інформації про новонароджену дитину до Єдиного демографічного реєстру з присвоєнням унікального номера запису в ньому;
- надання одноразової натуральної допомоги “пакунок малюка” за місцем проживання або перебування її отримувача, тощо. Дана послуга на сьогоднішній день є найбільш популярною. Для прикладу, з початку реалізації цієї послуги у Волинській області у 2020 році послугою “Є-Малятко” скористалося 1557 батьків.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновок, що пріоритетом держави на найближчі роки є цифровізація послуг у всіх сферах життя. Міністерство цифрової трансформації України на 2021 рік заплановано заходи на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Цифровізація соціальної сфери - національний проект для покращення якості надання соціальної підтримки громадянам. На сьогоднішній день Уряд уже затвердив Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери, що є важливим кроком на шляху практичної реалізації Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. Основним напрямком впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери є створення в Україні Єдиного соціального реєстру в якому зібрана інформація про всіх отримувачів соціальних виплат, пільг та будь-яких інших видів соціальної підтримки.

Література.

1. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року/ Розпорядження Кабінету Міністрів від 24 червня 2016 р. № 474-р.
2. Положення про Міністерство цифрової трансформації України/ Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856.
3. Порядок надання комплексної послуги “Є-Малятко”/ Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 691.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У ТРАНСПОРТНІЙ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. Перспективи європейської інтеграції України залежать від її досягнень в забезпеченні поваги до спільних цінностей і від прогресу в імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом – з іншої сторони. Угода про асоціацію – це дорожня карта реформ, які проводяться в Україні в контексті європейської інтеграції, а звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є результатом здійснення комплексної оцінки результативності її виконання в різних сферах, в тому числі у транспортній галузі [1].

Так, згідно зі звітом про виконання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та Україною за 2019 р. поточний прогрес її виконання з боку Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, інших органів державної влади склав 37% від запланованого протягом року обсягу реалізації завдань. На жаль, прогрес виконання Угоди про асоціацію у 2019 р. у сфері «Транспорту, транспортної інфраструктури, поштових та кур'єрських послуг» є недостатнім і склав лише 16 % від запланованого [2].

Виклад основного матеріалу. Імплементація Угоди про асоціацію у сфері «Транспорту, транспортної інфраструктури, поштових та кур'єрських послуг» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», 11 «Сталий розвиток міст і громад» та 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату».

Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 р. сприяло виконанню національного завдання 9.1 «Розвивати якісну, надійну, сталу та доступну інфраструктуру, яка базується на використанні інноваційних технологій, у т. ч. екологічно чистих видів транспорту».

Так, у межах адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері автомобільного транспорту розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання ринку послуг автомобільного транспорту в Україні з метою приведення їх у відповідність з актом Європейського Союзу».

З метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері залізничного транспорту за результатами спільної роботи Мінінфраструктури, Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури за участі бізнесу та АТ «Укрзалізниця» було розроблено та внесено законопроект «Про залізничний транспорт України». Триває розробка проектів актів щодо ліцензійних умов, визначення плати за доступ до залізничної інфраструктури, рекомендацій для розроблення залізничними підприємствами систем управління безпекою, правил рівноправного доступу до залізничної інфраструктури. На постійній основі здійснюється співробітництво з Європейським залізничним агентством (ERA) з питань інтероперабельності

залізничних колій (система простору 1520). Зокрема утворено Контактну групу, якою проводиться робота щодо внесення показників колії простору 1520 до Технічних специфікацій інтероперабельності ЄС. продовжується робота щодо перегляду функцій державного та господарського управління залізничним транспортом.

Також вживаються заходи з ратифікації Конвенції Міжнародної організації праці 2006 року про працю в морському судноплаванні. Розроблено проекти Законів України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці 2006 року про працю в морському судноплаванні, з поправками» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з ратифікацією Конвенції Міжнародної організації праці 2006 р. про працю в морському судноплаванні».

На розгляді Верховної Ради України перебуває зареєстрований за поданням групи народних депутатів проект Закону України «Про внутрішній водний транспорт», яким передбачено імплементацію положень низки директив ЄС у галузі внутрішнього водного транспорту.

Розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері безпеки експлуатації колісних транспортних засобів відповідно до вимог Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». Для гарантування належного рівня безпеки під час перевезення небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та річковим транспортом розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення їх у відповідність із законодавством Європейського Союзу у сфері перевезення небезпечних вантажів».

Спільно з експертами проекту технічної допомоги ЄС «Підтримка імплементації Угоди про асоціацію та Національної транспортної стратегії в Україні» розроблено проект плану заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року.

Розроблено та подано до Верховної Ради України проект Закону України «Про приєднання до Угоди про розвиток мультимодальних перевезень ТРАСЕКА» та проект Закону України «Про мультимодальні перевезення» - їх прийняття сприятиме використанню більш екологічно чистих видів транспорту.

У рамках Програми фінансування «Ukraine Indicative TEN-T Investment Action Plan Projects» розпочато реалізацію 39-ти проектів загальною вартістю 4378,9 млн. євро. Більшість цих проектів є довгостроковими (14 проектів, 56 % вартості) зі строком до 2030 р.; ще три автомобільних і по два залізничних та авіаційних проекти на 1,3 млрд. євро (30 %) наразі виконуються. До реалізації найближчим часом готуються 18 короткострокових проектів (14 % вартості інвестиційної програми TEN-T).

У рамках Східного партнерства здійснюється робота щодо створення пілотного мультимодального цифрового транспортного коридору між Балтійським та Чорним морями з метою розроблення основної цифрової сервісної платформи для всіх заінтересованих сторін ланцюгів поставок. Це

рішення є багатосторонньою підготовчою дією щодо створення блоку національних сегментів мультимодального цифрового транспортного коридору. Пропозицію підтримали Білорусь, Україна, Азербайджан, Грузія та Вірменія.

Ключовими завданнями виконання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та Україною у сфері «Транспорту, транспортної інфраструктури, поштових та кур'єрських послуг» на 2020 р. є:

- прискорення адаптації законодавства України у сфері автомобільного транспорту, поштових та кур'єрських послуг, зокрема, внесення на розгляд Верховної Ради України ІХ скликання законопроектів щодо: доступу до ринку автомобільних перевезень; забезпечення надання суспільно важливих послуг з перевезень пасажирів автомобільним транспортом; безпеки експлуатації колісних транспортних засобів;

- прийняття законопроектів у сфері внутрішнього водного транспорту, щодо залізничних перевезень, перевезень небезпечних вантажів та мультимодальних перевезень;

- завершення процесу перегляду та оновлення Доповнення XVII-4 та Доповнення XVII-5 до Угоди про асоціацію, а також підготовка проєктів відповідних двосторонніх рішень;

- підписання Україною та ЄС Угоди про спільний авіаційний простір;

- опрацювання зі стороною ЄС питання включення внутрішніх водних шляхів до TEN-T [2].

Висновки. Отже, державна політика розвитку транспортної галузі України має фокусуватися на ефективному та результативному виконанні Угоди про асоціацію та використанні всіх наявних в ній можливостей для поглиблення секторальної інтеграції з ЄС у сфері транспорту та транспортної інфраструктури.

Література.

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2019 р. Результати та плани. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>.

Левченко Н.М.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Локомотивом розвитку національної економіки та запорукою її успішної перебудови загально визнано енергетику, пріоритетні вектори ескалації якої наразі визначено Енергетичною стратегією України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»,

затвердженою розпорядженням КМУ від 18.08.2017 р. за №605-р. [1], що перед усім передбачає трансформацію енергетики від застарілої моделі її функціонування (з домінуванням великих виробників, використанням викопного палива, неефективних мереж і т.д.) до новітньої «низьковуглецевої» моделі – моделі «зеленої» енергетики. Тож, трансформація енергетики від застарілої моделі її функціонування до «низьковуглецевої» ставить перед Україною нові технологічні та економічні виклики, а отже, і зумовлює потребу у формуванні нової енергетичної політики держави.

Виклад основного матеріалу. З підписанням та ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами з іншої сторони, Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати Директиву 2001/80/ЄС [2] про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин у повітря від великих спалювальних установок, що забруднюють повітря (далі – Директива 2001/80/ЄС). Проте технічний стан обладнання існуючих великих спалювальних установок в енергетиці України (кількість яких понад 220), а також значний обсяг робіт та обмежені фінансові ресурси операторів, що їх обслуговують, не дозволяють Україні вчасно виконати вимоги Директиви 2001/80/ЄС. Переважна більшість об'єктів енергетичного сектору економіки наразі має бути зупинена та виведена для здійснення капітального ремонту, реконструкції чи модернізації. Однак навіть тимчасове виведення з експлуатації більш ніж трьох енергоблоків на рік призведе до зменшення наявних потужностей в національній енергетичній системі та зниження виробітку електричної і теплової енергії, а отже, і до загроз енергетичній безпеці країни [3]. Тож, виходячи з вищевикладених причин та з урахуванням можливості «дерогації» або, іншими словами, тимчасового відступу від вимог, передбачених ст. 4 Директиви 2001/80/ЄС, уряду України варто скористатись світовим досвідом з формування цін на електроенергію.

На сьогодні в структурі ціни на електроенергію для кінцевих споживачів у країнах Європейського Союзу можна виокремити дві компоненти: 1) ціна на електроенергію, включаючи вартість виробництва електроенергії, її продаж і плату за передачу та розподіл електроенергії; 2) податки та збори. Протягом семи років – з 2008 до 2015 року – ці збори зросли в межах компоненти «Податки та збори» з 14% до 33% [4, с. 64]. В Україні також існує практика перенесення вартості підтримки окремих видів генерації в тариф на послуги з передачі електричної енергії. Однак ці кошти не використовуються за призначенням, що суттєво гальмує трансформацію енергетики до низьковуглецевого виробництва.

З метою прискорення переходу до моделі низьковуглецевої енергетики, Міністерство енергетики України виступило з ініціативою створення Державного фонду декарбонізації, зареєструвавши законопроект «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження державного фонду декарбонізації» від 09.11.2020 р. за №4347 [5] (далі – Проект ЗУ №4347) та законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок окремих податків» від 09.11.2020 р. за №4346 [6] (далі –

Проект ЗУ №4346).

Враховуючи світовий досвід, цілком підтримуємо прийняття Проектів ЗУ №4346 та №4347 оскільки:

по-перше, збільшення ставки екоподатку за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення до 30 грн/т вважаємо цілком обґрунтованим;

по-друге, країнами ЄС, зокрема, Фінляндією, Данією, Францією, Швецією та ін. з введенням системи вуглецевого оподаткування, одночасно запроваджено механізм цільового використання коштів вуглецевого податку;

по-третє, цільове використання коштів вуглецевого податку безперечно є стимулом як до раціонального використання енергії, так і до запровадження енергоефективних заходів та відновлюваної енергетики.

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що прийняття законопроектів №4346 та №4347 активізує трансформацію енергетики України від застарілої моделі її функціонування до нової «низьковуглецевої» моделі.

Література.

1. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Розпорядження КМУ від 18.08.2017 р. за №605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 09.10.2020).

2. Директива 2001/80/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про обмеження викидів речовин від великих установок спалювання, що забруднюють повітря». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_913#Text (дата звернення 07.10.2020).

3. Про Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок, затверджений розпорядженням КМУ від 8 листопада 2017 р. № 796-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 11.10.2020).

4. Ціни та витрати на електроенергію в Європі – Доповідь Європейської комісії для Європейського парламенту, Європейського соціально-економічного комітету і Комітету регіонів; Європейська комісія, Брюссель, 30.11.2016.

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок окремих податків». Закон України від 09.11.2020 р. №4346. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/II03625A> (дата звернення 17.10.2020).

6. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження державного фонду декарбонізації. Проект Закону України від 09.11.2020 р. №4347. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70385 (дата звернення 17.10.2020).

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. Світовий досвід однозначно доводить, що успішність розвитку сфери туризму і рекреації безпосередньо залежить від того, як на державному рівні сприймається галузь, наскільки масштабна і ефективна державна підтримка, наскільки стратегічно виважено та комплексно здійснюється державна політика регулювання туристичної сфери.

Виклад основного матеріалу. Під державною політикою у сфері туризму слід розуміти сукупність поглядів, методів і заходів різного характеру, спрямованих на задоволення потреб населення у сфері туризму, забезпечення сталого розвитку туристичної галузі та посилення її позицій на світовому ринку туризму.

Нормативні положення щодо державної політики та державного регулювання в галузі туризму закріплено в розділі II Закону України «Про туризм», де наголошено, що реалізація державної політики в галузі туризму здійснюється шляхом:

- визначення й реалізації основних напрямів державної політики в галузі туризму, пріоритетних напрямів розвитку туризму;
- визначення порядку класифікації та оцінки туристичних ресурсів України, їхніх використання та охорони;
- спрямування бюджетних коштів на розроблення й реалізацію програм розвитку туризму;
- визначення основ безпеки туризму;
- нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристського, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян);
- ліцензування в галузі туризму, стандартизації і сертифікації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу, видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу;
- встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу;
- організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму;
- визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів у галузі туризму;
- участі в розробленні та реалізації міжнародних програм із розвитку туризму [3].

Головною метою державної політики у сфері туризму є створення високорозвиненого, диверсифікованого й ефективного туристичного комплексу країни, конкурентоспроможного на світовому ринку. Крім загальних для всіх

галузей економічних і соціальних настанов, слід виділяти такі головні завдання державної політики у сфері туризму:

- збереження, відновлення й підвищення рівня реалізації рекреаційного потенціалу країни, забезпечення ефективного використання землі та інших природних ресурсів;
- підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності галузі, вихід на світовий ринок туризму з пропозицією, що відповідає сучасним вимогам;
- досягнення високого рівня інноваційної та інвестиційної активності в галузі з метою створення конкурентоспроможних туристичних продуктів та спеціальної інфраструктури;
- гармонійний розвиток усіх видів туризму, зокрема і нових для країни [4].

На основі державної політики у сфері туризму місцевими органами влади формуються локальні цілі, які реалізуються на рівні певних туристських регіонів, а саме: підвищення туристської привабливості регіону; збереження навколишнього середовища; збільшення тривалості перебування туристів у регіоні; зростання грошових надходжень від туризму; поліпшення матеріально-технічної бази та туристичної інфраструктури.

На рівні туристського підприємства цілі туристської політики орієнтовано на забезпечення задоволення потреб туристів, збільшення доходів і прибутку від надання туристських послуг, оптимізацію якості туристського обслуговування, освоєння нових ринків [2].

Основою для проведення державної політики є розроблення спеціальної законодавчо-правової бази, яка забезпечує сферу соціально-економічних відносин, захист інтересів держави і суспільства, прав людини і громадянина, а також визначає форми і напрями втручання держави в розвиток. На основі законодавчої бази повинно бути розроблено певні доктринальні документи (концепції та стратегії), що роз'яснюють особливості вирішення тих чи інших проблем та напрями розвитку галузі туризму.

На основі поставлених цілей визначається низка методів державного впливу, які в своїй більшості використовуються і в інших галузях національної економіки. При цьому кожен метод має певні особливості реалізації, зокрема критерії прийняття рішень [1]. У сфері туризму безумовну специфіку отримують методи регулювання, такі як сертифікація, стандартизація і ліцензування; контроль (включаючи культурні та екологічні компоненти); технічна, організаційна, маркетингова, інформаційна та освітня підтримка. За аналогією з іншими галузями, основним інструментом впливу (механізмом реалізації методів) повинні стати державні цільові програми, доповнювані відповідними регіональними програмами.

Одним із найважливіших питань у формуванні державної політики щодо сфери туризму є створення спеціалізованих органів, які здійснюють державне регулювання галузі. Вирішення цього питання залежить від моделі регулювання і від ролі галузі в економіці. Для країн, у яких туризм не є базовою галуззю, доцільно створювати виконавчий орган (агентство, службу), а також міжвідомчу комісію. Їхній діяльності, а також розробленню державної політики

у сфері туризму повинна сприяти асоціація туристичних підприємств, що функціонує у форматі громадської організації.

Висновки. Будь-яку державну політику, що упроваджується за допомогою певних інструментів, цільових програм та стратегій та з огляду на сучасні тенденції, що панують у світі, повинно бути спрямовано на досягнення пріоритетів розвитку тієї чи іншої сфери національної економіки, розроблено і реалізовано органами державної влади із залученням інститутів громадянського суспільства. Системний підхід до формування державної політики регулювання розвитку туристичної сфери в Україні буде сприяти створенню конкурентоспроможного туристичного комплексу, який задовольняє потреби українських і зарубіжних громадян в туристських послугах, і вносить вклад в розвиток економіки країни за рахунок збільшення кількості робочих місць, збільшення доходів від туристичної діяльності, збереження культурної і природної спадщини.

Література.

1. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики : монографія / В. Д. Бакуменко; редкол.: В. М. Князев, П. І. Надолішній, М. І. Мельник та ін. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. 328 с.

2. Бухаріна Л. М. Державна туристична політика України / Л. М. Бухаріна // Держава та регіони. 2008. № 1. С. 46–50.

3. Закон України "Про туризм" зі змінами та доповненнями від 16.04.2009 р. №1279-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950324.html

4. Леоненко Н. А. Системний підхід до формування державної політики регулювання розвитку туризму [Електронний ресурс] / Н.А. Леоненко // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету. 2019. №2. Режим доступу:[http:// www.irbis-nbuv.gov.ua](http://www.irbis-nbuv.gov.ua)

Лопатченко І. М.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Гендерна рівність – це важливий показник якості демократії. Розвиток конституційного процесу та правової реформи в Україні, формування інститутів демократичного суспільства, нової політичної інфраструктури неможливі без вдосконалення принципів демократії, одним з яких є принцип паритетної демократії.

Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;

забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.

Дослідження гендерних перетворень є невід'ємною складовою частини широкої теми удосконалення діяльності органів влади. Таким чином реалізується один з пріоритетів діяльності органів державної влади: впровадження системи управління персоналом в органах виконавчої влади України на принципах забезпечення компетентності та професійності корпусу державних службовців, при дотриманні таких принципів як законність і верховенство права; використання європейського досвіду та стандартів у сфері державного управління; орієнтація на потреби споживачів державних послуг; відкритість та прозорість діяльності.

Гендерний фактор у наші дні обов'язково враховується при виробленні державних програм та напрямів розвитку. Вивченню проблеми активно сприяли встановлення та розвиток управління широкими партнерських відносин з владними органами, неурядовими та науковими організаціями з метою обміну інформацією та взаємним використанням матеріально-технічних і фінансових можливостей. Зростання ролі гендерних проблем яскраво проявляється у наявності матеріалів з питання рівності прав та можливостей чоловіків і жінок на офіційних сайтах органів влади, зокрема європейських держав. Міжнародний досвід гендерних перетворень свідчить, що це об'єктивний процес, який передбачає суспільний і державний погляд на життя обох статей як рівних, збалансованості можливості їх розвитку, долання всіх форм історичної несправедливості щодо ставлення до них і оцінки результатів їхньої діяльності, забезпечення умов для само творення і самовираження Жінки і Чоловіка як рівних у правах, свободах, обов'язках та відповідальності.

До основних механізмів забезпечення гендерної рівності належать відповідні президентські, парламентські та урядові структури. Ними можуть бути спеціальні ради чи комісії та державні органи. Парламенти створюють комітети, групи, комісії чи обирають уповноважених з гендерних питань. Практикується також встановлення певних квот резервування для жінок парламентських та урядових місць. Хоча ця проблема є дискусійною, сприймаючись багатьма як відхід від ідеї рівності.

Різними є й підходи до необхідності створення спеціальних урядових структур із рівності статей. Основною є тенденція до перебудови системи управління в напрямі посилення гендерної складової. Найбільш типовим є не створення спеціальних міністерств, а розширення компетенції з гендерних питань у діяльності галузевих структур. Вводяться посади радників, створення при урядах комітетів, комісій чи робочих груп, а також спеціальних служб з питань гендерної рівності.

Отже, проблема гендерної рівності є складною і неоднозначною. Її не можна розглядати лише як забезпечення прав жінок. Важливо сприймати

питання в комплексі як забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, хоча і в цьому випадку будуть проблеми із врахуванням біологічних та соціальних особливостей обох статей. В умовах України можна і потрібно враховувати конкретні напрацювання зарубіжних держав щодо діяльності органів влади з питань забезпечення тендерної політики.

В умовах формування ринкової економіки, нових форм власності і господарювання поглибилася економічна маргіналізація жінок, загострилася проблема їх трудових прав. В той же час економічна незалежність жінок є головною умовою процесу утвердження статевої рівноправності. Для її досягнення необхідно здійснити повну переоцінку вартості праці і підвищити оплату жіночої праці.

Література.

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 15.03.2021).

2. Методичні рекомендації з проведення гендерно-правової експертизи актів законодавства та проектів нормативно-правових актів, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 27 листопада 2018 року №3719/5.

Лукін С.Ю.

ПУБЛІЧНИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА (МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

Під державно-приватним партнерством (публічно-приватним партнерством) (далі – ДПП) у сучасній практиці та науці загалом розуміють, як взаємодію приватного та державного (публічного) сектору. Крім цього, ДПП можна розглядати у широкому сенсі – як підтримку державою бізнесу та посилення його ролі, у вузькому значенні – як партнерство при реалізації суспільно важливих інвестиційних проектів.

В більшості країн світу ДПП – є дієвим способом активізування інвестиційних процесів на загальнодержавному, регіональному чи муніципальному рівнях. Використання даного виду партнерства унеможливує фактор нівелювання поширеної в державному управлінні проблеми вибору постачальника послуг виключно за критерієм ціни.

Державно-приватне партнерство надає змогу органам державної влади чи місцевого самоврядування зосередити увагу на нецінових аспектах проектів. Варто зауважити, що ДПП стимулюватиме інноваційний розвиток територіального утворення лише тоді, коли у цьому напрямку активно співпрацюватимуть як приватні, так і державні партнери. Створення дієвої системи активізування ДПП в умовах розвитку інвестиційно діяльності передбачає необхідність врахування базової логіки відповідних процесів та

елементів. Усі вони повинні бути пов'язані між собою на різних рівнях.

Досвід країн, що розвиваються так і економічно розвинутих країн, доводить, що проекти у сфері ДПП дозволяють у короткі строки залучити приватний капітал в інфраструктурні проекти та забезпечити стрімке економічне зростання навіть за відсутності державних вкладень. Так, статистичні данні показують, що в 2017 році в Європі в проекти ДПП було залучено більше 14 млрд. євро, в свою чергу в тому ж році в США було залучено понад 131 млрд. доларів США інвестицій в більше 200 проектів ДПП.

Варто відзначити, що на даний час ситуація порівняно з початком 2000-х років дещо змінилася. За останні сім років безперечними лідерами як за кількістю, так і вартістю проектів ДПП в Європі залишилися Велика Британія, Франція й Німеччина (15,08 млрд. євро, 10,65 млрд. євро та 4,37 млрд. євро, відповідно), але до них приєдналися Нідерланди (6,42 млрд. євро) [1].

До країн “середняків” - де було досягнуто значних результатів, але не в усіх секторах можна віднести Грецію, Ірландію, Бельгію, Данію, Італію та Іспанію.

А до третьої групи – так званих країн “що запізнились”, де використання ДПП знаходиться на ранній стадії, разом з Австрією і Фінляндією, потрапив і ряд інших країн: Польща, Литва, Словаччина і Сербія.

Велика Британія, як одна із країн безперечних лідерів в Європі спочатку базувала політику ДПП на концесійних договорах, відповідно до якого користувач був покупцем послуги, а приватний сектор – її постачальником. На сьогодні, в Британії підписано більше 900 проектів, багато з яких реалізуються у сфері соціальної інфраструктури. Аналіз даних показав, що ДПП є результативним у середовищі зі стабільною політикою. Виявлено, що ДПП не дуже добре працює на незначних проектах, оскільки складність та операційні витрати відносно високі. У цілому ДПП має величезне значення для підвищення стандартів надання послуг державним сектором Великої Британії.

Крім Великої Британії, вагомим є досвід ДПП у Франції. Країна мала значну практику державно-приватної взаємодії у сфері інфраструктури, але в основному у формі концесій. На сьогодні, у Франції впроваджується 50 проектів на суму 8 млрд євро та 23 на суму 1,5 млрд євро. Однією з особливостей партнерства у Франції є утримання балансу між державними великими і малими проектами, які впроваджує місцева влада.

Досвід Італії у сфері державно-приватного партнерства демонструє значні переваги цієї форми правління. У країні активно застосовуються механізми впровадження і реалізації державно-приватного партнерства, його правові та економічні аспекти, концесійні механізми. Державно-приватне партнерство є одним з найбільш перспективних та ефективних інструментів міського і регіонального економічного та соціального розвитку. Концесії – досить універсальний засіб розв'язання економічних проблем в Італії.

У всьому світі відносини бізнесу і держави є потужним джерелом розвитку сучасної економічної системи. Вони підкріплені взаємопов'язаними мотиваційними стимулами, які зумовлюють можливості ефективного альянсу бізнес-спільноти та влади. Взаємодоповнюваність, суперечливість та неміцні

взаємозв'язки політики та економіки в містах, незалежно від конкретних напрямів розвитку та часового прогресу, дають можливість розуміння специфіки публічного простору в умовах державно-приватного партнерства.

Шукаючи важелі для вирішення проблем та стимулювання або забезпечення зростання, міста орієнтуються на успішні стратегії інших міст. Зокрема, орієнтація на глобальних гравців, послуги, великі події та сучасні галузі, яка широко поширена у містах, доводить існування політичних підходів, ефективних у різних країнах, тобто “політика подорожей”.

Сьогодні від ефективності партнерських відносин влади, бізнесу та громадянського суспільства у всіх сферах залежить якість життя населення і стабільний розвиток регіонів України. Ефективна комунікація між органами влади та громадянським суспільством можлива лише в разі взаєморозуміння сторін і узгодженості їх інтересів, які в свою чергу сприяють соціальним змінам публічного простору.

Закон України “Про державно-приватне партнерство” від 1 липня 2010 р. № 2404 визначає державно-приватне партнерство як “співробітництво між Україною, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами” [2].

Таким чином, ДПП в загальному розумінні являє собою особливий спосіб об'єднання ресурсів бізнесу і держави. При цьому, ефективно забезпечуються інтереси громади з точки зору раціонального використання наявних її ресурсів, створюється/модернізується окремий об'єкт, що має суспільну значимість для громадськості, а також комерційне значення для інвесторів.

Однією з ефективних форм такої взаємодії є публічно-приватне партнерство. Публічно-приватне партнерство (далі ППП) є однією з форм угоди, що має юридичну силу між організацією публічного та приватного секторів, що вимагає нових інвестицій від приватного партнера (кошти, технології, досвід/час, репутацію) та передає ключові ризики приватному партнеру (проектування, будівництво, функціонування), в якій оплата здійснюється в обмін на виконання робіт, з метою надання послуг, що традиційно надавалися державним сектором.

Публічний простір не є статичною “структурою”. За своїм дизайном, своїми нормами та правилами, своїми просторовими та візуальними властивостями, він завжди є виразом соціального розвитку. Площина публічного простору та межі його публічності надзвичайно відрізняються в різних містах, суспільствах, трансформуючись під дією економічних, соціальних, політичних, географічних, історичних і культурних чинників [3].

Існує чотири головних підходи до розуміння поняття публічного простору. Згідно першого, публічне – це те, що стосується держави та її адміністративних функцій. Відповідно, публічний простір – це простір, в межах якого забезпечується функціонування держави, виконання нею

адміністративних функцій. Згідно другого підходу, публічне – те, що стосується держави та економіки, а публічні простори – це простори, в межах яких забезпечується економічна діяльність. Третій підхід визначає публічне як те, що стосується громади, урядування, громадян і визначає публічний простір як простір, в межах якого громади або громадські асоціації встановлюють правила участі (членства) відповідно до моральних цінностей та соціальних очікувань, забезпечується взаємодія між учасниками. Згідно з четвертим підходом, публічне – те, що стосується комунікабельності, відкритого самовираження. Отже, публічний простір – це простір самовираження та комунікації.

Література.

1. Єгоричева С. Б., Лахижа М. І. Публічно-приватне партнерство в посткомуністичних країнах : монографія. Київ: ІПК ДСЗУ, 2020. 304 с.
2. Закон України "Про державно-приватне партнерство": від 1 лип. 2010 р. № 2404-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
3. Мезенцев К. Сучасні трансформації публічних просторів Києва: передумови, прояв та специфіка. Часопис соціально-економічної географії. 2017. Вип. 22. С. 39-46. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chseg_2017_22_9.

*Маматова Т.В.
Чикаренко І.А.
Кравцова Т.В.*

ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ ЛАНКИ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку в Україні відбувається трансформація системи охорони здоров'я. Реформа почалася на рівні первинної ланки медичної допомоги і має перейти до допомоги спеціалізованої: від амбулаторії й поліклініки до лікарень різного профілю, рівня оснащення й готовності боротися зі складними захворюваннями. Трансформація, опорою якої є зміна системи фінансування медицини, має на меті більш ефективно використовувати бюджет, роблячи сферу охорони здоров'я прозорішою [3].

Пандемія COVID-19 наявно продемонструвала важливість сучасних систем охорони здоров'я, здатних ефективно реагувати на кризи в сфері охорони здоров'я та пандемії, критичну важливість сучасної мережі лікарень та потребу в реструктуризації лікарень в Україні. Якісні та орієнтовані на людину послуги з охорони здоров'я із забезпеченням фінансового захисту сприяють ранньому виявленню випадків захворювання, визначенню контактів та лікуванню [1]. Попри тяжкі негативні економічні та бюджетні наслідки

пандемії пріоритетом державної політики в галузі охорони здоров'я є забезпечення стабільного і передбачуваного середньострокового обсягу бюджетних ресурсів.

Виклад основного матеріалу.

«Універсальне охоплення послугами охорони здоров'я» означає, що всі особи та спільноти отримують потрібні їм послуги з охорони здоров'я, не відчуваючи фінансових труднощів [1]. Визначення «універсального охоплення медичними послугами» втілює три пов'язані з цим завдання: справедливість у доступі до медичних послуг (1); якість медичних послуг повинна бути достатньою для покращання здоров'я тих, хто отримує такі послуги (2); гарантованість того, що витрати людей на користування медичними послугами не призведуть до виникнення фінансових труднощів для них (3) [9].

Процес реформування медичної галузі України виявив необхідність формування належної системи фінансування вторинного рівня медичної допомоги, підтримки та розвитку кадрового потенціалу, розробки єдиних стандартів і тарифів, забезпечення ефективної комунікації з Міністерством охорони здоров'я тощо.

Мета реформи системи охорони здоров'я в Україні – створення та запровадження нової моделі фінансування, яка передбачає [6]: чіткі та прозорі гарантії держави щодо обсягу безоплатної медичної допомоги (1); покращений фінансовий захист громадян у випадку хвороби, ефективний та справедливий розподіл публічних коштів і скорочення неформальних платежів (2); створення стимулів до поліпшення якості надання медичної допомоги населенню державними і комунальними закладами охорони здоров'я (3).

Принципи нової моделі фінансування, що викладені у Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я України 2016 року [8]: Фінансовий захист (1); Універсальність покриття та справедливість доступу до медичної допомоги (2); Прозорість і підзвітність – недопустимість застосування корупційних схем, зрозумілість зобов'язань усіх сторін, відкритість у використанні публічних коштів (3); Ефективність (4); Вільний вибір (5); Конкуренція постачальників (6); Передбачуваність обсягу коштів на медичні послуги у державному бюджеті (7); Субсидіарність (8).

Виходячи з загального календарного графіку медичної реформи в Україні, у 2020 році на виконання Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» Програма медичних гарантій запрацювала в повному обсязі [7]. Національна служба здоров'я України (далі – НСЗУ) закуповує медичні послуги у закладах охорони здоров'я усіх рівнів надання медичної допомоги, організаційно-правової форми (крім бюджетної установи) та форми власності і оплачувати їх за договором. Процедура закупівель медичних послуг передбачатиме дотримання надавачами умов надання послуг та специфікацій на конкретні послуги/групи послуг [2].

Національна служба здоров'я України є центральним органом виконавчої влади, який реалізує політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення і є уповноваженою структурою, відповідальною за ефективне витрачання бюджетних коштів при наданні

медичних послуг у межах Програми медичних гарантій. Це передбачено Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [7] та Положенням про НСЗУ [5].

Вимоги до медичних послуг сформовані таким чином, що будь-який заклад, незалежно від його назви, рівня надання медичної допомоги та спеціалізації, який відповідає вимогам до надання послуг в межах Програми медичних гарантій, може укласти договір з НСЗУ на надання відповідної послуги/групи послуг.

У «Перехідній книзі МОЗ України» [4] акцентувалося на порівняно високій кількості ліжок-місць, 75 % з яких мають низький потенціал до надання послуг (отже, мають бути оптимізованими). До другого етапу реформи заклади вторинної та третинної ланок зможуть долучатися, автономізуючись і відповідаючи мінімальним вимогам надання медичних послуг, які розробила НСЗУ.

Експерти визначають, що динаміка скорочення штатів в сфері охорони здоров'я – кількість звільнених працівників – є однією з найвищих серед усіх сфер економічної діяльності [3]. Співвідношення між кількістю звільнених через скорочення штату та прийнятих працівників сфери охорони здоров'я дорівнювало в першому кварталі 2019 року – 20,7 % (найбільше з усіх видів діяльності), другому – 10,3 %, третьому – 7,5 % (за три квартали 2019 року було скорочено 11 тис. осіб). Більшим у другому кварталі було співвідношення лише в сферах освіти, державного управління та оборони й мистецтва. Відсоток скорочення штатних посад в інших сферах є на порядок нижчим. Економічна конкуренція передбачає те, що пацієнти обиратимуть ті заклади охорони здоров'я (або лікарів), які надають найбільш якісні медичні послуги. Отже, саме ці заклади отримуватимуть більше державних коштів. У даному контексті пріоритетним завданням є використання належних систем оцінювання якості надання медичної допомоги, оскільки пацієнти подекуди готові звертатися до лікарень із кращим сервісом, ремонтом, а не до тих, де лікують за новими клінічними протоколами та рекомендують ліки з доказовою ефективністю, адже можливість пацієнта самостійно оцінити медичні переваги того чи іншого методу лікування є нижчою, ніж здатність визначити заклад із кращим сервісом.

Висновки.

Таким чином, в умовах автономії закладу охорони здоров'я вторинного рівня виклики медичної реформи в Україні, в першу чергу є управлінськими – як ефективно розпоряджатись майном для надання якісних послуг і як працювати з колективом. Усе це вимагає нових принципів в управлінні закладами, які можуть бути впроваджені через нове законодавство та нову корпоративну культуру лікарень. Для забезпечення ефекту в довгостроковій перспективі ці нові принципи мають опанувати і заклади освіти, які готують медичних працівників і менеджерів у сфері охорони здоров'я.

Література.

1. Аналітична довідка ООН: універсальне охоплення послугами охорони здоров'я. URL: <https://ukraine.un.org/uk/105050-analitichna-dovidka-oon-universal-ne-okhoplennya-poslugami-okhoroni-zdorovya> (дата звернення: 19.04.2021).
2. Вимоги ПМГ 2021. Специфікації та умови закупівлі за програмою медичних гарантій на 2021 рік / Національна служба здоров'я України. URL: <https://nszu.gov.ua/vimogi-pmg-2021> (дата звернення: 19.04.2021).
3. Лінчевський О. Голос лікарів. Як змінити лікарні. *Український Тиждень*. 08 черв. 2020. URL: <https://tyzhden.ua/Society/244857> (дата звернення: 15.04.2021).
4. МОЗ України: Що було, є і буде / Міністерство охорони здоров'я України, 2019. 68 с. URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf.
5. Національна служба здоров'я України. URL: <https://nszu.gov.ua/>.
6. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 рр. 41 с. URL: <https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf>.
7. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : закон України від 19 жовт. 2017 р. № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>.
8. Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 лист. 2016 р. № 1013-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80>.
9. Універсальне охоплення медичними послугами: суть поняття та його завдання. *Аптека*. 04 верес. 2019. URL: <https://www.apteka.ua/article/513175> (дата звернення: 15.04.2021).

Михайлова Т. М.

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ: ВІД ПОСТРАДЯНСЬКОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФОРМАТУ

Постановка проблеми: Історія розвитку державного управління (ДУ) України свідчить про посилену увагу науковців до перегляду ролі державного управління, яка особливо актуалізується за умов світових глобалізаційних та інтеграційних викликів. У відповідності до вказаного є необхідність дослідити еволюцію державного управління України у напрямі зміни пострадянського традиціоналізму на європейський формат системи державного управління.

Сучасний етап українського державотворення почався зі здобуттям незалежності у 1991 р. Перша версія пострадянської Конституції України була прийнята 28 червня 1996 р., яка затвердила найбільш прийнятну в тих умовах модель державного управління та остаточно затвердила принцип поділу влади в державі. В українській державі була відтворена система місцевого

самоврядування. Місцеві ради поступово позбувалися ознак формалізму, зокрема щодо статусу представництва державної влади на певній території, а властивий радянському епосу принцип підпорядкованості нижчестоящих рад вищестоящим було скасовано. Таким чином, сформувалася єдина ієрархічна вертикаль органів державної влади – від Кабінету міністрів України до районних державних адміністрацій. Значний обсяг державної влади було закріплено за Главою держави.

Звісно, дана модель державного управління потребувала корегування. Пошук шляхів її удосконалення і реформування державного управління в Україні триває всі роки її незалежності. Суспільні зміни швидко охоплюють громадське життя і характеризуються “відходом” від традиційних підходів і сценаріїв. При цьому традиціоналістське суспільство опиняється під розмиваючим впливом кількох векторів розвитку. (табл. 1.1) [1, с. 9].

В Україні демократизація сфер громадського життя вже традиційно реалізується через протестні форми, так звані “майдани”. Сучасні дослідники застерігають, що демократія зрівнює свободу об’єктивного знання зі свободою неосвічених думок і тому не в змозі сформулювати стратегічні шляхи розвитку людського суспільства [4, с. 252].

У цей час особливо загострюється проблема пошуку демократичних шляхів, саме, в аспекті підвищення її компетентності і громадянської відповідальності.

Таблиця 1.

УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ ЗМІНАМИ

Тенденції змін національного суспільства	Необхідні зміни управління
Розвиток громадянського суспільства	Орієнтація управління на розвиток громадянського суспільства, захист прав громадян, його гуманізація
Становлення суспільства споживання	Розвиток потреби населення в управлінні
Демократизація сфер громадського життя	Розвиток усіх форм демократії, демократії участі в управлінні й самоврядуванні, посилення відкритості органів державної влади й органів місцевого самоврядування
Становлення інформаційного суспільства	Інформаційне й наукове забезпечення управління, його інтелектуальне насичення, розвиток інформаційних комунікацій із населенням, моніторинг громадської думки
Становлення суспільства	розвиток теорії й практики масового обслуговування, забезпечення населення якісними управлінськими послугами
Становлення мережевого суспільства	Розвиток мережевих співтовариств
Прискорення інноваційних	Розвиток концепції й практики

процесів і посилення їх ролі в розвитку країни	інноваційного менеджменту, формування інноваційної політики
Корпоративізація	Корпоративізація управління
Тенденція традиціоналізації суспільства	Розвиток традицій в управлінні, узгодження їх із нововведеннями
Занепад життєвих сил суспільства, втрата історичних перспектив	Розробка віталістської концепції управління, а також стратегії відродження життєвих сил суспільства
Кризовість суспільного розвитку	Розвиток концепції антикризового управління й менеджменту
Загострення проблем нерівності й несправедливості	Побудова системи управління на принципах соціальної справедливості, соціальності, звуження сфери нерівності

Загалом, саме демократизація є стійкою тенденцією розвитку державного управління. Повертаючись до тексту Основного Закону, цілком логічним є те, що для реалізації влади мають використовуватися форми прямої демократії, відповідно, громадяни мають брати участь на кожному етапі створення і реалізації державної політики та прийняття управлінських рішень. Проте сьогодні існують цілком реальні труднощі інституціоналізації й технологізації вказаної участі. Сучасні управлінські технології створюють нові можливості для дебюрократизації і децентралізації державного управління.

Лакмусовим папірцем ефективності державного управління є позиція держави у відповідних міжнародних рейтингах. Так, згідно рейтингу Світового банку “Doing Business-2020” позиції України наступні: у загальному рейтингу – 64 місце, у сфері відкриття бізнесу – показник змінився з 70 місця у 2015 р. до 56 місця у 2018 р. і “просів” на 61 місце у цьому році. [5].

У рейтингу економічної свободи Україна посідає 134-е місце зі 162-х країн світу і на останньому місці в Європі за цим показником. [2]. Вказане свідчить про недовіру до державного управління і посилює необхідність реформ. В 2016 р. Уряд розробив та затвердив Стратегію реформування державного управління до 2020 р. Через два роки після старту реформи була проведена комплексна оцінка стану реформування державного управління й затверджено нову редакцію Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року. [3].

Висновки. Отже, реформа державного управління має бути націлена на створення прозорої, передбачуваної, клієнтоорієнтованої системи державного управління, сприяти забезпеченню гарантованого запровадження правових норм та політичних рішень, підвищити економічне зростання держави. Система державного управління має втілювати інтереси суспільства, забезпечувати сталий розвиток країни, надавати якісні послуги бізнесу і населенню, і в цілому бути більш ефективною та підзвітною громадянам.

Література.

1. Державне управління: підручник. /за ред. Ю. В. Ковбасюк/ –

Дніпропетровськ: НАДУ, 2013. – Т. 2. – 324 с.

2. Пекар, В. Реформа державного управління: критична фаза. *Українська правда. Блоги* – URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/pekar/5b55897f44c2a>.

3. Стратегія реформування державного управління на період до 2021 року. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reform%20office/01_strategy_ukr.pdf.

4. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. /за заг. ред. О. Ю. Амосова, Н. М. Мельтюхової/. – Х.: ХРІДУ НАДУ “Магістр”, 2012. – 252 с.

5. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право. *Форум права*. – 2010. – № 1. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10htpdip.pdf>.

*Музика Ю.Д.,
Гуйда О.Г.,
Музика В.П.*

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Для України біоенергетика є одним із стратегічних напрямків розвитку сектору поновлюваних джерел енергії, з огляду на високу залежність країни від імпортованих енергоносіїв, в першу чергу, природного газу, і великий потенціал біомаси, доступної для виробництва енергії. На жаль, темпи розвитку біоенергетики в Україні до сих пір істотно відстають від європейських. Частка біомаси в загальному постачанні первинної енергії (ЗПРЕ) в країні становить лише 3,8% станом на 2019 рік [1]. Враховуючи план дій по реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2035 року [2], частка біомаси в ЗПРЕ має зрости до 11,5 %.

Динаміка розвитку сектору відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) в цілому визначається наявністю механізмів його стимулювання. На сьогодні одним з небагатьох дієвих інструментів підтримки відновлюваної енергетики в країні є «зелений» тариф на електроенергію, вироблену з ВДЕ, в тому числі з біомаси.

ЕСУ після 2025 р. передбачає значне збільшення ВДЕ (до 25%) від загального первинного постачання енергії, а ось шляхом чого повинні відбутися такі зміни, «залишається за лаштунками». На ділі після 2025 р. інтерес потенційних інвесторів до альтернативної енергетики може, навпаки, знизитися. Такі зміни можливі й через поступове зменшення «зеленого» тарифу, непередбачуваність економіки та законодавчих перспектив, довгий строк окупності об'єктів ВДЕ (особливо у вітрової енергетиці) – з урахуванням припинення дії «зеленого» тарифу після 2030 р., активного обговорення відміни «зеленого» тарифу та переходу на систему аукціонів у найближчому

майбутньому. Фактично пік зацікавленості існує, і перспектива його збільшення після 2025 р. стоїть під питанням.

Як результат, не зовсім логічним є визначення в якості стратегічного завдання підготовки енергетичної системи України до масштабного оновлення потужностей аж після 2025 р. Необхідність та завдання із залучення інвестицій, розвиток у сферах відновлюваних джерел енергетики (ВДЕ) та інших напрямках уже зараз потребує значних модернізацій: залучення інвесторів, збільшення частку ВДЕ, стимулювання сектору одночасно із його модернізацією, а не після.

Окрім того, саме розвиток альтернативної енергетики в Україні: біоенергетики, видобутку і використання шахтного метану, вторинних енергетичних ресурсів, позабалансових покладів вуглеводнів, вітрової і сонячної енергії, теплової енергії доквілля, освоєння економічно доцільного гідропотенціалу малих річок дасть змогу істотно збільшити частку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії у загальному балансі паливно-енергетичних ресурсів і забезпечити не тільки енергетичну, а й екологічну і національну безпеку України [3].

У січні 2020 року Міністерство енергетики та захисту довкілля України презентувало Концепцію «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року [4]. Концепція спрямована на досягнення кліматично нейтральної економіки країни до 2070 року.

Серед основних напрямків декарбонізації економіки, включаючи енергетику як її важливу складову, визначені, зокрема, наступні [5]:

- розвиток використання ВДЕ у поєднанні з підвищенням енергоефективності;
- скорочення до нуля споживання вуглецеємних енергоресурсів і максимізація використання ВДЕ, щоб сектор сільського та лісового господарства перейшов на повне самозабезпечення енергетичними ресурсами;
- збільшення сталого виробництва біомаси, біопалива та інших ВДЕ для підтримки реалізації «зеленого» переходу в інших секторах економіки;
- повне заміщення вугільних ТЕС до 2050 року за рахунок розвитку сонячної та вітрової генерації, електростанцій на біомасі у поєднанні з новими високоманевровими генеруючими потужностями на газі (в більш віддаленій перспективі – на синтетичному газі, виробленому завдяки ВДЕ);

Загальний курс на декарбонізацію енергетики України, передбачений Концепцією «зеленого» енергетичного переходу, вважаємо правильним, хоча даний документ ще потребує подальшого доопрацювання. Наприклад, у Концепції нічого не сказано про розвиток таких важливих напрямів як виробництво та використання біометану, а також рідких моторних біопалив I-го і II-го покоління (біоетанол, біодизель). Базові підходи, закладені в Дорожню карту розвитку біоенергетики України до 2050 року, відповідають основним принципам Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року і враховують два зазначених вище перспективних сегмента біоенергетичного сектору [5].

Дорожня карта охоплює період з 2020 р. по 2050 р. з кількома реперними

точками, одна з яких – 2035 рік, що відповідає цілям по розвитку біоенергетики, поставленими Енергетичною Стратегією України на період до 2035 року.

Для реалізації Дорожньої карти необхідне вдосконалення законодавчої бази України.

Закон України «Про альтернативні джерела енергії» [6] дає визначення базових понять сектору відновлюваної енергетики, містить правила встановлення та застосування «зеленого» тарифу на електроенергію, вироблену з альтернативних джерел енергії (АДЕ), а також правила проведення аукціонів з розподілу квоти підтримки у виробництві електроенергії з АДЕ відповідним суб'єктам господарювання. Згідно цього Закону, енергія біомаси та біогазу належить до відновлюваних джерел енергії, які, в свою чергу, є складовою альтернативних джерел енергії.

Свого часу зазначені інструменти стимулювання зіграли значну роль, але наразі вони вимагають певного вдосконалення. Наприклад, існуючі величини «зеленого» тарифу на електроенергію з біомаси/біогазу та стимулюючого тарифу на теплову енергію з біомаси є недостатніми для забезпечення рентабельності відповідних установок малої потужності. Крім того, взагалі відсутні механізми державної підтримки таких важливих напрямків розвитку біоенергетики як виробництво/споживання біометану та вирощування енергетичних культур.

Серед інших бар'єрів сектору можна зазначити нерозвиненість ринку біопалива та ринку органічних добрив, ускладнений доступ приватних компаній до порубкових решток, низьку інвестиційну привабливість та проблеми практичної реалізації біоенергетичних проєктів.

Реалізація запропонованих законодавчих змін допоможе створенню сприятливого середовища для значного росту обсягів виробництва енергії та біопалив з біомаси, що забезпечить виконання цілей і задач Дорожньої карти розвитку біоенергетики України до 2050 року.

Література.

1. Енергоспоживання на основі відновлюваних джерел за 2007 - 2019 роки URL: <https://bit.ly/3deOwpl> (дата звернення: 14.04.2021)
2. Розпорядження КМУ Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (№ 605-р від 18.08.2017) URL: <https://bit.ly/3dXtUkB> (дата звернення: 14.04.2021)
3. Музика Ю. Д., Гуйда О.Г. Основні елементи реалізації енергетичної стратегії України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. Вип. 2 (11). (Серія "Державне управління"). с. 241-247. URL: <https://bit.ly/3mKnCZl> (дата звернення: 14.04.2021)
4. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року, Мінекоенерго, 2020. URL: <https://bit.ly/2tR0P7n> (дата звернення: 14.04.2021)

5. Geletukha, G., Zheliezna, T., & Bashtovyi, A. (2020). Дорожня карта розвитку біоенергетики України до 2050 року. *Теплофізика та Теплоенергетика*, 42(2), 60-67. URL: <https://doi.org/10.31472/ttpe.2.2020.6> (дата звернення: 14.04.2021)

6. Дорожня карта розвитку біоенергетики в Україні до 2050 року і План дій до 2025 року URL: <https://bit.ly/3dWq6A8> (дата звернення: 14.04.2021)

7. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» (№ 555-IV від 20.02.2003, із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15> (дата звернення: 14.04.2021)

Платонов О. І.,

ЗМЕНШЕННЯ ВУГЛЕЦЕВОГО СЛІДУ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЯК МЕЙНСТРИМ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНОЮ ВУГЛЕЦЕВОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Останнє десятиріччя вважається найбільш спекотним за час інструментальних метеорологічних спостережень. Територія України не є винятком. 2019 рік став одним із найбільш теплих: зафіксовані довготривалі теплові хвилі протягом декількох тижнів у червні та липні, аномальні посухи в Черкаській області, які охопили близько 80 % її території, зросла кількість стихійних метеорологічних явищ – сильних дощів, вітру, снігопадів, туману, великого граду, спостерігаються зміни в тривалості сезонів. Усе це свідчить про нагальність вирішення проблеми зміни клімату. Серед її причин – викиди, спричинені спалюванням палива при здійсненні мультимодальних перевезень [1].

Виклад основного матеріалу. За результатами дослідження констатовано, що за даними Національного кадастру антропогенних викидів понад 10% сумарних викидів парникових газів складають викиди від транспортних перевезень. Тож, Україна разом з усім цивілізованим світом, ратифікувавши Паризьку кліматичну угоду, зобов'язалась до 2030 року суттєво скоротити рівень викидів парникових газів, що цілком можливо, як на наш погляд, за умови побудови виваженої не лише комплексної антивуглецевої стратегії, а й секторіальних стратегій, серед яких надзвичайно важливою вважаємо стратегію низьковуглецевих мультимодальних перевезень, сформовану за участю органів державної влади та управління, бізнес-структур, громадських організацій, наукових інститутів та незалежних експертів [2, с.34].

Однак, лише розробки стратегії для досягнення амбітних цілей з низьковуглецевого розвитку замало. Необхідні значні інвестиції для досягнення задуманого. Наразі створено Зелений кліматичний фонд (Green Climate Fund), що мав на меті до 2020 р. залучити до \$100 млрд. Однак, на жаль, очікуваного результату не досягнуто. Тож, негативні екологічні наслідки економічного

зростання лишаються глобальними, а проблеми фінансування заходів зі зниження вуглецевих викидів – національними.

Звісно, на сьогодні в Україні є багато різних фондів, банків, страхових компаній та інших інституцій, які володіють великими обсягами капіталу. Однак їх участь в інвестуванні низьковуглецевого розвитку дуже мізерна, що, насамперед, зумовлено відсутністю ефективної системи їх мотивації до вкладення капіталу в цю сферу [3, с.22]. Відсутня і мотивація власників транспортних засобів та суб'єктів господарювання щодо скорочення викидів парникових газів. Тож, для досягнення амбітних цілей з пом'якшення вуглецевого сліду транспортних засобів, насамперед, потрібна національна система мотивації сталого низьковуглецевого розвитку, заснована на дієвому механізмі сплати податку за викиди двоокису вуглецю, передбаченого п.4 ст.242 Податкового кодексу України [4] (далі – ПКУ) та формуванні Фонду декарбонізації.

Екологічні податки, передбачені ПКУ наразі не виконують поставлених завдань. Їх частка у ВВП та у податкових платежах дуже низька і неадекватна природонавантаженню економіки. До того ж їх податкова база не пов'язана з тиском на довкілля. Тому діючі екологічні податки не справляють впливу на інтенсивність скорочення вуглецевих викидів. Потрібна нова парадигма побудови такого податкового механізму, яка б стала ефективним інструментом глобальної системи мотивації сталого низьковуглецевого розвитку, як економіки країни в цілому, так і окремих її секторів [5, с.23].

З цією метою пропонуємо запровадити механізм сплати власниками транспортних засобів екологічного податку на викиди парникових газів та інших забруднюючих речовин від спалювання палива при здійсненні транспортних перевезень, так званого «вуглецевого» податку на паливо, а отже, внести доповнення до ПКУ та викласти ст.240-243 у такий спосіб:

240.2 платниками екологічного податку з палива є:

240.2.1. фізичні особи – резиденти або нерезиденти, що здійснюють транспортні перевезення митною територією України;

240.2.2. юридичні особи – суб'єкти господарювання, що здійснюють транспортні перевезення митною територією України;

242.1.7. об'єктом та базою оподаткування є обсяг та вартість придбаного палива для здійснення транспортних перевезень будь-яким з видів транспорту;

243.6. ставкою вуглецевого податку з палива визнати 1% від вартості палива, відпущеного для здійснення транспортних перевезень.

Висновки. Запровадження на практиці поданих пропозицій сприятиме формуванню національна система мотивації сталого низьковуглецевого розвитку та формуванню Фонду декарбонізації.

Література.

1. Хілл Н., Віндіш Е. та Клименко О. Державне регулювання CO₂ та споживання енергії дорожнім транспортом: Європейський досвід та перспективи України». ClimaEast. Міністерство інфраструктури України. 2016. 132 с.

2. Сіденко В.Р., Веклич О.О. (2016). Україна і політика протидії зміні клімату: економічний аспект. Аналітична доповідь. Київ. Заповіт. 208 с.

3. Гайдуцький І.П. (2017). Низьковуглецевий розвиток: глобальні інструменти мотивації. Інвестиції: практика та досвід, 2, 22-26.

4. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

5. Український зелений курс: декарбонізація або смерть. Економічна правда. 16.12.2020 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/ekopromyslovist/2020/12/16/668493/>

Полякова Н.О.

ПУБЛІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Вирішення проблеми публічного регулювання розвитку трудових ресурсів, а також становлення і подальшого вдосконалення економічних стосунків пов'язано з проведенням системних перетворень у фінансовій, промислово-інвестиційній і трудовій сферах. Трудовий потенціал є основним ресурсом регіонального ринку праці, а його розвиток в умовах сучасної економіки вимагає нових підходів, адекватних політиці модернізації на рівні регіону.

Дослідження регіональних соціально-трудова проблем економіки показують, що трудовий потенціал використовується не повною мірою і не відповідає умовам переходу до інноваційного розвитку економіки.

Безперервний процес перетворення соціально-економічної системи країни привів до великої диференціації регіонів за рівнем життя і конкурентоспроможності. Серйозні зміни зазнають система зайнятості, а безробіття все більше виступає чинником соціального ризику. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки сучасних підходів до оцінки ефективного використання якісних показників демографічний, (кваліфікаційний, рівень освіти, особові характеристики) функціонування розвитку регіону, його трудового потенціалу[1].

Багато регіонів самостійно визначають стратегічні напрями соціально-економічного розвитку, одним з головних чинників ефективності реалізації яких, являється трудовий потенціал регіону.

Розробка регулюючих заходів, спрямованих на розвиток трудового потенціалу, повинна включати кращі досягнення економічної і управлінської думки, концепцій і моделей розвитку трудового потенціалу на основі сучасних регіональних умов, що дозволить призупинити негативні тенденції зниження якості трудового потенціалу в регіонах.

Трудовий потенціал сучасної соціально-економічної системи є складною категорією, що має певну внутрішню структуру і характеристику, що утворюють інтегральну форму, кількісно і якісно характеризуючу здатність до ефективного функціонування соціально-економічної системи.

У сучасних економічних умовах однієї із стратегічних цілей соціально-економічного розвитку регіону повинне стати ефективне використання трудового потенціалу відповідно до вимог економічного, соціального розвитку і стратегії.

Розробка стратегії розвитку трудового потенціалу на рівні регіону є складним завданням в науці і практиці, припускає сукупність цільових орієнтирів і перспективних дій, послідовність рішень, що приймаються, дозволяють оцінювати, аналізувати і виробляти необхідну систему випереджаючих дій на процес розвитку і використання трудового потенціалу. При цьому, на наш погляд, можна виділити стратегічні і тактичні завдання розвитку трудового потенціалу регіону. Стратегічні завдання - орієнтовані на розвиток трудового потенціалу як головного чинника успіху реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону;

тактичні - конкретні методи регулювання соціально-трудова стосунків. Для того, щоб стратегія розвитку і використання трудового потенціалу на регіональному рівні відповідала сучасним вимогам, необхідно враховувати, по-перше, регіональні особливості регіон відрізняється (кожен географічними, природними, демографічними, економічними, і іншими особливостями);

по-друге поєднання економічних, - соціальних, організаційних і інших цілей при стратегічному плануванні;

по-третє, єдність інтересів і управління на державному і регіональному рівнях [2]. Стратегічний аспект використання трудового потенціалу припускає тісний зв'язок розвитку його з перспективами соціально-економічного розвитку регіону з обліком і використанням регіональних можливостей, ресурсів і умов.

Як було відмічено вище, трудовий потенціал характеризується кількісними і якісними складовими соціально економічної системи і відповідають вимогам ринкового середовища, що змінюються. Якісні характеристики трудового потенціалу є взаємозв'язком декількох елементів : демографічних, інтелектуальних, соціально-мотиваційних.

Для характеристики величини трудового потенціалу використовуються наступні системи показників : функціональна, та тимчасова;

оцінки з позицій людського чинника і людських ресурсів, виділяють рівень освіти, демографічні ознаки, рівень професійно кваліфікаційної підготовки, особові характеристики. Кількісна оцінка трудового потенціалу використовує такі показники, як чисельність промислово-виробничого персоналу і персоналу непромислових підрозділів, статевий склад і розподіл його за стажем роботи і інші. Початковою базою для визначення кількісних характеристик країни, регіонів є фактична чисельність населення відповідних територій. Зміна чисельності трудових ресурсів пов'язана з демографічною ситуацією в країні і в окремих регіонах.

Література.

1. Мироненко М. Роль держави у формуванні програм соціально-економічного розвитку регіонів в умовах глобалізації / М. Мироненко // Інвестиції: практика та досвід. - 2014. - № 23. - С. 124-127.

2. Тарасов С.С. Механізми здійснення інноваційної кадрової політики /С.С. Тарасов/ Вісник Нац. ун-ту цивіл. захисту України: зб. наук. пр. – Харків: НУЦЗУ, 2018. – Вип. 1 (8). – С. 360-367 . – (Серія «Державне управління») (включено до міжнар. бази Re Pec та до міжнар. наукометричної баз даних Index Copernicus International,. OreAuer).

*Помаза-Пономаренко А.Л.,
Бабенко В.Ю.*

ПРАВОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ У ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ НАУЦІ

Постановка проблеми. Публічне управління суспільними конфліктами в Україні пов'язане із соціально орієнтованою діяльністю держави, насамперед, через специфіку низки її дій щодо задоволення потреб громадян у перерозподілі національного багатства шляхом фінансування соціальних програм, визначення мінімального прожиткового рівня в країні тощо. Багато суспільних конфліктів в Україні виникають через соціально-економічні та ін. проблеми.

Україна знаходиться в складній економічній ситуації, значна кількість ресурсів була витрачена на військовий конфлікт на сході країни та боротьбу з епідемією, викликаною коронавірусом SARS-CoV-2, що значно ускладнює реалізацію соціальної політики держави. Справедливість є ідеалом суспільного життя, що передбачає наявність значної кількості середнього класу як групи людей, які мають стійкі доходи, достатні для задоволення широкого кола суспільних та матеріальних потреб у державі. Наразі в Україні спостерігається дисбаланс розподілу між багатіями та людьми, які потребують соціальної допомоги, також погіршує економічний стан у країні депопуляція населення та люди, які працюють нелегально і не платять податки. Представники заможного класу приховують власні доходи, щоб не сплачувати податки, а менш заможні люди працюють нелегально або взагалі не працюють, щоб отримувати соціальну допомогу від держави. У результаті маємо ситуацію щодо недостатнім наповненням бюджетів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз понятійного визначення дефініції «суспільний конфлікт», «конфлікт соціальний» або «конфлікт суспільний» у правових документах (шляхом пошуку на електронному ресурсі <https://www.rada.gov.ua/>) дозволяє зробити висновок, що цих термінів у нормативно-правових документах взагалі не існує. Згідно з Енциклопедією державного управління [1, с. 304] поняття «конфлікт соціальний» існує та широко розкрите, але в правових документах конфлікти розглядаються лише у вигляді: військових, збройних, [2], інтересів [3], колективних трудових спорів [4], міжнаціональних [5]. Вочевидь у правових документах відбувається підміна понять або ж спеціально ухилення від використання терміну «суспільний конфлікт» та «соціальний конфлікт».

Зважаючи на ієрархію правових документів, які становлять підґрунтя організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами, вважаємо за необхідне визначити їх особливості. Так, Конституція України займає визначне місце в цій ієрархії нормативно-правових документів. Стаття 1 Конституції України визнає ставлення держави до прав громадян та їх потреб, відповідно вирішення суспільних конфліктів є однією із складових сталого функціонування держави.

У статті 3 Конституції України держава бере на себе відповідальність за вирішення суспільних конфліктів пов'язаних з діяльністю держави, гарантує забезпечення прав та свобод громадян.

У абзаці 5 статті 17 Конституції України держава гарантує соціальний захист військовослужбовців та членів їх родини, відповідно до закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава гарантує в економічній, соціальній, політичній сферах регулювання для них та створення сприятливих умов для захисту Вітчизни.

Стаття 21 Конституції України визначає рівноправність громадян у томи числі при вирішенні конфліктів.

У статті 22 Конституції України права і свободи громадян не можуть бути зменшені або скасовані новими законами держави та не можуть бути змінені у діючих законах, що гарантує стабільність законодавства під час вирішення суспільних конфліктів в Україні.

У статтях 46, 47, 48 Конституції України закладається фундамент економічної стабільності громадян України, допомога слабо захищених верст населення. Започаткування напрямків допомоги державою громадянам у разі їх неспроможності до сталого існування у нашій країні. Найчастіша причина виникнення суспільних конфліктів в Україні є економічна нестабільність громадян.

Стаття 49 Конституції України направлена на питання охорони здоров'я громадян, медичне забезпечення та страхування громадян. Держава бере на себе зобов'язання створення умов для доступного громадянам медичного обслуговування.

У статті 51 Конституції України держава відповідає за інститут сім'ї, захист дитинства, материнства та батьківства. Також держава визначає відповідальність батьків перед неповнолітніми дітьми та піклування повнолітніми дітьми за своїми непрацездатними батьками.

Статтею 52 Конституції України держава бере на себе відповідальність за Утримання дітей-сиріт і дітей без батьківського піклування, їх виховання. Також забороняє насильство та експлуатацію дітей, що вирішує низьку питань та запобігає виникненню суспільних конфліктів пов'язаних з дітьми.

У пункті 6 статті 92 Конституції України держава визначила правове регулювання виключно законами України в питаннях соціального захисту, пенсійного забезпечення, регулювання праці та зайнятості, освіти, охорони здоров'я, культури, екологічної безпеки, батьківства, материнства та охорони дитинства інституту сім'ї та шлюбу [6].

Найбільш широко розглядає поняття конфліктів у нашій державі

Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 [7]. У цьому документі зазначено, що безпека людини становить підґрунтя безпека країни. Проте відсутня інформація щодо вирішення суспільних конфліктів, проблемні питання щодо соціально-економічного розвитку громадян не розглядаються. Відтак, сьогодні актуальним є оновлення нормативно-правових документів у напрямку визначення безпосередньо термінів «суспільний або соціальний конфлікт». Усе це покликано сприяти забезпеченню їх вчасного прогнозування, попередження та розв'язання.

Висновки. Отже, Конституція України виступає базисом організаційно-правового механізму публічного управління суспільними конфліктами, визначаючи роль держави в питаннях захисту громадян у соціальній, економічній і правових сферах. У конституційних нормах закладено основу для вирішення та запобігання соціальних і суспільних конфліктів, методи та шляхи вирішення яких мають бути визначені в інших нормативно-правових документах, що вимагають оновлення.

Література.

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ.упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т.1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.
2. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021>
3. Закон України Про запобігання корупції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/4>.
4. Закон України Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр>
5. Рішення № 32 від 18.06.2013 Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr032623-13>
6. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
7. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>.

Порайко У. М.,

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ В СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ СУБРЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Модель децентралізації владних повноважень, яка

є основним вектором розвитку управлінсько-фінансових систем держав Європи в останні десятиліття, ці країни стикалися з необхідністю суттєвого удосконалення адміністративно-територіального устрою. Причиною такої потреби була відсутність в них територіальної, матеріальної та демографічної бази для виконання відповідних повноважень і надання суспільних послуг належного рівня. Тому реформування місцевого самоврядування в цих країнах розпочиналося з укрупнення територіальних одиниць базового рівня та формування територіального устрою, який би відповідав історичним, географічним та вимогам економічного розвитку. Так, в період з 1950 р. в Європі з метою посилення базового рівня управління кількість органів місцевого самоврядування зменшилася практично на 40 тис. [1].

Виклад основного матеріалу. В таких європейських країнах як Данія, Литва та Швеція кількість органів місцевого самоврядування зменшилася на 80%, у Великобританії – на 77%, в Німеччині – вдвічі. В теоретичному плані, збільшення розміру базової одиниці адміністративно-територіального устрою держави – громади, забезпечує зростання її фінансового та економічного потенціалу, але, при цьому, знижує рівень впливу громади на управління її територією та ресурсами. Основними цілями реформи адміністративно-територіального устрою та, зокрема, його базової ланки є збільшення фінансової спроможності та економічного потенціалу вже об'єднаної територіальної громади.

Відтак, зважаючи на порядок пріоритетності цілей, кожною з держав було обрано напрям реформування. Цілі підвищення адміністративного потенціалу та ефективності територіального управління досягалися через об'єднання невеликих територіальних громад в крупні одиниці місцевого самоврядування, цілі збереження взаємозв'язку між владою та населенням досягалися через формування проміжних структур міжмуніципального співробітництва. В результаті, можна виділити дві схеми адміністративно-територіального реформування, а саме: - північноєвропейську – передбачає формування крупних базових адміністративно-територіальних утворень базового рівня (Великобританія, Швеція); - південноєвропейську – передбачає об'єднання громад в невеликі формування базового рівня (Італія, Франція). Відповідно до концепції реформування, в країнах Європи було сформовано різні за розміром та повноваженнями базові ланки адміністративно-територіального устрою. Так, у Швеції в результаті укрупнення чисельність комун скоротилася у 10 разів. Сьогодні їх налічується 288, а середній розмір комуни становить 34 тис. мешканців. В Данії середня чисельність жителів базової адміністративно-територіальної одиниці становить 55 тис., у Великобританії – 120 тис. осіб, в Німеччині – 45 тис. жителів. Натомість, в Італії нові комуни в 90-х рр. створювалися при мінімальній чисельності населення 10 тис. осіб. При цьому, законодавством було передбачено стимулювання комун з чисельністю жителів менше 5 тис. осіб до об'єднання або приєднання до більших адміністративних формувань [2].

Відзначимо, що в результаті укрупнення територіальних громад в європейські практики реформування, то вони характеризувалися вищим рівнем

фінансово-економічного та управлінського потенціалу. При цьому, як і в Україні, об'єднання громад в європейських країнах анонсувалося як добровільне. Проте, по факту, укрупнення проводилося під чітким контролем з боку органів публічної влади із значною часткою примусу. Так, в процесі об'єднання громад добровільна фаза стосувалася процесу адаптації громади до запропонованого з центру плану формування адміністративно-територіальної одиниці. Якщо об'єднання громад на добровільній основі не здійснювалося, рішення приймалося на центральному рівні.

Зважаючи на досвід адміністративно-територіального реформування в країнах ЄС та його позитивні результати, можна стверджувати про необхідність контролю з боку держави в процесі адміністративно-територіального реформування та підвищення ефективності управління на локальному рівні через можливість існування суб'єктивних конфліктів та невідповідність інтересів різних суспільних груп. Відповідно до концепції, яка полягала в збереженні сталої кількості громад, для забезпечення ефективного фінансово-економічного розвитку територіальних одиниць базового рівня було сформовано інститути міжрегіонального співробітництва. Таким шляхом пішли Франція, Іспанія, Швейцарія, Італія [6]. Таким чином, основною відмінністю такого підходу є можливість реалізації індивідуальних рішень територіальних громад в процесі управління територією. Проте, якщо аналізувати її з позиції перерозподілу фінансових ресурсів, можна звернути увагу на те, що Франція є однією з найбільш централізованих країн Європейського Союзу. Тому, як висновок, при дослідженні системи міжмуніципального співробітництва можна зауважити, що така система забезпечення населення на місцях необхідними суспільними послугами є значно складнішою, ніж через просте укрупнення громад, проте більше відповідає суті децентралізації в частині покладання і реалізації відповідальності місцевої влади на місцях.

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється, є формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів [3]. Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Висновки. Погоджуємось із думкою В. Негоди, що існує вже розуміння, що функції, штати, фінанси та бюджети місцевих органів вже не будуть такими, якими були раніше, бо більшість повноважень і фінансових ресурсів з початку цього року перейшли громадам. В той же час, існує розуміння занепокоєності органів місцевої влади бажання мати чіткий перелік своїх повноважень і

достатні для їх виконання джерела фінансових доходів. Це має бути закріплено у законодавстві, зокрема, – у новій редакції закону про місцеве самоврядування. В першу чергу це необхідно, щоб уникнути в майбутньому непорозумінь між райрадами і громадами, особливо для тих райрад, які традиційно намагаються адмініструвати громади. Тому очікується завершення розроблення законопроекту про місцеве самоврядування. З іншого боку, є чимало поточних питань, які потребують невідкладного вирішення на рівні парламенту та уряду, зокрема функціонування старостатів і ресурсного забезпечення місцевого самоврядування, спрямування коштів ПДФО до районних бюджетів, можливе передбачення в Державному бюджеті для районних рад фіксованої додаткової дотації для виконання районними радами мінімального пакету повноважень, що буде виглядати як тактичні інновації і сфері регіонального та місцевого управління.

Література.

1. Valeriy Vorotin, Nataliia Vorotina, Olena Antyptseva, Kyrylo Husarov. Formation of a matrix of financial and credit benefits in the system of state / Scientific and practical international conference: Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects. 20 November 2020. Article 3.

2. Марку Ж., Безсмертна І. А. Реформа місцевого самоврядування у Франції як поглиблення міжмуніципального співробітництва // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». 2011. Вип. 2. С. 136-145.

3. Воротін В.Є., Коваль О.М. Побудова місцевого самоврядування та пріоритети влади щодо представництва на відповідній території. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні [Текст] : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 141-143.

Родченко І.Ю.,

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У міжнародних торгових організаціях провідну роль відіграють розвинені країни, вони несуть основну частину витрат з утримання цих організацій, за рахунок їх внесків формуються в основному кредитні ресурси міжнародних організацій, їх економічна міць і технологічну перевагу дозволяють їм нав'язувати свою волю іншим країнам.

Економічно розвинуті країни, що володіють високоефективною і конкурентоспроможною економікою, зацікавлені в подальшій лібералізації світогосподарських зв'язків, в обмеженні втручання в зовнішньоекономічну

діяльність національних урядів. Їх інтересам відповідає максимальна відкритість ринків інших країн, особливо країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою з числа колишніх соціалістичних країн. Відкритість економіки цих країн полегшує розвиненим країнам доступ до ресурсів інших країн, їх фірмам проникати на ринки цих країн [1].

В іншому положенні виявляються країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою: їхня економіка менш конкурентоздатна і потребує захисту з боку держави, в тому числі за допомогою більш високих імпорتنих мит [2].

Якщо високорозвинені країни виступають за зниження митних зборів і їх подальшу скасування, то країни, що розвиваються і з перехідною економікою відстоюють більш високий рівень мит і погоджуються на зниження імпорتنих мит тільки при підвищенні конкурентоспроможності їх економіки. Скасування експортних мит на сировину і енергоносії нерідко вступає в протиріччя з національними інтересами цих країн. Вони є головними постачальниками цих товарів на світовий ринок. Скасування мита сприяє зниженню світових цін на сировину та енергоносії до вигоди розвинених країн і подорожчання сировини та енергоносіїв на національному ринку, знижуючи конкурентоспроможність національного виробництва.

Митний режим являє собою сукупність положень, що визначають статус товарів і транспортних засобів, що переміщуються через національну митний кордон для митних цілей, що включають митно-тарифне регулювання і митний контроль. Митний режим як економічна категорія є активним чинником впливу держави на зовнішньоторговельний оборот, в т.ч. на його структуру.

Повноправними суб'єктами ринкових відносин господарюючі структури можуть стати лише при розвиненій і адаптованій до загальносвітовій практиці системі митних режимів в країні. У загальному процесі господарської діяльності митні режими пропонують не тільки загальні підходи застосування митних засобів і методів регулювання, а й механізм адаптації до різноманітних потребам і інтересам учасників зовнішньоторговельної діяльності шляхом надання певних економічних вигод і переваг, індивідуалізованого характеру, аж до відмови від застосування рестрикцій, обмежувальних заходів економічної політики.

Правила, які регламентують митні режими, обов'язкові як для митних органів, так і для організацій і осіб, що перевозять товари. Митний режим вибирається особою, що переміщує товари, і може бути за його бажанням замінений іншим. Однак вибір цей, як правило, зумовлений низкою обставин: враховуються призначення і характер товару, мети ввезення або перспективи подальшого використання, умови, на яких він закуповується, і т.ін.

Питання, пов'язані із застосуванням митних режимів, регулюються не тільки Кодексом, а й рядом додаткових актів, в тому числі відомчих. Митний кодекс визначає найбільш загальні і принципові положення. У ряді випадків для поміщення товарів у митні режими потрібне отримання ліцензій відповідних митних органів (магазин безмитної торгівлі, митний склад, вільний склад, переробка на митній території та за межами митної території).

Видані ліцензії можуть бути анульовані, відкликані або припинені митними органами. Ці питання вирішуються однаково для всіх митних режимів.

Ліцензія анулюється, якщо вона не могла бути видана заявнику на підставі встановленого порядку або була видана на основі неповних або недостовірних відомостей, що мали істотне значення для прийняття рішення про її видачу. Рішення про анулювання діє з дати видачі ліцензії.

Ліцензія відкликається, якщо її власник не дотримується вимог, встановлених Митним кодексом, або якщо ліцензія більше не відповідає економічній політиці України.

Література.

1. Глобальний конкурентний простір: Монографія / О.Г. Білорус, Ю.М. Пахомов, І.Ю. Гузенко, О.К. Скаленко, О.В. Гаврилюк; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України, Міжнар. асоц. "Україна - Рим. клуб", Міжнар. ін-т глобалістики. К., 2007. 680 с.

2. Демьяненко А.Г. Формирование модели комплексного анализа эффективности внешнеэкономической деятельности предприятия. Економіка, фінанси, право. 2005. № 2. С. 22-28.

Родченко Л. М.,

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ

На відміну від класичної концепції, що відбиває точку зору прихильників пріоритету пропозиції, де закономірно реалізується виробнича функція, якісно-кількісні показники продукції і національний дохід залежать від факторів праці, модель Дж. Кейнса виходить з того, що обсяг продукції або національний дохід визначається сукупним попитом на товари і приватними інвестиціями, т. е. формально економіка знаходиться в стані рівноваги, якщо сукупна пропозиція вичерпується сукупним попитом [1]. Практика показала, що і той, і інший підходи мають істотні обмеження в умовах свого застосування, визначених проведеною політикою альтернативного вибору між двома стратегіями: "пропозиція породжує попит" і "попит народжує пропозицію". Ці обмеження пов'язані з характером товару, його приналежністю до того чи іншого сегменту ринку і динамікою співвідношення попиту і пропозиції, а також з забезпеченістю виробничою базою. Природно вважати, що при створенні нових підприємств необхідна пріоритетна підтримка попиту, а при наявності вільних виробничих потужностей - підтримка пропозиції. Це означає, що звернення до тієї чи іншої стратегії може бути обмежене часом її застосування, відповідним тривалості конкретної ситуації. У всіх випадках необхідна оцінка соціально-економічних наслідків вибору стратегії регулюючих впливів за критеріями зростання прибутку і поліпшення зайнятості. Отже, в одній і тій же економічній

системі можуть одночасно застосовуватися різні підходи в рамках загальної концепції регулювання попиту і пропозиції. Функціональна залежність сукупної пропозиції від сукупного попиту, як і зворотна їх залежність, обумовлює необхідність інституційної підтримки зростання і пропозиції і попиту в їх системному взаємозв'язку.

Основні заходи державного управління для вирішення цього завдання полягають у створенні політичних і економічних умов, що забезпечують: зростання платоспроможності попиту населення на споживчі товари і послуги шляхом підвищення рівня реальних доходів; зростання платоспроможності попиту товаровиробників на необхідні засоби виробництва, проміжні товари і послуги на основі стимулювання розвитку міжгалузевих виробництв; найбільш повне використання наявних виробничих потужностей підприємств з метою збереження і зростання пропозиції товарів і послуг і пов'язаних з цим робочих місць; збалансованість попиту і пропозиції на регіональному рівні [2].

Функції державного управління економічними і соціальними процесами визначаються виходячи з того що, відображаючи динаміку стану економіки, вони разом з тим виконують роль не тільки об'єктів управлінських впливів, але і засобів їх здійснення.

Кінцева мета соціально-економічного регулювання на місцевому рівні - поліпшення якості життя населення, що утворює місцеве співтовариство [3]. У світовій практиці прийнято розрізняти дві моделі місцевого управління: англосаксонську і континентальну, і відповідно два типи оцінок ефективності регулювання економікою субнаціонального рівня. Виділення даних моделей базується на принципах, які включають відносини різних суб'єктів між собою і з вищестоящою владою. В рамках англосаксонської моделі місцеві органи влади формально виступають як діючі автономно в межах наданих їм повноважень і пряме підпорядкування нижчестоящих вищим відсутня (США, Канада, Англія, Австралія). Контроль за місцевими органами здійснюється побічно через центральні міністерства і через суд. Отже, регулювання визначається тільки якістю управління місцевих органів влади. Континентальна модель (Франція, Італія, Іспанія, Бельгія, Німеччина, Японія) ґрунтується на поєднанні прямого державного управління на місцях і місцевого самоврядування. Вона нагадує ієрархічну піраміду, де відбувається передача різних директив і інформації і де на рівні центральної влади активно працює серія агентів на місцях. Характеризується, перш за все, розвиненою системою адміністративного контролю центральної влади над місцевими органами. Ефективність регулювання повинна бути визначена внеском федеральних і місцевих органів влади в зміна соціально-економічних параметрів. Змішаний тип характеризується поєднанням елементів.

В Україні формально (юридично) зафіксовано англосаксонський варіант, хоча багато авторів не вважають його оптимальним для нашої країни. Він діє в розвинених країнах, в яких вже досить давно побудовано демократичне суспільство з розвиненою ринковою економікою. У транзитивних економіках, як відомо. Відсутність стабільності дозволило сформувати закон хвилеподібного характеру співвідношення ринкових і державних регуляторів

економіки. Відповідно до цього закону перехід до розвиненого ринку буде здійснюватися через періодичне посилення системи державного регулювання. Регулювання в рамках місцевої соціально-економічної політики спрямоване на досягнення цілісності спільноти, стійкості, можливості динамічного розвитку, виключення соціальних конфліктів, раціоналізації структури економіки, досягнення збалансованого розвитку всіх сфер, забезпечення якості життя. Механізм вироблення такої політики включає: соціально-економічну діагностику, визначення пріоритетів, оцінку соціальних показників або нормативів, розрахунок необхідних ресурсів, визначення кола інструментів для досягнення мети, аналіз ефективності.

Література.

1. Бабінова О.О. Державна регіональна політика і регіональний розвиток: сучасні реалії України та європейський досвід. Київ: Фенікс, 2011. 268 с.
2. Куліш І.М. Державне управління регіональним розвитком України в контексті європейської інтеграції: монографія / І.М. Куліш. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 252 с.
3. Ковальчук В.Г. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону: монографія / В.Г. Ковальчук. Харків, Золоті сторінки, 2013. 296 с.

Слободян О. С.,

ЦИКЛІЧНІСТЬ У РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

В науці з 1920-х років розробляється концепція довгострокового техніко-економічного розвитку, що спирається на довгі хвилі. Теорії що розвивають дану концепцію сучасної теорії; теорія технологічних укладів; теорія принципів та етапів виробництва; теорія еволюційних циклів світової системи. Потенціал згаданих теорій, разом з тим потрібно звернути увагу на наукову проблему, якій автори не приділяють достатню увагу. Мова йде про критерії відбору революційних технологій які закладаються в основі довгої хвилі. Так фундаментальною передумовою чергової довгої хвилі по черзі проявляються то виробничі, то транспортні, то інформаційно-комунікаційні технології, яким не зважаючи на їх відмінну якість, впливають однаково на багаторічну динаміку. Разом з тим, якщо звернутись до секторальних оцінок, то ми зіткнемось з термінологією трьох промислових революцій, трьох транспортних, та п'яти інформаційних. У зв'язку з цим виникає питання про співвідношення даних секторальних технологічних революцій з великими циклами.[2]

Для розвитку капіталістичної системи, функціонування якої характеризує данні цикли, ключове значення має гранична ефективність капіталу. В процесу розподілу праці, створення нових ринків реалізації можливостей капіталістичної експансії на базі революційної технології даний показник

доволі довго вдається тримати на інвестиційно-привабливому рівні. Спочатку дана технологія засвоює простір національної економіки. Тим самим досягається межа міжнародного розподілу праці в рамках панівного осередку технологій.

На першому етапі держави (в процесі засвоєння національного ринку), які є технологічними лідерами зацікавлені в протекції зовнішньої політики. Під протекцією ми розуміємо в широкому сенсі, не тільки як митний захист високотехнологічних галузей, але й концентрацію науково-інженерної бази на національній території. [1] Наступний етап потребує проведення політики фритредерства, що дозволяє розширити ринок реалізації продукції. Та врешті заключний етап передбачає зацікавленість держав імпортерів в лібералізації міжнародного руху капіталу. Тим самим досягається межа міжнародного розподілу праці в рамках панівного осередку технологій.

На першому етапі держави (засвоєння національного ринку), технологічні лідери зацікавлені в протекційній політиці. Ця протекція передбачає не тільки митний захист не тільки початкові високотехнологічні вітчизняні моделі, але й концентрацію науково-інженерної бази на національній території. Другий етап потребує проведення політики фритредерства, дозволяє розширити ринок. Заключний етап (активний експорт капіталу) передбачає зацікавленість держав-імпортерів в лібералізації міжнародного руху капіталу. [3]

Перший етап пов'язаний з інтенсивним розвитком виробничих технологій. Другий етап супроводжується активним розвитком засобів транспорту, що дозволяє підвищити ефективність міжнародної торгівлі. Нарешті третій етап потребує розвитку засобів обробки та передачі інформації для більш ефективного віддаленого управління підприємством.

Припущення у вигляді гіпотези складається в тому, що процес заміни технологічних укладів кореспондують з циклами протекціонізму, фритредерства та імперіалізму в світовій економіці. При цьому спостерігається відповідність між вищезгаданим характером технологічного укладу та режимом зовнішньоекономічної політики. [1]

Для поточної глобальної економічної ситуації характерний початок експансії нового промислового укладу. Цим пояснюється прагнення індустріально-розвинених держав забезпечити на національній території критичну концентрацію науково-інженерної бази, захисту нових технологічних галузей та особисте лідерство на горизонті. Таки чином поточна багато хвильова динаміка потребує нових форм протекційної політики та одночасно формує запит на теорію її обґрунтування. Розроблена класифікація технологічного укладу дозволяє пояснити не тільки ретроспективну динаміку світової системи господарчих зв'язків, але й поточну глобальну економічну ситуацію. Для останньої характерний початок експансії нового виробничого укладу, оснований на робототехніці, а також технологіях промислового інтернету.[4] Ця обставина пояснюється прагненням індустріально-розвинених держав забезпечити на своїй території критичну концентрацію науково-інженерної бази, захисту нових високотехнологічних галузей та власне лідерство на даному етапі. Разом з тим, протекціонізм початку 21-го століття не повторює протекціонічні методи попередніх століть. Держави роблять акцент

на нетарифних обмеженнях, а також прями державні субсидії. Особливу популярність отримують вимоги по локалізації виробництва та його стимулювання.

Література.

1. Квасюк Б. "Сущність та особливості кризи в Україні">//Економіка України - 2009 - №5
2. Клименко Г.Н., Нестеренко В.П. "Основи економічної теорії: політичний аспект" Київ. "Вища Школа" 2004р.
3. Базилевич В. Д. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів / В. Д. Базилевич, В. Л. Осецький // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 19-30.
4. Структурні зміни та економічний розвиток України : [монографія] / [В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артёмова та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук ; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 696 с.
5. Дука А. П. Інноваційний етап розвитку та проблема технологічного імпорту в економіці України / А. П. Дука // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія Економіка і право. – 2014. – Вип. 24. – С. 110-116.

Семілетов О.С.

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Проводячи аналіз наукових досліджень науковців із різних країн світу, та їхні дослідження вплив організаційних рішень на навколишнє середовище та різні підходи країн до створення та модернізації науково-метричної та правової бази країн. Свій внесок внесли такі науковці які проводили дослідження проблем у сфері охорони навколишнього середовища викладено у працях таких науковців, як Д. Віллер (D. Willer), Х. Девені (H. Deveni), П. Екінс (P. Ekins), М. Шофелд (M. Shofeld). Серед українських вчених слід відзначити В. Андрущенко, О. Веклич, В. Мартиненка [1], Л. Мельника, К. Ритікову [2], Н. Салатюка [3], М. Хвесика [4], В. Шевчука [5] , С. Майстра, О. Крюкова ., Ю. Батира, Омарова Азада Энвера оглы та ін

Визначення зарубіжного досвіду публічного керування в окремих сферах суспільного життя набуває особливої актуальності в умовах активізації євроінтеграційних процесів та необхідності включення міжнародних стандартів правового регулювання.

Слід зауважити що особливої актуальності набуває питання дослідження систем публічного управління у сфері використання природних ресурсів зарубіжних країн, серед яких і країни Європейського Союзу, і зокрема – з питань екологічного оподаткування. Постійно Європейською Комісією ведеться моніторинг докiлля стану навколишнього природного середовища Зокрема, у червні 2017 року Комісією було схвалено мотивувальна

думка, що спрямована уряд Республіки Польщі, про необхідність вжиття заходів зі скорочення викидів парів бензину у атмосферне повітря, відповідно до вимог до Директиви Комісії 2014/99 / ЄС [7]. Необхідність запровадження екологічного податку на офіційному рівні була вперше підтверджена у першій Програмі дій Європейського Союзу з охорони навколишнього середовища (1973 р.), що пов'язувалося із реалізацією принципу «забруднювач платить». У країнах Європейського Союзу розроблено та вже реалізується стратегія екологічно-орієнтований менеджмент мета якого покращити якість та характеристики товару цьому сприяв посилений контроль суспільства та його інтерес до екологічної проблематики.

Численні наукові дослідження у сфері екології, економіки, економіки природокористування неодноразово доводили, що використання природних ресурсів як джерел енергії максимально вистачить не більше ніж на 50–60 рр. Управлінські структури мають бути здатними успішно вирішувати різноманітні проблеми та протиріччя, що виникають при переході від наявної до бажаної моделі розвитку, тому необхідно сформувати таку команду управління, яка була б сприятливою для дотримання та розвитку ознак її інноваційності [6, с. 12, 24]

На сучасному етапі одними із пріоритетних завдань держави є завдання формування адекватної сучасним регіональним викликам нормативно-правової бази, забезпечення її безумовного виконання, створення у регіонах об'єктів інноваційної інфраструктури та підготовка фахівців-технологів у сфері регіонального інноваційного розвитку.

За прогнозами, до 2030 р. країни, які розвиваються, будуть забруднювати атмосферу більше, ніж Японія, Західна Європа та США разом. У високо розвинутих країнах система регулювання природокористування є дуже гнучкою, та має значні переваги економічних важелів та інструментів, і саме вони мають бути головним орієнтиром для України. У чинному екологічному механізмі України відсутні інструменти, які допомогли би швидко вирішити або зменшити негативний вплив на екологію. Природоохоронному механізмі нашої держави майже не використовується процедура підтримки органів як державного так і приватного сектору пов'язаного із сферою переробки відходів, та продуктів від а саме вигідне кредитування, пільги, дотації, лізинг, пільгове оподаткування. природоохоронних заходів.

Отже, на нашу думку необхідним є впровадження та вдосконалення механізмів управління контролю та охорони навколишнього середовища на основі використання зарубіжного досвіду, участь у міжнародних проектах, симпозіумах, конференціях, дослідках. Залучення міжнародних експертів, та радників які допомогли би зменшити антропогенний вплив на навколишнє середовище та оптимізувати недоліки та прогалини у вітчизняному та міжнародному законодавстві.

Література.

1. Мартиненко В. О. Досвід країн ЄС щодо сучасних механізмів управління охороною навколишнього середовища в Україні [Електронний

ресурс] / В. О. Мартиненко. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/896/1/5.pdf>

2. Ритікова К. А. Теоретичні та практичні аспекти сучасного світового досвіду фінансування екологічної діяльності / К. А. Ритікова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць ПДТУ. – Маріуполь, 2010. – Том 2. – С. 230–235.

3. Салатюк Н. М. Зарубіжний досвід регулювання природокористування та охорони навколишнього середовища / Н. М. Салатюк // Наукові праці НУХТ. – 2010. – № 36. – С. 210–214.

4. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : монографія / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К. : Кондор, 2004. – 524 с.

5. Сахаев В. Г., Шевчук В. Я. Економіка і організація охорони навколишнього середовища / В. Г. Сахаев, В. Я. Шевчук. – К. : Вища школа, 1995. – 272 с

6. Михненко А. М. Інновації в управлінні суспільним розвитком : навч. посіб. / А. М. Михненко, В. Д. Бакуменко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2009. – 116 с.

7. Facts and figures on the environment: from environmental taxes to water resources // Environmental statistics in Europe. – 2010. – No. 189 [Electronic recourse]. – Accessed mode : <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/10/189&format=HTML>

Чумак О.В.

Дацій О.І.

ЗАСАДНИЧІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У процесі розвитку, регулювання з боку держави завжди передбачає здійснення певного впливу на фінансову діяльність за умов вільного руху капіталу чи встановлення певного прямого зв'язку із здійсненням державних повноважень. Зазначене актуалізує дослідження у цій царині за будь-якими об'єктами чи суб'єктами через плінність, гнучкість та турбулентність економічних систем.

Основну ціль державної фінансової політики В. Зимовець [2, с. 7] вбачає у економічному розвитку, який розглядається як процес переходу від нижчих до вищих стадій і рівень якого визначається не лише обсягами ВВП. Відтак, інституціональна основа регулювання державної економічної політики передбачає створення оптимальної структури ефективних інститутів, які забезпечують виконання дій уряду на загальнодержавному та регіональному рівнях відповідно обраних векторів реформ.

Варто зважати, що під час побудови державної економічної політики, інституціональна складова має враховувати вплив різноманітних чинників та

ймовірних ризиків на виконання ключових реформ і досягнення політичних рішень для забезпечення належного рівня соціально-економічного розвитку. Чинна вітчизняна система інститутів державного управління у сфері економіки потребує певних удосконалень за структурною та змістовною складовою, враховуючи зарубіжний досвід, зовнішню та внутрішню економічну політику, вимоги міжнародних фінансових інституцій тощо.

Цікавою є думка американського соціолога, який стверджував, що повністю розуміючи економічну діяльність, включаючи її інституційні форми, потрібно вивчити, як ця діяльність вбудована в інші суспільні відносини та інститути. Якщо їх емпіричний зміст ретельно визначений, ці метафори можуть бути дуже корисними для розуміння того, як держава формує економіку на постійній основі, зважаючи на роль прав власності [3]. Враховуючи той факт, що захист основних внутрішніх економічних активів держави може бути настільки ж важливим для добробуту країни, як відсутність військових загроз, уряди здебільшого вважають, що іноземні інвестиції у сферу, відмінну від оборони, стають необхідною протизагою приватизації державних компаній та об'єктів інфраструктури [4, с. 96].

Зазначене є причиною необхідності зміни парадигми існуючих державних інституцій за окремими їх напрямками, які визначають здійснення економічної діяльності підприємств та посилення вимог до прозорості діяльності підприємств з державною часткою. Обрана модель державного впливу на економічну діяльність підприємств має захищати конкуренцію, заохочувати корпоративну соціальну відповідальність, передбачати належний контроль дій, перешкоджати агресивному впливу на зміну клімату (у будь-якому прояві). З огляду на викладене, при встановленні меж державного регулювання економічної діяльності варто враховувати архітектуру цієї діяльності в системі інших суспільних й міжнародних відносин та інститутів.

Оскільки визначальними у використанні державної власності є економічні відносини, сформовано ключові аспекти за Законом, які регламентують сферу економічної діяльності. Згідно ч. 5 ст. 22 Господарського кодексу України [11], держава реалізує право державної власності у державному секторі економіки через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління щодо суб'єктів господарювання, що належать до цього сектора і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління. Цією ж статтею п. 8 передбачається встановлення особливостей здійснення антимонопольно-конкурентної політики та розвитку змагальності у державному секторі економіки, які повинні враховуватися при формуванні відповідних державних програм. Управління державною власністю відбувається через такі види економічних відносин як: майнові, немайнові, управлінські.

У зв'язку із зазначеним, ґрунтуючись на нових позиціях щодо забезпечення економічної діяльності державних підприємств, яке сьогодні все більше набуває проблем, подальшого вивчення з метою ефективного регулювання вимагають такі ключові умови:

- нераціональна структура підприємств державної форми власності;

- слабкий рівень забезпеченості власним оборотним капіталом;
- обґрунтованість методів й показників фінансового планування;
- не дієвість фінансового контролю їх діяльності;
- відсутність належних умов виконання зобов'язань з кредитування;
- інформаційна обмеженість показників фінансової звітності;
- недосконалі схеми фінансування діяльності державних підприємств;
- незадовільний стан й умови використання необоротних активів тощо.

Наразі соціальні, політичні та економічні кризові явища значно посилюють негативний вплив за поданим переліком неузгоджених питань, тому для їх вирішення необхідно підходити комплексно й системно. А вже останнім часом, ухвалюються нормативно-законодавчі акти, якими передбачено усунення окремих негативних умов, проте їх впровадження є досить довготривалим та повільним процесом на практиці.

В Україні відбувається реформування державних підприємств, націлене на оптимізацію їх кількості та якості системи управління. У зв'язку із чим, дані підприємства потребують налагодженого управління з метою підвищення інвестиційної привабливості (у разі передбаченої приватизації) та забезпечення прибутковості (надходження до бюджету у вигляді податків та дивідендів) шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами.

Реформування здійснюється досить інтенсивно зі суттєвими змістовими зрушеннями, тому під значним впливом знаходиться, зокрема й фінансове регулювання економічних процесів у державному секторі економіки. Особливості управління підприємствами державного сектору економіки виявляються через застосування певної сукупності взаємопов'язаних складових механізмів управління, а саме державної фінансової політики та засобів, форм, методів, інструментів, каналів і важелів управління. Державну фінансову політику віднесено до механізмів у системі державного управління, враховуючи визначення її сутності та призначення. Стан фінансів і прозорість державних підприємств мають покращуватись, передусім через застосування ефективних інструментів фінансового регулювання.

Отже, за сучасних умов, які визначають діяльність державних підприємств як збиткову, низькорентабельну, малоефективну, державне регулювання фінансової діяльності державних підприємств має здійснюватися за обраною країною чіткою структурованою моделлю управління державною власністю, шляхом визначення рівня впливу урядових інституцій, можливості використання монопольного ринку та виходу на міжнародні ринки, розробляти необхідне законодавство. Одночасно, підприємства державної форми власності також впливають на державне регулювання економіки через різні механізми, що може позитивно впливати на декларовані зміни у державному управлінні при забезпеченні стратегічних завдань для досягнення рівня економічного розвитку та безпеки держави.

Література.

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №

436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

2. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку: монографія. Київ: Видавництво ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2010. 355 с.

3. Granovetter Mark. Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *The American Journal of Sociology*. 1985. Vol. 91. No. 3. P. 481–510. DOI: <http://links.jstor.org/sici?sici=0002-9602%28198511%2991%3A3%3C481%3AEAASST%3E2.0.CO%3B2-R>

4. Special economic zones. United Nations. 2019. DOI: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_overview_en.pdf

Шинкарьов А. М.,

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАКОНИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. Публічне управління має свої специфічні теоретичні закони та закономірності, організаційні механізми та логіку функціонування, йому властива об'єктивно обумовлена ресурсна база та певна автономність в межах суспільного розвитку. В контексті державного регулювання важливим є розглянути процеси самоорганізації та самоврядування, що притаманні самій системі публічного управління як відкритій системі, зокрема за сучасних умов нового етапу децентралізації владних повноважень. Для неї характерною є здатність оновлення та адаптації до зміни зовнішнього середовища, аби ефективно продовжувати свій розвиток і функціонування за умов глибоких ринкових перетворень і оновлення організаційних механізмів розвитку, зокрема прийняття нового закону про місцеве самоврядування.

Окремий зв'язок здійснюється через недержавні інститути, політику держави, її зміну чи коригування і наступне приведення системи управління у відповідність з новими завданнями. Уточнення законів і закономірностей господарського та соціального розвитку, оволодіння ефективними формами і механізмами діяльності з боку суб'єктів державного управління забезпечують алгоритм функціонування державного організму, адекватний загалом рівню розвитку окремої держави.

Виклад основного матеріалу. У теоретичному значенні та контексті тез, закон у нашому матеріалі розглядається як об'єктивний, істотний, необхідний, сталий зв'язок або відношення між явищами. Найсуттєвішою ознакою закону є те, що він відображає об'єктивний стан речей, об'єктивні зв'язки між речами, предметами, явищами. Іншою важливою ознакою закону є необхідність такого зв'язку, що неминуче виявляється в процесі розвитку того чи іншого явища. Закон – це зв'язок між сутностями, який є: об'єктивним і необхідним; загальним і внутрішнім; суттєвим і повторювальним.

Узагальнення точок зору зарубіжних і вітчизняних авторів на сучасні механізми та інструменти управління показало, що загострюючи увагу на характерні зв'язки держави з чисельними теоретичними законами та факторами розвитку системи управління, ситуаційний підхід є на сьогодні продовженням та розвитком системного підходу, передовим підходом в управлінському мисленні і використанні переваг об'єктивних законів управління [1]. Будь-яка наука характеризується властивими тільки їй законами та закономірностями. У науці управління також є свої закони та закономірності. Об'єктивні теоретичні закони управління, на відміну від державних (правових) законів, що регулюють суспільні відносини, це описувані науковою теорією істотні, необхідні та повторювані загальні форми взаємозв'язків між керуючим суб'єктом і керованим об'єктом, між системою управління і соціальним середовищем.

Закони управління виражають необхідність і загальність тих сторін, моментів управлінської діяльності і відносин, які історично складаються, закріплюються і відтворюються у структурі та функціях управління.

Закономірні (законом обумовлені) структурні та функціональні взаємозв'язки не діють з неминучістю, а реалізуються у вигляді тенденцій, що пробиваються через безліч конкретних явищ і обставин, індивідуальних актів поведінки і дій, що підкоряються імовірнісним «правил гри». Реалізація законів залежить від багатьох умов (змінних), але, перш за все від керуючого суб'єкта, його знань, здібностей, але також і від керованого об'єкта.

Роль законів управління виражається в тому, що вони: утворюють теоретичний фундамент галузі управління; сприяють переходу емпіричного підходу до професійного; дозволяють правильно оцінити виникаючу ситуацію; дозволяють аналізувати зарубіжний досвід; виражають якісні властивості і зв'язки процесів і явищ, що характеризують відносини управління та напрямки їх розвитку.

Закони управління виявляють свої вимоги в реалізації принципів управління, функціональному розподілі праці, структурі системи управління, у механізмі та методах управління; в процесі управління, зокрема при розробці стратегічних документів в сфері публічної політики.

Відзначимо, що Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 є основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики в різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах і регіонах в інтересах людини, єдності держави, сталого розвитку історичних населених місць та збереження традиційного характеру історичного середовища, збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців [2].

У наукових дослідженнях управління склалася парадоксальна ситуація: починаючи з 90-х років минулого століття, проблеми законів і закономірностей управління не розглядаються. Це викликається складнощами перехідного періоду, зокрема в сфері суспільних наук [3].

Науковці публічного управління вважають, що закони та закономірності управління відображають найбільш важливі, необхідні, сталі та повторювані зв'язки явищ і процесів, які допомагають розкрити їх природу, сутність та внутрішній зміст. Закони та закономірності публічного управління розглядаються нерідко як одне поняття, зважаючи на те, що між ними є багато спільного: по-перше, вони носять об'єктивний характер; по-друге, формулюються на підставі розкриття відносин як між суб'єктом і об'єктом управління, так і внутрішніх, притаманних кожному з них, а також зв'язків із зовнішнім середовищем. На нашу думку ці явища мають суттєві відрізнення, оскільки закони діють постійно на відміну від закономірностей, які тільки певний час актуальні.

У сфері публічного управління виділяють такі основні закони як: єдності системи управління, пропорційності суб'єкта та об'єкта управління, поєднання централізації та децентралізації, співвідносності керуючої та керованої систем [там же].

Висновки. Слід розрізняти поняття закону і закономірностей. Закономірність – це термін, який відображає стан речей, що об'єктивно існує в реальному світі (закономірності взаємодії небесних тіл, хімічних речовин, соціальних спільнот, управлінських структур). Їх пізнання та узагальнення є підставою для формулювання законів як обов'язкової складової будь-якої наукової теорії. Закони управління відображають найбільш суттєві, необхідні, сталі та повторювані зв'язки між елементами системи та учасниками процесів її функціонування та розвитку, що допомагають розкрити їхню природу та внутрішній зміст. Системи управління є відкритими, значний вплив на їх стан справляють фактори зовнішнього оточення.

Література.

1. Воротін В. Є. Модернізація сфери освіти та науки як об'єкта державного управління: конкурентні переваги для України / В.Є. Воротін // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 6. С. 153-160.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
3. Воротін В. Є., Шевченко А.В. Підтримка міждержавного регіонального співробітництва: інституційні перспективи розвитку євро регіонів / В.Є Воротін, А.В. Шевченко // *Науковий вісник: державне управління: журнал*. 2020. №3 (5) 2020. С. 22-34.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЇ СУЧАСНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО МЕХАНІЗМУ

Сучасну систему управління неможливо уявити без ефективного механізму планування. Адже саме планування дозволяє менеджменту підприємства тримати виробничо-економічну ситуацію під контролем, прогнозувати її подальший розвиток, передбачати та уникати можливих кризових ситуацій. У сучасній економіці система бюджетування є найефективнішим окремим випадком системи управлінського планування.

Впровадження системи бюджетування покликано насамперед усунути одну з основних причин неефективної роботи управлінських систем на підприємствах, а саме відсутність у керівництва своєчасної, повної та точної інформації не лише про майбутнє, а й про справжній ресурсний стан організації.

Без точної інформації про поточне становище, керівник підприємства неспроможний ефективно управляти ним, так як не завжди може визначити причини нестачі оборотних коштів, терміни та розміри залучення кредитів, а також можливість повернення цих кредитів та ін. І хоча процес бюджетування є достатньо складним, але в той же час ефективним механізмом управління ресурсами підприємств. Через те, бюджетування можемо вважати основою сучасного планування адже бюджетування - це управлінський процес складання планів і кошторисів, призначений для контролю за витратами підприємства, фінансової обґрунтованості прийнятих управлінських рішень, встановлення цільових показників ефективності та рентабельності, прогнозування фінансових результатів тощо. Бюджет є формальним виразом планів і цілей керівництва компанії, представленого у вигляді очікувань щодо всієї операційної діяльності у зазначений період. Його роль настільки велика, що антикризове управління в ефективно керованих компаніях починається з перегляду бюджетів усіх рівнів та підрозділів. Бюджети здійснюють контрольну функцію, відображають та планують тактику та стратегію підприємства у його боротьбі за ринки збуту продукції, успішне функціонування та розвиток підприємства [1].

З вище наведеного випливає, що на систему бюджетування покладено завдання зі:

– Своєчасного надання аналітичної інформації управлінському апарату, що надає керівництву точний та своєчасний аналітичний інструмент;

– Прогнозу результатів діяльності. Хоч існують інші методи прогнозування результативності, перевагою бюджетування є прогноз результативності зводячи разом усі оцінки. Оскільки більшість прогнозів пов'язані з іншими прогнозами, між бюджетними оцінками завжди зберігається безперервність. Отже, індивідуальні прогнози та прогнози компанії щодо

результативності явно відображаються та розуміються всіма в межах організації.

– Розподілу ресурсів. Бюджетування забезпечує ефективний інструмент розподілу ресурсів організації. Цей процес дає можливість сказати про розподіл певних ресурсів і встановити вплив альтернативних розподілів на частину організації або на організацію в цілому. Розподіл ресурсів у процесі складання бюджету також забезпечує компанію системою раннього попередження щодо існуючих можливостей та очікуваних загроз.

– Контролю результативності. Система бюджетування дає можливість контролювати поточну результативність та сигнали раннього попередження про те, коли та як певні прогнози збираються відхилитися від того, що спочатку очікувалося у бюджеті. Завдяки періодичному відстеженню фактичної результативності порівняно з прогнозними оцінками, організація може пристосуватися до змін із боку бюджетів, керуючи переміщенням ресурсів для максимізації результатів.

– Керівництва для керуючих. Бюджетування є корисним керівництвом для управлінців, дозволяючи їм вчитися на помилках, яких вони припустилися в минулих прогнозах. Постійний контроль та аналіз результатів діяльності показують управлінцям, де вони припустилися помилок у судженні і як вони зможуть уникнути помилок у майбутньому.

– Підтримки. Завдяки процесу бюджетування досягається згода ідей, стратегій та напрямків. Крім того, підтримка загального бюджету, як правило, узгоджується, і єдиний напрямок доводиться до відома всіх керівників відділів бюджетування.

Бюджетування можемо розглядати як неперервний процес, який полягає у створенні низки взаємопов'язаних між собою фінансових планів. Такі плани-бюджети дають відповіді на питання - якими активами керуватиме підприємство, за рахунок яких джерел вони будуть профінансовані та наскільки ефективно вони використовуватимуться [2]. Однак також вірною буде позиція розгляду бюджетування як управлінської технології, призначеної для вироблення та підвищення фінансово-економічної обґрунтованості прийнятих управлінських рішень. Таким чином система бюджетування через управління витратами, надходженнями від запланованого обсягу реалізації цієї продукції, рухом коштів підприємства, і навіть активами підприємства і джерелами їх фінансування дозволяє заздалегідь оцінювати майбутні результати рішень виступаючи невід'ємною частиною процесу прийняття рішень та контролю їх виконання [3].

В доповнення, механізм бюджетування має ще одну складову, що значно підвищує ефективність управління підприємством. Це система обмежувальних параметрів, пов'язана із системою преміювання співробітників підприємства. Практика показує, що люди працюють ефективніше, коли їм вигідно виконати поставлене перед ними завдання, ніж у разі, коли їх просто змушують це зробити. Механізм бюджетування, як правило, має у своєму складі набір ключових

показників діяльності для кожного з підрозділів підприємства. Маючи таку систему, можна планувати прибуток підприємства і чітко розуміти, що кожному підрозділу необхідно зробити, щоб досягти запланованого прибутку. А преміювання співробітників підрозділів підприємства має бути поставлене у залежність від фактичного досягнення планових показників. Тобто. Система бюджетування - це така система, коли досягнення планових показників вигідно і окремим співробітникам, і підрозділам. І підприємству загалом [4].

Отже, впровадження сучасної та дієвої системи управління дозволяє підвищити ефективність підприємств та сприяти загальному їх розвитку. Впровадження сучасного механізму бюджетування в систему управління підприємством дозволяє створити на підприємстві повний управлінський цикл від планування до контролю та аналізу. Таким чином впорядковуючи всі виробничі та економічні процеси, дозволяючи своєчасно реагувати на кризові ситуації, що виникають, і сприяючи підвищенню фінансово-економічної стійкості підприємства та його конкурентоспроможності.

Література:

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади: монографія. К.: Кондор, 2007. – 234 с.
2. Іщенко Н. А. Організація бюджетування в системі фінансового планування на підприємстві. Збірник наукових праць. Кіровоград. нац. тех. ун-ту. Економічні науки. – 2011. – № 19
3. Онищенко С. В. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством. Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 6. – С. 42-51.
4. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія. – Х. : ВД «ІНЖЕК». – 2006. – 496 с.

Секція 5
Інформаційна безпека держави: ризики та загрози

Victor Stepanov

**INFORMATION SECURITY
AS PART OF INFORMATION POLICY IMPLEMENTATION**

Just as any other, the modern information society remains imperfect, since one cannot ignore that it brings with it not only new solutions and opportunities, but also new challenges and risks. The development and spread of information technologies, on the one hand, is an important factor of the modern information development of the society, and on the other hand, they contain many implicit threats. The consequences of their application often depend on value paradigms and political decisions.

Minimization of the risks and threats of the use of information technologies is by and large a condition for the implementation of the state's information policy as a challenge to modernity and timely management decisions. Therefore, the problem of information security as part of information policy implementation is a pressing issue of the modern information society.

The approach to the consideration of information security from the perspective of methodology begins with the identification of the subjects of information relations, their interests related to the safe use of information and communication technologies, and their timely identification. In particular, information security in society has become the subject of inquiry by both foreign and domestic authors. It is worth noting that significant contribution to the study of problems of informatization of society has been made by Western researchers: Bell D., Castells M., Drucker P.F., Feather J., Gay M.K., Herbert. A. S., Hundley R.O., Mas-moudi M., Masuda Y., etc.

The works of the said authors recognize that information security being a global problem has a significant impact on the existence of modern society. At the same time, the review of scientific problems shows that the latest trends of the state information policy in the area of information security require undelayed reforms and fundamental update.

Scientists, cultural figures, politicians, public services, and civic organizations are facing the challenge of the compatibility of humanitarian principles of human rights to information, democratic principles of openness of the information space, and publicity with information security for public systems and human. As explained by O.A. Muzyka, "in the midst of extensive use of the global networks, new forms of socio-cultural aggression are manifested by the most developed countries and regions in relation to the less developed ones; there is a threat of the loss of cultural and national identity, including linguistic identity, by the whole communities, and the consumer preferences and tastes are being imposed on people for benefit of a narrow group of transnational manufacturing companies" [5, p. 201].

The formation of the foundations of the information society in Ukraine should be considered as one of the important conditions for its further progress on its way to economic, social, and cultural development. In recent years, attributes of socio-

economic, scientific, technical, and cultural development have been rapidly formed in Ukraine, which may be treated as prerequisites for the transition to the information society. The following processes may be included therein: information is a social resource for development; liberalization of the telecommunications market, which brought about a large number of new communications providers; formation and development of the domestic market of telecommunications, information technologies, products and services; an increase in the number of personal mobile computers, systems and means of telecommunications; development of the national segment of the Internet; an increase in the number of corporate information networks and continuous increase in subscriber numbers of the world open networks; the rapid growth of the mobile market; informatization of many sectors of economy, banking and public administration; understanding by the society of the significance of the transition to the information society from a political and economic point of view; active integration of Ukraine into the world political and economic community, etc. [1, 2, 4].

At this point, one of the main strategic goals of our country of an extra high political level is brought forward, which is to form a unified state information policy and create prerequisites for the development of a unified information space, capable of securing Ukraine's entry into the world information system, increase in its effectiveness in the process of progressive social development, and the revival of our country. In this regard, the information policy to secure the social sphere together with state social policy takes on particular significance, since social policy remains a key factor capable of preventing and mitigating the negative social consequences of the economic reforms and socio-political transformations carried out.

At the state level, the status of a member of the information society does not eliminate the fact that one's own national interests in the information sphere create the need to ensure their security. Thus, information security of society and the state is characterized by the level of their protection, and for this it is necessary to form strategic and current tasks of the internal and foreign policy of the state. In particular, scholars state that consciousness, state of mind of a human, and information systems of various scale and purpose may be the objects of information security. In the case of social objects of information security, they may include an individual, a collective, a society, and a state. Subjects of information security should include those agencies and structures that are engaged in its provision. These can be bodies of executive, legislative, and judicial power [3].

The social interest in information security is to protect the vital interests of the individual in the information area, to ensure the realization of constitutional rights and freedoms for democracy strengthening. Thus, the interests of the state in information security are to create conditions for the harmonious development of a secure information infrastructure of the country, for the realization of constitutional rights and freedoms of a human for strengthening the constitutional order, sovereignty, territorial integrity of the country, and establishment of political and social stability. Scholars believe that this approach is the result of a general "broad" understanding of information security, which found its representation in official documents [1, 2].

The above suggests a conclusion that the policy of information security is not duly covered in the regulatory documents during formation and implementation of information policy, and there is a lack of a direct connection with the state national information ideology. In other words, having a sufficient number of scientifically sound theories on information security in Ukraine, legislators adopt statutory and regulatory acts without any proper theoretical substantiation thereof.

References.

1. Information security of Ukraine. Problems and solutions. Distance roundtable discussion (2001). *Natsionalna bezpeka i oborona*, No. 1. p. 24–29.
2. Kuzmenko, B. V., Chaikovska, O.A. (2009). “Protection of information. Part 1. Organizational and legal means to provide information security”, Kyiv, 83 p.
3. Manoylo, A.V. (2003). “State information policy in special conditions”, Moscow, p. 188.
4. Makarenko, Ye. (2009). “Information security of Ukraine amidst current challenges and threats”, *Osvita rehionu. Politolohiia, psykholohiia, komunikatsii*. No.1, p. 86–94.
5. Muzyka, O. A. (2006). “Value-based and evaluation factor as part of the socio-synergetic paradigm”, Rostov-on-Don, p. 211.

Mykytyuk Yu.M.

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF MECHANISMS OF THE STATE POLICY IN THE FIELD OF DIGITALIZATION OF LEGAL REGULATION

The legal policy of the state is of great importance for the general concept of public administration, as well as for other branches of science of the social and legal bloc, the practice of lawmaking and law enforcement, legal education to improve legal education to prevent violations of its rights [1-2]. It is important in this context to ensure a balanced and effective legal policy of the state, which is possible provided the use of scientific approaches (theoretical, methodological and practice-oriented), as well as taking into account the requirements of time and society. One of such requirements is digitalization and its transformation, which involves the development of digital technologies, which include robotics (artificial intelligence). A side effect of the digitalization of society is the comprehensive dehumanization of social relations. Of course, there is an unreasonable total digitalization, but this is a significant factor that states cannot ignore.

Paper main body. Relations in the field of public administration have always been a relationship between people, and are transformed into a relationship in the format of "man - robotics". The point is the end result of the functioning of these relations: whether they will be completely deprived of human participation. The answer to this question lies in the aspects of creating robotics: one way or another, but this process requires the participation of man as a developer of technologies and algorithms for using artificial intelligence. In view of this, we can say that a person

will always be present in a relationship involving the use of digital technology.

On this basis, we can say that the peculiarities of the functioning of state policy mechanisms in the field of digitalization of legal regulation in Ukraine need to be considered. In this context, we note that modern digital technologies can overly restrict human freedom. Today, access to bank cards in a number of countries is opened in exchange for political loyalty. Surveillance cameras are installed in all state and municipal institutions, as well as shopping centers. E-mail, correspondence in WhatsApp. With the help of gadgets you can watch a person, collect information about him; this information may sometimes be stored far outside the host country.

Belief in technology has replaced belief in progress. The fallacy of this quasi-idea is explained by the fact that the source of improvement is inside a person, not outside. Today, the realization of all the real motives for the digitalization of society is a struggle for anthropology. It is a struggle to define what a "person" is. However, it is only necessary to say that the innovations associated with the development of electronic means of governing society (digitalization) have in addition to benefits and dangerous consequences. However, progress is the transformation of objects of the material world, not the consciousness of people. If digitalization not only improves electronic means of communication, but also serves as a means of manipulating and controlling society, then this is a socially dangerous phenomenon and its organizers must be held accountable to society.

In the context of the development of digitalization of society and the state, the "e-state" project received significant support. It provides for such measures as electronic record keeping in government, census, electronic elections, the provision of online services and others. These measures are more capaciously defined in the draft Concept of the use of artificial intelligence [1]. Its analysis gives grounds to claim that the prospects of the e-state project are associated primarily with the ability to provide public access to official information through electronic communication channels, interactive surveys, public discussions, payment of taxes and receipts, and others. In view of this, society and the state must be ready to use the results of the functioning of information and electronic systems and in terms of ensuring the interests of its national security. It should be noted that the implementation of the "e-state" project largely marks further progress not only in state and legal relations, but also in the development of culture. In our opinion, this development requires the introduction of a single digital platform in Ukraine. We believe that its creation can be a priority of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine.

Conclusions. Thus, the attractiveness of the "e-state" project is theoretically justified by the maximum simplification of procedures for citizens and organizations to receive services from state bodies and ensure control over the actions of these bodies. At the same time, it is important to ensure balanced control in this area, which will be the subject of our further research.

References:

1. Помаза-Пономаренко А. Л., Лободенко К. В. Наукові перспективи розвитку правозахисної державної політики України: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2020. 188 с.

2. Pomaza-Ponomarenko A., Hren L., Durman O., Bondarchuk N., Vorobets V. Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society // *Revista San Gregorio*. SPECIAL EDITION-2020. Núm. 42 . URL: http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/R_SAN42/showToc. doi:<http://dx.doi.org/10.36097/rsan.v1i42.1535>.

Бабков Ю.П.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасна воєнна політика України здійснюється в умовах складної міжнародної обстановки, воєнно-політичної і суспільно-політичної обстановки в нашій країні, які характеризуються зростанням екзистенційної воєнної загрози національній безпеці, дефіциту фінансових ресурсів та дисбалансу воєнних потенціалів України та Російської Федерації. Такі умови спонукали до корегування основних офіційних поглядів на війну і на воєнну безпеку країни в цілому. Фундаментом воєнної політики держави, її стержнем є воєнна доктрина або стратегія воєнної безпеки.

25 березня 2021 року Указом Президента України затверджена нова Стратегія воєнної безпеки України «ВОЄННА БЕЗПЕКА — ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА».

Під Всеохоплюючою обороною України в ній розуміється — це комплекс заходів, основний зміст яких полягає у:

превентивних діях та стійкому опорі агресору на суші, на морі та в повітряному просторі України, протидії в кіберпросторі та нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі;

використанні для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо);

застосуванні всіх форм і способів збройної боротьби з агресором, зокрема асиметричних та інших дій для оборони України, з дотриманням принципів і норм міжнародного права.

Головною метою Стратегії воєнної безпеки України (далі — Стратегія) є завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО, передбачає активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

В той же час в Стратегії визначено, що всеохоплююча оборона України не має на меті досягнення воєнного паритету з Російською Федерацією, що призвело б до надмірної мілітаризації держави та відповідно виснаження національної економіки, а передбачає підтримання певного балансу та синергії

воєнних і невоєнних засобів для забезпечення воєнної безпеки України.

Але Стратегія не визначає рівень небезпеки від противника, який має перевагу у воєнному потенціалі, в тому числі ядерному. Тобто він незначний, значний, великий, критичний. Внаслідок цього не визначений рівень достатності воєнного потенціалу. До того ж використання всіх видів оборони наявними силами і засобами, асиметричних форм і способів ведення війни мають певний поріг зростання потенціалу.

Крім того обмеження, які враховуються при реалізації воєнної політики, а саме :

дотримання принципу оборонної достатності, що передбачає фінансування та підтримання оборонного потенціалу держави на рівні, достатньому для надання відсічі і стримування збройної агресії проти України, з урахуванням поточного стану і перспектив розвитку безпекового середовища у світі та регіоні довкола України;

зобов'язання України щодо дотримання без'ядерного статусу та відмова самостійно або в кооперації з іншими державами розробляти ядерну зброю, а також зберігати її на власній території;

обмежені можливості національної економіки та дефіцит фінансових ресурсів, що ускладнюють переозброєння сил оборони із заміною озброєння, військової та спеціальної техніки радянського виробництва, які в найближчій перспективі вичерпають свій ресурс;

тощо не дають підстав вважати достатньо обґрунтованими і конкретизованими напрямки і збалансованими пріоритети державної політики зі створення, нарощування і підтримання воєнного потенціалу України, який би разом з потенціалом країн партнерів по НАТО міг би компенсувати наявний дисбаланс.

Крім того непередбачуваність розвитку подій в умовах ведення бойових дій підвищує рівень ризиків, що представлені в Стратегії.

Таким чином Стратегія воєнної безпеки України сформувала самі загальні цілі, напрямки і пріоритети державної воєнної політики, які повинні бути більш конкретизовані, збалансовані в Стратегічному оборонному бюлетені та інших документах оборонного планування з урахуванням впливу найбільш вагомих факторів.

Васильєва О.О.

ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ОПЕРАЦІЯМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Поняття інформаційної безпеки не обмежується безпекою технічних інформаційних систем чи безпекою інформації у її чисельному чи електронному вигляді, а стосується усіх аспектів захисту даних,

в тому числі використання інформації для здійснення психологічних чи інформаційних впливів на населення держави.

Деструктивна пропаганда як ззовні, так і всередині України, яку проводить країна-агресор, використовуючи суспільні протиріччя, провокує внутрішні конфлікти та підриває суспільну єдність. Для відновлення свого впливу як в Україні, так і в Європі, Росія системно застосовує інформаційно – психологічні засоби та інформаційну «зброю».

Таким чином інформаційна війна, яка проводиться Росією як проти нашої держави, так і проти євроатлантичної спільноти, формує нові типи загроз та ставить перед демократичним суспільством нові виклики у сфері інформаційної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Антиукраїнська пропаганда, фейки, дезінформація та окремі інформаційні операції, які проводяться в соціальних медіа, на сьогодні становить як явну так і приховану загрози, яким складно організувати адекватну симетричну протидію.

Термін «інформаційні операції», що набув значного поширення на початку нового тисячоліття, дає змогу точніше, ніж традиційний термін «інформаційні війни», дослідити місце та роль інформаційного протиборства як компонента глобальних протистоянь. Інформаційні операції — це більш вузьке поняття, зміст якого охоплює та розкриває інформаційний вплив на масову свідомість (як на ворожу, так і на дружню), вплив на інформацію, доступну супротивникові та необхідну йому для прийняття рішень, а також на інформаційно-аналітичні системи супротивника [1].

Деякі фахівці визначають інформаційні операції як сукупність заходів гласного та негласного характеру, спрямованих на приховане керування процесами інформаційної сфери. На відміну від пропагандистських заходів, вони мають обмежену у часі тривалість, підпорядковані конкретній меті та координуються єдиним центром – спеціальними службами [2].

Так, наприклад, глобальний характер інформаційних операцій продемонстровано в під час проведення референдуму в Нідерландах щодо асоціації України і ЄС. Урядом цієї країни вже визнано, що Росія впливала на громадську думку у країні, унаслідок чого по репутації України був завданий серйозний удар. В результаті громадяни Нідерландів висловили своє небажання підтримати Угоду про асоціацію України з ЄС.

Європейський парламент ще в листопаді 2016 року ухвалив резолюцію щодо протидії пропаганді третіх країн, включаючи Росію - “Стратегічні комунікації ЄС, як протидія пропаганді третіх сторін” [3,4]. Ця резолюція вперше визнає застосування Росією агресивних методів з проведення ворожої пропаганди проти Європи, яка прирівнюється до загроз з боку терористичної організації “Ісламська держава”. У резолюції наголошується, що пропаганда РФ є частиною “гібридної війни”. Європарламент визнав, що російський уряд агресивно використовує цілий спектр засобів та інструментів для ведення інформаційних операцій, в тому числі соціальні мережі.

Використання соціальних мереж, поряд з новими технологіями

супроводжується такими явищами, як низький рівень культури безпеки та кібергігієни, збільшення онлайн користувачів, залежності від цифрової інфраструктури, створення та імплементація нових технологій популяризації різних типів контенту, впровадження алгоритмів видачі контенту та його пріоретизація з урахуванням індивідуальних характеристик користувачів, відповідно сприяють поширенню контенту, який націлений на визначені аудиторії та використовується в інформаційних операціях, а також створюють сегрегацію суспільства.

Усвідомлюючи рівень інформаційних загроз Україна ще в 2016 році прийняла Доктрину інформаційної безпеки України [5], в якій зазначено, що гібридна війна РФ перетворила інформаційну сферу на ключову арену протиборства, використовуючи при цьому найновіші інформаційні технології. Цим документом також вводиться таке ключове поняття як «стратегічні комунікації», які поступово перетворюються на дієвий механізм протидії деструктивним впливам та інформаційним операціям агресора.

Враховуючи досвід найкращих світових практик, інформаційну безпеку в Україні слід розглядати як систему, що складається з чотирьох компонентів: правового, технічного, освітнього та комунікаційного, де під комунікаційним компонент слід розуміти забезпечення системи моніторингу та формування контенту у соціальних мережах [6].

Висновки. Враховуючи викладене основними напрямками національної інформаційної політики для забезпечення інформаційної безпеки в умовах інформаційної війни слід визначити:

формування та реалізація ефективної інформаційної політики щодо чіткого розподілу повноважень та організації дієвої взаємодії між державними органами, правоохоронними та розвідувальними органами;

удосконалення законодавчої бази в сфері інформаційної безпеки та узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами;

створення стійких механізмів виявлення, прогнозування та попередження заходів деструктивного інформаційного впливу з метою підвищення ефективності захисту українського інформаційного простору від пропагандистського контенту країни-агресора, попередження та ефективної протидії інформаційним операціям та деструктивним впливам;

– стимулювання підвищення конкурентоспроможності вітчизняної інформаційної продукції та інформаційних послуг;

– забезпечення потужної інформаційно-комунікативної присутності України в міжнародному інформаційному просторі.

Література.

1. Горбулін В.П., Додонов О.Г., Ланде Д.В. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання // Монографія, К.:Інтертехнологія, 2009. С. 12-14.

2. Панченко В.М. Інформаційні операції в асиметричній війні Росії проти України: підходи до моделювання, “Інформація і право”, № 3(12)/2014.

3. Резолюція Європейського парламенту, [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20161118IPR51718/meps-sound-alarm-on-anti-eu-propaganda-from-russia-and-islamist-terrorist-groups>.

4. Гребенюк М.В., Леонов Б.Д., Актуальні проблеми забезпечення інформаційної безпеки електоральних процесів: аналіз зарубіжного досвіду, Інформація і право. № 1(28)/2019. С.102-103.

5. Указ президента України №47/2017 Про рішення ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про доктрину інформаційної безпеки України» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>.

6. Апетик А. Інформаційна безпека now: яких елементів не вистачає?, [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?library=informatsijna-bezpeka-now-yakyh-elementiv-ne-vystachaje>

Геворкян А.Ю.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВЛАСТИВОСТЕЙ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Світові глобалізаційні процеси і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій на сучасному етапі призводять до революційних змін у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Досягнутий прогрес інформаційно-комунікаційних технологій диктує необхідність до розробки дієвої політики, яку спрямовано на забезпечення національної безпеки держави в цій сфері у довгостроковому періоді, що є найважливішим фактором стабілізації та соціально-економічного розвитку країни, а також здійснює прямий вплив на якісну зміну ділової та інтелектуальної активності суспільства і підприємницьких структур [1].

Таким чином, у зв'язку із зростаючою потребою громадянського суспільства та суб'єктів господарювання України у використанні системних аспектів інформаційно-комунікаційних технологій постає нагальна необхідність їх безпечного, але, в той же час, ефективного використання у своїй повсякденній діяльності. Вирішення цієї проблеми можливе лише шляхом забезпечення державою дієвих теоретико-прикладних механізмів контролю за діяльністю системи інформаційно-комунікаційних технологій, що буде основою для формування та зміцнення національної безпеки країни у нинішні складні часи зростання числа внутрішніх та зовнішніх викликів й загроз існуванню країни. Актуальність зазначених вище проблем зумовило вибір теми та напрямку нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Світові глобалізаційні процеси і розвиток

системи інформаційно-комунікаційних технологій призводять до революційних змін у всіх сферах життєдіяльності суспільства та суб'єктів господарювання країни. Розвиток сучасної техногенної цивілізації, сприяє сприйняттю інформаційного суспільства як нової соціальної реальності, що передбачає формування і споживання інформаційних ресурсів у всіх системах життєдіяльності суспільства за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що діють в глобальних масштабах. З цієї точки зору, поруч з традиційними показниками національної безпеки (територія, кількість та якість населення, соціально-економічний розвиток, величина та ступінь оснащення армії, науково-технічна база суспільства та держави тощо) окремої уваги заслуговує проблема забезпечення безпечного використання системи інформаційно-комунікаційних технологій, яка може розглядатися в різних аспектах та рівнях аналізу.

Відзначимо, що загальними характерні властивості сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можна проілюструвати у виді взаємопов'язаної схеми окремих компонентів (рис. 1). Тому впровадження цих технологій може призводити до двох різновекторних результатів, зокрема: з одного боку підсилення загальної міцності держави, а з іншого – зростання кількості точок уразливості національної безпеки для інформаційно-електронного впливу.

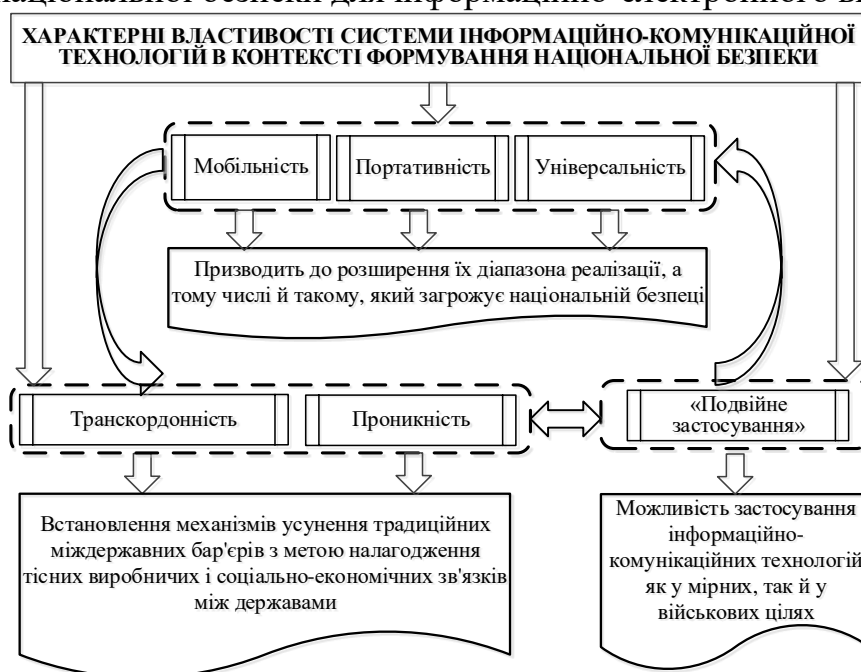

Рис. 1. Види та взаємозв'язок властивостей системи інформаційно-комунікаційної технологій в контексті формування національної безпеки

Джерело: узагальнено автором на основі [1-3]

Висновок. Таким чином, особливості інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють зробити переоцінку на державному рівні вже існуючих стереотипів та розробляти нові механізми та інститути щодо відбору та впровадження національних пріоритетів та зовнішньоекономічних орієнтирів, форм і напрямів взаємодії з інформаційним суспільством, суб'єктами господарювання та іншими партнерами.

Література.

1. Перун Т. Загальна характеристика правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 861. С. 328–332.

2. Антонюк В. В. Організаційно-правові засади формування та реалізації державної політики інформаційної безпеки України: дис. канд. з державного управління: спец.: 25.00.02. Київ, 2017. 218 с.

3. Ортинський В. Л. Удосконалення державної політики у сфері інформаційних технологій у контексті діяльності органів виконавчої влади. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 801. С. 3-8.

Грабар Н. С.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Постановка проблеми. В умовах здобуття Україною незалежності та проголошення і впровадження курсу на демократичні, гуманістичні ідеї й цінності, проблематика розбудови та впровадження інформаційної безпеки набуває все більшої гостроти та актуальності. Водночас, сучасний світ наповнений багатограними аспектами та ознаками, які характеризують інформаційну безпеку у динамічному вимірі, який виходить далеко за межі доктринальних уявлень про зазначену дефініцію, зокрема в контексті становлення глобального інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення інформаційної безпеки держави - це досить нова державна функція, яка характеризується відсутністю сталих та визначених механізмів та методів, правового інструментарію їх реалізації. Її формування обумовлене необхідністю захисту суспільства і держави від інформаційних загроз, пов'язаних з розвитком новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасні суспільні інститути перебувають у процесі трансформації та постійної модернізації, яка має складне багатовимірне технологічне і змістовне спрямування. За сучасних тенденцій світового розвитку нового сенсу набувають різноманітні конфліктологічні процеси, що залежать від мінливої соціально-політичної структури суспільства. Враховуючи те, що перехідний процес в українському суспільстві є затяжним, актуальним є дослідження глобалізаційних процесів саме в контексті їх впливу на трансформаційні реформи у суспільстві [2].

Роль інформаційної сфери, яка представляє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури суб'єктів, які здійснюють збір, формування, поширення і використання інформації, а також систем регулювання виникаючих при цьому громадських відносин, значно зросла на сучасному етапі розвитку суспільства. Будучи важливим фактором життя суспільства, інформаційна сфера має суттєвий вплив на стан політичної, оборонної та

економічної складових безпеки України. Від забезпечення інформаційної безпеки істотно залежить національна безпека України, і ця залежність буде значно зростати в ході технічного прогресу і проникнення інформаційних технологій в усі сфери діяльності сучасного суспільства.

Необхідним елементом при створенні системи забезпечення інформаційної безпеки країни є формування її мети. Мета функціонування системи забезпечення інформаційної безпеки - це створення необхідних економічних і соціокультурних умов, а також правові організаційні механізми формування і ефективного використання інформаційних ресурсів у всіх сферах життя громадян [1].

Загрози інформаційної безпеки мають цілком об'єктивний характер, обумовлені сучасним політичним процесом і мають дуже тісний зв'язок зі змінами в інформаційній сфері на основі розвитку інформаційних технологій. Зростання спектру загроз національній безпеці підвищує роль держави в реалізації на практиці сильної інформаційної політики, на особливу увагу суспільства до освітньої сфери, яка безпосередньо впливає на інформаційні технології, і, безсумнівно, вдосконалення правової регламентації діяльності громадян і держави в інформаційній сфері, що обумовлено сучасними політичними та державними процесами.

Висновки. Таким чином, інформаційна безпека в умовах становлення глобального інформаційного суспільства тісно пов'язана з проблемами забезпечення безпеки особистості, а також соціуму в цілому. Особливо яскраво це проявляється в Україні, де інформаційні системи мають тісний зв'язок з владними структурами. Враховуючи, багатогранність та комплексність державного регулювання зумовлюється подальша необхідність у наукових дослідженнях механізмів забезпечення інформаційної безпеки.

Література.

1. Красноступ М. Д. Інформаційна безпека України: сутність та проблеми. Інформаційні технології та захист інформації. 1999. №1. С. 108- 110.
2. Управління розвитком соціальної інфраструктури України в умовах глобалізації [Текст] : монографія / В. П. Третяк. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. 317 с.

Капелюшний С.А.

ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО КЕРІВНОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Збройна агресія проти України у 2014 році, включаючи незаконну окупацію Криму і Донбасу, стала поштовхом для масштабних і структурних реформ у сфері оборони і безпеки України. Головним напрямом цієї стратегії є поступове реформування військових формувань і правоохоронних органів

спеціального призначення відповідно до стандартів ЄС та НАТО. Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями. Ключовим етапом у процесі модернізації та оновлення Національної гвардії України є формування високопрофесійного молодшого керівного складу, який є основою багатьох передових армій світу.

В арміях країн НАТО молодший керівний склад формують сержанти, в Україні – сержанти та старшини. Молодший керівний склад відіграє важливу роль у повсякденній діяльності сил безпеки і оборони, оскільки його наявність розглядається як один із основних атрибутів сучасних військових формувань і правоохоронних органів спеціального призначення та є невід’ємною складовою їх професіоналізації. Саме молодший керівний склад в успішних професійних арміях забезпечує спадкоємність військового досвіду та виучки. Вибраний Україною шлях Європейської інтеграції та здійснення реформ, щодо відповідності стандартам НАТО, вимагає перегляду системи професійного розвитку молодшого керівного складу Національної гвардії України. Це стосується як уніфікації військових звань та посад молодшого керівного складу, так і кадрового й військово-соціального забезпечення.

Актуальність теми дослідження визначається: реформуванням системи професійного розвитку молодшого керівного складу військових формувань України відповідно до умов інтеграції в ЄС та НАТО; розбіжністю сучасних наукових підходів щодо формування системи підготовки молодшого керівного складу у військових формуваннях країн ЄС, НАТО та України; недостатнім теоретико-методологічним напрацюванням наукового завдання щодо державного регулювання системи професійного розвитку молодшого керівного складу частин та підрозділів Національної гвардії України; практичною значимістю розвитку професійного молодшого керівного складу Національної гвардії України, як однієї з важливих умов виконання службово-бойових завдань.

З метою вирішення зазначених проблемних питань було проведено дисертаційне дослідження [1] в якому вирішено важливе й актуальне науково-прикладне завдання, яке полягає у науковому обґрунтуванні теоретичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо вирішення проблемних задач державного регулювання професійного розвитку молодшого керівного складу Національної гвардії України. В межах дослідження визначено ключові дефініції понятійно-категоріального апарату професійного розвитку молодшого керівного складу частин та підрозділів Національної гвардії України. Визначено, що вагомою причиною низького рівня комплектування є відсутність ефективної системи розвитку професійного молодшого керівного складу. Доведено необхідність застосування сучасних підходів кадрового менеджменту. Обґрунтовано, що державне регулювання професійного розвитку молодшого керівного складу Національної гвардії України реалізується відповідною системою. Встановлено, що структурними елементами цієї системи є об’єкти державного управління, суб’єкти державного регулювання та механізми державного регулювання. Визначено, що у дослідженнях питань ефективності професійного розвитку молодшого керівного складу, актуальності

набуває нормативно-правове врегулювання кадрового забезпечення. Встановлено, що наразі нормативно-правові акти не надають вичерпної інформації щодо забезпечення професійного розвитку молодшого керівного складу Національної гвардії України. Здійснено адаптацію міжнародного досвіду у сфері професійного розвитку молодшого керівного складу сил безпеки і оборони. Доведено, що молодший керівний склад відіграє важливу роль у якості порадника для офіцерського корпусу у країнах НАТО та формує найважливіший елемент управління. На цій основі визначено вимоги до представника молодшого керівного складу Національної гвардії України. Обґрунтовано систему багаторівневої підготовки молодшого керівного складу Національної гвардії України. Розроблено модель професійного розвитку молодшого керівного складу Національної гвардії України.

Література.

1. Капелюшний С.А. Державне регулювання системи професійного розвитку молодшого керівного складу Національної гвардії України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.05. Харків, 2020. 185 с.

Кізян Р.В.

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сьогодні у світі дедалі частіше вчиняються терористичні акти. Незворотні глобалізаційні процеси призводять до злиття цивілізацій, що постійно супроводжується збройним протистоянням та спричиняє жертви серед мирного населення. На жаль, можливо констатувати, що Україна не є винятком у цьому гострому загрозливому становищі. Зовнішня політика нашої держави має вектор європейської та євроатлантичної інтеграції, при цьому Російська Федерація ставить свої геополітичні цілі, що реалізуються в анексії суверенної території України. Крім того, в умовах збройного протистояння в окремих районах Донецької і Луганської областей та на іншій території України виникають надзвичайні ситуації з терористичними ознаками.

Належний рівень забезпечення особи, суспільства та держави від терористичних загроз є основою сталого розвитку як країни в цілому, так і окремих її регіонів. Тому питання забезпечення національної безпеки потребують постійної уваги. Державна політика в цьому аспекті має чітку стратегію, що забезпечується ефективною діяльністю сил сектора безпеки і оборони. Особливе місце серед складових національної безпеки держави належить системі забезпечення антитерористичної безпеки.

Трансформаційні зміни в суспільстві, зумовлені гібридною агресією Росії проти України, висувають нові вимоги до державного управління. Це стосується

управління у сфері протидії тероризму, від якого залежить життя і безпека громадян, цілісність та суверенітет країни. Ефективність державного управління антитерористичною безпекою значною мірою залежить від концептуальних засад державної політики та чітко побудованих процедур управління в системі антитерористичної безпеки України.

Останні стратегічні та концептуальні нормативно-правові акти України визначають терористичну загрозу як одну з головних загроз національній безпеці нашої держави. Загрози тероризму в Україні раніше очікувалися переважно від діяльності міжнародних терористичних організацій. Однак особливості гібридної війни в окремих районах Донецької і Луганської областей України виявили загрози нового характеру, що потребують адекватної відповіді.

Сьогодні проблеми вдосконалення системи антитерористичної безпеки Україні вирішуються, як правило, без науково-теоретичного забезпечення цих заходів. Для вдосконалення ефективності управління системи антитерористичної безпеки України необхідно мати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо прийняття ефективних управлінських рішень. Розв'язання зазначеної проблеми потребує інституційного, фінансового, організаційного, економічного та наукового забезпечення, тоді як його встановлення відбувається через активізацію відповідних механізмів державного управління.

Отже, аналіз стану безпеки країн світу та України свідчить про те, що кількість терористичних загроз постійно збільшується та складає реальну загрозу національній безпеці. Крім того, збройне протистояння на Сході держави триває та призводить до постійних втрат як мирного населення, так і військовослужбовців. Таким чином, обстановка, що склалася наразі в Україні та в світі, зумовлює появу чисельних терористичних актів. За таких умов органи державної влади повинні своєчасно та ефективно реагувати на терористичні загрози. Одним з головних чинників останнього є дієвість правового, організаційного та інформаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

З метою вирішення зазначених проблемних питань було проведено дисертаційне дослідження [1] в якому вирішено важливе й актуальне науково-прикладне завдання, яке полягає у науковому обґрунтуванні теоретичних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо вирішення проблемних задач функціонування та розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. У межах дослідження визначено дефініції понятійно-категоріального апарату системи антитерористичної безпеки України. Установлено, що головною метою функціонування системи антитерористичної безпеки України є забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Доведено, що правовий механізм дає змогу систематизувати юридичні засоби правового впливу на суспільні відносини, визначити місце і роль того чи іншого юридичного засобу у правовому полі суспільства. Визначено, що організаційні засади державного управління системою антитерористичної безпеки держави мають інституційні, ресурсні, інформаційні та аналітичні складники. Проведено адаптацію міжнародного

досвіду управління системою антитерористичної безпеки. Доведено, що досвід створення Національного плану антитерористичного реагування Франції є дуже корисним для України. Особливої уваги потребує врахування інтеграції підрозділів антитерористичного реагування у національну антитерористичну систему. Обґрунтовано, що в сучасному світі належне функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є не можливим без дієвого демократичного цивільного контролю. Сформовано стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Розроблено три варіанти сценаріїв удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки.

Література.

1. Кізян Р. В. Механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.05. Харків, 2020. 180 с.

Коленко В.В.

ЛОБІЗМ ЯК ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА

Найбільш ефективним демократичним механізмом дії громадянського суспільства на державну владу є механізм громадської думки, яка в демократичній державі і є істинною «четвертою владою».

Громадська думка — це реальне соціальне явище, найбільш динамічний і варіабельний стан суспільної свідомості з якимось приводом, питання або події, яка виражається публічно через засоби масового інформування або шляхом проведення масових акцій.

Громадська думка формується як результат оцінки рефлексії фактів навколишньої дійсності в процесі інформаційно-комунікаційної діяльності.

Для того, щоб при формуванні громадської думки запобігти найголовнішій загрозі - маніпулюванню громадською думкою - потрібна наявність безлічі альтернативних джерел інформації і свободи доступу до таких джерел для усіх громадян і інституціональних структур громадянського суспільства. Одне з найпотужніших джерел значимої соціальної, політичної і економічної інформації є система державного управління, що і визначає первинну значущість її відкритості і прозорості для суспільства. У громадянському суспільстві його інституціональні структури виступають в ролі не лише споживачів, але і джерел первинної інформації. У достатній мірі консолідована групова думка може бути сформована тільки за наявності свободи комунікацій і обміну інформацією на міжособовому і груповому рівні, а також між інституціональними структурами суспільства і влади.

Механізм громадської думки забезпечує як становлення і розвиток

самого громадянського суспільства, так і його інформаційно-комунікаційні взаємодії з державною владою [2].

У демократичній державі у сфері взаємодії влади і суспільства має місце таке явище як лобізм. Лобізм - це механізм вирішення тих або інших питань, у тому числі і політичних, на користь чийх небудь інтересів шляхом дії на законодавців, уряд і інших посадовців.

Політичні партії відбивають і агрегують інтереси далеко не усіх соціальних, корпоративних і економічних груп і організацій, існуючих в суспільстві. Лобістська діяльність якраз і заповнює цей недолік партійної системи. Вона покликана виражати і відстоювати приватні, корпоративні, професійні і інші (у тому числі, і політичні, але вже в другу чергу) інтереси.

Суб'єктами лобістської діяльності є як різні структури підприємницького співтовариства, так і практично усі некомерційні організації (НКО). Лобізм представляє для НКО один з основних інструментів досягнення цілей і результатів їх діяльності. У демократичних державах НКО є потужним чинником лобіювання, і саме вони, в першу чергу, виступають протиположно лобістським спрямуванням суб'єктів економічної діяльності і державної бюрократії [3].

У демократичних державах процес лобіювання здійснюється за триланковою схемою: групи тиску (суб'єкти лобіювання) - професійні лобісти або лобістські організації - державні чиновники і депутати (об'єкти лобіювання). Принциповим фактом реалізації вказаної схеми є те, що її ключові виконавці - професійні лобісти і лобістські організації - здійснюють свою діяльність публічно або в чітко встановлених законом рамках, або під суворим громадським і державним контролем. Це кінцево повністю не виключає корупційні стосунки при лобіюванні, чому у світовій практиці є достатня кількість прикладів, але істотно обмежує можливості і ускладнює умови використання таких стосунків [4].

Якщо влада і суспільство не приділяють належної уваги проблемі лобіювання, намагаються ігнорувати її об'єктивний характер і вирішувати проблему тільки заборонними заходами, то лобіювання не зникає, а лише йде в тінь. При цьому механізм лобістської діяльності реалізується в найбільш руйнівній формі «тіньового» лобіювання, заснованого на корупційних стосунках і може призводити до наступних негативних наслідків :

- пріоритетне задоволення приватних і корпоративних інтересів на шкоду стратегічним цілям і інтересам громадського розвитку, включаючи розвиток національної економіки;
- деформація демократичних основ державного устрою і політичної системи, дискредитація демократичних політичних і державних інститутів і перетворення їх в інструмент захисту інтересів елітних груп;
- перерозподіл національних ресурсів і бюджетних коштів на користь найбільш впливових груп тиску і, як наслідок, посилення економічної і соціальної нерівності в суспільстві;
- поширення корупції і неправових дій і рішень у сфері державного управління [1].

До позитивних сторін цивілізованого лобізму як інфокомунікаційного механізму зворотного зв'язку в системі «Влада — суспільство» можна віднести:

- забезпечення постійного контролю і безпосередньої дії інституціональних структур громадянського суспільства на державну владу і як наслідок цього більшій відкритості і прозорості її діяльності;

- створення в якості специфічної форми прояву політичного плюралізму легітимних можливостей для участі усіх соціальних груп і шарів суспільства, що навіть знаходяться в меншості, у виробленні і ухваленні державних рішень;

- стимулювання самоорганізації і активності громадянського суспільства, залучення до практичної участі в державному управлінні найбільш зацікавлених економічних, професійних, корпоративних і інших громадських структур, а також кваліфікованих фахівців і управлінців з недержавної сфери;

- формування каналу активного зворотного зв'язку для системи державного управління, що забезпечує оперативне розширення інформаційної і постійну актуалізацію і акцентування проблемної бази ухвалення державних рішень;

- взаємне урівноваження і в деякій мірі примирення різноспрямованих приватних і групових інтересів в політичній, економічній і соціальній сферах, що сприяє знаходженню точок зіткнення і досягненню у рамках певних домовленостей взаємовигідної співпраці різних політичних сил і груп тиску при ухваленні управлінських рішень [3].

Відкритість і прозорість управління державою потрібні не лише для підвищення поваги і довіри до влади, але і для забезпечення стійкого функціонування, як системи державного управління, так і політичної системи в цілому. Відкритість і прозорість управління державою — це інституціональна основа роботи механізмів зворотного зв'язку, постійних взаємозв'язків і взаємодій суспільства і влади і підзвітності влади суспільству.

Література.

1. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії / М. А. Бойчук. — К. : Атлант ЮЕМСІ, 2007. — 207 с.

2. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / за ред. Ю. П. Сурміна, А. М. Михненка ; 71 авт. кол. : Ю. П. Сурмін, А. М. Михненко., Т. П. Крушельницька та ін. — К. : НАДУ, 2011. — 388 с.

3. Усаченко Л. М. Співпраця органів державної влади з інститутами громадянського суспільства [електронний ресурс] / Л. М. Усаченко. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/dutp/2007-2/txts/07ylmigs.htm>

4. Участь громадян у прийнятті державних рішень. Партнерська взаємодія влади і громадських інститутів в Україні: загальна методологія запровадження, міжнародний досвід / за заг. ред. І. Попова. — К.: УНЦПД, 2006. — 32 с

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Однією з характерних тенденцій сучасного суспільного розвитку, було істотне посилення впливу інформаційної сфери на життя людини, життєдіяльність суспільства й держави. Це обумовлено, по-перше, якісно новими досягненнями науково-технічної революції в області обчислювальної техніки і телекомунікацій, що суттєво підвищують ефективність діяльності пов'язаної з інформацією, а по-друге - визнання прав і свобод людини в області «інформаційної» діяльності базовими цінностями сучасної цивілізації. Система правового регулювання даної галузі суспільних відносин сьогодні знаходиться на етапі свого становлення.

Виклад основного матеріалу. У змісті інтересів суспільства все більш значне місце займає «інформаційна» складова, що відображає зацікавленість у захисті прав і свобод людини в галузі інформаційної діяльності, в удосконаленні вітчизняної інформаційної інфраструктури та забезпечення сталого функціонування цієї інфраструктури. Ці позиції знайшли своє закріплення в Конституції України та Доктрині інформаційної безпеки України.[1]

Протиріччя, що виникають у процесі розвитку відносин у суспільстві, а також при взаємодії із зарубіжними державами та іншими суб'єктами міжнародних відносин, породжують небезпечні загрози інтересам України в інформаційній сфері. Захист від цих загроз є важливою складовою державної безпеки України. Відповідно до указу Президента України №392/2020 щодо рішення ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» наголошується про стрімкий розвиток ролі інформаційних технологій у всіх сферах суспільного життя, відповідно до чого Кабінету Міністрів України необхідно подати у шестимісячний строк на розгляд Ради національної безпеки і оборони України проект стратегії інформаційної безпеки.[2]

Однією з найважливіших проблем забезпечення публічного управління у сфері інформаційної безпеки є розвиток і вдосконалення її правового забезпечення. У зв'язку з чим на сучасному етапі становлення держави інтенсивно розвивається правове регулювання відносин у сфері протидії загрозам, усвідомлюються і закріплюються пріоритетні інтереси в інформаційній сфері.

Активізується правозастосовна практика в області боротьби з протиправними діями проти волі, честі та гідності особи, конституційних прав і свобод людини й громадянина, що реалізуються в інформаційній сфері, громадської моральності, законних інтересів особистості, суспільства та держави в сфері комп'ютерної інформації. Все це створює передумови для формування найважливіших ідей правового забезпечення інформаційної безпеки як важливого засобу захисту інтересів країни в інформаційній сфері від загроз. Накопичений досвід формування системи забезпечення інформаційної

безпеки держави виявляє значну кількість прогалин та протиріч у нормативному регулюванні відносин, що виникають в інформаційній сфері в цілому. Поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов інформаційної безпеки потребують удосконалення правових механізмів регулювання суспільних відносин, що виникають в інформаційній сфері.[2]

Висновки. Узагальнення практики створення системи правового регулювання інформаційної безпеки та науково-практичне дослідження проблем, що виникають у цій галузі, показало численні недоліки, пов'язані з відсутністю достатніх теоретичних основ правового забезпечення інформаційної безпеки держави, що й визначає наукову та практичну актуальність даної проблематики.

Література.

1. Доктрина інформаційної безпеки України : затверджено Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>.

2. Стратегія національної безпеки України: затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>.

Ліпатов І. І., Товма М.І.

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯМ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ПІД ЧАС СПЕЦІАЛЬНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Під час участі особового складу формувань Національної гвардії України (НГУ) в спеціальних операціях, зростає роль забезпечення його інформаційно-психологічної безпеки, тому що противник здійснює деструктивний інформаційно-психологічний вплив (ДПВ) на правоохоронні органи України, в тому числі особовий склад Національної гвардії України, з метою дезорганізації їх діяльності.

Деструктивний інформаційно-психологічний вплив створює загрози, спрямовані на зміну цінностей і сенсу світосприйняття у військовослужбовців НГУ, та погіршення їх службово-бойової діяльності. Під інформаційно-психологічними загрозами будемо розуміти фактори або їх сукупність, що створюють небезпеку функціонуванню суспільства, збройних формувань в інформаційно-психологічному просторі (ІПП).

Сучасна військово-політична обстановка характеризується зниженням ймовірності розв'язання широкомасштабної війни, перш за все ядерної, і, одночасно, збереженням потенційної загрози виникнення військових конфліктів, їх ескалації. Разом з тим, як зазначено в [1; 2; 3], в останні роки виявляються нові види загроз міжнародній безпеці, а саме:

– прояви міжнародного тероризму, пов'язані з проведенням

терористичних актів і диверсій на важливих об'єктах країни, в тому числі і використанням зброї масового ураження і спрямовані проти людства, окремих політичних сил, їх діячів;

- кризові ситуації в суміжних з Україною регіонах і інших регіонах світу, що представляють потенційну загрозу для забезпечення реалізації національних інтересів держави, її партнерів і союзників;

- збройні конфлікти, які можуть виникнути в суміжних з державою країнах і країнах найближчого оточення;

- надзвичайні ситуації техногенного характеру, пов'язані з аваріями, пожежами і катастрофами на техногенно-небезпечних державних і вибухонебезпечних об'єктах збройних сил на території держави внаслідок несанкціонованої виробничої діяльності, порушення технологічного процесу і здійснення терористичних актів, в тому числі на території суміжних держав;

- прикордонні збройні конфлікти;

- збройні конфлікти на території держави.

Докладний перелік загроз інформаційній безпеці держави і засобів їх реалізації завжди буде неповним. Розвиток і створення нових інформаційних технологій і засобів інформатизації тягне за собою не стільки усунення існуючих загроз, скільки виникнення нових.

Головним об'єктом ІПВ є люди. Для людини основними загрозами в інформаційно-психологічному просторі можуть бути [1; 2; 3]:

- маніпулювання індивідуальною, груповою і масовою свідомістю;

- незаконне використання сучасних інформаційних і психологічних технологій для коригування життєвих цінностей людини, його психологічних станів;

- надмірне обмеження доступу громадян до відкритих інформаційних ресурсів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, архівних матеріалів та іншої суспільно-необхідної інформації;

- протидія, перш за все, з боку недержавних структур, реалізації громадянами своїх конституційних прав на особисту і сімейну таємницю, таємницю листування, телефонних переговорів;

- протиправне обмеження свободи совісті і віросповідання;

- поширення в засобах масової інформації агресивної реклами товарів і послуг, що використовує технології нейролінгвістичного програмування і іншого маніпуляційного впливу на свідомість громадян;

- пропаганда, що йде в розріз з прийнятими в суспільстві моральними нормами і розпалює ненависть і ворожнечу в різних формах і проявах, замовчування інформації, надання громадянам соціально значущої інформації;

- приховування або перекручення органами державної влади фактів і обставин, що створюють загрозу для психологічного здоров'я людини;

- відсутність дієвого механізму запобігання використанню засобів масової інформації для порушення конституційних прав і свобод громадянина, приниження людської гідності, порушення соціальної, расової, релігійної ненависті;

- явне порушення громадянами моральних цінностей і етичних норм

поведінки, прийнятих в суспільстві.

Загрози суспільству в інформаційно-психологічному просторі можуть проявлятися у вигляді:

- зниження духовного, морального і творчого потенціалу населення держави, що тягне за собою ускладнення у підготовці професійних кадрів для роботи в інформаційній сфері;

- розмивання загальноприйнятих моральних цінностей на основі пропаганди, заснованої на культурі насильства, жорстокості і правового нігілізму;

- діяльності релігійних сект, опозиційних організацій, які проповідують ідеї і ритуали, що суперечать загальноприйнятим моральним нормам і духовних цінностей суспільства;

- зниження рівня освіченості громадян, дії, які істотно ускладнюють адаптацію громадян до умов сучасного життя, що знижують можливості саморозвитку і самореалізації;

- прийняття органами державної влади правових актів та інших нормативно-правових документів, які б обмежували конституційні права і свободи громадян в області духовного життя та інформаційної діяльності;

- створення монополій на формування, отримання та поширення інформації в державі;

- маніпулювання інформацією (приховування, спотворення, дезінформація);

- протиправного застосування спеціальних засобів і методів впливу на індивідуальну, групову і масову свідомість.

Можливими наслідками перерахованих інформаційних загроз для військових формувань НГУ можуть бути:

- порушення систем управління військами, зброєю і військовою технікою;

- зниження рівня морально-психологічного стану особового складу, створення обстановки невпевненості і занепокоєння особового складу щодо свого майбутнього, майбутнього військових формувань і держави, ослаблення волі до збройного опору;

- розкол військових колективів за політичними, релігійними, етнічними, службовим і іншим факторам, протиставлення рядового і офіцерського складу;

- зниження боєздатності, тобто зниження службової активності, дезертирство, симуляція хвороб, ухилення від виконання наказів командирів, зрада, коливання і сумніви в надійності зброї, в непереможності, придушення волі, створення спотвореної картини бойових дій, бойової обстановки;

- невиконання військовими підрозділами поставлених бойових завдань.

Розгляд загроз ІІБ діям військових формувань під час проведення спеціальної операції дозволяє зробити такі висновки:

1. Під інформаційно-психологічними загрозами будемо розуміти фактори або їх сукупність, що створюють небезпеку функціонуванню суспільства, збройних формувань в інформаційно-психологічному просторі;

2. Деструктивний інформаційно-психологічний вплив створює загрози, спрямовані на зміну цінностей і сенсу світосприйняття у військовослужбовців

НГУ, на погіршення їх службово-бойової діяльності;

3. Зниження ефективності деструктивного інформаційно-психологічного впливу досягається забезпеченням інформаційно-психологічної безпеки військовослужбовців при виконанні службово-бойових завдань.

Література.

1. Жарков Я. Інформаційно-психологічне протиборство в сучасному світі: проблемно-історичний аналіз [Текст] / Я. Жарков, М. Онищук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2007. – № 16–17 – 103 с.

2. Конах В.К. Забезпечення інформаційної безпеки держави як складової системи національної безпеки (приклад США) 2005 г. [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 21.01.01 "Основи національної безпеки держави"/ В. К. Конах. – Київ, 2005. – 20 с.

3. Понарин И.Н. Проблемы информационной безопасности в современных условиях [электронный ресурс] // Украинский ресурс по безопасности. 28 февраля 2005. режим доступа: <http://kiev-security.org.ua/box/2/128.shtml>.

Луценко С.М.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Володіння точною, вичерпною та своєчасною інформацією є важливою умовою прийняття компетентного рішення в професійній діяльності керівника закладу освіти. Швидкість передачі інформації та її аналіз, необхідні на сучасному етапі розвитку суспільства, залежать від володіння керівниками досконалими засобами, прийомами і механізмами інформаційного забезпечення.

Питання розвитку інформаційного суспільства в Україні, впровадження в Україні новітніх ІТ - технологій розглядаються в роботах М. Дітковської, М. Дзюби, П. Клімушина А. Семенова, О. Орлова та ін. Інформаційно-аналітична діяльність закладів післядипломної освіти, роль інформації у процесі прийняття державно-управлінських рішень досліджували вчені: М. Каращук, Ю. Машкаров, Н. Нижник, А. Панчук, І. Почепцов, О. Соснін, С. Чукут та ін. Низка досліджень, зокрема роботи О. Бойченко, Р. Калюжного, Л. Полякової присвячені визначенню шляхів вдосконалення організаційно-правового, кадрового, інституціонального забезпечення процесів інформатизації освіти. Проблемам інформаційного забезпечення присвятили свої роботи зарубіжні вчені: У. Дайзард, Г. Вайнштейн.

Втім, незважаючи на значний науковий інтерес фахівців до проблем інформаційного забезпечення освіти, ряд теоретичних, методологічних та практичних питань післядипломної освіти залишаються невирішеними.

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки керівників закладів освіти до інформаційної діяльності, тобто до управлінських дій з обміну інформацією, набула особливої актуальності, оскільки це вид управлінської взаємодії, що пов'язаний зі створенням режиму ефективного обміну інформацією в системі органів влади, між інститутами публічної влади та зовнішнім середовищем, спрямований на уточнення змісту управлінських рішень тощо.

Сьогодні, завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у сферу освіти і науки прослідковується тенденція створення глобальних відкритих освітніх та наукових систем, які дозволяють розвивати систему накопичення і поширення наукових знань, надавати доступ до різноманітних інформаційних ресурсів широким верствам населення. В процесі управління керівники й фахівці освіти постійно мають справу з інформацією як необхідним засобом розробки управлінських рішень та їх реалізації. За допомогою інформації реалізується зв'язок між суб'єктом і об'єктом, керуючою та керованою частинами системи управління.

Наукові дослідження підтверджують доцільність розширення існуючих напрямів підготовки фахівців у галузі управління закладами освіти, змістовної організації системи професійного навчання, підвищення загальної культури і відповідальності управлінців. В сучасних умовах зростає роль професійної підготовки керівників закладів освіти до інформаційної діяльності та оволодіння методами, техніками, технологіями інформаційного забезпечення сфери управління. Підготовка до такої діяльності поєднує традиційні академічні форми навчання й інтерактивні форми (тренінги, ділові й рольові ігри тощо).

В інформаційному суспільстві людина менше пов'язана з місцем свого проживання, однак це не означає відсутність комунікативних зв'язків. У даному випадку важливого значення набувають віртуальні співтовариства, що сприяють можливим крос-культурним взаємодіям. Однак існує в цьому напрямку ряд проблем, пов'язаних з реалізацією електронних контентів. Без сумніву, підключення установи до Інтернету зараз є нескладним завданням для будь-якого закладу. Проблема полягає в тому, що складно управляти контактами з людьми і розширювати їх обслуговування. З цією метою у багатьох країнах упроваджуються так звані системи управління відносинами з громадянами, які дозволяють ефективно працювати в віртуальних мережах. Наступна проблема, недоступність інфраструктури для всіх громадян. Необхідно запобігати таким ситуаціям, коли он-лайн послуги будуть доступними тільки для окремих людей. Ці послуги повинні бути доступними навіть тим громадянам, які не мають персонального комп'ютера.

У зв'язку з цим проблема підготовки менеджерів освіти до інформаційної діяльності, тобто до управлінських дій з обміну інформацією набула особливої актуальності, оскільки цей вид управлінської взаємодії, пов'язаний зі створенням режиму ефективного обміну інформацією в системі публічної влади, між інститутами публічної влади та зовнішнім середовищем, спрямований на уточнення змісту управлінських рішень тощо. Саме тому

інститути післядипломної освіти надають освітні послуги по підвищенню кваліфікації й перепідготовці зі спеціальності 073 Менеджмент, спеціалізація «Управління навчальним закладом».

Необхідно ознайомлювати менеджерів з організацією інформаційного забезпечення на об'єктах управління. Таке забезпечення можливе тільки з допомогою сучасної електронної та інформаційної техніки, мереж та нових інформаційних технологій. При цьому зростають оперативність і якість управління за рахунок можливої своєчасної підготовки і прийняття управлінських рішень. Особлива увага повинна бути привернута до формування у майбутніх менеджерів загальнотеоретичного та практичного підходів до організації інформаційних систем при управлінні об'єктами виробничої і невиробничої сфер діяльності.

Висновки. Керівник закладу освіти повинен володіти загальнотеоретичними основами організації інформаційних систем на об'єкті управління із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій, принципами, методами і технологіями забезпечення необхідною інформацією менеджерів для роботи з системами підтримки прийняття рішень. Застосовуючи на практиці здобуті теоретичні знання, які стосуються організації і функціонування системи інформаційного забезпечення адміністративної діяльності, визначаючи склад процедур автоматизованого збирання та обробки інформації, які входять до власних професійних обов'язків, менеджер з інформаційних зв'язків повинен розробляти перелік і структури необхідних інформаційних масивів для предметної області, а також вихідних форм для результатної інформації, які надходять до менеджера для аналізу і прийняття рішень.

Перехід до інформаційного суспільства є складним. В процесі зростання ролі інформаційного забезпечення змінюються відносини з споживачами державних послуг. Інформаційне суспільство потребує зміни механізмів інформаційного забезпечення, формату спілкування працівників органів публічної влади з громадянами. Формуванню цих навичок повинні сприяти семінари, курси підвищення кваліфікації працівників органів влади та державних установ.

Отже, важливим питанням для інформаційного забезпечення в державному управлінні є підготовка керівників закладів освіти до набуття інформаційних вмінь та навичок, до управлінських дій з обміну інформацією. Інформаційно-технічна сфера швидко змінюється, що диктує необхідність створення короткотермінових навчальних програм перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів. Саме цю важливу функцію виконує система післядипломної освіти.

Література.

1. Дітковська М. Ю. Упровадження новітніх інформаційних технологій в органах державної влади і місцевого самоврядування / М. Ю. Дітковська // Теорія та практика державного управління. – 2008. – №3. – С. 147–151.

2.Доповідь, с. 18 – 20]. Доповідь про стан та розвиток інформатизації в Україні за 2009 рік // Кабінет Міністрів України. – К., 2009.

3. Клімушин П. С. Засоби обміну конфіденційною інформацією в системі електронного уряду / П. С. Клімушин, А. О. Серенок // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2008. –Вип. 4 (23). – С. 186–192.

4. Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2009. – 208 с..

5. Олешко О. В. Якість освіти – основа інформаційного суспільства / О. В. Олешко // Державне будівництво. – 2009. – №1.

6. Саймон Г., Смітбург Д., Томсон В. Менеджмент в организациях. – М. Наука, 1995. – 368 с., с. 192

7. E-readiness rankings 2008 Maintaining momentum // A white paper from the Economist Intelligence Unit, с. 22–25

Марусенко А.В.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ВИКЛИК СУСПІЛЬНО-ВЛАДНИМ ВІДНОСИНАМ В УМОВАХ УРБАНІЗАЦІЇ

Складний і взаємозалежний характер урбанізаційних процесів породжує значні політичні, технічні та соціально-економічні виклики для публічних акторів, що беруть участь в управлінні цими процесами. Сьогодні технології відкривають нам можливості для здійснення масштабних і точкових втручань до багатьох областей міського життя. Наприклад, вже буденними стали аналіз моделей міського транспортного трафіку, ефективне зонування міського простору та створення міських спільнот за найрізноманітнішими ознаками. У той самий час, важливо усвідомити, що повсюдне застосування Інтернет-технологій породжує потребу в «цифровому мисленні», що передбачатиме аналіз значних баз даних в режимі реального часу та відкриє шлях до створення високоадаптивних міських інформаційних систем, котрі практично миттєво підлаштовуватимуться під запити конкретних користувачів. Уже сьогодні прикладом такого «цифрового мислення» може слугувати сервіс міського пересування Uber, або ж проєкти компанії Pavegen – провідного розробника нового типу вуличного освітлення, що працює від сонячної енергії та кінетичної енергії перехожих [1].

Дослідники визначають список зацікавлених сторін та моделюють їхню участь у контексті урбанізаційних процесів. До зацікавлених сторін відносять: споживачі послуг, законні провайдери послуг, ненадійні провайдери послуг, IT-експерти, зберігачі даних, учасники суспільно-владних відносин.

Дані про погоду, про поштові відправлення, про використання громадського транспорту, стільникових мереж і інші з'єдналися в єдиний потік, щоб створити багатомірний образ певного міста. Крім опортуністичного сприйняття, дані можна генерувати за допомогою сенсорів певного

призначення. При впровадженні технологій в міське середовище можна отримувати надійні і докладні відомості, які потім можна використовувати, наприклад, для складання карти будь-якої системи, для виявлення прихованих процесів або для отримання нового розуміння звичних процесів. Порівняльний аналіз кейсів у Барселоні, Сінгапурі та Лондоні щодо їх моделей управління заходами безпеки, технічних стандартів та управління ненадійними розробниками показав, що структура має охоплювати технічні стандарти, вхідні дані управління, нормативно-правову базу та забезпечення відповідності дотримання інформаційної безпеки на всіх рівнях управління містом [3].

Використання штучного інтелекту може покращити безпеку та конфіденційність у містах. Гонсалес Гарсія запропонував та протестував аналіз зображень за допомогою комп'ютерного зору для виявлення людей на досліджуваних зображеннях. Наукова розвідка показала, що можна інтегрувати комп'ютерне бачення і що фотографії можуть бути використані як датчики, допомагаючи поліпшити безпеку будинків у розумних містах [2].

Дослідники пропонують застосовувати систему публічного аудиту хмарних технологій для розумних міст. Запропонована схема дозволить аудитору генерувати метадані ідентифікації від імені користувачів та забезпечувати конфіденційність даних для незалежних аудиторів та розпорядників хмарних послуг.

Основні вимоги до інформаційної безпеки в умовах урбанізації включають: конфіденційність, цілісність, доступність, репутація, контроль доступу. Конфіденційність – це основна проблема міст, яка може бути безпосередньо пов'язана з мінімальним розумінням конфіденційності з боку місцевого самоврядування та бізнесу в процесі збирання та обробки персональних даних.

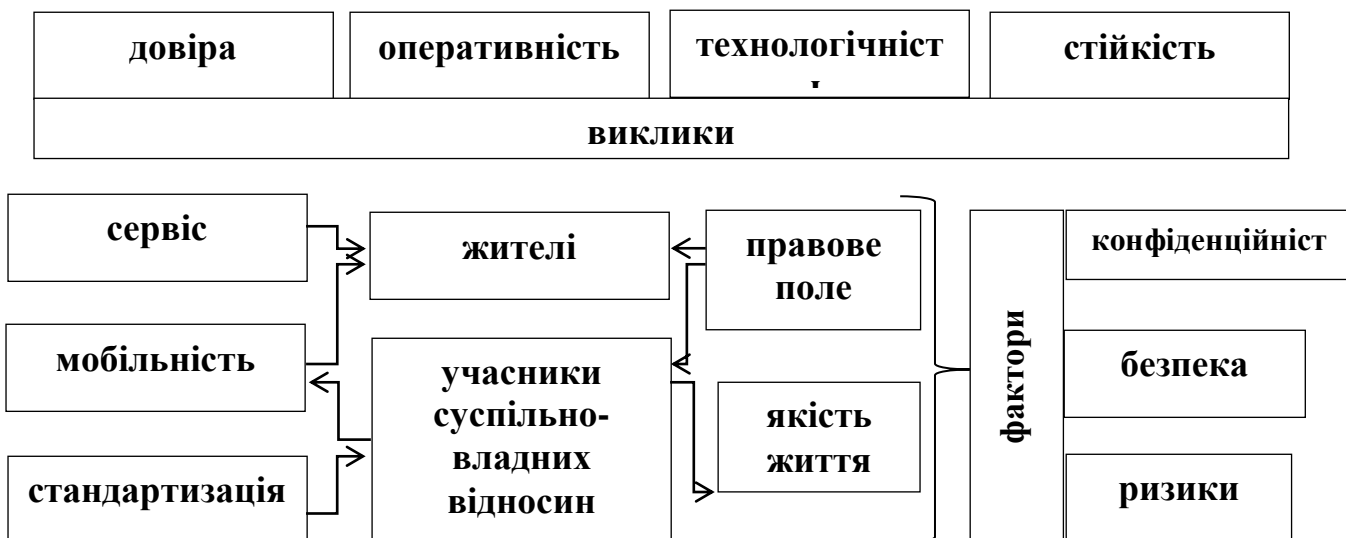

Рис. 1 Система інформаційної безпеки в умовах урбанізації

Аналізуючи дану проблематику, пропонуємо системні заходи задля забезпечення інформаційної безпеки органами суспільно-владних відносин: проєктування безпеки, удосконалення заходів безпеки, формування основних

команд безпеки та комп'ютерного реагування на надзвичайні ситуації, зміна процедур закупівель та постійний професійний розвиток.

Структура, представлена на рис.1, підкреслює численні взаємозалежності між багатьма визначеними факторами та проблемами інформаційної безпеки в умовах урбанізації.

Оскільки міста застосовують більший рівень інтелектуальних можливостей, зазначені вище значні проблеми залишаються. Вплив на життя та благополуччя жителів є значним, отже, успіх міст та виклик для влади – це зміцнення довіри через ініціативи щодо конфіденційності та безпеки. Загрози оперативності ефективності міст численні і залежать від багатьох аспектів політики безпеки, освіти та ефективного управління балансом між відкритістю та допустимим рівнем проникнення в систему безпеки. Ці сфери є постійними викликами для майбутніх пошуків вирішення цих питань містом.

Однак, для того, щоб забезпечити можливості отримання переваг на місцевому рівні, а також на рівні, який виходить за межі місцевої громади, охоплюючи регіональні, національні та глобальні виміри – це породжує наступні проблеми: неоднорідність, відсутність комунікаційного каналу та стандартизації, а також правомірність застосування такої комунікації між усіма учасниками. Цей напрямок наукових розвідок можна також поширити на інші глобальні проблеми, такі як: забруднення та моніторинг навколишнього середовища, завдяки чому комунікаційна мережа міст забезпечить поступову зміну прогнозних можливостей екологічних моделей, маючи очевидні переваги для жителів міст, активну розробку політики на регіональному, національному та міжнародному рівнях (з регулятивними, правовими, економічними та іншими чинниками, що впливають на динаміку та спричиняють флуктуацію), з розробкою та прийняттям контрзаходів у багаторівневому масштабі. У майбутніх дослідженнях також можна було б вивчити успішне впровадження інформаційно-технологічних послуг орієнтованих на жителів.

Література.

1. Мозговий А.А. Особливості організації міського простору в інформаційну добу/ Економіка міста та урбаністика: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (23 березня 2018 р.). — К.: КНЕУ, 2018. — 311 с.

2. González García, C., Meana-Llorián, D., Pelayo, G.-Bustelo, B. C., Lovelle, C., J. M., & Garcia-Fernandez, N. (2017). Midgar: Detection of people through computer vision in the internet of things scenarios to improve the security in smart cities, smart towns, and smart homes. *Future Generation Computer Systems*, 76, 301–313.

3. Vitunskaitė, M., He, Y., Brandstetter, T., & Janicke, H. (2019). Smart cities and cyber security: Are we there yet? A comparative study on the role of standards, third party risk management and security ownership. *Computers and Security*, 83, 313–331.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК ПАНДЕМІЇ COVID-19

Постановка проблеми. Проведення реформи вищої освіти визначено урядом України на рівні одного з пріоритетних напрямків діяльності суб'єктів державної влади. Впровадження цифрової трансформації освіти і науки, на думку Міністра С. Шкарлета є одним з пріоритетних напрямів роботи МОН [1]. Питання забезпечення якості вищої освіти, з огляду на свою неабияку значущість для суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку держави, традиційно перебувають у межах кола професійної уваги органів публічного управління та їх суб'єктів. На думку С. Шкарлета, діджиталізація всіх сфер суспільного життя є актуальним напрямом сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектору цифрової трансформації держави [1]. Про необхідність впровадження в освітній процес дистанційних технологій та розвиток цифрової освіти свідчить у тому числі й глобальна криза, яку спричинила пандемія COVID-19. За оцінками ЮНЕСКО, понад 1,5 мільярда студентів в 165 країнах не мають можливості відвідувати заняття через COVID-19 [2]. Тому впровадження в освітній процес дистанційних технологій та розвиток цифрової освіти стає пріоритетним напрямком розвитку сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Із збільшенням темпів розвитку цифрових технологій у всіх сферах суспільного життя виникає необхідність у підвищенні якості підготовки висококваліфікованих кадрів для створення можливості модернізації економіки країни відповідно до сучасних вимог. Ця проблематика набула свого розвитку у роботах багатьох українських вчених С.К. Андрейчука, Л.І. Антошкіної, Д.І. Дзвінчука, М.І. Дудки, В.С. Журавського, С.М. Домбровської, В.М. Мороза та інших вчених. Окремі питання прояву порушеної проблематики були розглянуті нами в контексті вирішення відповідних питань у межах попередніх напрямів наукових пошуків [3, 4].

Криза, спровокована пандемією COVID-19 прискорила процес цифровізації вищої освіти та змусила звернутися до нових методів навчання, включаючи дистанційне і онлайн-навчання, метою якого було також збереження якості вищої освіти в нових умовах. Впровадження в освітній процес дистанційних технологій та розвиток цифрової освіти стало пріоритетним напрямком розвитку сучасної освіти. Хоча і тут виникли певні проблеми.

При великій кількості посібників, тренінгів для викладачів по організації онлайн навчання та використання цифрових інструментів, відзначається зниження якості викладання і неготовність деяких викладачів використовувати можливості цієї форми навчання. Крім цього, не всі предметні області (наприклад, медицина, технічні та творчі спеціальності) можливо викладати онлайн.

Студенти відчувають стрес у зв'язку з тим, що відсутня можливість

особистого спілкування з викладачами, принциповою зміною процесу навчання. Якість і кількість освітніх ресурсів, необхідних для вивчення дисципліни, виявляється або недостатнім, якщо ЗВО або конкретний викладач не займався цим напрямом роботи раніше, або надмірною, якщо студентам запропоновано використовувати всі матеріали, розташовані у відкритому доступі на визнаних освітніх платформах за відповідним напрямом підготовки, але без відповідної навігації.

Інфраструктура багатьох університетів на поточний момент не володіє достатньою потужністю для організації онлайн навчання.

Можна ще додати, що період пандемії продемонстрував недостатні компетенції суттєвої частки викладачів для роботи в цифровому середовищі як з точки зору якості навчання, так і в організації комунікації зі студентами і колегами.

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати такі основні висновки.

Вища освіта стала однією з небагатьох, підготовлених до переведення більшості своїх процесів в онлайн.

Концепція цифрової трансформації освіти і науки України, яка планується для затвердження Урядом України повинна сприяти підвищенню якості вищої освіти.

Література.

1. С. Шкарлет. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей мон на 2021 рік. Міністерство освіти і науки України: новини від 04.02.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>

2. UNESCO rallies international organizations, civil society and private sector partners in a broad Coalition to ensure. URL: <https://en.unesco.org/news/unesco-rallies-international-organizations-civil-society-and-private-sector-partners-broad>

3. Мороз В.М., Садковий В.П., Бабаєв В.М., Мороз С.А. Онлайн опитування студентів у системі забезпечення якості вищої освіти. Інформаційні технології та засоби навчання. 2018. 6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2415>

4. Мороз С.А. Досвід Китаю у забезпеченні розвитку галузі освіти як підґрунтя для вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №9. С. 70–77.

ВИРОБЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

З розробкою, прийняттям і реалізацією управлінських рішень пов'язано існування будь-якого органу місцевого самоврядування. Від того, які саме вони розробляються і реалізуються, залежить поточна та перспективна діяльність органу, ефективність його роботи. Саме це викликає значний інтерес до питань забезпечення якості розробки управлінських рішень, що, зрештою, визначає ефективність менеджменту в цілому.

Інформаційні потоки, які приймає та продукує будь-який орган місцевого самоврядування, мають великий вплив на швидкість адаптації цього органу функціонування в сучасних умовах. Особливо важливим є збереження інформації, що може сприяти створенню конкурентних переваг, які орієнтуються на стабільне зростання території, що зумовлює необхідність створення системи менеджменту інформаційної безпеки вироблення управлінських рішень органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації.

В умовах глобальної інформатизації та постійного зростання зовнішніх і внутрішніх інформаційних викликів та загроз провідні країни світу вживають рішучих заходів для посилення захисту національного інформаційного простору шляхом централізації управління у цій сфері. Головною метою є забезпечення на державному рівні управління інформаційною безпекою всіх державних і недержавних організацій (відомств). Відповідно реалізується низка першочергових інформаційних заходів, зокрема вдосконалення нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки з урахуванням сучасних вимог; формування сучасної політики інформаційної безпеки, включаючи проведення інформаційних операцій та чіткий розподіл повноважень державних установ на всіх рівнях влади у сфері економічної та інформаційної безпеки.

Європейські дослідники виділяють три чинники, які особливо серйозно впливають на результат процесу децентралізації:

- інформаційний, технічний та фінансовий потенціал місцевого співтовариства (громади);
- міра соціально-економічної рівності, рівень розвитку громадянського суспільства та інформаційної свободи;
- усеосяжний інформаційний характер і підзвітність місцевої інституційної бази.

Прийняття рішень – складова будь-якої управлінської функції, оскільки рішення – це головний продукт праці менеджера. Тому розуміння природи прийняття управлінських рішень надзвичайно важливе з погляду найкращого уявлення про процес управління в цілому [3, с. 10].

Досліджуючи ефективність прийняття управлінських рішень, як один з основних факторів удосконалення системи управління слід зазначити характерні ознаки, від яких залежить якість даного процесу, а саме:

- чіткість та повнота постановки завдання;
- обсяг і цінність інформації, на основі якої приймається рішення;
- врахування реально можливих умов та інструментів виконання рішень;
- методи і методики розробки та реалізації управлінських рішень;
- стан управлінської системи (психологічний клімат, авторитет керівника, професійно кваліфікаційний склад);
- наявність механізмів поточного контролю;
- закони об'єктивного світу, зв'язані з прийняттям і реалізацією управлінських рішень;
- суб'єктивність оцінки варіанта вибору рішення;
- час розробки управлінських рішень;
- наявність системи експертних оцінок рівня, якості та ефективності управлінських рішень.

Управлінські рішення повинні спиратися на об'єктивні закони і закономірності суспільного розвитку. З іншого боку, управлінські рішення істотно залежать від множини суб'єктивних факторів – логіки розробки рішень, якості оцінки ситуації, структуризації задач і проблем, визначеного рівня культури управління, механізму реалізації рішень, виконавської дисципліни тощо. При цьому необхідно завжди пам'ятати, що навіть ретельно продумані рішення можуть виявитися неефективними, якщо вони не зможуть передбачити можливих змін у ситуації, стані виробничої системи[2].

Основною метою прийняття управлінського рішення є позитивний вплив координуючого та регулюючого характеру на систему менеджменту інформаційної безпеки або систему управління загалом. Такий вплив націлений на вирішення питань у сфері інформаційної безпеки або управління задля досягнення цілей цієї системи або цілей розвитку території загалом. Процес прийняття рішень управлінського рішення систему менеджменту інформаційної безпеки під час прийняття у загальному вигляді можна представити на рис. 1.

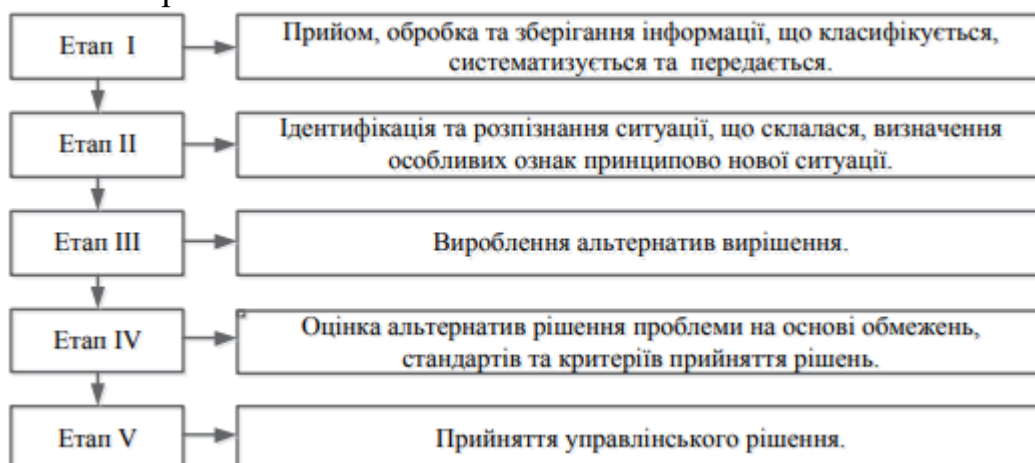

Рис. 1. Процес прийняття рішень у загальному вигляді [2]

Таким чином, у загальному вигляді процес прийняття рішень характеризується сукупністю таких елементів, як необхідна інформація, правила (методи) вибору рішення, альтернативні рішення, індивідуальність осіб, що приймають рішення.

Модель процесу прийняття рішень у сфері менеджменту інформаційної безпеки є формалізованою схемою опрацювання інформації, яка описує послідовність дій кожного етапу моделі, що об'єднані в єдину систему. Оскільки процес може бути ітераційним і триває доти, доки не буде знайдено рішення, яке задовольняє вимоги згідно з обраним критерієм, то операції, які виконуються на кожному етапі, можуть бути повторені за необхідністю.

Література.

1. Бакуменко В.Д. Державно-управлінські рішення: навч. посібник / В.Д. Бакуменко. – К.: ВПЦ АМУ, 2012. – 344 с

2. Обиденнова Т.С. Методи прийняття управлінських рішень в умовах розроблення, впровадження та функціонування системи менеджменту інформаційної безпеки / Т.С. Обиденнова, О.О. Гусаров, О.Ю. Антипцева / ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ. – В. № 2(70). – 2019. – С.153-157

3. Прийняття управлінських рішень : навчальний посібник / [Ю. Є. Петруня, Б. В. Літовченко, Т. О. Пасічник та ін.] ; за ред. Ю. Є. Петруні. – [3-ге вид., переробл. і доп.]. – Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2015. – 209 с.

Тихоненко О.О.

МЕХАНІЗМИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ БЕЗЕКИ

Постановка проблеми. Аналіз сучасних викликів, що постають перед державою в наявних умовах, дає підстави прогнозувати погіршення та дестабілізацію процесів безперервного функціонування та розвитку економічної, соціальної, політичної та інших сфер. Отримані негативні наслідки тим чи іншим чином вплинуть, як на пересічного громадянина, так і на країну в цілому. Також враховуючи процес реформування державних органів у сукупності з вищевказаними факторами обумовлює необхідність визначити ефективні механізми державної політики щодо забезпечення державної безпеки та захисту національних інтересів країни.

Виклад основного матеріалу. В діючих нормативно правових актах, Україна розглядається як об'єкт забезпечення комплексної безпеки держави. В той же час, розглядаючи механізми, які використовують для визначення політики забезпечення національної безпеки та оборони, необхідно окремо розглянути механізм кадрової політики.

Особливу актуальність він набуває в ході реформування державної служби, що висуває специфічні вимоги до основного компоненту держави - людського ресурсу. Пріоритетним напрямком при формуванні та впровадженні

такого механізму має бути відповідність конкретної особи щодо етичних стандартів, доброчесної поведінки, сталих особистісних принципах, що скеровані на використання знань і здібностей такої особи діяти в інтересах суспільства та держави.

Не зважаючи на існуючі механізми кадрової політики в державному секторі, спостерігаються значні порушення, що призвели до кризи в сфері державного управління та втрати довіри українського суспільства до органів самоврядування, політичних, правоохоронних та інших структур держави.

Одним із факторів, що сприяє реалізації вищезазначених загроз, можливо вважати досі діючу кадрову політику, яка базується на сформованих за десятиріччя принципах та методах кадрового відбору та формування професійних колективів, органів, служб та відомств, що дістались Україні у спадок після розпаду СРСР.

Проте процеси, які відбуваються в усіх державних сферах та суспільно-політичному житті України, вимагають від держави принципово нового підходу до створення ефективних механізмів кадрової політики та залучення принципово нових ефективних інструментів, враховуючи як вітчизняний, так і зарубіжний досвід.

Особливо актуальним в даному випадку є механізм профілювання особи, що за останні роки був високо оцінений спеціалістами в ході процедури підбору персоналу кадровими службами. Особливу увагу слід приділити поєднанню інструментарію профілювання з можливостями штучного інтелекту, де за допомогою такого симбіозу проводиться першочерговий скринінг, здійснюється верифікація отриманої інформації на відповідність кандидата до посади, порівнюється індивідуальні та професійні особливості особистості для більш повноцінної їх реалізації в рамках затвердженої кадрової стратегії, завдань та цілей.

Процес профайлінгу кандидата на відповідність до посади також передбачає його оцінювання на безпеку, прогнозуються як конструктивні наслідки певних дій такої особи в визначеному середовищі, так і можливі негативні, деструктивні дії та середовище, що сприяє їх реалізації.

Методологія профайлінгу являє собою сукупність адаптованого до конкретних завдань, симбіозу ефективних методів аналізу особистості, що дозволяють виявити потенційно та реально небезпечну особу порушника за специфічними ознаками-ідентифікаторами, прогнозувати як її поведінку, так і середовище в якому така особа зможе проявити позитивні, або негативні риси характеру, професійні навички, знання та вміння, відповідність конкретної особи щодо етичних стандартів, доброчесної поведінки, сталих особистих принципах, що скеровані на використання знань і здібностей такої особи діяти в інтересах суспільства та держави.

На сучасному етапі державної кадрової політики, профайлінг не регламентується як особлива процедура чи обов'язковий захід у діяльності кадрових підрозділів, служб та відомств, що забезпечують державну безпеку та будь-де взагалі. В той же час, деякі елементи профайлінгу використовуються в практичній діяльності служб безпеки та правоохоронних органів під час

виконання ними своїх професійних обов'язків з забезпечення державної безпеки, що відбувається на підставі вже існуючих нормативно-правових документів та процедур.

Висновки. Кадрове профілювання потенційної чи діючої посадової особи, як можливої загрози безпеки держави, являє собою механізм кадрової політики державного сектору безпеки, який містить універсальні інструменти щодо оцінки особи, як об'єкта спостереження, на предмет її ефективності, професійної компетентності, безпеки чи загрози державі, суспільству, окремої людини, шляхом створення профілю посади та/або портрету професіонала, оцінювання поведінки особи (кандидата) на відповідність соціальним нормам і правилам, вимогам законів, професійним та особистісним стандартам.

Таким чином, дослідивши сучасну методологію профайлінгу та використавши відповідний інструментарій, можливо сформулювати ефективний механізм кадрової політики державного сектору безпеки. Впровадивши такий механізм в сферу державної безпеки, стає можливим наступне:

1) коректно сформувавши механізм, стає можливим «сканувати» кожну людину;

2) оперативно отримати первинну інформацію, яка допоможе виділити необхідний профіль особи серед інших осіб;

3) відповідний результат можливо отримати ще до початку реалізації виявленою особою таких дій, що несуть за своїм змістом небезпеки щодо держави, суспільства, окремій людині чи самій особистості;

4) належним чином відреагувати, тим самим попередивши, чи знешкодивши небезпечну ситуацію, мінімізувати негативні наслідки;

В сучасних умовах все вищевказане є актуальним та може застосовуватись для вирішення існуючої кризи в сфері державного управління та відновлення довіри українського суспільства до органів самоврядування, політичних, правоохоронних та інших структур держави.

Література.

1. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 16.09.2020 р. № 287/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 14.03.2021).

2. Про Раду національної безпеки і оборони України від 11.01.2019 р. № 183/98-ВР, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.04.2021).

3. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України : монографія. К. : вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

4. Профайлінг. Технологія протидії протиправних дій : учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Юриспруденция» и «Правоохранительная деятельность» Ю. М. Волынский-Басманов и др.; под ред. Ю. М. Волынский-Басманов, Н. Д. Эринашвили. М. : ЮНИТ-ДАТА : Закон и право, 2012. 223 с.

5. Ковбасюк Ю. В., Войтович Р. В., Телешун С. О. Профілі професійної компетентності посадових осіб органів державної влади : наук. розробка : за заг. ред. Ковбасюка Ю. В., Войтович Р. В. К. : НАДУ, 2015. 64 с.

БОРОТЬБА З КОМП'ЮТЕРНИМИ ЗЛОЧИНАМИ, ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

З появою сучасних засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій традиційні злочини – крадіжка, шахрайство, шпигунство, вимагання трансформувалися в нові форми. Крім того, з'явилися специфічні для комп'ютерних систем і мереж злочини. Слід звернути уваги на збільшення тенденції використання інформаційних технологій організованими злочинними групами і поширення їх діяльності на міждержавний рівень.

Співробітники правоохоронних органів при розкритті та розслідуванні комп'ютерних злочинів неминуче стикаються з великими труднощами, так як злочини в сфері комп'ютерної обробки інформації характеризуються високою скритністю, труднощами збору доказів по встановленню фактів їх здійснення, складністю доведення в суді. Розслідування комп'ютерних злочинів являє собою поетапний процес.

Для виявлення комп'ютерного злочину можуть застосовуватися такі заходи: запобіжні заходи, призначені для виявлення комп'ютерних злочинів на стадії підготовки або до їх вчинення; заходи реагування, призначені для виявлення комп'ютерного злочину в момент його вчинення (за наслідками і залишенням доказів).

Для встановлення факту вчинення комп'ютерного злочину необхідно:

- зафіксувати незаконне вторгнення в комп'ютерну систему або мережу і знайти відповідні свідчення в системі захисту інформації;
- зареєструвати факт незаконного доступу в реальному часі, зберігши перед цим власний час і всі свідчення системи захисту інформації.

Подібну інформацію можна отримати завдяки виробленим заходам реагування, а також виявленню наслідків та залишених доказів після вчинення злочину (крадіжка та пошкодження комп'ютерного обладнання).

Розслідування комп'ютерних злочинів реалізує отримання та перевірку доказової інформації. Успішне її тлумачення в звичайному випадку дозволяє досягти наступних результатів: порушення кримінальної справи; ефективне проведення допиту підозрюваного (підозрюваних); коректне складання постанови про притягнення обвинуваченого, тобто постанови, врівноваженої доказами; доведення справи до суду, розгляд справи в суді та винесення звинуватив-вального вироку [1; 2].

В комп'ютерному злочині (як різновиді діяльності суб'єкта) проявляються певні особистісні якості, які можна зафіксувати: на внутрішньому рівні у вигляді вектора антисуспільної соціальної спрямованості злочинця; на зовнішньому рівні в характері злочинної діяльності і своєрідності негативних проявів в основних сферах життєдіяльності.

Ймовірність скоєння комп'ютерного злочину залежить від різних причин та обставин, але головним чином – від ступеня криміногенності соціуму та антисоціальної орієнтації особистості суб'єкта. Чим більш криміногенна

ситуація, тим більш імовірно вчинення комп'ютерного злочину (навіть менше антисоціальною особистістю). Також, чим більш анти суспільно налаштована особистість, тим вище ймовірність вчинення злочину (навіть у менш криміногенній ситуації) [2, с. 85].

Оскільки факт будь-якого комп'ютерного злочину відбивається в навколишньому середовищі і свідомості людей у вигляді безпосередніх і опосередкованих слідів злочину або слідової інформації, отримання доказової інформації відбувається шляхом збирання доказів на основі перетворення слідової інформації шляхом передбачених законом процедур в кримінально-процесуальні докази. В ході цього процесу важлива оцінка кожного доказу й їх сукупності, в тому числі шляхом призначення судової експертизи і проведення комп'ютерно-технічних експертиз [1, с. 32–33].

Література.

1. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. – К., 2017. Частина 13: Захист інформації в системах електронного урядування / О. М. Хошаба. – К. : ФОП Москаленко О. М., 2017. – 72 с.

2. Ляшенко І. О. Європейські критерії безпеки інформаційних технологій / І. О. Ляшенко // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2012. – № 1 (13). – С. 84–86.

Тютюник В.В.
Тютюник О.О.

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНОГО РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ КІБЕРЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Об'єктами кіберзахисту (ОКЗ) в державі є: 1) комунікаційні системи всіх форм власності, в яких обробляються національні інформаційні ресурси та/або які використовуються в інтересах органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та військових формувань, утворених відповідно до закону; 2) об'єкти критичної інформаційної інфраструктури; 3) комунікаційні системи, які використовуються для задоволення суспільних потреб та/або реалізації правовідносин у сферах електронного урядування, електронних державних послуг, електронної комерції, електронного документообігу.

Забезпечення належного рівня безпеки функціонування ОКЗ в умовах імовірного прояву великої кількості загроз небезпек для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, є перше черговою задачею ефективною системи інформаційної безпеки цього об'єкту, основу створення якої має складати класичний контур управління – рис. 1.

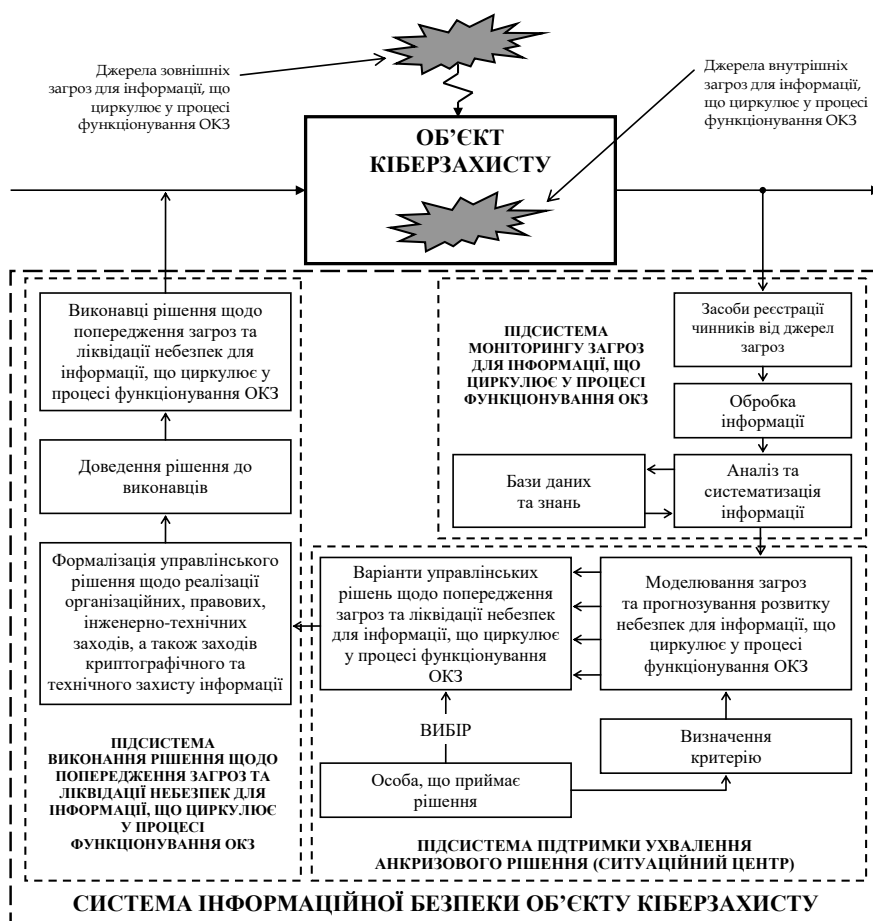

Рисунок 1. – Схема структури системи інформаційної безпеки об'єкту кіберзахисту як засобу управління

Виклад основного матеріалу. З метою оцінки ефективності функціонування системи інформаційної безпеки об'єкту кіберзахисту та базуючись на основних постулатах ризико-орієнтованого підходу, показник ризику для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, можливо представити як:

$$R_{ОКЗ}^{Інформац.} = \sum_{i=1}^3 R_{ОКЗ_i}^{Інформац.}, \quad (1)$$

де $R_{ОКЗ_1}^{Інформац.}$ – показник ризику для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, який характеризується розголошенням інформації; $R_{ОКЗ_2}^{Інформац.}$ – показник ризику для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, який характеризується витоком інформації; $R_{ОКЗ_3}^{Інформац.}$ – показник ризику для комп'ютерної інформації, що циркулює у процесі функціонування.

При цьому складові ризику для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, обчислюють за формулою:

$$R_{ОКЗ_i,j}^{Інформац.} = P_{ОКЗ_i,j}^{Інформац.} \cdot U_{ОКЗ_i,j}^{Інформац.}, \quad (2)$$

де $P_{OK3i,j}^{Информац.}$ – оцінка ймовірності перевищення нормативного показника для j -го аспекту i -го процесу небезпеки для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ; $U_{OK3i,j}^{Информац.}$ – оцінка збитку від перевищення нормативного показника впливи j -го аспекту i -го процесу небезпеки для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ.

Процес антикризового управління в умовах ризику або загроз для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, ситуаційним центром (який, згідно даних рис. 1, є складовою системи інформаційної безпеки ОКЗ) реалізується згідно представленому на рис. 2 алгоритму.

Висновки

1. Показано, що основою системи інформаційної безпеки ОКЗ є класичний контур управління, який забезпечує збір, обробку та аналіз інформації, а також моделювання розвитку інформаційної небезпеки на ОКЗ та розробку й реалізацію антикризового управління щодо запобігання виникнення загроз для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, а також ліквідації або мінімізації їх наслідків.

2. Представлено результати розповсюдження ризико-орієнтованого підходу до оцінки ефективності функціонування системи інформаційної безпеки ОКЗ в умовах розголошення та витоку інформації, а також в умовах виникнення загроз для комп'ютерної інформації, та розроблено структурно-логічну схему процесу антикризового управління щодо запобігання виникнення загроз для інформації, що циркулює у процесі функціонування ОКЗ, а також ліквідації або мінімізації їх наслідків.

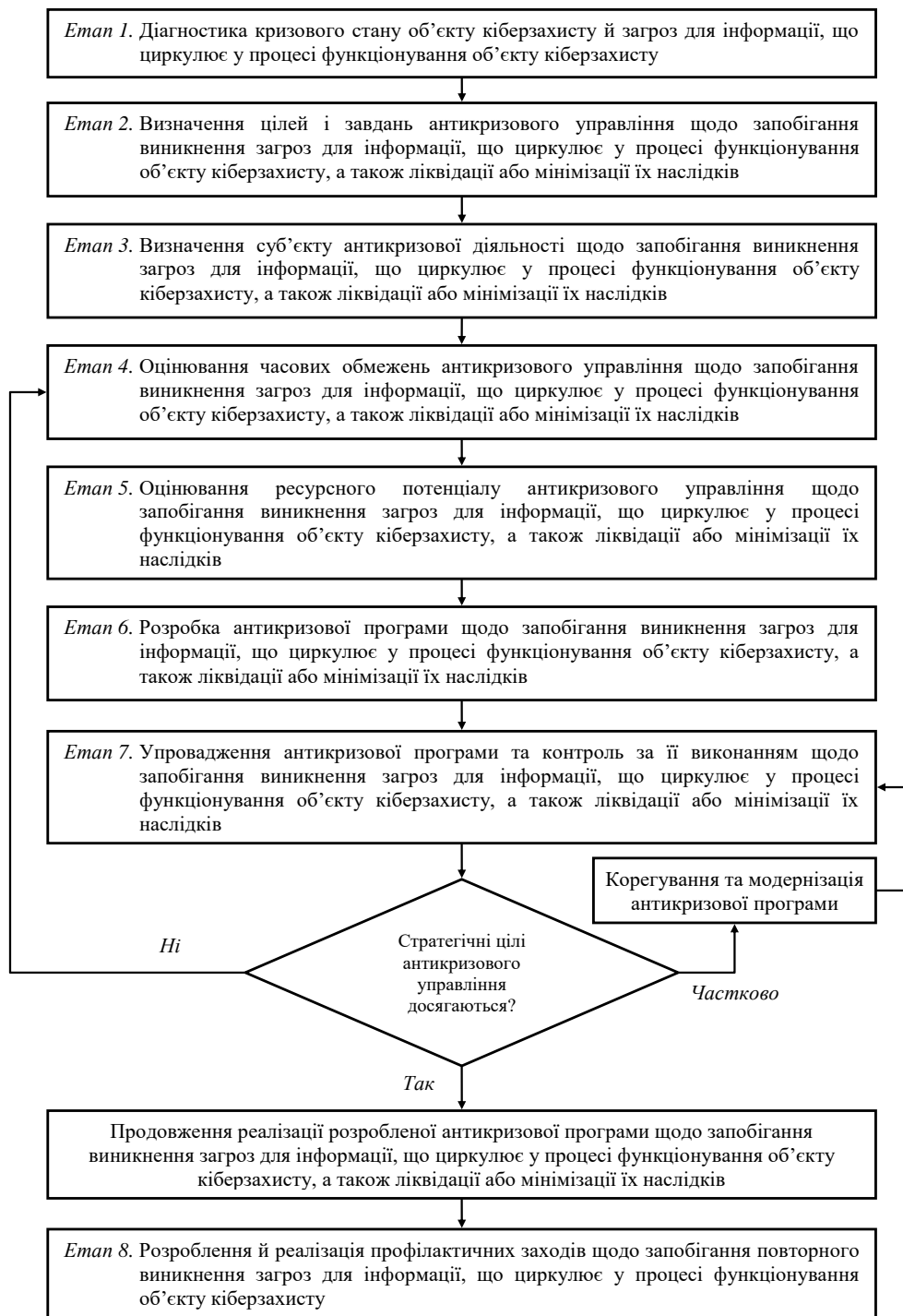

Рисунок 2. – Структурно-логічна схема процесу антикризового управління щодо запобігання виникнення загроз для інформації, що циркулює у процесі функціонування об'єкту кіберзахисту, а також ліквідації або мінімізації їх наслідків [1]

Література.

1. Ruban I., Tiutiunyk V., Zabolotnyi V., Tiutiunyk O. Vulnerability Assessment of Cyber Defense Objects Based on a Risk-Oriented Approach // Ukrainian Scientific Journal of Information Security, 2020, vol. 26, issue 3, pp. 145–155.

ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЩОДО СТАБІЛІЗАЦІЇ РОБОТИ ПІДПРИЄМЦІВ У ПЕРІОД КРИЗИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Аналіз діяльності і вироблення стратегії поведінки компанії в умовах турбулентності ринку, нестабільної економічної ситуації, розробка антикризової програми в сучасних економічних умовах, створення модулів операційного, тактичного і стратегічного планування в корпоративних інформаційних системах і системах підтримки прийняття рішень є актуальними для бізнесу. У цьому контексті кожна спроба подолання перешкод на шляху зростання може виявитися корисною, особливо в зв'язку з епідеміологічною загрозою та її наслідками для бізнесу.

Системна модель, що оперує з бізнес-моделями як новими елементами системи і враховує можливість перемикання саме між ними, а не ресурсами, може служити інструментом підтримки прийняття рішень для менеджерів і підприємців, що мають справу з поточною кризою і як засіб пояснення кризової динаміки. Такий аналіз може бути корисний для підприємців, для прогнозування можливих наслідків різних можливих управлінських рішень при виникненні певного типу кризи, що дозволить уникнути виникнення подальших проблем в майбутньому.

Основним недоліком даного підходу є те, що застосовність цих принципів можлива, якщо бізнес орієнтований на однорідний інформаційний ресурс. Реалізація інформаційного механізму спростить завдання підприємництва, створивши можливість переходу на інший спосіб отримання доходів у порівнянні з поточним, замість того, щоб планувати витрати ресурсів, які при ненастанні кризи виявляються загубленими і зазнають збитків. В силу цього слід рекомендувати власникам малого бізнесу саме системні моделі, які сприяли б систематизації зовнішньої інформації та формування цілісних уявлень про події, що відбуваються.

При реалізації інформаційно-комунікативних технологій антикризового управління суспільство не сприймає кризових обмежень і після закінчення досить короткого періоду, громадські соціально-економічні відносини повернуться на початковий період, за винятком цифрових рішень, які просто отримали прискорення у своєму розвитку [2]. Рішення про альтернативні шляхи виходу з кризи або інноваційних рішень досить ризиковані і вимагають часу, якого часто просто немає.

На початкових стадіях епідеміологічної кризи дані сегменти ростуть дуже швидко, і щоб не відставати, потрібні значні ресурси і зміцнення позицій конкретного виду бізнесу до настання стадії витіснення. Навіть, якщо відхід від бізнесу добре позначиться на конкурентів, краще залишити цей ринок і зосередити ресурси на розробці інших можливостей в період відновлення. Проблеми у підприємстві на будь-якій стадії кризи в кінцевому підсумку транспонується в неплатоспроможність, включаючи розрив фінансових

платежів. Головною передумовою до цього є розуміння того факту, що поки криза не стала впливати на діяльність малого підприємства, немає необхідності починати оперативні заходи, лише формуючи план дій в разі кризової ситуації.

Звичайно, для таких оцінок можливо використовувати відомі рішення щодо прогнозування банкрутства, відповідне значення системи показників дозволяють визначити кордон задовільного фінансового стану підприємства і його схильності до неплатоспроможності. Справді, окремі види бізнесу поліпшуються в умовах стресу і більш ефективно реалізують свої можливості у зовнішній кризовій ситуації. Низка можливостей бізнесу, які критикувалися як складні і непродуктивні, а виявилися важливі після настання кризової ситуації. Слід зазначити, що дана градація не впливає повністю з внутрішніх рішень підприємця, а багато в чому залежить від сприятливого середовища і вибору бізнесом до кризового середовища.

Низці видів бізнесу потрібно адаптувати свої бізнес-моделі, адаптація може полягати в переході на віддалене надання послуг, заміну продажів товарів послугами, скорочення спектру товарів, зміна способів надання послуг і виробництва в зв'язку з вимогами вірусної безпеки [1]. Звичайно, в суспільстві виникає дискусія, про вибір між прямою підтримкою населення і підтримкою бізнесу, який надає необхідні послуги населенню або не звільняє своїх працівників. Подібно тимчасово обмеженому бізнесу, ключовим припущенням тут є те, що бізнес буде успішним після кризи і що зовнішня допомога виправдана щодо альтернатив.

Сценарії засновані на інформаційній невизначеності дозволяють формувати варіанти майбутнього, і вони ширші, ніж прогнози, які відзначають ймовірні варіанти майбутнього. Для досягнення успіху в нестабільній і складній діловій обстановці вкрай важливі вміння адаптуватися, причому досить швидко. Але, майбутнє для підприємництва описується не лише однією інформаційною невизначеністю та високою ймовірністю, що таких невизначеностей є кілька.

Підприємці повинні розробити і відпрацювати стратегії антикризового управління, які дозволять швидко відновлювати поточні операції після незапланованої перерви в роботі. Систематизоване бачення цілісної картини того, що відбувається може бути корисно для подолання криз, це бачення спирається на досвід та існує дискусія про те, чи допомагає досвід. Досвід менеджера не допомагає в подоланні криз, він виявився корисною концепцією подолання ситуацій високої невизначеності, але, підприємницький досвід підтримує ефективне мислення і поведінка.

Література.

1. Основні показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я в Київській області за 2016 р. / за ред. О.Ф. Глушаниці. Київ: Київ. обл. центр мед. статистики, 2017. 122 с.
2. Островський І.В. Техногенні і екологічні ризики потенційно небезпечних виробництв. Международный научный журнал. 2016. № 1. С. 77-78.

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасній ситуації в Україні майже кожен аспект державного життя є об'єктом національної безпеки, особливо той, що має статус державного символу, – нація, мова. Саме тому державні інституції, що відповідають за гуманітарний напрямок (зокрема НАН України зі своїми підрозділами), мусять висувати перед законодавчою та виконавчою владою країни аргументовані пропозиції щодо захисту як української нації, так і її мови перед нескінченними атаками не лише безпосередніх ворогів – ідеологічно-диверсійних служб сусідньої Росії, але й «опозиційних партій» у політичному спектрі України, які повсякчас «розігрують карту мовного питання», підключаючи вже фізіологічно несвідомих (за віком) представників усіляких громадських організацій із проросійською орієнтацією. З урахуванням соціолінгвістичного чинника така ситуація є парадоксальною, адже за походженням ті «фізіологічно несвідомі» особи є переважно українцями за національністю та носіями материнської української мови. Цю парадоксальність мають усвідомлювати й публічні службовці, які стикаються з цими особами похилого віку (за політологічним терміном – «п'ятої колони»), і насамперед пропагандисти-державники, які могли б розробляти програми з урахуванням соціолінгвістичних показників.

У цьому виступі ми розглянемо думки сучасних українських соціолінгвістів щодо використання соціолінгвістичних знань у сфері національної безпеки, адже зовнішній агресор у цьому напрямку активно працює (у Росії навіть існує журнал «Політична лінгвістика», активно розробляються технології «лінгвістичної атаки»), маючи змогу, на жаль, безперешкодно впливати навіть на систему української мови, причому на всіх її рівнях – від лексичного до фонетичного, не кажучи вже про питання її функціонування як державної, час від часу висуваючи через означену вище «опозицію» пропозиції про використання російської мови на офіційному рівні.

Сьогодні чимало вчених аналізують цю тематику, визначаючи небезпеку для функціонування української мови на різних рівнях. Так, Я. Радевич-Винницький корелює виміри соціолінгвістики та лінгвонаціології [1]; Л. Ставицька визначає як одне з найважливіших завдань української соціолінгвістики саме «виявлення специфіки соціальної зумовленості сучасного функціонування української мови» [2, с. 10]; Л. Масенко аналізує історичне протистояння української та російської мов у межах «мовної війни» (де між мовами наявний «конфлікт і боротьба, яка триватиме доти, доки на цій території не переможе одна з них» [3, с. 5]); А. Загнітко використовує дослідження такої категорії, як «соціолінгвістичний портрет», що виявляє мовну характеристику окремого мовця чи групи мовців у часовому, просторовому та особистісному вимірах [4]; М. Вавринчук розглядає ці аспекти в системі національної безпеки України [5]; ми також долучилися до цього

дискурсу, проаналізувавши мовноструктурні проблеми української мови в контексті національної безпеки [6].

Критерії соціальної зумовленості сучасного функціонування української мови поділяються вченими на три групи: 1) кількісні: а) кількість мовців у відповідній ситуації; б) кількість мовців – носіїв кожної мови; в) кількість комунікативних сфер, які обслуговуються кожною з мов; 2) якісні: а) характер компонентів білінгвізму (це різновиди однієї мови чи дві окремі мови); б) структурно-генетичні відношення між компонентами; в) функціональна вага компонентів (рівнозначні чи нерівнозначні); г) характер домінуючої мови; 3) оцінні щодо окремої мови: а) внутрішня оцінка мови (оцінка носіями мови її комунікативної придатності, естетичної престижності); б) зовнішня оцінка (така ж її оцінка носіями інших мов) [7, с. 18]. Якщо ці критерії розподілити за формальними й неформальними ознаками, то кількісні на сьогодні відбивають повне переважання української мови (у радянських умовах лише функціонально воно було знижене). Якісний критерій знову-таки лише в пункті функціональної ваги залежить від державних пріоритетів, тобто в радянський (імперський) час істотно знижував оцінку української мови. І лише критерій оцінювання на сьогодні викликає найбільше негативних рефлексій, адже та «естетична престижність» не обмежується певними стереотипами про співучість, м'якість мови – це має бути переконаність у функціональній спроможності саме цієї мови в будь-якій сфері мовлення та пріоритетність у виборі громадянами-білінгвами саме її.

Що ж до «мовної війни», то всі мають знати історію протистояння двох мов – компонентів білінгвізму, що передбачала насамперед прагнення українців мати власну державу. Ці «бойові дії» відбувалися переважно в одному напрямку – царські укази про заборону української мови, васальські підказки імператору про знищення козацтва як українського концепту, пільги росіянам як стимул до переїзду в українські губернії, цілеспрямована політика «інтернаціоналізації» (зросійщення неросійських територій), підвищення зарплатні вчителям російської мови на українській території, збільшення шкіл з російською мовою навчання та функціонування переважної кількості вишів цією мовою в Україні, зменшення податків на російськомовну друковану продукцію в Росії для її переможної ходи на книжному ринку пострадянського простору, зокрема й в Україні.

У відповідь – лише тимчасові та поодинокі залпи: універсали Центральної Ради 1918 року, політика «коренізації» (зокрема українізації) 20-х років, Закони про мову 1989 та 2020 років і конституційне визначення української мови державною на сьогодні (головний здобуток).

Єдине, що залишилося без принципів змін, – це повсякденне спілкування в умовах міста, де продовжує домінувати російська мова. У свою чергу це призводить до її фактичного переважання в сфері масової культури взагалі (мова FM-радіо, телесеріалів, усіляких комедійних шоу), де відбувається безпосередній вплив на пересічного споживача, часто маргінала, і вплив цей здебільшого здійснюється з боку сусідньої держави, яка таким чином веде

контратаку на захист функціональної сфери своєї (російської) мови та культури (в умовах України – радянської).

Зрештою наведені вище позиції стосуються власне мовної політики як державного явища. Мовна політика, якщо абстрагуватися від волюнтаристських концепцій (хоча без них її реалізація аж надто ускладнена), передбачає вплив, який мусить сприяти функціональному розвитку української мови, мусить розв'язувати всі мовні конфлікти в країні та надавати бажаного спрямування мовному розвитку країни загалом.

Зрозуміло, що визначальним підґрунтям мовної політики унітарної держави повинна бути ідея національної єдності, про яку вчені говорять протягом усього періоду незалежності України як держави, проте яка залишається лише декларацією. Причина зрозуміла та сумнозвісна – поділ населення на дві принципові частини. Це вже факт, як того не бажали б визнати останні з національно свідомих романтиків (більше стає національно свідомих практиків зі наявності значної частки національно свідомих нігілістів). Можливо, розвиток української державності відбувався би більш конструктивно, якби західна діаспора з самого початку зважала на наявність аж надто значної частки противників власне національної української держави (радянські пенсіонери, офіцери-силовики, свідомі комуністи, етнічні росіяни тощо). Проте в той час, коли останні кинули всі сили на виборчий процес, діаспора намагалася внести зміни в правопис української мови. Як результат – ні правопису, ні української влади.

Як висновок пропонуємо основні позиції, що сприятимуть укріпленню української мови як компоненту національної безпеки України. Це насамперед усвідомлення кожним українцем, що ця мова є його рідною та етнічною, що вона має бути мовою його сім'ї, його спілкування в колективі, що нею потрібно досконало володіти, що вона є більш престижною за російську. У такому разі зовнішні кордони будуть набагато міцнішими.

Література:

1. Радевич-Винницький, Я. Соціолінгвістика і лінгвонаціологія: український варіант взаємодії. *Мова і суспільство*. 2012. Вип. 3. С. 31-37.
2. Ставицька Л.О. Соціолінгвістичні дослідження в Інституті української мови. *Соціолінгвістичні студії*. Київ, 2010. С. 10-17.
3. Масенко Л. Т. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду. К.: КМ Академія, 2005. 399 с.
4. Загнітко А.П. Мовна ситуація = мовний портрет: типологічні вияви. *Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки*. Черкаси : Вид-во ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. Вип. 213. С. 89-100.
5. Вавринчук М. П. Етнополітична безпека в системі національної безпеки України на етапі сучасного державотворення. К.: Правова єдність, 2009. 288 с.
6. Демченко В.М. Державна мова як об'єкт національної безпеки : монографія / за наук. ред. проф. І. Лопушинського. Херсон : Вид-во ПП Вишемирський В.С., 2019. 176 с.
7. Великої А.О. Проблема українсько-російського білінгвізму у вищих навчальних закладах Півдня України : дис... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Одеса, 2011. 210 с.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА РІВНІ РЕГІОНУ

Представляючи широкий спектр ризиків, потенційно охоплюється не тільки економічна складова регіонального розвитку, а й орієнтується на соціальний розвиток, виділяючи відповідні фактори ризику в окремий модуль. Однак важко погодитися, з тим, що фактори законодавства, навколишнього середовища та адміністративно-політичний фактор впливають на соціум в більшій мірі, ніж на економіку.

Разом з тим з'являються проблеми, вирішення яких дозволить удосконалити підхід до аналізу чинників регіонального розвитку:

- вибір показників, що характеризують кожен фактор в кількісному вираженні;
- вибір бази порівняння для відносних оцінок;
- облік динаміки процесів, які оцінюються на основі порівняння[3].

Можна виділити фактори розвитку регіональної соціально-економічної системи, що поєднують чотири великі групи факторів: соціальні, економічні, екологічні та фактори цифровізації на основі розглянутих теоретичних положень:

- соціальні фактори припускають, що участь в цифровій економіці, розширюючи потенціал розвитку регіону, створює ряд необмежених у часі зобов'язань і напрямків витрат, які повинні прийматися до уваги при плануванні регіонального бюджету: а) розширення потенціалу регіону; б) виникнення зобов'язань у зв'язку з трансформацією ринку праці під впливом інтелектуалізації умов праці працівників; в) соціальне навантаження на бюджет, пов'язане з введенням цифрової охорони здоров'я та цифрової освіти;

- економічні чинники, що визначають тенденції вступу регіонів у зовнішньоекономічні відносини в рамках глобального цифрового простору регіону: а) участь регіонів у глобальному економічному процесі як самостійних суб'єктів; б) соціально-економічна структура регіону в умовах цифрової економіки стає не тільки умовою самоідентифікації, а й сприяє збільшенню регіональної системної власності, що визначає можливості успішного розвитку в глобальному світі; в) управління структурою економіки регіону на базі виявлення галузей і підприємств, ініціювання

аналізу і, при необхідності, перегляду бізнес-моделей ключових галузей і підприємств;

- екологічні фактори: а) циклічна економіка регіону на основі безвідходного виробництва і роздільного збору побутових відходів населення; б) зниження шкідливих викидів в навколишнє середовище на підставі розвиненої системи обліку обміну інформацією; в) впровадження принципів зеленої енергетики, зеленої логістики і транспорту, а також розширення сфери зелених фінансів в регіоні;

- фактори розвитку регіональної цифрової економіки, які проявляються на мегарівні, облік яких обов'язковий при управлінні розвитком цифрової економіки в регіонах і характеризують зміну поведінкових моделей учасників соціально-економічних процесів в умовах цифрової економіки.

Виділимо основні ознаки цифрової економіки в регіонах:

- створення кіберфізичних систем в регіонах;
- використання регіональних інтелектуальних платформ;
- впровадження регіонального інтернету речей;
- застосування технологій Big Data (обробки «великих даних»);
- використання технології блокчейн, що забезпечують прозорість передачі і надійність зберігання даних.

Основою фактора цифровізації регіональної економіки є цифрові платформи. Можна навести такі визначення цифрових платформ регіону[2].

1. Цифрова платформа регіону являє собою сукупність технологій, що забезпечують створення системи цифрової взаємодії в регіональній економіці.

2. Цифрова платформа являє собою бізнес-модель, забезпечену сучасними інформаційними технологіями в певних сегментах регіонального ринку (платформи, що регулюють діяльність АПК регіону, транспортної системи регіону, сфери обслуговування регіону, науково-освітню сферу, що забезпечує регіон інтелектуальними ресурсами розвитку).

3. Цифрова платформа - це підприємство, що забезпечує взаємовигідні взаємодії між виробниками і споживачами, що забезпечує відкриту та ефективну інфраструктуру спілкування для учасників ринку і встановлює нові правила взаємодії на ринку виробників і споживачів продукції.

4. Цифрова платформа - це система алгоритмізованих, взаємовигідних схем взаємин різнорідних, незалежних учасників галузі економіки в єдиному інформаційному середовищі, що знижує транзакційні витрати шляхом зміни системи поділу праці за рахунок застосування цифрових технологій роботи з даними.

5. Цифрова платформа є підривною інновацією, що забезпечує багатосторонні взаємодії користувачів, що призводять до посилення зворотного зв'язку, зниження загальних транзакційних витрат, оптимізації бізнес-процесів, підвищення ефективності ланцюжка поставок товарів і послуг на основі єдиної інтеграційної інформаційної системи.

Таким чином цифрова трансформація не є виключно процесом впровадження цифрових технологій в комунікації з метою наступаючої цифрової реальності. Цифрова трансформація являє собою постановку цілей, пов'язаних з отриманням вигод від збору і обробки даних. Отже на рівні регіону цифрова трансформація надає можливості, пов'язані із забезпеченням безпеки і соціального благополуччя населення за рахунок побудови достовірних прогнозних моделей, багатофакторного аналізу та прийняття на їх основі якісних управлінських рішень. Кожен регіон володіє власною специфікою: підхід до організації цифрових процесів при виконанні спільних завдань оцифровки різних секторів регіональної економіки.

Література:

1. Гліненко Л.К., Данновський Ю.А. Стан і перспективи розвитку електронної торгівлі України. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. № 1. С. 83-102
2. Пуцентейло, П.Р., Гуменюк, О.О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. Інноваційна економіка. 2018. № 5-6 (75). С. 131-143.
3. Соколова Г.Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1(51). С.92- 96.
4. Федуллова Л.І. Цифрова трансформація (цифровізація) регіонів України: аналітична записка URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/4ba4c1b4-cefe-4f27-b58b3aee7c8cf152.pdf> (дата звернення 11.03.2021)

МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ МІГРАНТІВ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Україна стала активним учасником міжнародних міграційних процесів у сучасному світі. При цьому наша країна постачає кваліфіковані кадри на ринки праці розвинених країн. Розрив між рівнем трудових ресурсів мігрантів і рівнем трудових ресурсів в країні не може не надавати всебічного впливу з довгостроковими наслідками на приймаючі ринки праці та економічний розвиток нашої країни. Приплив у країну кваліфікованих мігрантів може призводити до зростання наукомістких галузей та формування нового укладу економіки, тоді як приплив низькокваліфікованої робочої сили створює умови для залучення інвестицій у трудомісткі середньо- та низькотехнологічні сектори економіки, що сприяє сегментації ринку праці та посилює диспропорції у розвитку України. Нова модель розвитку ринків праці передбачає гармонійне включення різних категорій населення (місцевого та іноземного) з різними кваліфікаційними навичками.

У сучасних умовах ринку праці України вкрай слабо представлений сегмент кваліфікованих мігрантів, хоча іноземні трудові ресурси є найважливішим структурним чинником людського капіталу, який може сприяти технологічному ривку, і формувати передумови поліпшення економічного становища країни у світі.

Економічний рівень розвитку будь-якої держави визначається, насамперед, ефективністю функціонування промисловості, неодмінною умовою чого є забезпечення підприємств трудовими ресурсами. Європейський Парламент та Рада приділяють цьому питанню велику увагу, оскільки до цього їх зобов'язують положення Договору про функціонування Європейського Союзу. Гаазька програма, прийнята Європейською Радою 4 листопада 2004 року, визнала, що легальна міграція відіграватиме важливу роль у сприянні

економічному розвитку, і доручила Комісії представити план політики щодо легальної міграції, включаючи процедури прийому, та здатну швидко реагувати на коливання попиту на трудових мігрантів. ринку праці. Європейська Рада у грудні 2006 року погодила свої дії щодо розробки юридичної імміграційної політики, яка повністю враховує національні компетенції, щоб допомогти державам-членам у задоволенні існуючих та майбутніх потреб у робочій силі.

Існуючі на даний час фактичні форми трудових відносин між працівником та роботодавцем можна класифікувати за двома категоріями: трудові відносини працівника оформлені безпосередньо з роботодавцем, на підприємстві якого здійснюється трудова діяльність; -трудова відносини працівник вступає з тимчасовим агентством зайнятості, яке за положеннями Директиви 2008/104/ЄС Європейського Парламенту та Ради визнано роботодавцем, причому безпосередня трудова діяльність здійснюється на підприємстві-замовнику послуг з надання персоналу.

Якщо розглядати ситуації працевлаштування працівника з держави-не члена ЄС на підприємстві, зареєстрованому в державі-члені ЄС, обидві форми трудових відносин юридично обґрунтовані достатньою мірою. Однак, якщо тимчасове агентство зайнятості зареєстроване в державі-не члені ЄС, і воно відряджає своїх співробітників на умовах договору аутстафінгу на конкретне підприємство в країну, яка є членом Євросоюзу, виникає багато не узгоджених питань. Застосування Директиви ЄС № 96/71 від 16.12.1996 «Про відрядження працівників, яке провадиться в рамках надання послуг» з доповненнями, внесеними Директивою 2018/957/ЄС від 28.06.2018р., Європейський парламент та Раду визначили лише для підприємств-членів. На постачальників послуг із третіх країн ця Директива начебто не поширюється.

Однак Директива № 2009/50/ЄС від 25 травня 2009 року «Про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн для цілей здійснення висококваліфікованої трудової діяльності» передбачає, що її положення не поширюються на працівників, відряджених із третіх країн до держав-членів ЄС та які підпадають під дію Директиви 96/71 від 16 грудня 1996 (стаття 3, пункт 2,

підпункт 1). Виходячи з цього, можна стверджувати, що в якихось випадках положення Директиви 96/71/ЄС поширюються на працівників із держав-не членів Євросоюзу.

У 2017 році між Україною та Європейським Союзом було підписано Угоду про асоціацію. Відповідно до тексту Угоди, саме пункта 1 статті 101 «Постачальники договірних послуг» сторони підтвердили свої зобов'язання у межах Генерального угоди про торгівлю послугами 1994 року (ГАТС) щодо в'їзду та тимчасового перебування постачальників договірних послуг. При цьому ГАТС поширюється лише на держави-члени (частина 1, стаття 1 «Сфера застосування та визначення»). Виходячи із визнання зобов'язань України щодо ГАТС, можна припустити, що на українську компанію можуть поширюватися положення Директиви 96/71/ЄС.

Приплив кваліфікованих трудових мігрантів надає позитивний вплив на соціально-економічний розвиток приймаючих ринків праці, сприяє зростанню трудових ресурсів, поліпшенню демографічної структури суспільства і науково-технологічному розвитку. Водночас приплив низькокваліфікованих мігрантів стримує науково-технологічний розвиток, сприяє формуванню сегментованих ринків праці та несе низку загроз економічного, соціального та демографічного характеру.

В рамках сучасних уявлень про довгостроковий економічний розвиток науковою спільнотою виділяються три економічні моделі: інвестиційна, інноваційна та інклюзивна. Якісні характеристики іноземних працівників і вплив трудової міграції на соціально-економічний розвиток приймаючих ринків праці, найбільш повно розкриваються в рамках інклюзивної моделі економічного розвитку. Ця модель розвитку дозволяє розглядати трудову міграцію як окремий компонент з використанням структурного аналізу зайнятого населення, розкрити її роль і вплив якісних характеристик іноземних працівників на соціально-економічний розвиток приймаючих ринків праці.

ВЛИВ ДЕРЖАВИ НА ПРОЦЕСИ ПРОТИДІЇ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Профілактика та протидія насильству в сім'ї - найважливіший напрямок роботи на державному рівні та рівні місцевого самоврядування. Ґрунтуючись на визначенні насильства в сім'ї та видах дій, що становлять його базис, можна виділити складові, які необхідно враховувати при визначенні принципів організації роботи з його подолання та розробки норм профілактики на рівні місцевого самоврядування: проблема домашнього насильства а) є значною небезпекою здоров'ю та життя постраждалих; б) має прихований характер; в) поширена. Основні підходи соціальної роботи, формування стратегії виявлення та профілактики насильства в сім'ї необхідно розробляти, ґрунтуючись на цих основних характеристиках.

Головним компонентом організації соціальної роботи з протидії насильству в сім'ї є комплексний підхід – скоординована взаємодія всіх зацікавлених учасників: соціальних служб, поліції, психологічних служб, медичних працівників, судів, установ щодо дотримання прав дитини, громадських організацій. Побудова ефективної системи реагування полягає у поєднанні програм роботи з постраждалими з постійним виявленням випадків насильства в сім'ї та при роботі з іншими типами клієнтів (дітьми, старими, інвалідами). Важливим фактором успішності є згуртування стратегії в єдиний скоординований план дій на рівні регіону. Як показує існуюча українська практика, найбільш ефективним механізмом постійного моніторингу та подальшої адаптації моделі на місцевому рівні є створення місцевого органу, наприклад, регіональної/районної/міської/сільської комісії з насильства у сім'ї, заснованої на основі моделі міжвідомчої взаємодії. [2]

Домашнє насильство – специфічна проблема, з якою важко впоратися за допомогою лише однієї формальної структури, тому міжвідомча взаємодія є ключовим аспектом системи профілактики та подолання сімейного насильства, що реалізується на місцевому рівні.

Як показує вже існуючий український досвід, міжвідомча модель, яка виробилася внаслідок співпраці громадських організацій із державними структурами, є найважливішим елементом скоординованого підходу у формуванні успішного реагування на ситуацію домашнього насильства. Тільки взаємодія всіх зацікавлених учасників може бути найефективнішою та дієвою

зброєю проти епідемії насильства. Моделі міжвідомчої взаємодії розроблялися починаючи з 1999 р. та були апробовані у різних регіонах. [3]

Кризові центри у системі подолання та профілактики процесів насильства. Одним із найважливіших напрямів подолання насильства в сім'ї є створення на регіональному рівні таких установ, як кризові центри (некомерційні або суспільні) з надання комплексної психологічної, юридичної допомоги постраждалим від насильства жінкам у регіоні безкоштовно. Основні напрями роботи кризового центру для надання допомоги постраждалим від насильства в сім'ї можуть бути сформульовані таким чином: телефонне консультування, очне консультування (психологічне та юридичне), патронаж. Кризові центри можуть надавати можливості тимчасового проживання (притулку). [1]

Ставлення людей до проблеми домашнього насильства також демонструє точку розриву: хоча багато хто вже починає усвідомлювати домашнє насильство як серйозну соціальну проблему, лише одиниці роблять щось для її вирішення.

Для того щоб об'єднати знання та дію, необхідно розуміти те середовище, для якого розробляються комунікаційні стратегії. Насамперед необхідно чітко усвідомлювати, кому мають бути адресовані освітні матеріали, що ця цільова група вже знає про проблему і що можна запропонувати їй як вирішення цієї проблеми.

Таким чином, формування комунікаційної стратегії на місцевому та національному рівнях є одним із ключових аспектів підвищення рівня усвідомлення соціальних проблем серед різних професійних груп та населення загалом, що у свою чергу створює додаткові можливості для побудови ефективної системи реагування та профілактики на макрорівні.

Література:

1. Волощук А. М., Ярмак Х.П., Ковальова О.В. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї : монографія. Одеса : ОДУВС, 2013. 218 с.
2. Герасименко Г.В. Проблеми реагування правоохоронних органів на домашнє насильство крізь призму громадської думки. Демографія та соціальна економіка. 2018. № 1 (32). С. 43–57.
3. Полковенко О. В., Кобеньок Г. В., Полковенко Т. В. Домашнє насильство: причини, ознаки, методи попередження. Scientific Journal «ScienceRise». Психологічні науки. 2015. №5/1(10). С. 71–74.